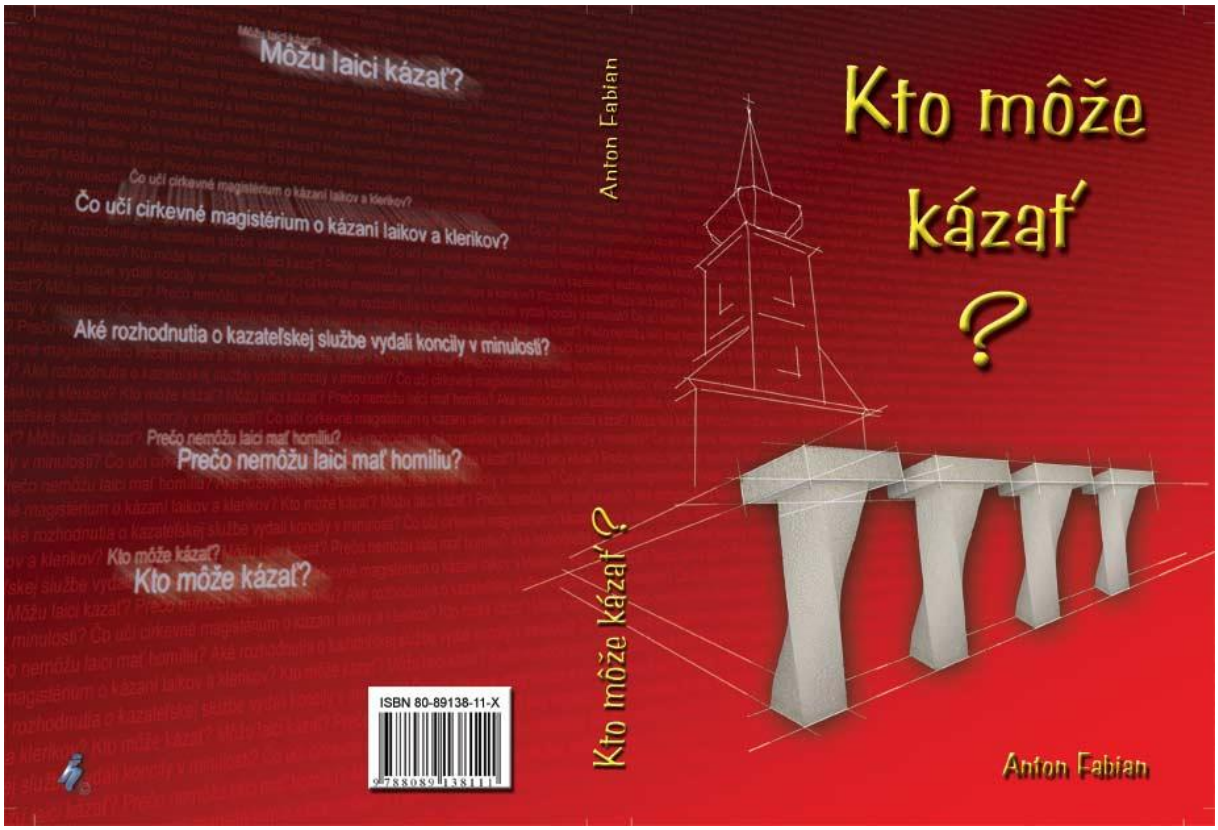

Služba kázania - ohlasovania všetkých pokrstených a rezervovanie homílie kňazovi alebo diakonovi (kán. 767)

© Anton Fabian

Táto publikácia bola prezentovaná
ako doktorská práca na Katedre kanonického práva
na Katolíckej Univerzite v Lubline 2000

Recenzenti:
Prof. Dr. hab. Marian Stasiak
Prof. Dr. hab. Edward Górecki
Prof. Dr. hab. Henryk Misztal

Košice, Seminár sv. Karola Boromejského 2004

ISBN 80-89138-11-X

OBSAH

Použité skratky 3
Úvod.....4

Časť prvá

Ustanovenia o ohlasovaní - kázaní v histórii

1. PRVÉ KRESŤANSKÉ TISÍCROČIE 9

1.1. Doba poapoštolská 10
1.1.1. Origenes a historik Euzébius.....12
1.1.2. Obdobie patristiky: Apoštolské konštitúcie 14
1.1.3. Od čias Leva Veľkého 17
1.2. Koniec staroveku 20
1.2.1. Vidiecke farnosti 20
1.2.2. Karolínske kráľovstvo 22
1.2.3. Investitúra a absolútne ordinácie 25
1.2.4. Ordo: vzťah svätenia a poslania a posłania.....29

2. NOVÉ FORMY V STREDOVEKU.....31

2.1. Ambulantní kazatelia 31
2.1.1. Nutnosť legitimovania pre kázanie 33
2.1.2. Od teologickej k iuridickej formulácii.....36
2.1.3. Alexander III. a Waldénske hnutie.....38
2.1.4. Podmienky pre licentia docendi.....42
2.1.5. Kázeň je viazaná na duchovný úrad.....44
2.2. Inštitucionalizovanie nových foriem 49
2.2.1. Povołenia Innocenta III. pre charizmatické svedectvo 50
2.2.2. Confraternity a IV. Lateránky koncil 51
2.2.3. Podmienky pre autorizáciu kázania.....55
2.2.4. Visibilis - invisibilis missio.....57
2.3. Zákonodarstvo Gregora IX. 61
2.3.1. Proti heretických laickým kazateľom.....63
2.3.2. Náuka Tomáša Aquinského 66
2.3.3. Potestas ordinis a iurisdictionis 69
2.3.4. Dekretalisti a Corpus Iuris Canonici.....70

3. NOVOVEK.....77

3.1. Protestantská reforma 77
3.1.1. Hus, Wiclif a Luther.....77
3.1.2. Humanizmus a renesancia 80
3.1.3. Konfrontácia s reformáciou 83
3.2. Obdobie po Tridentskom koncile.....86
3.2.1. Koncilové rozhodnutia 86
3.2.2. Licenciáti v Uhorsku 91
3.2.3. Provincionálne koncily v Amerike a Itálii 93

3.2.4. Kódex kanonického práva 1917 96

Zhrnutie prvej časti..... 103

Časť druhá

Druhý vatikánsky koncil a CIC 1983 o homílii

4. MINISTERIUM VERBI: PRÁVO VERIACICH ALEBO SPOLUPRÁCA? 108

4.1. Apoštolát ohlasovania všetkých veriacich 109
4.1.1. Status laikov 110
4.1.2. Apoštolát laikov 115
4.1.3. Rozlíšenia v cirkevnom ohlasovaní 117
4.1.4. Prizvanie na spoluprácu s hierarchiou 124
4.1.5. Podmienky pre spoluprácu 128
4.2. Diferencovanie spolupráce veriacich 128
4.2.1. Tri kategórie účasti na spolupráci 129
4.2.2. Spolupráca nie je právnou povinnosťou 131
4.2.3. Existuje právo veriaceho na úradné kázanie? 132

5. TEOLOGICKÝ KONCEPT HOMÍLIE 136

5.1. Homília v dokumentoch II. vat. koncilu 136
5.1.1. Ocenenie koncilových ustanovení 140
5.1.2. Funkcie slova a sviatostí podľa Mörsdorfa 145
5.1.3. Liturgická slávnosť: slovo a sviatosť 148
5.1.4. Kňazský, prorocký a kráľovský úrad v liturgii 153
5.2. Kto smie mať homíliu 156
5.2.1. Integrálny akt ohlasovania a obetovania 157
5.2.2. Sakramentálna konfigurácia: in persona Christi 159
5.2.3. Mimokoncilové dokumenty o homílii 161

6. LEGISLATÍVA O HOMÍLII 165

6.1. Predpisy o homílii v postkoncilovom období 165
6.1.1. Lex Ecclesiae Fundamentalis 165
6.1.2. Povolenie v Nemecku ad experimendum 167
6.1.3. Iné direktívy magistéria 169
6.2. Homília v CIC 1983 172
6.2.1. Homilia ako právna ustanovizeň 174
6.2.2. Rezervovanie kňazovi alebo diakonovi 176
6.2.3. Finalita a matéria homílie 178
6.3. Kánon 767 je nedišpenzovateľný 180
6.3.1. Konštitutívny liturgický zákon 182
6.3.2. Seminaristi nemôžu mať homíliu 184

6.3.3. Zmena názvu alebo premiestnenie v omši 185

Zhrnutie druhej časti 188

Záver 190
Bibliografia 195

Použité skratky

AA.VV. – Kolektív autorov

AAS – Acta Apostolicae Sedis

CD – Christus Dominus

ChL – Christifideles laici

CIC – Codex Iuris Canonici

čl. – článok

ID – Idem, ten istý

kán. – kánon

Kor – List Korinťanom

LG – Lumen Gentium

Mk – Evanjelium podľa sv. Marka

PO – Presbyterorum ordinis

Rim – List Rimanom

SC – Sacrosanctum concilium

ÚVOD

Tému o kompetenciách v ohlasovaní som si zvolil preto, aby som preskúmal otázku: *či môžu aj laici kázať? Prečo nemôžu mať v omši homíliu?* Veď je známe, že v posledných rokoch najmä vo vyspelých krajinách Európy a Ameriky, ale aj v rozvojových krajinách Južnej Ameriky a Afriky, začali v kostoloch aj laici kázať, viesť nedeľné bohoslužby slova, obliekať si paramenty pri liturgických sláveniach, rozdávať sväté prijímanie a niekde im bola zverená aj správa určitej farnosti vzhľadom na absenciu kňazov.

Celá záležitosť vyzerá naoko nevinne a zdá sa logicky zdôvodniteľná. Veď ak je nedostatok kňazov, prečo by určité úlohy nemohli vykonávať schopní laici, najmä ak absolvovali teologické štúdiá a sú profesionálne aj ľudsky na to pripravení? Niekedy by mohli byť medzi nimi aj lepší rečníci ako sú kňazi. V niektorých krajinách sú v tomto smere vyriešené aj ekonomické problémy a pracovno-právne vzťahy pastorálnych asistentov.

Cieľom práce je teda nájsť primeranú a kvalifikovanú odpoveď na otázku: *Môžu aj laici kázať? Prečo CIC 1983 rezervoval túto činnosť iba pre ordinovaných služobníkov* ? Aby sa tento cieľ dal dosiahnuť, bolo potrebné preskúmať najprv historické pozadie a potom stav po Druhom vat. koncile.

Práca je rozdelená do dvoch častí. V prvej som sa usiloval prejsť dejinami Cirkvi storočie za storočím, a zistiť, či existovala niekedy prax kázania laikov, ktorá by oprávňovala k tomuto úkonu aj dnes. V tomto smere sa najmä 12. storočie a vznik žobravých rádov aj rozličných hnutí ukázali ako dôležité obdobia, ktoré treba chápať a vysvetľovať v kontexte doby. V tomto období sa vykryštalizovali termíny: *missio, licentia, potestas, facultas* ako aj rozlíšenia medzi *visibilis* a *invisibilis missio; potestas ordinationis* a *iurisdictionis;* medzi *ordo doctorum* a *ordo prelatorum,* medzi *adhortatio* a *officium praedicationis.* Nie menší význam malo aj protestanské hnutie na začiatku novoveku a tomu zodpovedajúce opatrenia na Tridentskom koncile. Táto časť končí predpismy CIC 1917.

V druhej časti sa pojednáva o kázaní – ohlasovaní laikov vo svetle náuky Druhého vat. koncilu. Koncil totiž, a po ňom CIC 1983, jasne hovorí o právach a povinnostiach všetkých veriacich (*christifideles*) na šírení Božieho slova. Účasť laikov na *munus docendi* v zmysle misijnej evanjelizácie a katechézy rozličného druhu, má nepopierateľnú hodnotu. To ale neznamená,

že by sa malo zabudnúť na úradné, inštitucionálne ohlasovanie zverené ordinovaným služobníkom, v rámci ktorého má homília špecifické postavenie. Preto sa v druhej časti ponúkajú diferenciácie medzi autonómnym apoštolátom laikov a apoštolátom hierarchickým a analyzujú sa možnosti spolupráce, prizvania veriacich nie ordinovaných na úradné funkcie Cirkvi v rámci *munus docendi.*

V závere práce je rozoberaná homília v kontexte predpisov súčasne platného kánonického práva. Vzhľadom na to, že kánon 767 stanovuje podstatné prvky homílie (čo je; kto ju môže mať; aký je je obsah a cieľ) máme do činenia s konštitutívnym druhom zákona, od ktorého nemôže dať dišpenz ani diecézny biskup. Právne ustanovenie, že *homília je rezervovaná kňazovi alebo diakonovi* (kán. 767 § 1) je teda logickým vyústením predchádzajúcich dejepisných a teologických úvah na tému ohlasovania – kázania v Cirkvi.

Metóda práce je analyticko – syntetická. Najprv bolo potrebné zozbierať a zatriediť všetky miesta v náuke cirkevného magistéria, synodálnych i koncilových rozhodnutiach v minulosti i súčasnosti, ktoré sa vzťahujú na ohlasovanie – kázanie. Pre toto som zvolil metódu časového usporiadania, storočie za storočím. Potom bolo potrebné tieto ustanovenia analyzovať, porovnávať a vyhodnocovať. Pretože v teologickej metodológii majú veľkú váhu argumenty koncilových dokumentov a magistéria mohol som sa pri syntetizovaní odpovede oprieť o dôležité výroky.

Problém: *prečo laici nemôžu mať homíliu?* má v súčasnosti dogmaticko-pastorálny a kánonický charakter. Na jeho vyriešenie je nutné interdisciplinárne nazeranie: to znamená vo svetle náuky Druhého vat. koncilu správne aplikovať jeho ustanovenia do praxe, čo súvisí aj s právnym poriadkom v Cirkvi.

Základné pramene a bibliografia v prvej časti sú viac historického charakteru, zatiaľ čo v druhej časti sú zahrnuté dokumenty Druhého vat. koncilu a príslušné komentáre. V prvej časti práce ide o *Patrologiae Cursus completus (series Latina et Graeca), Acta Conciliorum Oecumenicorum, Enchiridion Symbolorum* a *Corpus Iuris Canonici.* Na 9 miestach sú citované uznesenia všeobecných koncilov; 14 citátov uvádza výroky pápežov; 19 krát sú spomínané ustanovenia provinciálnych synod a koncilov; 13 citátov je z patristiky a 30 z názorov kánonistov a teológov.

V druhej časti práce sú najdôležitejšími prameňmi - okrem už spomínaných dokumentov Druhého vat. koncilu - encykliky, exhortácie a inštrukcie pápežov a rozhodnutia niektorých Kongregácií v oblúku posledných 40 rokov. Pre tvorbu tejto časti práce bolo ľahšie nájsť aj mnoho článkov,

analýz, a komentárov - či už z oblasti teológie ohlasovania alebo v súvislosti s kodifikáciou CIC 1983 - čo umožnilo vytvorenie primeranej bibliografie.

V tejto práci nejde o to, aby sa potláčali práva laikov a uprednostňovali klerici, ale aby každý robil to a len to, čo je mu vlastné a na čo má kompetencie. V posledných desaťročiach sa úspešne rozvinula teológia laikátu a nové angažovanie sa laikov v hnutiach a v službách Cirkvi. Na druhej strane však sekularizácia a indiferentizmus zasiahli cirkevný život negatívne. Nemožno poprieť že sa prekonáva tradičná priepasť medzi klerikmi a laikmi, hoci niekedy vzniká druhý extrém: *klerikalizácia laikov a laicizácia kléru.* Aby sa vyhlo mnohým nedorozumeniam je potrebné jasné pomenovanie problému, vzťahov, práv a povinností. Tieto požiadavky ponúka cirkevno – právna platforma teologického bádania.

Autor

Prvá časť

Ustanovenia

o ohlasovaní - kázaní v histórii

1. PRVÉ KRESŤANSKÉ TISÍCROČIE

Z cirkevno-historických a biblických poznatkov je známe, že úspešné šírenie evanjelia v prvotnej cirkvi nebolo náhodné. Napomáhala ho aj skutočnosť, že sa nerobil rozdiel medzi vysväteným nositeľom úradu a laikom. Ako vidieť z novozákonných textov, všetci kresťania prežívali zodpovednosť za ohlasovanie viery. Yves Congar upozornil, že v Novom zákone sa ani nevyskytuje výraz *laici*, ale kresťania, pokrstení, sú nazývaní vyvolení (klétoi), svätí (hagioi), učeníci (mathétai), veriaci (pistoi) a hlavne bratia (adelfoi). Nový zákon totiž, nenalieha na rozlíšenie medzi laikmi a kňazmi vnútri cirkvi, neexistuje v ňom napätie medzi oboma kategoriami, ale vyzdvihuje sa rozdiel a protiklad medzi Cirkvou a svetom, to znamená medzi Božím ľudom a nie Božím ľudom (porov. 1 Pt 2,10). Z toho vyplýva, že Boží ľud je „pre druhých." Je to ľud prorocký, čiže nositeľ poslania: svedčiť pred svetom. [140]

Vnútrocirkevné rozdelenie na hierarchiu a veriacich badať až na konci prvého storočia. Bola ním poznačená najmä pastorálno-charitatívna činnosť. Samozrejme, že sa to prenášalo aj do oblasti ohlasovania. O jeho hierarchickom štrukturovaní svedčia ďalšie novozákonné pramene. To ale neprekážalo veriacim byť aktívnymi - ak boli obdarení charizmou, ktorá nepochádzala zo svätenia - ako o tom píše J. Brosch: *„Medzi učiteľské ohlasovanie hierarchických nositeľov úradu a počúvajúci ľud sa vtlačila charizmatická skupina jednoduchých kresťanov, ktorí vykladali slovo Božie na povzbudenie vlastné a iných. Títo „proroci" (učitelia) - podľa určitých znakov ich činnosti - nepatrili v žiadnom*

prípade k cirkevnej hierarchii." [141]

V súčasnej teologickej literatúre je veľa pojednaní na tému: vzťah medzi charizmou a inštitúciou. Z novozákonných dejín je zjavné, že začiatok kresťanstva sa viaže na charizmatické účinkovanie, ktoré neskôr celkom

---

[140] Porov. CONGAR, Y.: *Per una teologia del laicato*. Brescia : 1966, s. 488.

[141] BROSCH, J.: *Charizmen und Ämter in der Urkirche.* Bonn : 1951, s. 165. Porov. tiež GOPPELT, L.: *Die apostolische und nachapostoliche Zeit*. In: SCHMIDT, K.D. - WOLF, E.: *Die Kirche in ihrer Geschichte*. Göttingen : 1966, s. 132.

prirodzene dostáva aj inštitucionálne formy. Tým sa ale nepotláčajú charizmy.[142]

1.1. Doba postapoštolská

Dôležitý svedok tejto doby, *Klement Rímsky*, obchádza otázku charizmatických prorokov. Jeho mlčanie na túto tému sa dá pochopiť preto, lebo z pýchy charizmatikov pochádzal neporiadok v Korinte.

V spise *Didaché* (Učenie dvanástich), ktorý vznikol okolo r. 100 v Sýrii, sa spomína delenie na *apoštolov* a *prorokov* (propheten). „*Apoštolov majú veriaci prijať láskavo. No nie sú opravdiví apoštoli a učitelia tí, ktorí obťažujú veriacich viac než dva dni, alebo žiadajú peniaze. Veriaci sa majú postarať o výživu dobrých pastierov.*“ [143]

S *prophetom* sa oproti tomu zaobchádza opatrne. Bolo treba zistiť, či *hovorí v Duchu* a či aj jeho štýl života zodpovedá tomu, čo učí. Teda cudzí môže byť prijatý vtedy, keď učí v duchu tradície. Opatrnosť svedčí o tom, že nie každý môže vystupovať ako ohlasovateľ slova. Pretože nie je povedané, v akej forme a v akom rozsahu pokračovalo ohlasovanie týchto *apoštolov* a *prorokov*, a pretože aj o ich laickom stave alebo ordinácii nedá sa získať z textov žiadna presná informácia, nemožno z týchto prvokresťanských spisov robiť uzávery ani za ani proti kázaniu laikov. [144]

Ináč sa veci majú v prípade *Hermasa*, ktorý pôsobil asi v polovici 2. storočia v cirkevnom spoločenstve v Ríme. Známe je jeho apokalyptické ohlasovanie pokánia. Určite bol laikom, ale snažil sa o súhlas presbyterov. Svoje proroctvo vedel podrobiť ich rozhodnutiu.

Pri takýchto a podobných prorockých rečiach a textoch - ku ktorým sa ráta aj *Barnabášov list* – mohlo ísť o spôsob osobného, privátneho,

---

142 Porov. SINISCALCO, P.:*Attività e ministeri della parola nella chiesa antica.* In AA.VV.: *La predicazione dei laici.* Brescia : 1978, s. 86-111.

143 Prevzaté z ŠPIRKO, J.: *Patrológia.* Trnava : SSV, 1950, s. 33.

144 Porov. ALTANER, B. – STUIBER, A.: *Patrologie. Leben, Schriften und Lehre der Kirchenväter.* Freiburg-Basel-Wien : 1978, s. 79–82.

charizmatického svedectva. Avšak *autoritatívne* ohlasovanie slova nebolo tým ani potlačené ani nahradené.[145]

O tom svedčí aj fakt, že *Druhý Klementov list*, ktorý bol zostavený asi v polovici 2. storočia, na dvoch miestach spomína presbyterov ako takých, ktorí kážu a vyzývajú k pokániu.[146]

Aj *Justín*, mučeník, hoci sám laik a vedúci Katechetickej školy v Ríme, vo svojej Prvej Apológii označuje biskupa ako kazateľa pri eucharistickej slávnosti. [147]

1.1.1. Origenes a historik Euzébius

Na obranu myšlienky o omšovom kázaní laikov sa niekedy používa argument z cirkevných dejín, ktoré napísal Euzébius a týka sa Origenesa. *Origenes* (asi 185 – 254) už vo svojich osemnástich rokoch, vďaka vysokému vzdelaniu a príkladnému životu, viedol Alexandrijskú katechetickú školu. Keď kvôli nepokojom opustil Alexandriu na krátky čas, odišiel do Caesarey, kde ho prosili biskupi Theoktistos z Cesarey a Alexander z Jeruzalema, aby pred ich spoločenstvami vysvetlil Sväté Písmo, aj keď ešte nedostal vkladaním rúk kňazské svätenie. Proti tomu protestoval jeho domovský biskup Demetrius z Alexandrie.[148] Theoktistos z Cesarey a Alexander z Jeruzalema preto napísali Demetriovi list: „*Vo svojom dopise píšeš, že sa nikdy nestalo a nebolo počuť, aby laik v prítomnosti biskupov sa ujal slova. Nevieme, ako môžeš tvrdiť takúto nepravdu. Veď schopní ľudia, ktorí vedia byť užitoční svojim bratom, boli vyzvaní svätými biskupmi aby prednášali*

---

[145] Porov. BAUS, K.: *Von der Urgemeinde zur frühchristlichen Großkirche.* In JEDIN, H.: *Handbuch der Kirchengeschichte.* Freiburg : 1962, s. 166.

[146] Porov. FISCHER, J. A.: *Das Bild des Presbyters in der Frühkirche*. In: *Die Sendung des Priesters. Eine Studientagung des Klerusverbandes in Bayern.* 1971, s. 27. Porov. tiež BIHLMEYER, K.- SCHNEEMELCHER, H.: *Apostolischen Väter.* Tübingen : 1970, s. 79.

[147] Porov. *Corpus Apologetarum Christianorum saeculi secundi.* Jena : ed. De Otto, J. C. Th., 1876, s. 186.

[148] Porov. CROUZEL, H.: *Origenes.* In: *Lexikon für Theologie und Kirche, VII*, s. 1230-1235.

ľudu, ako napr. v Larande Euelpis z Neonu, v Ikonii Paulinus z Celsu a v Synade Theodorus z Attiky. Títo prednášali našim milým bratom. Je pravdepodobné, že sa tak stalo aj na iných miestach, ibaže my to nevieme.“ [149]

Ak historik *Euzébius* zaznamenal, že Origenes učil ľud, aj keď bol laikom, tak to znamená, že išlo o výnimočnú udalosť. Nebola to každodenná záležitosť. Podobných prípadov bolo tak málo, že sám biskup významnej metropoly, ako bola Alexandria, nemal o tom vedomie. Iní spomínaní biskupi (Theoktistos z Cesarey a Alexander z Jeruzalema) si Origena vážili, ale to, že sa rozhodli napísať list na jeho obranu znamená, že verejné vystupovanie laika pred spoločenstvom bolo neobvyklé.

Demetrius, ako vlastný biskup sa postavil dvakrát proti spôsobu, akým jednali spomínaní dvaja biskupi na obranu Origena. Najprv laika Origena vyzvali k verejnému kázaniu pred spoločenstvom a nakoniec ho vysvätili za kňaza, aj keď bola známa prekážka: jeho zmrzačenie. Nato bol Origenes exkomunikovaný biskupom Demetriom a odišiel do Caesarey.[150]

Pri interpretácii, ktorú robí Euzébius v *Cirkevných dejinách* v pasážach o Origenovi si treba všimnúť, že sú úmyselne koncipované ako jeho apológia. Nie je celkom jasné či Origenes naozaj *kázal*, alebo len mal exegetické prednášky. Druhá možnosť je pravdepodobnejšia preto, lebo on sám hovorí o kňazoch ako o takých, „*ktorí sú apoštolom na roveň postavení*“ a „*sú poučení Duchom Svätým*“. [151] Čiže podľa Origena je kňaz zasvätený vyššiemu poznaniu v určitých mystériách. Preto požaduje od kňazov intenzívnejšie štúdium Svätého Písma a zodpovednosť za to, aby laici pre kňazskú nevedomosť nepohŕdali Písmom. Z toho vyplýva, že aj Origenes pokladal učiteľskú a kazateľskú činnosť kňazov za normálnu záležitosť, lebo výslovne hovorí o tom, že kňaz je ohlasovateľom Božieho slova a zdravého učenia.

Teda nemožno použiť príklad Origena ako argument na obhajobu kázne laikov. Aj keby bol ako laik niekedy kázal pri eucharistickej slávnosti, jednalo

[149] EUSEBIUS, *Historia ecclesiastica,* VI, 19. Praha : 1988, s. 115.
[150] Porov. EUSEBIUS, *Historia ecclesiastica,* VI, 8.
[151] EUSEBIUS, *Historia ecclesiastica,* VI, 1-8, 16-34.

by sa o výnimku potvrdzujúcu pravidlo, založenú na Origenovej vynikajúcej osobnosti.[152]

1.1.2. Obdobie patristiky: Apoštolské konštitúcie

Štúdium historických dokumentov ukazuje, že niektorí autori pojednávajúci na tému ohlasovanie – kázanie, zamieňajú termíny *vyučovanie* a *kázanie* laikov. Pritom je jasné, že neišlo o to, aby kazateľská kompetencia bola rezervovaná iba iba biskupom a kňazom, ale o to aby sa zachoval cieľ inštitútu *Dvanástich,* ktorí boli autorizovaní na kázanie.

Do tejto kategórie treba zaradiť aj ariána *Asteria Sophista* (+ po 341), ktorý kvôli svojej slabosti počas Diokleciánovho prenasledovania bol vylúčený z každého duchovného úradu. V ariánskom prostredí predsa však zostal vysvetľovateľom Písma. O ňom podáva správu *Athanasius*, že sa posadil na miesto klerikov, a verejne čítal jednu z jeho kníh, čo sa vo všeobecnosti neschvaľovalo. V žiadnom prípade však neišlo o kázeň, ale o teologickú prednášku. Athanasius mu ostro vyčítal ten fakt, že to urobil *z kňazskej lavice*. [153]

Ďalším dôležitým dokumentom, v ktorom nachádzame výpovede na tému ohlasovania - kázania sú *Apoštolské konštitúcie*. Spis vznikol v arianskom prostredí Sýrie (Antiochia) okolo r. 380 a píše sa v ňom: *„Kto učí, aj keď je laik, má učiť ako taký, kto je skúsený v slove a aprobovaný v obrátení, lebo „všetkých bude učiť sám Boh“* (Jn 6, 45).[154] Zaujímavá je tu vsuvka *„aj keď je laik“,* ktorá podčiarkuje charakter výnimočnosti laického vyučovania. Ani tu nie je jasne a presne povedané či ide o jednoduché náboženské *poučovanie*, alebo o vedecké teologické vyučovanie, alebo o úradne ohlasovanie slova kázaním. Keďže v tomto texte, v predchádzajúcej

---

[152] Porov. BRANDMÜLLER, W.: *Wortverkündigung und Weihe.* In: *Annuarium Historiae Conciliorum,* 18, 1986, s. 239-271.

[153] Porov. *Patrologiae Cursus completus,* Series Graeca (*De synodis*) *26/2*. Paríž : ed. Migne, J. P., 1857, s. 713. Porov. tiež BAUS, K.: *Von der Urgemeinde zur frühchristlichen Großkirche.* s. 323.

[154] *Didascalia et constitutiones Apostolorum.* Paderbornae : ed. Funk, F. X., 1905, s. 538.

vete je reč o katechumenáte a jeho trvaní, dá sa predpokladať že výraz *učenie* treba rozumieť ako katechetické vyučovanie a nie ako liturgickú kázeň.[155]

Rovnako mohlo by byť chápané slovo *docere* v kánone *Synody v Karthagu* z r. 398, ktorá dovoľuje laikom vyučovať v prítomnosti klerikov, ale na základe rozhodnutia klerikov. *„Laik v prítomnosti klerika, bez jeho súhlasu nech sa neopováži učiť.“* [156] Význam slova *učiť - docere* vyplýva aj z kánonu 99 tej istej Synody, v ktorom učeným a svätým ženám je zakázané verejné poučovanie mužov. *„Žena, hociako učená a svätá, v prítomnosti mužov nech sa neopováži učiť.“* [157] Zo zákazu možno s určitou istotou usudzovať na predchádzajúce priestupky. Takéto priestupky sa však nestali počas eucharistickej slávnosti. Niečo také totiž nikde nie je dokázané a ani nezapadá do kultúrneho a spoločenského kontextu tej doby. Tie isté súvislosti sa dajú pozorovať aj v *Statuta ecclesiae antiqua*, ktoré mali byť kompilované na konci 5. storočia a ich autorom by mal byť Gennadius von Marseille.[158]

V skutočnosti sa neviedli diskusie o *kázaní laikov.* Práve naopak, kázanie laikov sa ukazuje ako nereálne ak berieme do úvahy skutočnosť, že v tom čase niektorí spochybňovali aj oprávnenosť kázania kňazov. Vidno to na prípade *Augustína*. Keď ho jeho biskup Valérius nechal kázať namiesto seba, vyprovokoval susedných biskupov k protestu a musel sa podľa svedectva Possidia pred nimi obhajovať.[159]

Kázeň bola takým privilégiom biskupov, že aj na Východe – kde kňazi určitého stupňa mohli kázať - biskup mal posledné slovo. Potvrdzujú to Apoštolské konštitúcie ariánskej Sýrie na konci IV. stor.a aj pútnička do

---

155 Porov. BRANDMÜLLER, W.: *Wortverkündigung und Weihe,* s. 245.

156 *Acta Conciliorum ed Epistolae decretales ac Constitutiones Summorum Pontificum ab anno 34 ad annum 1714,* I, 984, Paris : ed. Hardouin, J., 1714/15. *„Laicus praesentibus clericis nisi ipsis iubentibus docere non audeat“.*

157 *Acta Conciliorum...* I, 984. *„Mulier quamvis docta et sancta viros in conventu docere non audeat.“*

158 Porov. MUNIER, C.: *Les Statuta ecclesiae antiqua.* Paris : 1960, s. 86.

159 VAN DER MEER, F.: *Augustinus der Seelsorger.* Köln : 1953, s. 26.

Jeruzalema *Etherie*: *„Je to správny tento zvyk, keď zo všetkých kňazov, ktorí sú prítomní kážu tí, ktorí chcú a po nich, všetkým nech káže biskup.“* [160]

Aj *Hieronym*, ktorý bol iba kňazom, odvodzoval moc kázania z kňazskej ordinácie. V liste Nepotianovi píše: *„...najhorší zvyk je v niektorých kostoloch, ak kňazi mlčia a v prítomnosti biskupa nehovoria, akokeby biskupi im závideli alebo ich považovali za nehodných.“* [161]

Hoci obdobie patristiky je pre nás z časového hľadiska veľmi vzdialené, predsa z uvedených zlomkov možno usúdiť, že kázanie v zmysle autoritatívnej liturgickej služby nevykonávali laici, ale ordinovaní kňazi.

1.1.3. Od čias Leva Veľkého

Asi v polovici 5. storočia pápež *Lev Veľký* sa vyjadril k otázke kompetencií v kazateľskej službe. Nielenže bol nútený uplatniť učenie Chalcedónskeho koncilu proti prívržencom Nestória a Eutycha, ale musel zakročiť aj proti kristologickým bludom, ktoré šírili angažovaní mnísi na Blízkom Východe. Na tomto pozadí treba čítať tri dôležité listy z roku 453, v ktorých pápež zaujíma jasný a rozhodujúci postoj v otázke kázania mníchov, čiže laikov.

Konkrétnou príležitosťou pre to bolo povolenie, ktoré dal biskup Thalassius mníchovi Georgovi, že sa môže predstaviť ako spisovateľ a kazateľ. Pápež Lev Veľký vo svojom liste biskupovi Julianovi zo dňa 21. marca 453 vyjadruje počudovanie a zdôrazňuje, že starosťou biskupskej autority je, zakázať mníchovi kázať proti viere a zabrániť, aby biskupské a presbyterské oprávnenia si uzurpoval nejaký mních, teda laik. Píše: *„Povedali sme, že: tak ako prislúcha svetskej vrchnosti prísnejšie trestať živelné*

---

160 ETHERIE.: *Journal de voyage.* Paris : 1957, s. 198: „*Sane quia hic consuetudo sic est, ut de omnibus presbyteris, qui sedent, quanti volunt, praedicent, et post illos omnes episcopus praedicat...“*

161 HIERONYM: *Epistola 52, Ad nepotianum Presbyterum.* In: *Corpus Scriptorum Ecclesiasticorum Latinorum* 54, Wien : 1866, 428. „*...pessimae consuetudinis est in quibusdam ecclesiis tacere presbyteros, et praesentibus episcopis non loqui, quasi aut invideant aut non dignentur audire...“*

zhromaždenia a svätokrádežné vzbúry, tak je príslušné kňazskej autorite, nedávať mníchom dovolenie kázať proti viere a celou silou odporovať tomu, aby sa neopovažovali privlastňovať si to,

čo sa týka kňazov.“ [162]

V tomto texte je diskutovateľný výklad vety: *„predicandi aliquam contra fidem licentiam“.* Ak slová *„predicandi“* a *„contra fidem“* sa vzťahujú jedno na druhé, potom by to znamenalo, že nikto nemôže dať povolenie kázať niečo proti viere. Ale to bola predsa samozrejmosť, ktorá nevyžadovala pápežovu zmienku. Lev Veľký, známy svojou precíznou štylistikou, by sa nebol vyjadril neprimerane. Biskup Thalassius by musel byť heretik, keby dal niekomu dovolenie kázať proti viere Chalcedonského koncilu. O tom však pápež nič nepíše. Teda zmysel vety môže byť len tento: pápež odmieta autorizovať mníchov – laikov na kázanie nielen z dôvodov pastoračnej nevhodnosti a protiprávnych zvyklostí v Cirkvi, ale preto, že by to bolo poškodenie viery. V takom prípade by bol Georgius stratil príslušnosť k mníšskemu stavu.[163]

Neskôr, listom zo dňa 2. apríla 457 prikázal Lev Veľký patriarchovi Maximovi z Antiochie, že má dozerať na to, aby nikto okrem kňazov sa neodvážil prisvojiť si právo učiť alebo kázať, aj keď je mních, alebo učený laik. Hoci si Cirkev želá, aby všetci jej synovia a dcéry mali zdravú a čistú vieru, nemožno predsa dovoliť, aby ktokoľvek, svojvoľne si nárokoval právo kázať. V Božej Cirkvi jestvuje poriadok, to znamená že v jedinom Kristovom tele jednotlivé údy plnia povinnosti svojho úradu a podriadení sa nevzpierajú nadriadeným. Lev Veľký píše: *„Je vhodné vystríhať tvoju láskavosť aj kvôli tomu, aby okrem tých, ktorí sú kňazi, nikto iný si nenárokoval právo učiť a kázať, či už je mních alebo laik a hoci by bol aj zbehlý vo vede. Lebo hoci je žiadúce, aby všetci synovia cirkvi vedeli to, čo je správne a zdravé, nedovoľuje sa, aby hocikto, okrem ustanovených kňazov, privlastňoval si nejakú hodnosť kazateľa, lebo v Cirkvi Božej všetko má byť tak usporiadané,*

---

[162] *Acta Conciliorum Oecumenicorum*, II/IV. Berlín : ed. E. Schwartz, 1988, 72. *„Ut autem imperialis est, ut diximus, potestatis tumultus publicos ac seditiones sacrilegas severius coercere, ita auctoritatis est sacerdotalibus monachis praedicandi aliquam contra fidem licentiam non praebere et omni virtute resistere ne ea quae ad sacerdotes pertinent, sibi audeant vindicare.“*

[163] Porov. BRANDMÜLLER, W.: *Wortvekündigung und Weihe,* s. 245.

aby v jednom tele Kristovom aj význační členovia napĺňali svoje povolanie a nižší vyšším neodporovali.“ 164

Rovnaký príkaz dáva pápež Lev Veľký v liste *Ceterum censeo* zo dňa 25. júna 453 biskupovi Theodoretovi, keď špeciálne stanovuje aby mimo kňazov nikto nesmel kázať, či už mních alebo laik, hoci by sa mohol pochváliť nejakými znalosťami. V liste čítame: *„...dodávajúc to, čo si nám odkázal cez našich vikárov vo veci neslušného správania sa niektorých mníchov vášho kraja. A to špeciálne ustanovujeme: aby okrem Pánovych kňazov, nikto sa neopovažoval kázať, hoci by bol mníchom, alebo laikom, ktorý by vyniká v mene vedy.“* 165

Z tejto pápežovej formulácie je zrejmé, že hlavný dôvod, ktorý nedovoľuje laikovi kázať nie sú teologické vedomosti, ale to, že mu chýba ordinácia. Vo všetkých troch listoch pápež nielen zakazuje kázeň laikov, ale odmieta ju ako niečo, čo protirečí viere. Vonkajšie dôvody – zasiahnuť proti antichalcedónskej propagande - ktoré mohli k tomuto zákazu pápeža viesť sú sekundárne. Jemu išlo o princíp. Záverečná formulácia v liste podčiarkuje vážnosť učiteľského úradu:*„...ktoré listiny na úžitok celej cirkvi...chceme, aby každý o tom vedel...“* 166

1.2. Koniec staroveku

1.2.1. Vidiecke farnosti

Na konci 5. storočia napísal biskup *Gelasios z Kyzikos* cirkevné dejiny, v ktorých sú obsiahnuté aj *Akty Nicejského koncilu*. Bez ohľadu na to, či sú jeho dejiny pravé alebo apokryfné - otázka dodnes nie je zodpovedaná - je pre

164 *Acta Conciliorum Oecumenicorum*, II/IV, 75. *„Illud quoque dilectionem tuam convenit praecavere ut praeter eos, qui sunt domini sacerdotes, nullus sibi docendi et praedicandi ius audeat vindicare, sive ille monachus, sive sit laicus, qui alicuius scientiae nomine glorietur. Quia etsi optandum est ut omnes ecclesiae filii quae recta et sana sunt, sapiant, non tamen permittendum est ut quisquam extra sacerdotalem ordinem constitutus gradum sibi praedicatoris assumat, cum in ecclesia dei omnia ordinata esse conveniat, ut in uno Christi corpore et excelentiora membra suum officium impleant et inferiora superioribus non resultent.“*

165 *Acta Conciliorum Oecumenicorum*, II/IV, 78-81. *„...adicientes et illud quod nobis propter improbitatem monachorum quorundam regionis vestrae verbo mandasti per vicarios nostros, et hoc specialiter statuentes ut praeter domini sacerdotes nullus audeat praedicare seu monachus sive ille sit laicus qui cuiuslibet scientiae nomine glorietur“*

166 *Acta Conciliorum Oecumenicorum*, II/IV, 81. *„...quas tamen litteras pro utilitate universalis ecclesiae...ad omnium volumus pervenire notitiam...“*

nás dôležité vyjadrenie o zákaze laikom vystúpiť na kazateľnicu. Výnimku tvoria tí, ktorí majú z kazateľnice niečo spievať alebo čítať z kníh.[167]

O tom, že biskup je v miestnej cirkvi zodpovedný za ohlasovanie – či už ide o kázne, katechézy alebo teologické učenie – hovorí sa už v 3. kánone *Statuta Ecclesiae Antiqua* v 5. stor.[168] Tieto funkcie môže vykonávať sám alebo poveriť nimi iné osoby.

Takéto poverenie - v zmysle prenášania určitého oprávnenia – sa spomína v 2. kánone *Synody z Vaisonu* (529) a nazýva sa „*potestas faciendi verbum*". Bolo dávané presbyterom vo vidieckych farnostiach, aby mali plnú moc kázať. Vtedy sa aktívne rozvinula sieť vidieckych farností, v ktorých kňaz vykovával funkciu *minister verbi.* Kánon č. 2 synody vo Vaison predpisuje diakonom - pre prípad neschopnosti kňaza – aby čítali homílie Otcov. Dôvod bol jasný: ak mohli čítať evanjelium, o čo skôr aj slová Otcov. Text tohto kánonu zneje takto: *„Pre budovanie všetkých cirkví a na osoh celého ľudu nielen v obciach, ale aj vo všetkých farnostiach nariaďujeme: moc ohlasovať slovo dávame jedine kňazom, tak, aby ak kňaz pre nejakú chorobu, skrze seba nemohol kázať, homílie sv. otcov nech sú recitované diakonmi. Keď diakoni sú hodní čítať to čo Kristus bol v evanjeliu povedal, prečo by boli nehodní čítať výklady svätých otcov?"* [169]

Z týchto okolností rozvoja cirkvi vyplýva logický uzáver, deklarovaný na Trullanskej Synode *v roku 692. V kánone 64 odsúhlasila, že nijaký laik nesmie vystúpiť verejne ako učiteľ alebo viesť verejné diskusie na vieroučné témy. Laici by mali mať otvorené uši pre tých, ktorí obdržali milosť učiť. Text kánonu sa končí pokázaním na rôznosť údov a úloh v Cirkvi, ako to povedal*

---

[167] GELASIUS VON KYZIKOS, *Historia ecclesiastica.* In: ed. LOESCHKE, G. - HEINEMANN, M.: *Die Griechischen Christlichen Schriftsteller der ersten drei Jahrhunderte,* XXVIII. Berlin –Lipsko: 1897, s 109.

[168] Porov. *Statuta Ecclesiae Antiqua* c. 3. In: MUNIER, C.: *Corpus Christianorum.* Series Latina, L 148, 1963, s. 79.

[169] DE CLERCQ, C.: *Concilia Galliae.* In: *Corpus Scriptorum Ecclesiasticorum Latinorum,* 158, 78. *„Hoc etiam pro aedificatione omnium ecclesiarum et pro utilitate totius populi nobis placuit, ut non solum in civitatibus, sed etiam in omnibus parrociis verbum faciendi daremus presbyteris potestatem, ita ut, si presbyter aliqua infirmitate prohibente per se ipsum non potuerit praedicare, sanctorum patrum homiliae a diaconibus recitentur; si enim digni sunt diaconi, quod Christus in euangelio locutus est, legere, quare indigni iudicentur sanctorum patrum expositiones publice recitare?"*

už apoštol Pavol. V dokumentoch z Trullanskej Synody čítame: „Nepatrí sa laikovi verejne dišputovať, alebo učiť a privlastňovať si túto autoritu, ale - v poriadku Pánovi poddanom - ustúpiť a poslúchať tých, ktorí prijali milosť učiť, otvárať a božské veci sa od nich učiť. V jednej cirkvi urobil Boh rozličné údy, ako hovorí apoštol..."[170].

Skúmajúc otázku: kto mal v Cirkvi právomoc kázať, nemôžeme obísť ešte jeden historický fakt. Od čias Eusébia sa tradovalo, že kráľ *Konstantinus* na Veľký piatok vystúpil s kázňou *Ad coetum sanctorum* asi v r. 323. Z toho však nevyplýva, že on aj kázal. Autentickosť tejto kázne je kontroverzná. [171] Z neskoršej doby je známe, že kráľ *Lev IV.* (886-912), Fóciov žiak, spísal veľký počet homílií, ktoré prečítal v kostole. Ako autor homílií je známy aj kráľ *Konstantinus VII*. nazývaný Porphyrogennetos (913 – 959). Nie je však dokázané, že aj vystupoval ako kazateľ. Rovnako možno povedať aj o kráľovi *Theodorovi II*. Dukasovi Laskarisovi (1254-1258), ktorý vytvoril nielen teologické traktáty, ale aj homílie.[172] Lenže kráľov nemožno pokladať za jednoduchých laikov v dnešnom slova zmysle. Nielen na západe, ale aj na východe im prislúchala sakrálna dôstojnosť. Okrem toho nemožno z voľby literárneho druhu *homílie* hneď odvodzovať aj kazateľskú liturgickú činnosť.

1.2.2. Karolínske kráľovstvo

Pri prechode do stredoveku nenachádzame zmenu cirkevnej praxi oproti staroveku, resp. v názore na potrebnosť ordinácie pre oficiálne kázanie. Vidieť to aj z prehlásení *Druhého Nicejského koncilu*, konaného v r. 787. Hoci to nebola hlavná téma koncilu, predsa bol vydaný kánon, ktorý rázne vylučoval kázeň laikov. Vychádzajúc z nevyhnutnosti zachovávať s bázňou presný poriadok všetkých stupňov ordinácie, vzišla požiadavka, aby

---

[170] HERNANDO PEREZ, J.: *El ministerio de la palabra según San Gregorio Magno.* In: *Teología del Sacerdocio*, 2, 1970, s. 130. *„Quod non oportet laicum publicae disputare vel docere, docendi auctoritatem ex eo sibi vendicantem, sed ordini a Domino tradito cedere et aurem iis, qui docendi gratiam acceperunt, aperire, et divina ab eis doceri. In una enim ecclesia diversa membra fecit deus, ut est vox apostoli ...“*

[171] Porov. ALTANER, B. - STUIBER, A.: *Patrologie.* Freiburg : 1960, s. 220.

[172] Porov. BECK, H. G.: *Kirche und Theologische Literatur im byzantinischen Reich.* Mníchov : 1959, s. 546 - 673.

bol aj lektorát (služba čítania počas liturgie) udeľovaný ako ordinácia. Tým menej sa mohlo jednať o kázeň laikov. Koncilové učenie znie: *„Pretože kňazstvo je posvätné, všetci majú vedieť a s opatrnosťou zachovávať vysvätenie za kňaza, lebo tak je to poverené skrze Boha... A pretože vidíme, že bez vloženia rúk neprávom na kazateľnici čítajú kolekty, rozkazujeme, aby sa to čím menej stávalo: nech je to zachovávané aj medzi mníchmi.“* [173]

V Karolínskom kráľovstve bola biskupom a kňazom viacnásobne prikazovaná povinnosť a zodpovednosť za kázanie. Išlo najmä o synody v roku 813 v Reims a Arles, ako aj v r. 836 v Mainz a Tours.[174] Podobné príkazy boli vydané pre náboženské vyučovanie mládeže, ku ktorému boli zaviazaní rodičia a kmotrovia. Kázanie laikov nebol ani vtedy cirkevno - teologicky diskutovaný problém, alebo predmet synodálnych legislatívnych ustanovení. Ak niekde by to bol nejaký jednotlivec praktizoval, išlo o ojedinelú záležitosť, ktorá nie je dostatočne dokumentovaná.

Synoda v Arles v kánone 10, odporúčala výslovne kázeň presbyterov vo farnostiach.[175] Tým sa oprávnenie, ktoré biskupi delegovali, stalo plnou mocou pre farára. Ak k tomu pridáme vtedajšie chápanie teritoriálne ohraničeného farského úradu ako panského práva a obročia farára, stáva sa nakoniec táto plná moc na ohlasovanie *privilégiom,* ako o tom neskôr píše Inocent III. r. 1201 presbyterovi Ubaldovi: „*Podľa starých kánonov aj mnísi môžu byť ustanovení za presbyterov pre správu farských kostolov, na základe čoho majú vykonávať úrad kazateľský, čo je ich zvláštnou výsadou.“* [176]

---

[173] *Conciliorum Oecumenicorum Decreta,* 125, kan. 14. Bologna : ed. Istituto per le Scienze Religiose, 1991. *„Quia ordo debet in sacratione custodiri, omnibus liquet: et cum diligentia conservare sacerdotii promotionem, Deo prorsus est acceptum. Et quoniam videmus sine manus impositione percepta super ambonem irregulariter in collecta legentes, praecipimus, amodo id minime fieri: idipsum quoque conservandum est etiam inter monachos.“*

[174] *Acta Conciliorum* IV, 1019, 1002, 1014, 1025, 1043. Porov. tiež LINSENMAYER, A.: *Geschichte der Predigt in Deutschland.* Mníchov : 1886, s. 7-14; Porov. tiež SCHUBERT, H.: *Geschichte der christlichen Kirche im Frühmittelalter.* Tübingen : 1921, s. 652-654.

[175] Porov. *Monumenta Germaniae Historica, Concilia,* II, 251. Hannover – Berlin : ed. Holder – Egger – Zeuner, 1826.

[176] INOCENT III.: *List presbyterovi Ubaldovi.* In: *Corpus Iuris Canonici* II, X, 3, 35, 5. Leipzig : ed. Friedberg, E.L., 1879 – 1881. *„Per antiquos canones etiam monachi possunt*

Tak vzniklo „*ordo doctorum*“ (stav učiteľov), ktorý mal Božiemu ľudu odhaľovať tajomstvá viery prostredníctvom kázania.

Arcibiskup *Egbert z Yorku* (okolo r. 1000) zhotovil zbierku dovtedajších koncilových kánonov a textov cirkevných otcov, ktorá mala názov *Excerptiones Pseudo-Egberti* a plnila požiadavky cirkevného života.[177] Obsahovala už spomínané kánony Synody z Karthaga (398), v ktorých sa kázanie laikov javilo ako kanonicky nedovolené. Rovnaká prax je pozorovateľná do 12. storočia. *Synoda z Limoges* r. 1031 vážne odporúča biskupom, aby sa starali o pravidelnosť kázania. Výslovne sa tam poznamenáva, že mních alebo klerik nemôžu v žiadnom prípade kázať bez toho, aby neobdržali od biskupa aspoň svätenie na lektora: *„Kto bez povolenia kňaza opovažuje sa kázať, božským ustanovením je odsúdený na smrť...A hoci sú mnohí, ktorí dobre počúvajú, zriedkaví sú, ktorí dobre hovoria...Tento úrad nemôže obsiahnuť mních alebo klerik, iba ak ho biskup ordinuje na stupeň lektora.“* [178]

Keď sa zohľadní, že v tomto štádiu vývoja cirkevného učenia bola sakramentálnosť nižších svätení teologicky sporná, tak potom z reštriktívnych výrazov „*nequaquam potest*“ a zo spomenutia lektorského svätenia ako *conditio sine qua non* na výkon kazateľského úradu vyplýva úzky vzťah medzi ordináciou a habilitáciou na kázanie. Nehovorí sa o inštruovanosti, alebo iných predpokladoch pre kázanie. [179]

1.2.3. Investitúra a absolútne ordinácie

ad ecclesiarum parochialium regimen in presbyteros ordinari, ex quo debent praedicationis officium, quod privilegiatum est, exercere.“

[177] *Sacrorum Conciliorum nova et amplissima collectio*, 12, 413-429. Firenze : ed. MANSI, J.D., 1759 – 1827, Porov. tiež *Acta Conciliorum* III, 1961-1976.

[178] *Acta Conciliorum* VI/1888. Porov. tiež *Sacrorum Conciliorum nova et amplissima collectio*, 19, 544. *„Qui a sacerdote, si sine praedicationis sonitu incedit, interminatione divina mortis reus est... Et si multi sunt, qui bona audiant, sed rari sunt qui dicant... Quod officium sive monachus sive clericus suscipere nequaquam potest, nisi in gradum lectoris fuerit ab episcopo ordinatus.“*

[179] Porov. OTTO, L.: *Das Weihesakrament.* In: *Handbuch der Dogmengeschichte.* Freiburg : ed. SCHMAUS, M. – GRILLMEIER, A. A SCHEFFCZYK, L., IV/5, 1969, s. 87-91.

Z historického hľadiska na vývoj otázky o ohlasovaní – kázaní v Cirkvi vplývala aj investitúra zo strany panovníkov a pápežský boj proti nej. Preto si teraz krátko pripomenieme niektoré skutočnosti.

Od 8. storočia bola starokresťanská rímsko-právna predstava o úrade biskupa - ktorý viedol miestnu cirkev - ovplyvnená germánskymi právnymi inštitúciami, takže sa centrálne postavenie biskupa menilo. Dovtedy ordinoval kňazov, diakonov a ďalších klerikov ako svojich pomocníkov a delegoval ich do konkrétnej cirkevnej služby. Z toho vyplynula pre biskupov aj starostlivosť o svojich duchovných.[180]

So šírením kresťanstva na určitom teritóriu vzniká potreba zriadenia a udržiavania cirkevných stavieb. Do tohto procesu sa zapájali aj osídľovatelia a spoločenské spolky ako vlastníci zeme. Prostredníctvom osídľovacieho práva sa vytvorila inštitúcia vlastnej cirkvi, nad ktorou vlastníci majú plné právo. Takéto vlastné cirkevné panstvo prijal vysvätený klerik od biskupa. *Pozemské dobrá* tvorili plat za službu, ktorú klerik vykonával.

Obsadzovanie cirkevných úradov, od 11. stor. nazývané *investitúrou*, sa dialo tak, že panovník odovzdal menovanému biskupské odznaky: prsteň a berlu, so slovami: *accipe ecclesiam.* Biskupské insígnie po smrti sa vrátili do rúk panovníka. Bolo bežné, že pri obsadzovaní cirkevných úradov nerozhodovali cirkevné záujmy. Aj vysoké cirkevné úrady rozdávali panovníci svojim dvoranom a vojvodcom ako odmenu za preukázané služby. Nejeden panovník dal cirkevné úrady laikom. Následkom toho niektorí svetskí zemepáni vystupovali ako laickí biskupi a opáti.[181]

Čiže v tejto situácii treba rozlišovať medzi: cirkevným svätením a s tým spojeným udelením úradu aj benefícia; a na druhej strane necirkevnou autoritou odovzdávaným cirkevným úradom (*investitúra*) klerikovi, alebo laikovi.

Z ďalšieho vývoja sú známe tzv. *absolútne ordinácie,* čiže úplné.[182] Išlo tu o zjednotenie predchádzajúceho rozdelenia na sakramentálne svätenie

---

[180] Porov. KEMPF, F.: *Landkirchen-, Stadtkirchen-, Bistumsorganisation.* In: *KKG*, III/1, s. 298.

[181] Porov. ŠPIRKO, J.: *Cirkevné dejiny,* I., s. 294.

[182] Porov. KAISER, M.: *Absolute Ordination?* In: *Mysterium der Gnade.* Regensburg : ed. ROSMANN H.-RATZINGER J, 1975, s. 188. Porov. tiež FEINE, H.E.: *Studien zum*

(*consecratio*) a iuridické prenášanie úradu. Podobne ako v 9. storočí, vlastné cirkvi boli pod dohľadom biskupov, ktorí svätením zabezpečovali kvalifikovaných ľudí pre správu v diecéze, ale bola tu aj investitúra zo strany pána pozemku.[183] Ten ako patrón mal právo, prepožičať cirkevný úrad prostredníctvom investitúry (teda aj laikom), zatiaľ čo biskupovi bolo dané právo obsadzovania cirkevných úradov prostredníctvom klerikov.[184]

Na tomto vývoji sa dá pochopiť snaha cirkvi, nezostať len pri udeľovaní kňazského svätenie, ale mať právo dávať aj jurisdikciu všetkým klerikom. Lebo dovtedy bolo od seba striktne oddelené: a) právne prenášanie úradu, prostredníctvom pánov vlastnej cirkvi, od b) cirkevného prenášaniu úradu cez biskupa (sviatosť svätenia a poslanie) ako o tom píše Bernold z Konštancie: *„Keď odovzdávanie cirkevného úradu začalo sa oddeľovať od samotného vysvätenia do takej miery, že dávno vysvätení až po mnohom čase získavali cirkevný úrad, bolo potrebné, aby osobitným ustanovením sa zakázalo kupovanie cirkevných úradov, ako aj samotných vysviacok, a aby sa jedno nepokladalo za simóniu menej ako druhé... Samotnou vysviackou bol kňaz včlenený do cirkevného úradu: nie tak, že jeden mu vysvätením zveril cirkevný úrad a iný vykonal svätenia, ale ten istý a v tom istom čase v spojení odovzdal oboje. Nebola pokladaná za úplnú ordinácia, ktorej nepredchádzalo presné určenie miesta.“* [185]

---

langobardisch-italischen Eigenkirchenrecht I-III. In: *Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte. Kanonistiche Abteilung*, 61, 1941, s. 1-95; 62, 1942, s. 1-105; 63, 1943, s. 64-190.

[183] Porov. BRANDMÜLLER, W.: *Wortverkündigung und Weihe*, s. 239-271, kde sa autor odvoláva na reformné zákony Karola Veľkého a jeho syna: porov. Capitulare Ludwigs d. Fr. z 819 *Monumenta Germaniae, Capitularia* I 276, cc. 6,9-12,29; ebd. 78, c. 54; 304, c. 5; *Monumenta Germaniae, Capitularia* II 35, c. 18, 39; c. 32; *Monumenta Germaniae, Epistolae* IV 203 f.; Gutachten Hincmar von Reims, De ecclesiis et capellis (Mirbt, Quellen 126-128); Rímska synoda 826, *Monumenta Germaniae, Concilia* II 579, c. 21.

[184] Porov. STUTZ, U.: *Die Eigenkirche als Element des mittelalterlich-germanischen Kirchenrechts.* Berlin : 1895; ID.: *Eigenkirche und Eigenklöster.* In: *RE*, 23, 1913, s. 363-377. In: *Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte. Kanonistiche Abteilung.* Weimar : 1911, 57, 1937, s. 1-85; ID.: *Geschichte des kirchlichen Benefizialwesens.* s. 284-285.

[185] BERNOLD Z KONŠTANCIE (1090): *De emptione ecclesiarum c. 3* (*Monumenta Germaniae, Libelli de Lite* II, s. 107) *„Postquam autem commendatio ecclesiae ab ipsa consecratione in tantum cepit separari, ut post multum tempus ecclesias acquirerent iam dudum consecrati, necessarium fuit, ut et speciali statuto prohiberetur emptio*

Tento proces sa nazýval *commendatio* (odovzdanie, odporúčanie), čím bola klerikom zverená dušpastierska starostlivosť (*cura animarum*.)

Reformné hnutia v Cirkvi priniesli boj proti investitúre. Pápež Gregor VII. (1073-1085) zdôrazňoval, že ak necirkevné autority odovzdávajú cirkevný úrad, môžu tak robiť výlučne len pre dobro Cirkvi.[186] Svätenie a odovzdávanie úradu sa len pomaly v plnej miere vracali do rúk cirkevnej autority. Na tomto pozadí treba rozumieť zákazy pápeža Urbana II. na synode v Piacenza (1095):*„Zhodne s ustanoveniami svätých kánonov vyhlasujeme, aby bola pokladaná za neplatnú ordinácia vykonaná bez titulu.“*[187]

Podobne čítame aj u Huga od sv. Viktora a Gratiana: *„Nik nemá byť pribratý ku kléru ak len nie na presný titul.“* [188]

1.2.4. Ordo: vzťah svätenia a poslania

Syntézou kňazského svätenia a poslania bol termín *ordo.* Tento termín vznikol v rímskom štátnom práve a označoval *poradie* (rada sedadiel v divadle); ako aj vojenskú čatu; a aj hodnosť stotníka (čiže prvé miesto) oproti ľudu. Naproti tomu *consecratio* v rímskej sakrálnej reči označovalo prirovnávanie osoby alebo veci ku božstvu.[189]

V cirkevnej tradícii sa používal termín *ordo* v zmysle odstupňovanej kompetencie v rámci cirkevného poriadku a vyjadroval právne postavenie

---

ecclesiarum, sicut et ipsarum consecrationum, nec unum minus quam alterum damnaretur ut symoniacum....cum ipsa ordinatione minister incardinabatur ecclesiae nec alius ei ecclesiam, alius consecrationem, sed idem ipse contulit utrmque et eodem tempore, nec plenaria deputabatur ordinatio, quam non precederet certa loci designatio.“

186 Porov. KEMPF, F.: *Der Kampf Gregors VII.* In: *Handbuch der Kirchengeschichte* III/1, s. 427-428.

187 *Sacrorum Conciliorum nova et amplissima collectio* XX, 806. *„Sanctorum canonum statutis consona sanctientes decernimus, ut sine titulo facta ordinatio irrita habeatur.“*

188 *Corpus Iuris Canonici*, De sacramentis, Liber II, pars III c. 15 (*Patrologiae cursus completus, Series Latina* 176, 421). *„Nemo ad clerum assumendus est nisi sub titulo certo.“*

189 Porov. KOEP, L.: *Consecratio.* In *Reallexikon für Antiche und Christentum*, III, 269, Stuttgart : ed. Klauser, T., 1941.

(stav) kléru, ktorý vychádza z ľudu. Termín *consecratio* - v zmysle biblického výrazu - bol chápaný v cirkevnej reči ako akt, ktorý znamenal špecifickú reláciu Boha k ľuďom, čiže opisoval duchovné dianie. Na označenie sakramentálneho svätenia sa ukazoval výhodnejší termín *consecratio* než *ordo*. Avšak pojmy *ordo* a *consecratio* zostali ako synonymá, takže *ordo* opisoval nielen juridickú príslušnosť k určitému stavu, ale obsahoval aj sakrament. [190]

Do 12. storočia sa obidva termíny nerozlišovali precízne: ani pojmovo ani vecne. Neskôr sa stal termín *ordo* právnym pojmom na označenie určitého stupňa svätenia. Toto vysvetľuje cirkevnú predstavu, že pri ordinácii sa nejedná výlučne len o konsekračné dianie, ale aj o jurisdikčné usporiadanie, ktoré patrí cirkevnej autorite.[191]

Všetky tieto skutočnosti formovali chápanie kňazského úradu v Cirkvi a vo svete. Zároveň objasňovali aj predpoklady pre úradne ohlasovanie – kázanie, ktoré bolo tomuto stavu vlastné. S príchodom putovných kazateľov, ktorí pochádzali z mníšstva a nie vždy obdržali svätenie - budeme sa nimi zaoberať v nasledujúcom oddiele tejto práce - sa jasnejšie diferencovala oprávnenosť pre kázanie.

Zhrňujúco možno povedať, že v celom kresťanskom staroveku bolo kázanie od počiatku Cirkvi bolo rezervované biskupom, kňazom a diakonom. Nariadenia synod strážili túto cirkevnú prax. Pritom veľa záleží od prekladu a výkladu jednotlivých historických a patristických dokumentov. Výnimky a zvláštne prípady treba posudzovať v kontexte doby a primeraných udalostí a nemožno ich zovšeobecňovať.

[190] Porov. CORDES, P. J.: *Sendung zum Dienst.* Frankfurt : 1972, s. 213-218.
[191] Porov. BRANDMÜLLER, W.: *Wortverkündigung und Weihe,* s. 250.

2. NOVÉ FORMY V STREDOVEKU

V stredoveku sa rozvinulo silné hnutie za obnovu pôvodného apoštolského života v evanjeliovej chudobe proti simoniackym biskupom a kňazom žijúcim v konkubináte, využívajúcim investitúru panovníkov. Mnohí klerici aj laici sa cítili v tomto smere oslovení a opustili určité sociálne vzťahy aby dokonalejšie nasledovali Krista. Bola to idea nazývaná *vita apostolica.* Následkom toho začali *ambulantne* kázať. Títo nadšenci, kým boli v jednote s pápežom a biskupmi, zostali zapojení do gregoriánskej reformy. Neskôr však kritické antiklerikálne tendencie nemohli byť teologicky a ekleziologicky vrchnosťou prijaté.[192]

2.1. Ambulantní kazatelia

Niektorí reformátori, napr. diakon *Ariald*, žiadali, aby proti bohatým a nečestne žijúcim cirkevným predstaviteľom zdvihli hlas laici, keď úradní kňazi a mnísi - napriek svojej autorite - mlčia. Samozrejme, že v tomto prípade neišlo o kázanie laikov. Ako vidieť z nasledujúcej pasáže Arialdovej kázne, podľa neho existujú tri *ordines* (stavy) v cirkvi: praedicatores, continentes, coniugati (kazatelia, askéti, manželia). Píše: *„Ak tí, ktorým bola zverená znalosť a povinnosť kázať z akejkoľvek príčiny mlčia, tak potom tí, ktorí žijú zdžanlivo - a ktorých kázanie je slobodnejšie a pravdivejšie ako je známe, pretože sú od každej svetskej veci oslobodení a rozjímaním o svätom zákone ustavične vyučení - ale aj vy, ktorí ste hlúpi a neznalí sv. Písma, spoločnými slovami, ako vládzete máte sa vrátiť od tejto nechopnosti, navzájom sa zabezpečujúc...“* [193]

---

[192] Porov. VIOLANTE, C.: *I movimenti patarini e la Riforma ecclesiastica.* Milano : 1985.

[193] FONSEGA, C.D.: *Vita Sancti Arialdi auctore Andrea Abbate Strumensi.* In: *Dizionario Biografico degli Italiani* IV, s. 135-139. Porov. tiež RUSCONI, R.: *Predicazione e vita religiosa nella societa italiana da Carlomagno alla controriforma (Documenti della storia 30).* Torino : 1981, s. 64. *„Si enim hii, quibus scientia officiumque predicandi commissum, qualibet ex causa tacuerint, non solum continentes, quorum predicatio tanto esse debet liberior et veracior, quanto constat, quia sunt ab omni re seculari expediti et sacrae legis meditatione assidua edocti, verum etiam vos, qui estis idiotae ignarique*

Iný príklad nachádzame v liste Petra Damianiho. Tam sa spomína rímsky prefekt *Cinthius,* (Cencio di Giovanni Tignoso), ktorý bol pobožným prívržencom rímskej reformnej strany. Bol synom Johanna Tiniosusa, ktorého Hildebrand v r. 1058 urobil mestským prefektom. V r. 1077 bol zavraždený. V liste Petra Damianiho sa uvádza, že oni dvaja spolu hovorili k ľudu – *prout divina clementia suggerebat* (ako im božia prozreteľnosť vnukala)– na deň Epifánie v chráme sv. Petra *concionaremur ad populum* (reč k ľudu). Cinthius vraj nehovoril v ten deň ako občiansky prefekt, ale ako kňaz. Peter Damian mal ťažkosti s hlasom.[194]

Príhovor Cinthiusa – podľa Petra Damiána – bol realizovaním všeobecného kňazstva veriacich. Damián cituje Apokalypsu a prvý Petrov list a potom povzbudzuje Cinthiusa, aby slúžil ľudu tak, ako to robí vo sfére administratívnej a súdnej *„servata mensura tui ordinis in ecclesia salutiferae exhorationis verba depromens"* (podľa miery tvojho stavu v cirkvi, vyberajúc slová spasiteľného napomínania). Okrem toho by mal robiť aj cirkevné procesy „*in quantum tui ordinis facultas suppetit",* (nakoľko tvoj rád ti túto fakultu dáva), tak aby Rím ho mohol volať otcom vlasti a Cirkev svojim obrancom.

Príhovor v chráme sv. Petra si zasluhuje pozornosť, keďže je kvalifikovaný ako *exhortationis verba.* O sto rokov neskôr ho použil pápež Innocent III. na teologické zosystematizovanie kázania Waldénskych. Dvakrát sa vracia k laickému stavu Cinthiusa. Prefektova exhortácia by mala byť chápaná v tomto kontexte, ako povzbudzovanie vo viere a nie autoritatívne liturgické ohlasovanie.[195]

2.1.1. Nutnosť legitimovania pre kázanie

V kronike z *Affligem* (1122), ktorá hovorí o flandskom mníchovi a putovnom kazateľovi *Wederichovi*, je prvýkrát reč o *apostolicae auctoritatis*

scripturae, communibus verbis, quibus valetis, invicem vos cautos ab hac nequitia reddere debetis..."

194 Porov. GREGOROVIUS, F.: *Geschichte der Stadt Rom in Mittelalter, II*. Darmstadt : 1978, s. 72.

195 Porov. DAMIANI, P.: *La lettera a Cinthius.* In: *Patrologiae Cursus completus,* Series Latina, 144, 461-464.

licentia na legitimovanie mimoddiecézneho kázania. Čítame v nej toto: *„Wedericus kňaz a mních... ktorý posilnený povolením apoštolskej autority, navštevujúc Flandersko a Brabantsko, rozsievajúc Božie slovo a odvracajúc Boží ľud od hriechov svojim kázaním...“* [196] Pritom musíme vychádzať z toho, že na presbytera ordinovaný mních, mohol obdržať toto oprávnenie ku kázaniu, ako to spomína Bernold z Konštancie: *„O kázaní mníchov, ktoré sa znovu objavuje... Nám sa javí správne, aby kázali iba ordinovaní a poslúchali katolíckeho hodnostára,*

ak neboli emancipovaní apoštolskou stolicou.“ [197]

Na synode vo Fritzlar (1118) poukazuje Norbert von Xanten na to, že právo ku kazateľskému úradu je odvodené zo Svätého Písma, ale moc, čiže potestas praedicandi je daná s kňazstvom. V dokumentoch synody sa uvádza: *„Keď proti nemu namietali, že si neprávom privlastnil kazateľský úrad, odpovedal... Ak som vyšetrovaný kvôli kázaniu, je napísané: Ak niekto spôsobil, že hriešnik sa odvrátil od zblúdenia svojej cesty, ten zachránil jeho dušu od smrti a zahalil množstvo hriechov (Jak 5, 20). Avšak právomoc kázať bola nám daná s prijatím kňazstva, keď bolo povedané: Prijmite moc a buďte ohlasovateľmi slov Boha.“* [198] V tomto rozlišovaní sa dajú vybadať stopy náuky o všeobecnom kňazstve Kristovom, na ktorom majú účasť všetci pokrstení a sviatostnom kňazstve ordinovaných.

Podľa životopisu *Bernharda von Tiron* sa proti tejto náuke postavili putovní kazatelia, ktorí oprávnenie ku kázaniu (*licentia praedicationis*) odvodzovali zo svojho vedomia charizmatického poslania a zo svedectva

---

[196] *Monumenta Germaniae, Scriptores* 9, 407; *„Wedericus sacerdos et monachus ... qui apostolicae auctoritatis licentia roboratus, Flandriam et Brabantiam provincias circuibat, verbum Dei disseminando et populum Dei a peccatis sua praedicatione convertendo.“* Porov. tiež BRACKMANN, A.: *Gregor VII. und die kirchliche Reformbewegung in Deutschland.* In: StudGreg, 2, 1947, s. 7-30.

[197] BERNOLD Z KONŠTANCIE: *List Adalbertovi zo Speyer.* In: *Monumenta Germaniae.* Libelli de Lite, 2, 98. *„De predicatione monachorum quod iterum notatis, et nobis placet, ut non nisi ordinati predicant catholicoque obediant presuli, nisi ab apostolica sede fuerint emancipati.“*

[198] *Monumenta Germaniae, Scriptores,* 12, 673. *„Ubi dum ab aemulis contra eum proponeretur, quare praedi-cationis officium usurpasset... ille respondit: Si de praedicatione impetror, scriptum est: Si quis converti fecerit peccatorum ab errore viae suae salvabit animam eius a morte et operit multi-tudinem peccatorum (Jak 5, 20). Potestas autem praedicandi data est nobis ex susceptione sacerdotii, cum diceretur: Accipite potestatem et estote relatores verborum Dei.“*

presvedčivého života. Je to vyjadrené v nasledujúcich slovách: *„A keď je známe, že blahoslavený Gregor a Martin, a iní premnohí svätí mnísi zásluhou svojho umrtvovania prijali pastierske spravovanie v kostoloch, a s duchovným vedením aj úrad kazateľský, z toho vyplýva to, že skrz cnosť umrtvenia sa dostáva oprávnenie kázať. Preto keďže som mních a mŕtvy svetu, nie je mi odňaté božské právo kázať, ale omnoho lepšie je zverené.“* [199] Bernhard vychádza z toho, že právo ambulantných kazateľov je *fas praedicandi* (božské právo na kázanie, osud, údel). To môže byť človeku prisúdené alebo odopreté, podobne ako *officium praedicandi*, (kazateľský úrad), ktorý niekto obdrží *cum honore praelationis,* čiže s hodnosťou viesť úrad.

Tieto teórie o kazateľskom úrade prešli určitým vývojom, dozrievali a vyústili do dvoch foriem: a) niektorí ambulantní kazatelia mohli dostať úradné splnomocnenie od duchovných, na určitý čas; uznávali toto pravidlo. b) Naproti tomu putujúci kazatelia, ktorí neboli vybavení ani splnomocnením, ani cirkevným úradom, odvolávajúc sa na *fas praedicandi,* dožadovali sa neskôr formálnej autorizácie u pápeža alebo biskupa. O tejto druhej forme sa hovorí vo Vita Norberti: *„On sám však vo všetkej pokore pápežovi ako pánovi vyznal svoj úmysel, prijal od neho povolenie vydať sa na cestu a tiež dostal aj dovolenie slobodne kázať, ktoré mu pápež potvrdil svojim písomným rozhodnutím.“* [200]

Tieto citáty uvádza vo svojej knihe súčasný nemecký pastorálny teológ a obhájca teórie o kázaní laikov Rolf Zerfass. Odvoláva sa na *Gesta episcoporum,* kde čítame: „*Ten istý Pontifex ich ... prijal zdvorilo a láskavo,*

---

[199] GAUFRIDUS GROSSUS: *Vita Bernardi Tironensis,* c. 8, č. 54. In: *Patrologiae Cursus completus, Series Latina,* 172, 1399 C. *„Et cum constet b. Gregorium atque Martinum, aliosque quamplures sanctos monachos mortificationis suae merito pastorale regimen in ecclesiis accpisse, et cum honore praelationis officium praedicationis, inde consequens hoc trahitur, quod per virtutem mortificationis pervenitur ad licentiam praedicationis. Itaque quia sum monachus et mundo mortuus, non mihi fas praedicandi aufertur, sed multo melius confertur.“* Porov. tiež DETTLOFF, W.:*Das officium praelationis.* In ed. SCHEUERMANN, A. – MAY, G., *Ius Sacrum*. Paderborn - München – Wien : 1969, s. 207-229.

[200] *Vita Norberti*, c. 5. In: *Monumenta Germaniae, Scriptores,* 12, 674. *„Ipse autem in multa humilitate domno papae propositum suum confessum, licentiam ab eo proficiscendi accepit, a quo etiam liberam praedicandi facultatem obtinuit quam ei domnus papa litterarum suarum auctoritate firmavit.“*

preukázal im prívetivú náklonnosť svojej tváre a veľkorysosti, a hoci sa podujal na Rímsku cestu, predsa medzi inými pripojil ich k svojim arcidiakonom, aby oni pseudopustovníkovi Henrichovi... dovolili pokojný vstup a oprávnenie hovoriť k ľudu.“ [201] Pri týchto textoch veľa záleží na zámere autora a jeho interpretácii, ako aj schopnosti brať do úvahy kontext doby v ktorej boli vyslovené.

Vcelku možno povedať, že ambulantní kazatelia si takto chceli iuridicky zaistiť svoju kazateľskú činnosť a mať zodpovedanú otázku o povolení na kázanie.

2.1.2. Od teologickej k iuridickej formulácii

Nápadné je, že pramene vzťahujúce sa na toto časové obdobie, ešte neuvádzajú pojem *missio*, ale namiesto toho sa používa termín *licentia*, *potestas*, *facultas* a *fas praedicandi*.[202] V týchto pojmoch je viac zdôraznené teologické odôvodnenie cirkevného spolupôsobenia pri vykonávaní určitých úloh. Čím ďalej však, tým viac sa dostáva do popredia aj iuridická stránka cirkevného poslania a jednotlivé úlohy sa inštitucionalizujú.

Keď sa v 12. storočí objavili kacírske hnutia, ktoré si poslúžili cirkevným ohlasovaním predovšetkým kvôli propagande vlastných bludov, musela Cirkev reagovať požiadavkou, že kazateľ musí byť legitimovaný prostredníctvom *missio*. Prvé spojenie pojmu *missio* s ohlasovacou činnosťou sa nachádza u *Anzelma z Laon* (+1117): „*Hovorí však, že viera pochádza z počutia, počúvanie z kázania, a kázať treba na základe Božieho poslania tak, aby všetko pochádzalo z prameňa milosti... Kazatelia však naozaj podľa poslania, pretože aj pseudo-ohlasujúcich posiela Boh, ktorý vie použiť zlo na dobro. Niekedy posiela aj zlých ku zlým na rozhorčenie, to znamená necháva*

---

[201] *Gesta episcoporum Cenomanensium.* In: ZERFASS, R.: *Der Streit um die Laienpredigt. Eine pastoralgeschichtliche Untersuchung zum Verständnis des Predigtamtes und zu seiner Entwicklung im 12. u. 13. Jh.* Freiburg – Basel – Wien : 1974, s. 143. *„Hos idem Pontifex... blande recepit et devote, eisque hilarem frontis gratiam exhibuit et liberalitatis; et quamvis Romanum iter assumpsisset, tamen inter caetera suis iniunxit archidiaconis, ut illi pseudo-Eremitae Henrico... pacificum ingressum et licentiam sermociandi ad populum permitterent.“*

[202] Porov. ZERFASS, R.: *Der Streit um die Laienpredigt,* s. 145.

aby zlí kázali zlým na ich potrestanie, aby navzájom zahynuli, ako je spravodlivé.“ [203]

Ďalšie vysvetľovanie pojmu *missio* nachádzame u Anzelma (1033-1109). Vychádza z listu Rimanom 10, 15, kde sa hovorí: „*Ako budú kázať, ak nie sú poslaní?“* Anzelm chápe pojem *missio* ešte výlučne biblicko-teologicky a nie iuridicky. Kázanie sa rozumelo ako poslanie odvodené od Boha, a ako prameň milosti.

U *Abelarda* (1079-1142) dostáva pojem *missio* v tomto súvise iuridický význam, keď píše: *„Úrad svoj aj iných apoštolov nech zverí... a tiež nech otvorene povie: žiadnym spôsobom... nemôžu kázať nejakí ak nie sú poslaní, ako sám Syn od Otca a apoštoli od samotného Syna, ktorý im tak hovorí: Ako mňa poslal*

Otec, aj ja posielam Vás. (Jn 20, 21)“ [204]

Poslanie, *missio,* sa stáva podmienkou pre kázanie, takže úryvok z listu Rimanom 10, 15 sa rozumie ako iuridické odsúhlasenie v zmysle cirkevného spolupôsobenia na poslaní. K tomu sa pridáva aj chápanie apoštola Jána: cirkevné poslanie je pokračovaním Ježišovej formy poslania. Na toto všetko sa cirkevné autority odvolávali v boji proti heretizmu.[205]

2.1.3. Alexander III. a Waldénske hnutie

---

[203] *Patrologiae Cursus completus, Series Latina,* 114, 504 D, 505 A. *„Dicit autem quod credere ex auditu sit, audire ex praedicatione, praedicare ex missione Dei; ita ut totum descendat ex fonte gratiae... Praedicati autem vere ex missione, quia et pseudo bene nuntiantes, misit Deus qui in bonum malo novit uti. Aliquando etiam malos malis mittit in iram, id est praedicare permittit malos malis ad eorumdem poenam, ut vicissim per se, sicut iustum est, pereant.“*

[204] *Patrologiae Cursus completus, Series Latina,* 178, 926 B. *„Suum et aliorum apostolorum officium commendat ... ac si aperte dicat: Nullo modo... praedicabunt aliqui nisi mittantur, sicut ipse Filius a Padre, et apostoli ab ipso Filio, ita eis dicente: Sicut misit me pater, et ego mitto vos (Jn 20, 21).“*

[205] Porov. URRESTI, T.J., *Die göttliche Sendung in die Geschichte und die kanonischen Sendungen.* In: *Concilium,* 4, 1968, s. 599-602.

Laické hnutie na podporu gregoriánskej reformy na konci XII. a začiatku XIII. stor. vyústilo do vzniku dvoch prúdov, ktoré dnes nazývame *Waldenski* a *Katari*. Boli to početné skupiny nadšencov, ktorí putujúc po krajine sem a tam hlásali pokánie a vyzývali k obráteniu. Zdôrazňovali lásku k blížnemu a nepriateľovi. Niekedy sa dopúšťali aj heréz a absurdností ale dojímali ľudí svojím asketickým životom a kázaním. Hlavný prúd – Waldénskych – založil kupec Waldes z Lyonu.[206] Najprv kázali na základe vlastného sebavedomia: charizmaticky chápaného poslania bez povolenia cirkevnej autority. Nato miestny biskup Lyonu *Guichard* r. 1178 vydal zákaz takéhoto kázania.[207]

Waldes preto išiel do Ríma a v marci 1179 sa prezentoval na III. Lateránskom koncile, aby si nechal potvrdiť povolenie na kázanie najvyššou autoritou, to znamená, že žiadal účasť na cirkevne vykonávanom kazateľskom úrade. Svedčí o tom správa Waltera Mapa (+ 1209), ktorý sa zúčastnil ako člen anglickej koncilovej delegácie: *„Títo s veľkou naliehavosťou žiadali, aby im bolo potvrdené splnomocnenie kazateľskej činnosti.“* [208] Waldesova prosba o schválenie ich apoštolského života a povolenia kázať znamenala dišpenz od kánonického práva, ktoré nedovoľovalo kázanie laikov. Ustanovenia, od ktorých ich mal pápež dišpenzovať boli obsiahnuté v *Decretum Gratiani,* distinctio 23 a 29. Tieto ustanovenia boli identické s kánonmi *Synody v Kartágu* z r. 398 a v *Apoštolských konštitúciach.*

Alexander III. priateľsky Waldénskych prijal a povolil im ambulantné kázanie pod podmienkou *rogantibus sacerdotibus,* čiže v závislosti na žiadosti miestnej hierarchie. Kuriálna komisia, ktorú pápež na to menoval, mala predovšetkým zistiť pravovernosť Waldénskych, až potom ich vzdelanosť. Walter Map ich po poriadku skúšal jednotlivé články Apoštolského Vyznania viery.[209] Je pravdepodobné, že podobnú skúšku

---

206 Porov. SELGE, K. V.: *Die ersten Waldenser I. Untersuchung und Darstellung.* Berlin : 1967. Porov. tiež GRUNDMANN, H.: *Religiöse Bewegungen im Mittelalter.* Hildesheim : 1961.

207 Porov. WOLTER, H.: *Häretische Bewegungen.* In: *Handbuch der Kirchengeschichte.* s. 130.

208 MAP, W.: *De nugis curialium,* I, 31, Oxford : 1983, s. 124. *„Hi multa petebant instancia praedicacionis auctoritatem sibi confirmari.“*

209 Porov. MAP, W.: *De nugis curialium,*126.

mali absolvovať aj *Humiliáti,* ktorých žiadosť o kázanie bola zamietnutá. V každom prípade Waldénski zložili v r. 1180 pravoverné vyznanie viery a pápež schválil ich *Propositum,* formu apoštolského života.

Dostali aj povolenie na kázanie pod podmienkou, že budú o to požiadaní kňazmi, avšak zakázal im kázať na verejnosti. Hovorí o tom Kronika z Laon (1220): „*Waldesa pápež objal schváliac sľub dobrovoľnej chudoby, ktorý bol vykonal, zakážuc mu a jeho spoločníkom prisvojiť si kazateľský úrad bez požiadania kňazov... a pápež im dovolil, aby sa všetky ich veci konali v poníženosti a počestnosti, ale zakázal, aby organizovali zhromaždenia a prísne zakázal, aby sa neodvážili na verejnosti kázať.*“ [210]

Týmto prenechal pápež kléru rozhodnutie o pozitívnom poverení kazateľov v rámci ich teritória. Biskup, alebo presbyter na konkrétnom mieste mohol udeliť *licentiu* na kázanie tomu, koho poznal, ako to vyplýva z pápežovho dokumentu: *„Ani klerikovi, ani laikovi, ktorého pobyt nie je známy …nie je dovolené obrábať vinicu, to jest ľud a stádo patriace inému, alebo ho pásť bez dovolenia biskupa alebo presbytera, do starostlivosti ktorého patrí.*“ [211]

Waldes sa za určitý čas držal podmienok pápeža. Ale neskôr, na za základe obvinení zo strany miestneho biskupa bolo mu zakázané kazanie.[212] Preto sa 1184 Waldes obrátil na pápeža *Lucia III*., ktorý prejednával záležitosť na *Synode vo Verone* (1184) a nakoniec zakázal hnutie aj jeho kazateľskú činnosť. Vyplýva to z nasledujúceho úryvku: *„Na odstránenie nesprávnosti rozličných bludov: „Aj pretože niektorí pod zámienkou zbožnej čnosti rovnako popierajúc to, čo hovorí apoštol, dožadujú sa schválenia kázať, keď ten istý apoštol hovorí: ako budú kázať, ak nie sú poslaní? Všetkých, ktorým bolo zakázané, alebo neboli autoritou poslaní, apoštolskou*

---

[210] *Monumenta Germaniae, Scriptores,* 24, 449. *„Waldesium amplexatus est papa, approbans votum quod fecerat voluntarie paupertatis, inhibens eidem, ne vel ipse aut socii sui praedicacionis officium presumerent nisi rogantibus sacerdotibus... Quibus papa concessit, ut omnia eorum in humilitate fierent et honestate, set ne conventicula ab eis fierent, signanter interdixit, et ne in publico predicare presumerent, districte inibuit.“*

[211] *Patrologiae Cursus completus, Series Latina.*, 204, 814. *„Nec clerico, nec laico, cuius habitatio ignoratur,... esse licitum vineam id est plebem et gregem alienam excolere, seu pascere, sine licentia episcopi vel presbyteri ad cuius curam spectat.“*

[212] Porov. ZERFASS, R.: *Der Streit um die Laienpredigt*, s.16.

stolicou alebo biskupom miesta a pokúsili sa kázať verejne alebo súkromne a všetkých, ktorí... sa neboja inakšie zmýšľať alebo učiť, ako nariaďuje a zachováva svätá cirkev Rímska, a všeobecne ktorých tá istá Rímska cirkev alebo jednotliví biskupi... odsúdili ako heretikov, spútavame rovnakým putom večnej kliatby.“ [213]

Podľa výpovedí synody vo Verone, všetci, ktorí by bez cirkevného poslania kázali (*non missi*) sú kacíri, ktorých treba súdiť. Ten istý prameň uvádza, že cirkevné poslanie pozostáva v *auctoritas*, ktoré dáva Apoštolská Stolica alebo miestny biskup. Jasne to treba odlíšiť od *virtus pietatis* u charizmatikov. Týka sa to aj laikálnych cirkevných patrónov, na ktorých poukazuje dekretalista *Huguccio* (1188), keď poznamenáva, že sa odvážili kázať bez licencie: *„a je dôkaz proti patrónom, ktorí hoci sú laici a nemajú licenciu, odvažujú sa kázať.“* [214]

Keďže vo Verone sa nehovorilo výslovne o zákaze kázania laikom len preto, že sú laici – hoci fakticky išlo o zákaz - vydedukoval z toho súčasný teológ Rudolf Zerfass, že kázeň laikov nebola zásadne vylúčená, ale uviazaná na cirkevnú autoritu, ktorá udeľovala *licentiu.* [215]

Neskôr Waldénski, pod vplyvom odmietania zo strany oficiálnych kňazov, odvodzovali svoje práva na kázanie od samého Boha. Zneistení postojom hierarchie vytvorili si vlastný koncept Cirkvi, viac spirituálny, až nakoniec odmietli Cirkev celkom a skĺzli do herézy.

---

[213] *Sacrorum Conciliorum nova et amplissima collectio,* 22, 476-478. „*Ad abolendam diversarum haeresium pravitatem: „Et quoniam nonnulli, sub specie pietatis virtutem eius, iuxta quod ait Apostolus, denegantes, auctoritatem sibi vendicant praedicandi quum idem Apostolus dicat: quomodo praedicabunt, nisi mittantur? omnes, qui vel prohibiti, vel non missi, praeter auctoritatem, ab apostolica sede vel ab episcopo loci susceptam, publice vel privatim praedicare praesumpserint, et omnes qui... aliter sentire aut docere non metuunt, quam sacrosancta Romana ecclesia praedicat et observat, et generaliter, quoscumque eadem Romana ecclesia vel singuli episcopi... haereticos iudicaverint, pari vinculo parpetui anathematis innodamus.“* Porov. tiež *Corpus Iuris Canonici,* X, 5, 7, 9; II, s. 780-782.

[214] *Summa decreti,* 2280 *„...et est argumentum contra patronos qui cum laici sint, nec licentia(m) habeant, predicare presumunt.“* In: ZERFASS, R.: *Der Streit um die Laienpredigt,* s. 27.

[215] Porov. ZERFASS, R.: *Der Streit um die Laienpredigt,* s. 26-28.

2.1.4. Podmienky pre *licentia docendi*

Tretí Lateránsky koncil (1179) v kán. 18 sa vyjadril k podmienkam pre kázanie. Termín *licentia docendi* sa tu spomína po prvýkrát: *„Za licenciu učiť však nech nikto nepožaduje odmenu, alebo pod zámienkou nejakého zvyku od tých, ktorí učia nech niečo nehľadá, ani nech nezakazuje učiť niekomu kto dosiahol oprávnenie, a kto je súci.“* [216] Bernhard von Fontcaude (1190/92) vo svojom traktáte *Adversus Waldensium sectam*, vymenoval podmienky na udelenie *licentie.* Kazateľ musel byť katolícky, to znamená cirkevne uznaný, pravoverný, a musel dokázať určité odborné a morálne kvality. Napísal: *„A keď ide o skúmanie laikov, či môžu rozsievať Božie slovo medzi ľudom, je treba rozlišovať, či sú katolíci, alebo nie. Zaiste môžu, ak sú katolíci, a počestnosť života ich doporučuje a ak ich reč je korenená soľou múdrosti. Práve tak záleží na schopnosti jednotlivcov rozoznávať mieru slov, a aby boli na správnom mieste, v poslušnosti praví katolíci, podľa veľkosti pokroku vo vedomostiach alebo práce, podľa príkazu biskupov alebo presbyterov, na teritóriu ktorých sa nachádzali. Takí mohli povzbudzovať blížneho, ako sa nazdávam, ak predsa neboli zväzovaní manželstvom, ani ich nejarmila pozemská starosť.“* [217]

V týchto vyjadreniach sa spájalo cirkevné poslanie s teritoriálnym princípom cirkvi, ktoré bolo prezentované ako usporiadané a účinné dušpastierstvo. Povolenie kázať bolo interpretované ako špecificky kňazská činnosť, pre riadne ustanovených duchovných a pre ich úrad. Bernhard

---

[216] *Conciliorum Oecumenicorum Decreta,* 220. *„Pro licentia vero docendi nullus omnino pretium exigat, vel sub obtentu alicuius consuetudinis ab eis qui docent aliquid quaerat, nec docere quempiam expetita licentia, qui sit idoneus, interdicat.“*

[217] *Patrologiae Cursus completus, Series Latina*, 204, 812 D. *„Et quoniam de laicis quaestio est, an verbum Dei seminare valeant in populis; distinguendum est: an sint catholici, vel non. Nimirum, si sint catholici, et honestas vitae eos commendet; si sermo eorum sit sale sapientiae conditus; et iuxta capacitatem singulorum, verbi mensuram dispensare noverunt, certoque loco praefuerint, aut sub obdientia veri catholici fuerint, secundum quantitatem profectus sui, in scientia, vel opere ad nutum episcoporoum, vel presbyterorum, in quorum territorio fuerint, proimos exhortari, ut arbitror, potuerunt; si tamen uxoribus alligati non –fuerint, nec eos pondus terrenae sollicitudinis oppressit.“*

pokračuje: *„Keď teda všetko vyššie povedané má byť brané do úvahy, o učiteľovi Božej reči, je nebezpečné prenechať laikovi talent slova, najmä, keď je ono zverené kňazom, totiž vyučovať všetko, čo obsahuje zákon, čo nariadil Boh synom Izraela rukou Mojžiša, keď Malachiáš hovorí: Pery kňaza nech strážia vedomosť a nech vyžadujú zákon z jeho úst, pretože je poslom vojsk Pána. (Mal 2, 7)“* [218]

Avšak bolo tiež možné, že teritoriálny biskup alebo presbyter, zodpovedný za ohlasovanie, neudelil laikom *licentiu* na kázanie, ako to komentuje Bernhard: *„Ak teda biskup mimo svojej diecézy alebo kňaz mimo svojej farnosti nemôže regulárne vykonávať svoju právomoc, o koľko menej neznámy človek a laik na cudzej žatve, to jest na ľude zverenom inému, by mohol žať bez dovolenia biskupa alebo kňaza, do správy ktorého patrí?“* [219]

Bernhard preto hovoril o písomnom doklade pre putujúcich kazateľov, s ktorým bolo možné legitimovať ich poslanie: *„Avšak, ktorí sú poslaní Bohom a človekom, majú jasný dôkaz, že boli poslaní. Tí však, čo prichádzajú sami od seba nie sú poslaní. Nemajú svedectvo vysielajúceho človeka, ani nemajú Božiu lásku, pokoru a poslušnosť.“* [220]

2.1.5. Kázeň je viazaná na duchovný úrad

[218] *Patrologiae Cursus completus, Series Latina*, 204, 816 D, C. 5, 12. *„Cum igitur omnia supra dicta in doctore divini sermonis attendenda sint, formidolosum est committere laico talentum verbi, maxime cum hoc commissum sit sacerdotibus, scilicet docere omnia legitima, quae praecepit Deus filiis Israel per manum Moysi, Malachia, dicente: Labia sacerdotis custodiant scientiam, et legem requirent ex ore eius, quia angelus domini exercituum est (Mal 2, 7).*

[219] *Patrologiae Cursus completus, Series Latina*, 204, 814. *„Si ergo episcopus extra suam diocesim vel sacerdos extra suam parocchiam postestatem suam exercere regulariter non possunt: quanto minus ignotus homo et laicus in messe aliena id est in populo alii commisso, falcem verbi sine licentia episcopi vel sacerdotis, ad cuius curam pertinet, mittere poterit?“*

[220] *Patrologiae Cursus completus, Series Latina*, 204, 816 A. *„Qui vero a Deo, mittuntur et homine, habent testimonium apertum, quod missi sunt. Qui vero per se veniunt, nec sunt missi; nec habent testimonium hominis mittentis, nec Dei si carnerint caritate, humilitate et oboedentia.“*

Alanus z Lille (1187) zdôrazňuje v svojej *Summa de arte praedicatoria*, že kázeň je viazaná na duchovný úrad. Vychádza zo zásady, že pre kázanie:

a) alebo sa musí dokázať duchovné poslanie, Božie, skrze výnimočné diela a zázraky ako u Krista, apoštolov a prorokov, alebo
b) musí byť dané cirkevné poslanie, skrze vrchnosť, podľa hierarchicky štrukturovanej cirkvi pre kazateľskú činnosť.

Alanus predpokladá, že Božie poslanie, ktoré dal Kristus apoštolom, je teraz vykonávané cirkevnou autoritou, keď píše:*„Tým, že Kristus poslal apoštolov a iných na kázanie, bolo naznačené, že nižší v Božej Cirkvi nemajú kázať, ak nie sú poslaní vyššími, a keďže sa v Božej Cirkvi rozdeľujú hodnosti skrz vyšších, tak aj kazateľský úrad je najvyšší v Božej Cirkvi.“* 221

Toto si podľa Alanusa z Lille nemôžu uzurpovať iné osoby alebo skupiny. Potrebnými podmienkami na vykonávanie *officium praedicandi* podľa neho sú: poslanie dané cirkevnou autoritou, duchovný úrad, božská inšpirácia a odborná kvalifikácia. Vyplýva to z nasledujúcich slov: *„Niekto vedený svojim duchom, nie poslaný Bohom, založí novú sektu, a odvažuje sa kázať bez schválenia predstaveného, bez božskeho vnuknutia, bez vedomosti a vzdelania. Filozof bez rozumu, prorok bez vízie, apoštol bez poslania, učiteľ bez inštruktora, ktorého prívrženci a poklonkovači v rozličných častiach sveta jednoducho rozbíjajú a neobracajú k pravde. Sú aj takí, ktorí sa odvážia kázať preto, aby skôr nasýtili žalúdok než myseľ a keďže nechcú pracovať vlastnými rukami, aby získali živobytie, radšej chcú žiť bez práce a kázať lži.“* 222

---

221 *Patrologiae Cursus completus, Series Latina*, 210, 379 AB; *Opus de fide catholica contra haereticos sui temporis, praesertim Albigenses. „Per hoc etiam quod Christus misit apostolos et alios ad praedicandum, signatum est, quod minores in Ecclesia Dei praedicare non debent, nisi a maioribus mittantus, et cum in Ecclesia Dei distribuantur ordines per maiore, ita praedicandi officium cum sit maximum in Ecclesia Dei.“*

222 *Patrologiae Cursus completus, Series Latina*, 210, 377-378. *„Qui suo spiritu ductus, non a Deo missus, novam sectam invenit, scilicet ut sine praelati auctoritate, sine divina inspiratione, sine scientia, sine litteratura praedicare paraesumeret. Sine ratione philosophus, sine visione propheta, sine missione apostolus, sine instructore didascalus, cuius discipuli, imo muscipuli, per diversas mundi partes simplices seducunt, a vero avertunt, non ad verum convertunt. Qui potius ut satient ventrem quam mentem, praedicare praesumunt, et cum un velint laborare propriis manibus ut acquirant victum, malunt otiose vivere et falsa praedicare.“*

Podľa týchto požiadaviek Alanus hodnotí jednotlivé hnutia. Ak kazateľ ako laik nevie splniť cirkevne požadované predpoklady, pokladá ho za kacíra.

Joachim z Fiore (+ 1202) v otázke kázania laikov rozlišuje medzi osobným svedectvom viery vo výrečnosti (*bona loqui*) a úradnym kazaním (*sollemniter predicare; predicare in ecclesiis; docere*). Z toho boli vylúčené ženy, ako teologicky nevzdelané, ako to vidno z nasledujúceho textu: *„Čo však je dovolené hovoriť všetkým (osobné svedectvo viery) nech nie je dovolené slávnostne kázať. Je zjavné, že ženám, ktorým je možné hovoriť osobné svedectvo viery, podľa apoštola nie je dovolené kázať v kostole, alebo vyučovať. Ani tým, ktorí sú neznalí Písma, podobne ako Saduceji, o ktorých sa hovorí: mýlite sa, nepoznajúci Písma, ani dokonalosť Boha. (Mt 22, 29)“* [223]

Podľa Joachima z Fiore je už dané božským právom (*iure divino*), že na úradné kázanie sú povolaní (*vocatus*), iba tí, ktorí patria ku kléru, ktorých možno označiť ako *ordo predicatorum*, a ktorých možno disponovať na určité teritórium (*parrochia; ecclesia*). Napísal: *„Teda nie všetkým je dovolené kázať, ale iba tým, ktorí sú určení z množstva ľudu, a ktorí sú na to povolaní: každému vo farnosti ako v svojom cirkevnom zhromaždení, jednému menej, inému viac, podľa stavu a hodnosti každého.“* [224]

Joachim dokazuje, že tento poriadok má pôvod vo Svätom Písme, čiže v Božom zjavení. Odtiaľ pochádza cirkevné rozlišovanie a právne regulovanie. Preto navrhuje, aby na úradné kázanie boli cirkevne pripustení (*admittere*) tí, ktorí sa dajú poznať podľa tonzúry (*signum notorium in capite*): *„Pretože mnohí pseudo-apoštoli vystúpili v podobe apoštolov, prevracajúc apoštolskú a katolícku náuku, bolo rozhodnuté, aby nebolo*

---

[223] GIOACCHINO DA FIORE: *De articulis fidei.* Roma : ed. Buonaiuti *Fonti per la storia d´Italia*, XII, 1936, č. 78, s. 62-63. *„Quod autem omnibus quibus licet bona loqui non liceat sollemniter predicare, manifestum est quia mulieribus quibus licet bona loqui, secundum apostolum (Gal 4,2) predicare in ecclesia aut docere non licet; sed neque illis omnibus quos pro ignorantia Scripturarum increpat Dominus in evangelio typo Saduceorum, quibus dicitur: erratis nescientes. Scripturas, neque virtutem Dei (Mt 22, 29).“*

[224] GIOACCHINO DA FIORE: *De articulis fidei*, s. 64. *„Igitur non omnibus set qui distincti sunt a cetera multitudine, et qui vocati sunt ad hoc ipsum, predicare licet et unicuique in parrochia ut ecclesia sua, alii minus, alii plus secundum iniuscuisque ordinem vel dignitatem.“*

dovolené kázanie hocikoho, iba prijatého ku duchovenstvu, to jest k stavu kazateľov a aby nikto nebol prijatý ak nebol prv vyskúšaný a osvedčený. Iba ten má byť prijatý, kto má svedectvo zvonku a na hlave poznávací znak, pomocou ktorého môže byť rozoznaný od ostatného množstva veriacich.“ [225]

Podľa toho Cirkev svojou autoritou určuje, kto môže vykonávať poslanie v zmysle povolania k ohlasovaniu. Duchovné povolanie mníchov, ktoré patrí podľa Joachima aj klerikom, nie je nasmerované na kázanie vo farnostiach: *„Ale keď mníšsky stav je dnes slávnostne pripustený ku kléru, sťažuje sa, prečo nie je aj mníchom dovolené kázať. Niektorým sa zdá, že preto, lebo nemajú fary. Ale skôr sa domnievam, že je treba skúmať to, čo chcel Duch svätý rozlíšiť: spoločnosť učencov a tých, ktorí sú vyznačení posvätnými rádmi. Jedni, ktorí majú fary, smú kázať, a iní nesmú a bez zjavnej potreby sa im zakazuje mať fary.“* [226]

Nie preto sú podľa Joachima vylúčení z ohlasovania, že nepôsobia v určenom cirkevnom teritóriu, ale preto, že kvôli inému duchovnému určeniu zo strany cirkvi, nie sú pripustení k ohlasovaniu: *„Či nekáže lepšie ten kto robí, čo počuje, než ten kto nerobí to, čo káže? Pretože ak Boh otvára uši ľudí, aby počúvali slová tých, ktorí nerobia to, čo hovoria, čuduješ sa, že otvára srdce a oči, aby videli diela tých, ktorí nehovoria? Je dobré správne učiť, ale lepšie je v tichosti robiť čo sa učí... Hoci ani tí, ktorým bolo dané hovoriť, nemajú postrádať hlbokú dokonalosť mlčania, ale majú si vyhradiť nejaké hodiny, v ktorých buď čítaním alebo modlitbou si premyslia čo majú rozsievať. Tí, ktorí sú zaviazaní sľubom mlčanlivosti pre dokonalosť, či majú nepretržite mlčať o dobrách ? Nemajú skôr vyjsť keď sa naskytne priama*

---

225 GIOACCHINO DA FIORE: *De articulis fidei*, s. 63. *„Quia multi pseudo-apostoli subintraverunt in specie apostolorum, pervertentes doctrinam apostolicam et catholicam, placuit ut nullius reciperetur predicatio, nisi admissi ad clerum, hoc est ad ordinem predicatorum nec aliquis admitteretur nisi prius cognitus et expertus, et qui haberet testimonium ab hiis qui foris sunt, et qui admittendus esset, signum notorium haberet in capite, per quod discerni posset a cetera fidelium multitudine.“*

226 GIOACCHINO DA FIORE: *De articulis fidei*, s. 64-65. *„Set cum ordo monasticus sollemniter hodie admittatur ad clerum, queritur cur et monachis predicare non liceat. Quibusdam videtur quod ideo non eis liceat quia parrochias non habent. Set magis eo querendum censeo cur voluerit Spiritus sanctus ita distinguere litteratorum cetum et eorum qui sacrosantis decorantur ordinibus, ut aliis qui parrochias habent predicare liceat aliis ut predicare non liceat, absque evidenti necessitate habere parrochias prohibentur.“*

príležitosť a ohnivými kázňami zapáliť srdcia blížnych a vrátiť sa podobne ako iskriaci blesk ?“ [227]

Cirkevné pripustenie na ohlasovanie bolo týmto rezervované len pre klerikov, ktorí svoje duchovné povolanie vykonávajú v teritoriálne určenej cirkevnej oblasti.

2.2. Inštitucionalizovanie nových foriem

Cirkevná reintegrácia potulných kazateľov a hnutí, ktorú začal Alexander III. mala ešte väčší úspech za čias Innocenta III. (1198-1216). Predovšetkým bolo jeho cieľom použiť nadšenie Waldénskych proti heretickým Katarom. Najprv zmieril Humiliátov, ktorých exkomunikoval Lucius III. (1181-1185) a vyšiel im v ústrety tým že im nakoniec schválil ich *Propositum.*

Pri presnejšom skúmaní textov sa dá zitiť, že v nedeľu si robievali vlastné zhromaždenia - teda nie verejné aj pre ľud – ktoré neboli v kostole, ale na vlastnom mieste. Na takom mieste a pred skupinou bratov a sestier, ktorí osvedčili svoju vieru a mali náboženskú skúsenosť, tí ktorí boli schopní kázať sa - s povolením diecezného biskupa - ujímali slova, exhortácie, vzťahujúcej sa na kresťanský život. Nesmeli sa však púšťať do vieroučných výkladov a sviatostí.

Toto obmedzenie sa nezakladalo na chýbajúcej kňazskej vysviacke, ale na nedostatočnej teologickej formácii. Čiže nebolo im dovolené oficiálne autoritatívne kázanie pred komunitou v kostole a už vôbec nie v rámci liturgie. Špeciálny význam má fakt, že povolenie kázať sa vzťahovalo na

---

[227] GIOACCHINO DA FIORE: *De articulis fidei*, s. 72. *„Nonne melius predicat qui facit quod audit, quam qui quod predicat non facit? Quod si Deus aperit aures hominum ut audiant verba eorum qui non faciunt quod locuntur, miraris si aperit cor et oculos ut videant opera eorum qui non locuntur? Bonum est bene docere, set melius in silentio facere quod docetur... Quamvis neque illi quibus datum est loqui debeant penitus carere perfectione silentii et non potius furari aliquas horas in quibus vel legendo vel orando concipiant quod effundant, nec isti quibus voti est pro pervectione tacere, debeant penitus silere a bonis et non potius cum certa datur occasio, ad incendenda proximorum corda et inflammanda eloquiis ignitis ire et redire in similitudine fulguris coruscantis.“*

duchovné povzbudenie vo vnútri komunity: *Ducha nemožno uhasiť*, ako píše apoštol Pavol (porov. 1 Sol 5, 19). To bol dôvod, prečo biskupi sa necítili autorizovaní na zabraňovanie takéhoto druhu kázania.

2.2.1. Povolenia Innocenta III. pre charizmatické svedectvo

Innocent III. nanovo teologicky usporiadal *exhortácie Humiliátov* a neskôr *Katolíckych chudobných.* Išlo mu o prorocko-charizmatické svedectvo, ktoré nedáva vznik žiadnej autentickej kázni, ale môže prebúdzať duchovný život. Je to prejav moci Ducha. Tu je aj dôvod, prečo Innocent III. - pre veľký počet Humiliátov v diecéze Miláno - súhlasil s kázaním na verejných námestiach a v kostoloch a nielen v komunitách.

Rovnako postupoval pápež aj s *Katolíckymi chudobnými Duranda de Osca*, ktorí sa z proticirkevného a heretického valdenstva vrátili do Cirkvi. Pozoruhodné je, že táto skupina z väčšej časti pozostávala zo vzdelaných klerikov. [228] Po tom čo ich pravovernosť bola zbavená pochybností, obdržali ako celé spoločenstvo plnú moc ku kázaniu z ruky pápeža. Pre jednotlivých členov nebola potrebná žiadna kánonická misia miestneho ordinára, lebo sa podriadili cirkevnej hierarchii. Pápež Innocent III. napísal: *„Dišputy však nech sú vedené učenejšími bratmi, osvedčenými v katolíckej viere a vyučenými v šírení Pánovho zákona, aby nepriatelia katolíckej, apoštolskej viery boli zahanbení. Usúdili sme, že Pánovo slovo a inštrukcie v Pánovom mene myšlienkami svätých Otcov, majú byť predkladané bratom a priateľom v našej škole vznešenejšími mužmi; avšak s dovolením predstavených a s povinnou vážnosťou skrze bratov vhodných a učených v svätých Písmach, ktorí sú schopní presviedčať blúdiaci národ ku konečnému cieľu všetkými prostriedkami priťahovať,*

a do lona svätej Rímskej Cirkvi povolávať.“ [229]

---

[228] Porov. ZERFASS, R.: *Der Streit um die Laienpredigt,* s. 211-219; Porov. tiež GRUNDMANN: *Religiöse Bewegungen im Mittelalter,* s. 106-118; Porov. tiež SELGE, K.V.: *Die ersten Waldenser, s.* 193-225.

[229] INNOCENT III.: *Eius exemplo, list arcibiskupovi v Tarragona: Propositum Katolíckych chudobných.* XV Kal. Jan. 1028. *„Disputationes tamen a doctioribus fratribus in fide*

Väčšinou z klerikov pozostávala aj skupina *Pauperes reconciliati Bernharda Prim* s ktorými jednal pápež Inocent III. rovnako zmierlivo. Podobne ako waldenski, aj oni najprv kázali proti Katarom. Na pápeža sa obrátili s prosbou o ochranu až vtedy, keď boli obvinení z heretizmu: mali totiž v úmysle sláviť eucharistiu bez kňaza. Neskôr zložili prísahu a zaradili sa do sakramentálno - hierarchickej štruktúry Cirkvi. 18. júna 1210 bolo ich spoločenstvo uznané a povolilo sa im aj kázanie pred klerikmi a laikmi, aby učili, čo je potrebné na obrátenie katarov.[230]

2.2.2. Confraternity a IV. lateránsky koncil

Z pohľadu Innocenta III. nešlo o prenesenie úradu kázania na laikov, ale skôr o inštitucionalizovanie nových foriem svedectva viery, ktoré dovtedy boli vykonávané privátne. Teda pôvodná služba sa nerozširovala na skupinu ďalších služobníkov, ale skôr treba povedať, že sa vytvorila nová služba. Exhortácia, svedectvo viery zbožných laikov bola uznané ako nástroj cirkevnej pastorácie. V tomto kontexte treba chápať kázne laikov. Neišlo o jednoduché rozšírenie kázania na laikov, ako keby Innocent III. bol chcel iba jednoducho zveriť laikom službu kázania a žiadal pritom určité limity na poli etiky z obsahového hľadiska. Toto obdobie výstižne popisuje R. Zerfass slovami: „*V skutočnosti Innocent III. stabilizoval nový typ kazateľského ohlasovania. Prostredníctvom teologickej derivácie z adhortácie chcel dosiahnuť, novú formu svedectva viery.“* [231]

V týchto prípadoch sa pápež opieral o už jestvujúce modely *Confraternite.* Napr. v Toskánsku v XI. stor. bolo bratstvo Sv. Appiana

---

catholica comprobatis et instructis in lege domini dispensentur, ut adversarii catholicae et apostolicae fidei confundantur. Per honestiores autem et instructiores in lege domini et in sanctorum patrum sentetiis verbum domini censuimus proponendum in schola nostra fratribus et amicis cum praelatorum vero licentia et veneratione debita per idoneos et instructos in sacra pagina fratres, qui potentes sint in sana doctrina arguere gentem errantem et ad finem modis omnibus trahere et in gremio sanctae Romanae ecclesiae revocare.“ Porov. tiež *Patrologiae Cursus completus,* Series Latina, s. 2150, 1513.

230 Porov. GRUNDMANN: *Religiöse Bewegungen im Mittelalter,* s. 118-127; Porov. tiež SELGE, K.V.: *Die ersten Waldenser,* s.188-193.

231 ZERFASS, R.: *Der Streit um die Laienpredigt,* s. 225.

z Valdelsa, v ktorom predstavený mohol kázať. V štatútoch bratstva čítame:

„...nech si vyvolia učiteľa a opáta, bohabojného a učeného v Písmach, aby mohol čo najlepšie kázať a naprávať samotné bratstvo...“ [232] Členovia mali povinnosť predstaveného poslúchať:*„...aby všetci boli poslušní svojmu učiteľovi a opátovi. Aby zachovávali čo im kázal a čo prikazuje zákon Pánov.“* [233] Sankciou za porušenie týchto ustanovení bola hrozba vylúčenia. Zaujímavé je, že toto *kázanie* - podľa štatútov - bolo mimo kostola a pred omšou:*„...Nech sedia v jednote a opát nech číta v prítomnosti všetkých spolubratov z horeopísaných kapitol a nech káže z iného písma, podľa svojho vzdelania...a po kázni nech vstúpia do kostola a jeden, ktorému učiteľ rozkázal, nech slúži sv. omšu...“* [234]

V týchto súvislostiach kázať znamenalo: vštepovať povinnosti Confraternite a nábožensky ju budovať. Neišlo o svojvoľné rozprávanie, lebo predsedajúci mal predpis kázať na základe svojho vzdelania: „*ex suprascriptis capitulis...ex alia scriptura iuxta suam intelligentiam.“* Táto kázeň sa ukazuje ako vnútorná udalosť Confraternity, čo vidieť aj z toho, že mala svoje miesto mimo kostola. Na slávenie omše sa zhromažďovali až následne v kostole. Okrem toho z poznámky, že magister má určiť toho, kto bude slúžiť omšu, sa dá uzatvárať, že do Confraternity patrili aj kňazi.

Stojí za to porovnať obsah Proposita z XII. a XIII. stor. so štatútmi Confraternity Sv. Appiána, kde sa hovorí o magistrovi, že to má byť človek bohabojný a učený v Písmach: „*adeo timoratum et doctum in scripturis“*. V Propositách Humiliátov sa hovorí, že kázať mohli tí, ktorí boli *„vyskúšaní vo viere a znalci v náboženstve, ktorí sú mocní v činoch a v reči.“* [235]

---

[232] MEERSSEMAN, G.G.:*Ordo fraternitatis. Confraternite e pietà dei laici nel medioevo* I,(Italia sacra 26). Roma : 1977, s. 55-60. *„...eligant sibi magistrum et abbatem adeo timoratum et doctum in scripturis, ut ipsam fraternitatem optime predicare et corripere possit...“*

[233] MEERSSEMAN, G.G.: *Ordo fraternitatis,* s. 62. *„...ut omnes obedientes sint suo magistro et abbati. Que ipsos predicaverit, et lex Domini precipit, custodiant“.*

[234] MEERSSEMAN, G.G.: *Ordo fraternitatis,* s. 63. *„...sedeant in unum et sedeat abbas et legat coram omnibus confratribus ex suprascriptis capitulis et predicet ex alia scriptura iuxta suam intelligentiam...et post predicationem ingrediantur ecclesiam et celebretur missa ab uno cui magister abbas iusserit...“*

[235] TIRABOSCHI, H.: *Vetera Humiliatorum Monumenta,* II. Mediolani : 1768, s. 133. „*probatae fidei et expertae religionis, qui potentes sint in opere ac sermone“*

Medzitým na uliciach kázavali nielen Pauperes reconciliati, alebo Katolícki chudobní, ktorí konali exhortácie, ale aj neregulovaní nadšenci a bludári.

Na tomto pozadí sa dá vysvetliť dispozícia kánonu 68 zo Synodálnych štatútov biskupa *Odo z Paríža* (+1208). V zmysle tohto kánonu nikto nemohol byť pripustený ku kázaniu, ak nebol autentickou osobou, alebo nemal misiu od biskupa či arcidiakona. Že sa toto obmedzenie vzťahovalo na klerikov a nie na laikov, to sa dá ľahko pochopiť z inej varianty tohto textu. Tam sa presne hovorí, že nijaký klerik, ktorý nespĺňa podmienky, nesmie dostať povolenie kázať.Text kánonu znie: *„Nijaký klerik nech nie je prijímaný ku kázaniu, keď to nie je autentická osoba, poslaná od biskupa alebo arcidiakona.“* 236

Na laických kazateľov sa vzťahuje kánon 92 tých istých štatútov, ktorý prísne zakazuje kňazom dať dovolenie neznámym osobám kázať, bez ohľadu na to o aké miesto sa jedná a či osoba je vzdelaná alebo nie. Práve naopak, v takých prípadoch kňazi musia pod hrozbou exkomunikácie prekaziť veriacim počúvanie samozvaných kazateľov. Dôvodom bolo šírenie heretických náuk. Kánon hovorí: „ Zakazujeme kňazom, aby nedovoľovali niektorým neznámym, či vzdelaným či nevzdelaným, mimo kostola či na cestách, či na námestiách alebo na iných miestach svojej farnosti kázať. V Pánove dni nech kňazi často napomínajú svojich farníkov a tiež pod trestom vyobcovania nech

236 PONTAL, O.: *Les statuts synodaux francais du XIII. siècle, I. Les Statuts de Paris et le synodal de l´ouest.* Paris : 1971, s. 76. „*Nullus clericus recipiatur ad predicandum, nisi sit authentica persona vel ab episcopo vel archidiacono missus*“

im zabraňujú počúvať ich pre nebezpečenstvo herézy a omylov, ktoré rozsievajú.“ [237]

Touto situáciou sa musel zaoberať aj IV. lateránsky koncil (1215). Predmetom koncilu neboli legislatívne úkony vzťahujúce sa na kázanie laikov, ale skôr regulácia kázania vo všeobecnosti. Bolo potrebné zakázať rozosievanie heretických náuk. Koncil učí:*„Sú tu niektorí, ktorí pod rúškom zdánlivej zbožnosti (ako hovorí Apoštol), popierajúc jej vnútornú silu (por. 2 Tim 3, 5) privlastňujú si fakultu kázať, zatiaľ čo ten istý apoštol hovorí: A ako budú kázať ak nie sú poslaní? (Rim 10, 15) Preto všetci, ktorým bolo zakázané kázať, alebo takí, ktorí bez toho, aby boli poslaní Apoštolskou Stolicou alebo miestnym katolíckym biskupom, uzurpovali by si úrad kázania na verejnosti, alebo v súkromí, nech sú vyobcovaní. V prípade, žeby sa nechceli čím skôr polepšiť, nech sú potrestaní iným primeraným trestom.“* [238]

Teda koncil pod trestom exkomunikácie zakázal každú kázeň, ktorá nebola cirkevne autorizovaná. Okrem toho vydal pozitívne dispozície na zdôraznenie kázania, čerpajúc zo synodálnych šatútov z predchádzajúcich rokov z južného Francúzska. Tam sa ukázala energická aktivita synod, ktoré úspešne zakročili proti bludom, čo začali prekvitať.

2.2.3. Podmienky pre autorizáciu kázania

V záujme účinného boja proti neautorizovaným kazateľom z kacírskych hnutí, nariadil pápež Innocent III. (1198 - 1216) - v svojom pastierskom liste *Cum ex iniunctio* zo dňa 12. júla 1199 adresovaným biskupovi v Metz -

---

237 PONTAL, O.: *Les statuts synodaux francais du XIII. siècle*, s. 86. *„Item districte inhibetur sacerdotibus ne permittant aliquos ignotos, sive litteratos sive illiteratos, etiam extra ecclesiam, sive in viis sive in plateis sive in aliis locis parrochie sue, predicare et sepe in dominicis diebus sacerdotes moneant et etiam sub pena excomunicationis inhibeant parrochianis suis, ne tales audiant propter pericula heresum et errorum quos seminat“*

238 *Enchiridion Symbolorum, Definitionum et Declarationum de rebus fidei et morum*, Bologna : ed. Denzinger, H., 809, 1995, s. 461. *„Quia vero «nonnulli sub specie pietatis, virtutem eius (iuxta quod ait Apostolus) abnegantes (cf. 2Tm 3, 5), auctoritatem sibi vindicant praedicandi, cum idem Apostolus dicat: Quomodo praedicabunt, nisi mittantur? (Rm 10, 15) omnes, qui prohibiti vel non missi, praeter auctoritatem ab Apostolica Sede vel catholico episcopo loci susceptam, publice vel privatim praedicationis officium usurpare praesumpserint», excomunicationis vinculo innodentur: et nisi quantocius resipuerint, alia competenti poena plectantur.“*

splnenie podmienok, ktoré boli nutné na to, aby kázeň bola cirkevne autorizovaná. [239]

Proti tajnostkárstvu heretikov prvou podmienkou bolo verejné účinkovanie: „*aby sa dalo zjavne poznať, že evanjeliové ohlasovanie musí byť predkladané nie na tajných schôdzkach, ako to robia heretici, ale verejne, v kostoloch podľa katolíckej tradície.*“ [240]

Druhou podmienkou bola príslušnosť k ordo: „*Keďže v Cirkvi jestvuje stav učiteľov - samozrejme, že spôsobom jedinečným – nemôže si hocikto nejasne uzurpovať kazateľský úrad.*“[241]

Treťou podmienkou bolo dostatočné vzdelanie a štvrtou výslovné poslanie cirkevnou autoritou. Toto poslanie bolo nazývané visibilis missio (*visibiliter mittere ab homine*), od ktorého sa odlišuje invisibilis missio (*invisibiliter mittere a Deo*).[242] Innocent III. v spomínanom pastierskom liste napísal: *„Lebo podľa apoštola: ako budú kázať, ak nie sú poslaní?(Rim 10, 15). A pravda sama nariadila apoštolom: Proste pána žatvy, aby poslal robotníkov na svoju žatvu (Lk 10, 2). Ak niekto jasne odpovedá, že takí sú Bohom neviditeľne posielaní a nie viditeľne posielaní človekom - pretože neviditeľné poslanie je omnoho hodnejšie ako viditeľné, a božské omnoho lepšie ako ľudské - tak potom môže a musí racionálne zodpovedať, čo je to poslanie hlbšie ukryté. Nikomu nestačí len jednoducho tvrdiť, že je poslaný Bohom, pretože toto vyhlasuje ktorýkoľvek heretik: ale je potrebné poslanie dokázať vykonávaním zázraku, alebo zvláštnym osobitným písomným dôkazom...Teda nemá sa veriť tomu, kto hovorí že je poslaný Bohom, keď nebol poslaný človekom, iba ak predloží o sebe zvláštne svedectvo o znalosti Písem, alebo koná zjavný zázrak. Lebo aj tí, o ktorých čítame, že boli Bohom poslaní - o čom svedčí evanjelista, že sami sa vydali na cestu a s pomocou*

---

239 *Enchiridion Symbolorum*, 770. Porov. tiež *Patrologiae Cursus completus, Series Latina,* 214, 695-698.

240 *Patrologiae Cursus completus, Series Latina,* 214, 696. *„per hoc manifeste denuntians, quod evangelica praedicatio non in occultis conventiculis sicut haeretici faciunt, sed in ecclesiis iuxta morem catholicum est publice proponenda.“*

241 *Patrologiae Cursus completus, Series Latina*, 214, 697. *„Cum igitur doctorum ordo sit quasi praecipuus in Ecclesia, non debet sibi quisquam indifferenter praedicationis officium usurpare.“*

242 *Patrologiae Cursus completus, Series Latina,* 214, 697, Epistola II, 141.

Pána všade kázali - aj tí potvrdzovali svoju reč znameniami, ktoré nasledovali.“ [243]

2.2.4. Visibilis – invisibilis missio

Už Augustín rozlišoval medzi *božsko-duchovným* a *ľudsko-skutočným* poslaním, avšak bez ich vzájomného spojenia.[244] Pre neho bolo dôležité iba to, že obidva spôsoby vyúsťujú do poslania. Od charizmatikov, ktorí sa odvolávali na *missio invisibilis* požadoval, aby svoje vnútorné poslanie dokázali prostredníctvom verejných znamení, zázrakom, alebo iným zvláštnym písomným svedectvom.[245] Išlo pritom o prísne legitimovania ich božského poslania. Principiálne však možnosť vykonávania charizmy nebola popieraná.

Rešpektovanie chariziem však nemôže odsúvať *visibilis missio ab homine*, čiže cirkevné pozitívne poverenie kazateľským úradom, ktoré majú klerici. Odsúvanie *visibilis missio* začalo vtedy, keď si ho uzurpovali tí, ktorí sa odvolávali na *invisibilis missio*, a tým napádali cirkevné chápanie úradu.

---

[243] *Patrologiae Cursus completus, Series Latina,* 214, 696 D. *„Nam secundum Apostolum: Quomodo praedicabunt, nisi mittantur? (Rom X, 15). Et Veritas ipsa praecepit apostolis: Rogate dominum messis, ut mittat operarios in messem suam (Luc X, 2). Quodsi forte quis argute respondeat quia tales invisibiliter mittuntur a Deo, et non visibiliter mittantur ab homine, cum invisibilis missio multo sit dignior quam visibilis, et divina longe melior quam humana..., potest et debet utique rationabiliter responderi quod cum interior illa missio sit occulta, non sufficit cuiquam nude tantum asserere quod ipse sit misus a Deo, cum hoc quilibet haereticus assveret: sed oportet ut astruat illam invisibilem missionem per operationem miraculi, vel per scripturae testimonium speciale... Non est ergo credendum ei qui se dicit missum a Deo, cum non sit missus ab homine, nisi de se speciale proferat testimonium de Scripturis, vel evidens miraculum operatur. Nam et de his, qui missi leguntur a Deo evangelista testatur quod ipsi profecti praedicabant ubique Domino cooperante et sermonem confirmante sequentibus signis.“*

[244] Porov. AUGUSTÍN, *Epistola ad catholicos 25, 74* (*Corpus Scriptorum Ecclestiasticorum Latinorum*, 52, Wien : 1866, s. 321); *Contra Cresconium* II 19, 21 (*Corpus scriptorum ecclesiasticorum latinorum*, 52, s. 385); *De baptismo* III 16, 21 (*Corpus scriptorum ecclesiasticorum latinorum* 51, s. 212-213). Porov. HOFMANN, F.: *Der Kirchenbegriff des hl. Augustinus*, s. 231-256.

[245] Porov. ZERFASS, R.: *Der Streit um die Laienpredigt,* s. 56.

Obidva spôsoby poslania k ohlasovaniu stoja vedľa seba a obsahujú vlastnú hodnotu.

V tomto období ešte nebolo premyslené a definované, v akom vzájomnom vzťahu stoja tieto poslania a nakoľko je *missio visibilis* zakorenené v *missio invisibilis*. Aj používanie pojmov: *praedicare, exhortare, docere, praedicatio, exhoratio, praedicator* ako funkčné opísania a vecné stanovenie poslania, neumožňujú žiadne precízne rozlišovanie obidvoch skupín. Len pojem *officium praedicationis* jasne ohraničuje činnosť nositeľov *missio visibilis*. Označenie *licentia, auctoritas,* alebo *permissio* sa používali na formálne odsúhlasenie pre *missio invisibilis* (v tom zmysle, že nič neprekáža jeho vykonávaniu), ako aj pre pozitívne poverenie kazateľským úradom klerikov prostredníctvom cirkevnej autority, čiže *missio visibilis*.

Potvrdzuje to vyjadrenie Bernharda Prim: *„Máme teda príkaz modliť sa, aby Boh poslal robotníkov do svojej žatvy, to jest kazateľov svojmu ľudu, ktorí majú ochotne a pokorne dosiahnuť, aby im bolo dané povolenie najvyššieho veľkňaza a predstavených cirkvi, aby mohli napomínať a povzbudzovať v správnej náuke a proti všetkým heretikom, a pomocou božej milosti, so všetkou silou ducha a horlivosťou sa namáhať, aby ich obrátili ku katolíckej viere... a odvrátiť od všetkých zlozvykov a hriechov tak seba samých ako aj svojich poslucháčov.“* [246]

Aj v liste Innocenta III. arcibiskupovi z Tarragony nachádzame priliehavé objasnenie:*„Veríme, že kázanie je veľmi potrebné a chvályhodné. Okrem toho veríme, že sa má vykonávať na základe rozhodnutia alebo povolenia Najvyššieho Veľkňaza alebo dovolenia predstavených. Avšak na všetkých miestach, kde sa nachádazjú zjavní heretici a rúhajú sa Bohu, zriekajúc sa viery svätej Rímskej Cirkvi veríme, že v zhode s Božou vôľou prostredníctvom diskusií a povzbudení máme ich zahanbiť všetkými spôsobmi*

[246] BERNHARD PRIM: *Epistola* XIII, 94 (*Patrologiae Cursus completus, Series Latina* 216, 291 CD). *„Habemus autem mandatum orare ut Deus mittat operarios in messem suam, id est, praedicatores in populum suum, qui debent benigne et humiliter impetrare sibi dari ex licentia summi pontificis et praelatormum Ecclesiae ut possint admonere et exhortari in doctrina sana et adversus omnes haereticos, gratia Dei adiuvante, cum omni virtute animi et studio ut eos ad fidem catholicam covertant, desudare... et ab omnibus vitiis et peccatis compescere tam seipsos quam suos auditores“*

a máme im odporovať až po smrť, ako nepriateľom Krista a Cirkvi s Božím slovom a jasnou tvárou.“ [247]

Po vyhláseniach IV. Lateránskeho koncilu (1215) sa stalo každé verejné ohlasovanie v cirkvi závislé na povolení cirkevnej autority. Biskup sa stal prvým správcom *officium praedicationis*, a mohol si k tomu pribrať spôsobilých mužov (*viri idonei assumere*). Koncil učí:*„Medzi inými skutočnosťami, ktoré smerujú k spáse kresťanského ľudu, pokrm božieho slova sa uznáva za najviac potrebný, pretože ako telo sa živí pokrmom materiálnym, tak duša duchovným, tým že nielen z chleba žije človek, ale aj z každého slova, ktoré vychádza z Božích úst. Preto keďže sa často stáva, že biskupi pre mnohoraké zamestnanie, alebo pre telesné slabosti, alebo pre nepriateľské vpády, alebo iné príčiny... sami nestačia poskytovať ľudu Božie slovo – ešte naviac pre rozsiahle a rozptýlené diecézy - ustanovujeme slávnostne všeobecnou konštitúciou: aby si biskupi pribrali mužov spôsobilých na múdre vykonávanie úradu svätého ohlasovania, schopných v reči a činoch, ktorí ľud im zverený, podľa ich poriadku - keďže sami od seba nie sú toho schopní – starostlivo ponavštevujú a zbudujú slovom a príkladom. Tí zasa nech primerane pomáhajú potrebami, aby kvôli nedostatku potrebných vecí neboli nútení upustiť od začatého diela. Preto nariaďujeme, aby tak v katedrálach, ako aj v iných konventoch boli ustanovení spôsobilí muži, ktorých môžu mať biskupi ako pomocníkov a spolupracovníkov nielen v službe ohlasovania, ale aj pri počúvaní spovedí a ukladaní skutkov pokánia, ako aj všetkého čo smeruje k spáse duší.“* [248]

---

[247] *Enchiridion Symbolorum*, 796. Porov. tiež DURANDUS DE OSCA: *Epistola* XI 196 (*Patrologiae Cursus completus, Series Latina,* 215, 1512 B). *„Praedicationem necessariam valde et laudabilem esse credimus; tamen ex auctoritate vel licentia summi pontificis vel praelatorum permissione illam credimus exercendam. In omnibus vero locis ubi manifesti haeretici manent, et Deum et fidem sanctae Romanae Ecclesiae abdicant et blasphemant, credimus quod disputando et exhortando modi omnibus secundum Deum debeamus illos confundere et eis verbo Dominico, veluti Christi et Ecclesiae adversariis, fronte usque ad mortem libera contraire.“*

[248] *Conciliorum Oecumenicorum Decreta*, Const. 10, 239, 25-240, 5. *„Inter caetera quae ad salutem spectant populi christiani, pabulum verbi Dei permaxime sibi noscitur esse necessarium quia sicut corpus materiali sic anima spirituali cibo nutritur, eo quod non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore Dei. Unde cum saepe contingat, quod episcopi propter occupationes multiplices vel invaletudines corporales aut hostiles incursus seu occasiones alias... per se ipsos non sufficiunt ministrare populo*

V súvislosti s rekonciliáciou Humiliátov a Waldencov prichádza k diferencovaniu v terminológii: rozlišuje sa *officium praedicationis* a *adhortatio* podľa ich funkcií. Pod pojmom *adhortatio* sa rozumela privátna, ale aj verejná forma ohlasovania, ktorú konali zbožní laici ako svedectvo viery. Naproti tomu *officium praedicationis* znamenal úrad ohlasovania určený klerikom v oficiálnych úlohách cirkvi.[249]

2.3. Zákonodarstvo Gregora IX.

Predchádzajúce zákonodarstvo Inocenta III. (1198-1216) smerovalo formálne len proti nepovolanému a heretickému kázaniu, čiže proti neúradnemu alebo poloúradnému ohlasovaniu rozličných putovných kazateľov. Medzi nich patrili aj laici. V pastorácii toto zákonodarstvo ponúkalo nástroj víťazstva nad heréziou. Tento postoj sa však zmenil za neskorších pápežov, zvlášť za Gregora IX. (1227-1241). V liste zo dňa 3. októbra 1228, ktorý pápež adresol arcibiskupovi z Milána, formuloval dekerét *Sicut in uno corpore*, ktorý tvorí súčasť *Liber Extra* (Liber V, titul VII De haereticis, Caput XIV). Tam sa hovorí: *„Keď teda niektorí laici sa odvažujú kázať, veľmi sa treba obávať, aby bludy pod zdaním čnosti neprenikli tajne. My dávajúci pozor – pretože stav učiteľov je v Božej Cirkvi ako zvlášť významný – prikazujeme: zakázať všetkým laikom, nech sa počítajú k akémukoľvek rádu, neprávom vykonávať úrad kazateľstva, pretože v jednom tele Pán ustanovil jedných za apoštolov, iných za prorokov, zas iných za*

verbum Dei, maxime per amplas dioeceses et diffusas, generali constitutione sancimus, ut episcopi viros idoneos ad sanctae praedicationis officium salubriter exequendum assumant, potentes in opere et sermone, qui plebes sibi commissas vice ipsorum, cum per se idem nequiverint, solicite visitantes, eas verbo aedificent et exemplo; quibus ipsi, cum indiguerint, congrue necessaria ministrent, ne pro necessariorum defectu compellantur desistere ab incoepto. Unde praecipimus tam in cathedralibus quam in aliis conventualibus ecclesiis viros idoneos ordinari, quos episcopi possint coadiutores et cooperatores habere, non solum in praedicationis officio verum etiam in audiendis confessionibus et poenitentiis iniugendis ac caeteris, quae ad salutem pertinent animarum...“

[249] Porov. ZERFASS, R.: *Der Streit um die Laienpredigt,* s. 224-229.

učiteľov.“ [250] V texte je pre nás dôležitá veta, ktorá hovorí, že „*všetkým laikom akéhokoľvek náboženského spoločenstva sa zakazuje“* vykonávať kazateľský úrad, bez ohľadu na stav a zásluhy.[251]

Tento zákaz teda zdôvodňuje Gregor IX. tým, že poukazuje na rozličnosť darov milosti v Kristovom tele. Pápež argumentuje biblicky, zatiaľ čo v texte jestvuje aj glosa, ktorá poukazuje skôr na sociálno - filozofické myšlienky: *Nec universitas alia poterat ratione subsistere nisi huiusmodi magnus eam differentiae ordo servaret...*(Ani nijaká všeobecnosť nemôže nahradiť, aby nebol dodržaný veľký poriadok rozličnosti...).

Niektoré myšlienky boli vyslovené už v skorších pápežských listoch a našli svoje miesto v *Gratianovom Dekrete* (Dist. 89 c. 7). Neišlo tu iba o stanovenie vnútrocirkevných hraníc, ale o vyjadrenie základných štruktúr v Cirkvi.[252]

2.3.1. Proti heretickým laickým kazateľom

Nepochybne Gregor IX. svojim zákonodarstvom potlačil snahy predchádzajúceho Inocenta III. o neúradné alebo poloúradné kazateľské činnosti exhortácie laikov (aspoň čo sa týka verejnej aktivity). Dôvod, ktorý ho k tomu pravdepodobne viedol, bola *klerikalizácia* laikov (zmierených putovných kazateľov a františkánov). To vytvorilo novú situáciu, ktorú musel Gregor IX riešiť. Nové zostrenie zákonodarstva si teda vynútili *heretickí laickí kazatelia,* o ktorých hovorí Gregor IX., že vystupovali v Miláne. Kto

---

[250] *Corpus Iuris Canonici* II, 789, (X, 5, 7, 14). *„Sicut in uno corpore quam igitur nonnulli laici praedicare praesumant et verendum nimis existat, ne vitia sub specie virtutum occulte subintrent, nos, attendentes, quod doctorum ordo est in ecclesia Dei quasi praecipuus, mandamus, quatenus, quum alios Dominus apostolos dederit, alios prophetas, alios vero doctores, interdicas laicis universis, cuiuscumque ordinis censeantur, usurpare officium praedicandi.“*

[251] ZERFASS, R.: *Der Streit um die Laienpredigt,* s. 256. „*...laicis universis cuiuscumque ordinis censeantur“* Odvoláva sa na Vicaire II, 49, kde je podobná poznámka v *Glosse zu Alios Dominus Apostolos,* Liber V, De haereticis VII, c. XIV: *laici cuiuscumque ordinis sint, vel meriti.*

[252] Porov. *Corpus Iuris Canonici* I, 313.

napriek ustanoveniam nových dekrétov ako laik kázal, bol podozrivý z herézy.[253]

Správnosť tejto interpretácie potvrdzuje aj neskoršie synodálne zákonodárstvo. *Štatúty zo Salisbury*, z rokov 1238/44 vrelo odporúčajú kazateľov zo žobravých reholí, ale zaujímajú odmietavý postoj voči kázaniu laikov. Ani v prípade služby malomocným nesmel nikto dovoliť laikom kázeň. Synoda učí:*„Pretože laikom je úrad kázania zakázaný, ani jeden z nich pre potrebu malomocných alebo iných, v akejkoľvek biede položených, nech nie je ku kázaniu pripustený.“*[254]

V tejto súvislosti riešil problém aj *provinciálny koncil v Tarragone*, ktorý viedol arcibiskup Ximenez de Luna v roku 1318.[255] Tento provinciálny koncil mal za úlohu uviesť do praxe ustanovenia koncilu vo Vienne na území Aragónska. Aj tam totiž vystupovali laické sestry, *beghine* (nábožné ženy, svätuškárky) a *begarden* (príslušníci náboženských spoločností charity patricich k *beghine*).[256]

To isté platí o bule *Sancta Romana***,** ktorú vydal Ján XXII. (1316 - 1334) 30. decembra 1317 proti šíriacim sa *Fraticellen* na tom istom území.[257] V obidvoch prípadoch bolo potrebné oddeliť plevy od zrna. Ak sa chcelo na jednej strane dosiahnuť zachovanie pravoverných a dobromyseľných skupín, tak sa muselo na druhej strane bojovať proti heretickému nárastu.

---

253 Porov. ZERFASS, R.: *Der Streit um die Laienpredigt,* s. 264.

254 POWICKE, F.M. - CHENEY, C.R.: *Councils and Synods with other Documents relating to the English Church II/1 (1205-1265).* Oxford : 1964, s. 386. *„Cum laicis penitus officium predicandi sit interdictum nullus eos sub specie necessitatis leprosorum seu aliorum quorumcumque miserabilium exponende ad predicandum admittat.“*

255 Porov. *Sacrorum Conciliorum nova et amplissima collectio,* 25, 637-640. Porov. tiež FITA, F.: *El concilio de Tarragona en 1318. Revisión critica.* In: *Boletin de la Real Academia de la Historia,* 28/29, 1896, 237-258. Textová edícia u PONS GURI, I.M.: *Constitucions conciliars Tarraconenses.* In: *Analecta Sacra Tarraconensia,* 48, 1975, s. 129.

256 Porov. MENENDEZ PELAYO, M.: *Historia de los heterodoxos Espanoles, I/II.* Madrid : 1978/1977. Porov. tiež. POU Y MARTI, J.M.: *Visionarios, beguinos y fraticelos Catalanes* (siglos XIII-XV), Vich : 1930.

257 Porov. LINAGE CONDE, A.- OLIVER, A.: *Fraticellen.* In: GARCIA, R.- VILLOSLADA: *Historia de la Iglesia en Espaňa, III/2*. Madrid : 1982, s. 160-174.

Ako skúšobný kameň cirkevnej spolupatričnosti slúžili kán. 1 a 3 provinciálneho koncillu v Tarragone. Prvý z nich zakazoval *Beghine* obidvoch pohlaví spoločný život, spoločné odevy a spôsob života. Rovnako zakazoval aj schôdze „*na konanie čohosi, alebo hovorenie alebo opakovanie, ak len nie v kostoloch, ako iným laikom je dovolené"*. Ustanovenie teda smerovalo proti konvetuálnym náboženským spoločnostiam, ktoré sa vytvorili tajne a skrývali sa pred verejnosťou. Kánon zároveň prezrádza, že laikom bolo umožnené a dovolené schádzať sa v kostoloch za účelom *legere, dicere* a *repetere* náboženské texty. Pritom sa používali nábožné knihy, katechetické texty a modlitby. Z týchto zhromaždení sa vytvorili bohaté neskorostredoveké bratstvá.[258]

V kán. 3 sa obracia koncil na františkánskych terciárov. Im bol povolený spoločný život v rámci poriadku, ktorý zostavil Mikuláš III. (1277 – 1280). Nesmeli však vlastniť teologickú literatúru v ľudovom jazyku. To bolo zakázané aj *Beghine.* Rovnako bolo určené:...*nec praedicent, doceant aut repretant aliquid de fide nisi in ecclesiis.* Tu je naozaj reč o kázaní - *praedicare*, vyučovaní - *docere* a opakovaní – *repetere*, ktoré bolo povolené v kostole.

Františkánom nariadil už Innocent III. tonzúru. To znamená že deklarovali sľub poslušnosti voči pápežovi a stali sa klerikmi. Na základe klerikalizácie františkánskeho spoločenstva možno pochopiť aj povolenie pre kázanie.

Otázkou je, či smeli kázať františkánski terciári, ktorí boli laikmi, v Aragónsku okolo 1318. Termíny: *praedicare, docere et repetere*, ktoré sa v tejto súvislosti požívajú, znamenajú dovolenie v takej miere, ako ostatným laikom. Keby niekto chcel tvrdiť, že títo kázali verejne v kostoloch, nepridržiava sa historických realít. V spomenutých výrazoch: *praedicare, docere et repetere* treba vidieť spoločnú pobožnú lektúru, modlitbu a kresťanskú náuku. V nasledujúcich rokoch rastie počet synodálnych štatútov, ktoré celkom jasne dovoľujú kázanie iba kvalifikovaným kňazom. Častokrát

---

258 Porov. LE BRAS,G.: *Les confréries chrétiennes: Problémes et propositions.* In: *Rev. hist. du droit fr. et étr.,* 19-20, 1940, s. 311. *...ad egendum aliquid, dicendum vel repetendum, nisi in ecclesiis, prout aliis laicis est permissum.*

je povolenie na kázanie závislé od absolvovania predchádzajúcej skúšky pred biskupom alebo archidiakonom.[259]

2.3.2. Náuka Tomáša Aquinského

Rozlišovacím kritériom medzi ordinovanými a neordinovanými členmi Cirkvi bola *potestas praedicationis.* Táto moc bola zdôvodňovaná sakramentálne. Ešte predtým, než sa bližšie zoznámime s názormi Tomáša Aquinského (1224 – 1274) na vzťah cirkevného poslania (*missio*) a kázania-ohlasovania, zastavíme sa v predchádzajúcom storočí. Vtedy Rupert von Deutz (+ 1129) učil, že poslanie a ordinácia sú rovnaké, keď napísal: *„Lebo aj poznanie a autoritu má ako mních. Nemajúc skutočne posvätne rády, hoci vzdelaný, nech sa neodváži kázať... a vystríha sa, aby sa niekto neopovážil privlastniť si takýto kazateľský úrad. Ako totiž budú kázať, ak nie sú poslaní? Byť poslaný však znamená byť ordinovaný.“* [260]

Čiže duchovné poslanie obsiahnuté v cirkevnej ordinácii malo svoj biblický základ v Rim 10, 15. Poslanie nejestvuje len v charizmatickom zmysle, bezprostredne od Boha, ale je potrebná aj cirkevná autorita, ktorá posiela apoštolského kazateľa (*praedicator apostolicus*).[261] Len tí sú poslaní ohlasovať, ktorí sú ordinovaní.V tomto zmysle ordinácia znamenala inštitucionalizované udelenie poslania od Boha. Toto poslanie bolo ohraničené na tých, ktorí boli ordinovaní v súvislosti s apoštolskou postupnosťou, čiže poslanie vychádzajúce z Krista sa mohlo ďalej

---

[259] Porov. HOFLER: *Concilia Pragensia 1353-1413* Praha : 1862, s. 18, 32, 54, 57. Ide o pražské synodálne štatúty z rokov 1374, 1384, 1409 a 1407.

[260] *Patrologiae Cursus completus, Series Latina,* 170, 533-534. *Regelkommentar* IV, 9. *„Nam et ratio et auctoritas hoc habet, ut monachus. Nimirum sacros non habens ordines, quantumvis litterarum peritus, praedicare non praesumat... et ... cavetur ne quispiam eiusmodi officium praedicationis arripere audeat. Quomodo enim praedicabunt nisi mittantur? Mitti autem ordinari est.“*

[261] Porov. PEUCHMAURD, M.: *Mission canonique,* s. 254-258.

uskutočňovať len spôsobom cirkevného poslania prostredníctvom nositeľov zvláštneho, apoštolského poslania. Rupert von Deutz učil: *„Otec poslal Krista, Kristus apoštolov, apoštoli arcibiskupov, arcibiskupi biskupov, biskupi posielajú presbyterov, totiž, keď ich ordinujú.“* [262]

Podľa *Tomáša Akvinského* je ohlasovanie úlohou pastierov cirkvi, ktorí majú autoritu duchovného vedenia, ktorú nazýva *praelatio*. Vo svojej Summa Theologica napísal: *„Z úradu duchovnej správy, ako kto káže tak učí: nie je totiž dovolené niekomu kázať, ak nemá úrad duchovného vedenia, alebo ak ho nemá z rozhodnutia niekoho kto má duchovné vedenie. Ako budú kázať, ak nie sú poslaní? Iným spôsobom učia na základe učiteľského úradu ako magistri teológie.“* [263]

V takomto prípade k výsostnému aktu akým je *praelatio* patrí vykonávanie *praedicatio*.[264] To zodpovedá vtedajšej pseudo-dionýsijskej predstave o nebeskej a pozemskej hierarchii. Poslanie pre ohlasovanie je prenosným výslovne len na *ordo praelationis,* čiže biskupov, presbyterov a diakonov.[265] Naproti tomu ambulantní kazatelia, ktorí nepatrili k *ordo praelationis*, tvrdili, že poslanie pre ohlasovanie v zmysle Rim 10, 15 neprešlo výlučne na prelátov, ale môžu nim byť poverení aj pomocníci (*opitulationes*). Tí sú poslaní *„prostredníctvom autority prelátov, ktorí zastupujú Boha.“* [266]

Týmto spôsobom argumentovania nastáva rozlíšenie medzi *missio* (s hierarchickým úradom spojená plná moc) a *commissio* (delegáciou prenesené oprávnenie k ohlasovaniu). Vyjadrené slovami Tomáša Akvinského:*„Nech ohlasujú nie na základe riadnej pravomoci, ale zverenej*

---

[262] *Patrologiae Cursus completus, Series Latina,* 170, 542 D. *Regelkommentar* IV, 10. *„Pater Christum, Christus apostolos, apostoli archiepiscopos, archiepiscopi episcopos, episcopi presbyteros mittunt, videlicet quando ordinant eos.“*

[263] TOMÁŠ AQUINSKÝ, *Summa Theologica* IV. sent., d 19, q 2, a 2, qa 2, ad 4. *„Ex officio praelationis, sicut qui praedicat, docet: non enim licet alicui praedicare, nisi officium praelationis habet, vel ex auctoritate alicuius praelationem habentis. Rim 10,15. Quomodo praedicabunt nisi mittantur. Alio modo ex officio magisterii, sicus magistri theologiae docent.“*

[264] Porov. ZERFASS, R.: *Der Streit um die Laienpredigt,* s. 320.

[265] Porov. PEUCHMAURD, M.: *Mission canonique*, s. 138-142.

[266] Porov. ZERFASS, R.: *Der Streit um die Laienpredigt*, s. 325. „*mediante auctoritate praelatorum, qui gerunt vicem Dei*“

im od iných.“[267] Termín *commissio* sa u Tomáša spomína aj v nasledujúcej súvislosti:*„Tak ako farári a arcidiakoni nemajú starostlivosť (o duše) principiálne sami od seba, ale administrujú iba to, čo im zverili biskupi, tak podobne im neprislúcha ani pastiersky úrad sám od seba.“* [268]

Toto rozlišovanie znamená iuridické chápanie biblicko-teologického pojmu *missio* a mení otázku: kto je poslaný ohlasovať v cirkvi, na problém: kto môže autorizovať a delegovať na ohlasovanie v cirkvi. Delegáciu pre ohlasovanie mohol udeľovať pápež, ako najvyššia autorita v cirkvi, a aj miestni biskupi, ako nástupcovia apoštolov. V tomto smere však jestvovali rozdiely medzi prívržencami pseudo-dionýsijskej predstavy (hierarchická ideológia ontologicky odôvodneného stupňovania zhora nadol: pápež, biskup, miestny farár) a Tomášom Akvinským so sociálne usporiadanou predstavou (biskupovi prináleží udeľovať poslanie pre ohlasovania v jeho teritóriu a pápežovi prináleží možnosť u-

deľovať toto poslanie aj neordinovaným, ak o to požiadajú).[269]

2.3.3. Potestas ordinis a iurisdictionis

Pri riešení otázky o kompetencii pre ohlasovanie - kázanie treba sa ešte detailnejšie zaoberať otázkou kňazskej moci a síce vzťahom medzi *potestas ordinis* a *potestas iurisdictionis*. Rozdelenie medzi sakramentálnym svätením a prenášaním úradu v právnom zmysle napomohol *Gratian*, keď zaviedol rozlišovanie medzi *potestas*, ktorá je súčasťou svätenia a *executio potestatis*.[270] Dekretalisti v rokoch 1142-1348 rozlišovali medzi *potestas ordinis* a *potestas iurisdictionis*.[271] Podľa *Alberigo* jestvoval určitý

---

[267] TOMÁŠ AQUINSKÝ: *Summa theologica*, 2 II q 184 a.6 ad 3. *„Prae dicant cum potestate praedicandi non ordinaria, sed eis ab aliis commissa.“*

[268] TOMÁŠ AQUINSKÝ: *Contra impugnantes*, c. 3, 6 . *„Sicut plebani et archidiaconi non habent principaliter curam, sed administrationem quandam, secundum quod eis ab episcopo committitur; ita etiam ad eos non pertinet principaliter pastorale officium.“*

[269] Porov. ZERFASS, R.: *Der Streit um die Laienpredigt*, s. 328-331.

[270] Porov. ZIRKEL, A.: *Executio Potestatis*, St. Ottilien, 1977.

[271] Porov. STICKLER, A.M.: *Die Zweigliedrigkeit der Kirchengewalt bei Laurentius Hispanus.* In: *Ius Sacrum*, s. 195-206; Porov. tiež RYAN, J.: *The Separation of „Ordo“*

teologický smer, v ktorom sa hlásalo, že sakramentálnym svätením sa odovzdáva kompletná *potestas* a cirkev dáva len *executio potestatis.*

Tomáš Akvinský učil, že v *ordo* je daná *potestas spiritualis,* ktorú treba dvojako rozumieť: na jednej strane ako *potestas sacramentalis*, ktorá je daná natrvalo konsekráciou, a na druhej strane ako *potestas iurisdictionalis*, ktorá je prenášaná (a može byť odnímaná) prostredníctvom ľudských príkazov. V Summa theologica napísal: *„Duchovná právomoc je dvojaká: jedna totiž sviatostná, druhá právna. Avšak sviatostná právomoc je tá, ktorá sa odovzdáva cez svätenie... A teda taká právomoc zostáva podľa svojej podstaty v človeku, ktorý ju nadobudol cez svätenie, dokiaľ žije... Avšak právomoc právna je tá, ktorá sa odovzdáva z jednoduchého priameho uloženia človeku. A taká právomoc nie je nevyhnutne bez zmeny.“* [272]

V ďalšom vývoji sa obidve plné moci od seba vzdiaľovali a viac ohraničovali, takže plná moc svätenia sa vzťahovala na sakramentálno-kultovú oblasť a jurisdikčná plná moc na vonkajšie riadenie, ako to vidieť neskôr z Rímskeho katechizmu: *„Právomoc kňazského stavu sa vzťahuje na pravé telo Krista Pána v presvätej Eucharistii. Avšak jurisdikcia smeruje na celé mystické Kristovo telo.“* [273]

Na základe vývoja tejto náuky vznikla otázka o vzťahu svätenia (*ordo*) a poslania (*missio*) pre určitý cirkevný úrad alebo pre konkrétnu oblasť niektorých úloh.

---

and „Jurisdictio“ in its Structural-Doctrinal Development and Ecclesiological Significance. A dogmatic-historical Contribution towards the Renewal of Canon Law (Diss. masch.), München : 1972; NASILOWSKI, C.: *De distinctione potestatis ordinis et iurisdictionis*, s. 171-179; ALBERIGO, G.: *Lo sviluppo della dottrina sui poteri nella chiesa universale*, s. 61-66, 69-74.

[272] TOMÁŠ AQUINSKÝ, T.: *Summa theologica,* II-II, q. 38 a. 3. *„Duplex est spiritualis potestas: una quidem sacramentalis; alia iurisdictionalis. Sacramentalis quidem potestas est quae per aliquam consecrationem confertur... Et ideo talis potestas secundum suam essentiam remanet in homine qui per consecrationem eam est adeptus quandiu vivit... Potestas autem iurisdictionalis est quae ex simplici iniunctione hominis confertur. Et talis potestas non immobiliter adhaeret.“*

[273] *Catechismus Romanus*, pars 2, cap. 7, q. 6; (Regensburgské vydanie, s. 239); *„Ordinis potestas ad verum Christi Domini corpus in sacrosancta Eucharistia refertur. Iurisdictionis vero potestas tota in Christi corpore mystico versatur.“*

2.3.4. Dekretalisti a Corpus Iuris Canonici

Termín cirkevného poslania (*missio*) nadobudol časom viac iuridický význam a stal sa v Cirkvi usporiadaným inštrumentom na pripustenia alebo nepripustenia k ohlasovaniu. Už spomínaný pápež *Gregor* IX. (1227-1241) vyslovil r. 1228 generálny zákaz ohlasovania neordinovanými v *Sicut in uno corpore*, ktorý bol v r. 1234 bol prijatý do *Dekretalium Gregorii Papae IX*. (5, 7, 14). Podľa neho bolo nielen neordinovaným zakázané kázanie bez cirkevného povolenia, ale aj biskupovi bolo zakázané udeliť povolenie na kázanie laikov.

Kánonisti interpretovali túto skutočnosť takto: kázanie (*officium praedicationis*) prináleží ku *ordo doctorum*, ktorí ho obdržali ako privilégium. Tohto názoru je Ilona Riedel-Spangenberger, ktorá tvrdí, že aj klerici aj laici, ak neobdržali *missio* od biskupa alebo od Apoštolskej stolice, boli z kázania vylúčení. Vo svojej práci cituje Corpus iuris canonici II, 414*: „Čo je privilegované... (odkaz na X 3, 35, 5) nemôže niekto iný kázať, ak nie je poslaný rozhodnutím biskupov, alebo apoštolskej stolice...“(odkaz na X 5,7,13).*

Autorka ďalej cituje kardinála Hostiensis, Commentarius I, 166: *„Pretože laikom sa zakazuje ... (odkaz na X 5,7,14) a ktorémukoľvek klerikovi, ak nie je od Boha poslaný, alebo od biskupa, aby tento... (odkaz na X 5,7,13) pretože úrad kazateľský je privilegovaný mnohými inými spôsobmi...“ (odkaz na X 3,35,5).* Potvrdenie tohto názoru nachádza aj v Corpus Iuris Canonici, II, 1295: *„V tomto je privilégiom kazateľský úrad, pretože nik nemá kázať, ak mu nebolo dovolené od miestneho biskupa alebo od apoštolskej stolice... (odkaz na X 5,7,13) a tí, ktorí neboli k tomu vybratí voľbou.“* [274]

Z pohľadu kardinála Hostiensis (Henricus de Segusiis, 1271) je *officium praedicationis* viacnásobným privilégiom, ktoré môže byť dané len cirkevnou autoritou: *„Po prvé: kazateľský úrad je privilegovaný z dôvodu špeciálne kompetentnej duchovnej správy, takže mních by musel byť vyslobodený zo svojho kláštora, aby mu mohla byť zverená správa duši. Po druhé...všeobecne: učiteľský a*

274 RIEDEL-SPANGENBERGER, I.: *Sendung in der Kirche. Die Entwicklung des Begriffes „missio canonica“ und seine Bedeutung in der kirchlichen Rechtsprache.* Paderborn : 1991, s. 73. Corpus iuris canonici, II, 414: *„Quod privilegiatum est... (vide X 3, 35, 5) nec tamen potest aliquis praedicare, nisi mittatur auctoritate episcoporum vel apostolicae sedis...“ (vide X 5,7,13)* Hostiensis, *Commentarius* I, 166. *„Quod laicis interdicitur... (vide X 5,7,14) et cuilibet clerico, nisi mittatur a Deo, utibi, vel ab episcopo, ut hic... (odkaz na X 5,7,13) quod officium praedicationis privilegiatum est multis aliis modis...“ (vide X 3,35,5).* Corpus Iuris canonici, II, 1295. *„In hoc est privilegiatum officium praedicandi, quia nemo debet praedicare, nisi ei sit commissum ab episcopo loci vel ab apostolica sede... (vide X 5,7,13) et illi, qui per electionem ad hoc eliguntur.“*

kazateľský stav v Cirkvi je a má byť výnimočný. Po tretie: aby žiaden laik nebol pripustený k tomuto úradu. Po štvrté: aby ani klerik, ak nebol poslaný. Po piate: nie tajne, ale nech je verejne pripustený, ako je to zhrnuté v štyroch prípadoch.“.[275]

Z toho vyplýva dvojitý aspekt iuridicky chápaného pojmu *missio*: a) *missio* je to, čo sa udeľuje ako privilégium, b) *missio* je to, čo sa ako privilégium prijíma. Cirkevná autorita dáva súhlas na to, kto môže byť nositeľom poslania (*missus*). Pokiaľ laikov z toho generálne vyníma, je poslanie výlučne privilégiom klerikov, ako to dokazuje *Decretum Gratiani* 96, 1, (*Corpus Iuris Canonici*, I, 335-338) a v distinkcii 23, 29 (*Corpus Iuris Canonici*, I, 86).

Naproti tomu, podľa Ilony Spangenberger, dekretalisti Antonius z Butrio (+ 1408) a Nicolaus de Tudeschis (gen. Panormitanus, 1445) boli toho názoru, že aj laici - a medzi nimi aj ženy - môžu byť pripustení k ohlasovaniu (*predicare*). Odmietali síce uzurpáciu *officium praedicationis* zo strany laikov, ale pripúšťali možnosť delegácie skrze biskupa. Autorka cituje Antonius z Butrio, Glossa ord. ad Dist. 96, 1 (Corpus iuris canonici I, 464): *„Či so schválením biskupa môže laik v cirkvi niečo tvoriť? Zdá sa, že kázať môže aj ten, kto je pozvaný od klerikov... (dist. 23, 29) Povedz s H(uguccio), že nemôže na základe delegácie biskupa zapodievať sa duchovnými záležitosťami, ani exkomunikovať... A čo sa hovorí o kázaní je špeciálne.“*

Aj na inom mieste túto tému rozoberá Antonius z Butrio, Commentarii, II.6, A: *„Ale snáď môže kázať so schválením biskupa, hovorí glossa...(dist. 96, 1, dist. 23, 9, C. 33, q. 5, 1) kde je tiež zmienka o žene, či jej môže byť daný úrad ohlasovania.“*[276]

Spomínaná autorka sa opiera aj o výroky Panormitanus (Nicolaus de Tudeschis – Abbas Siculus): *„Či môže laik kázať a tak si privlastňovať úrad ohlasovania... pozri glosu 96 dist. Hovorí síce dobre, pretože môže podľa delegácie biskupa: avšak nemôže na základe vlastnej autority... (X, 5, 7, 12) pozri lepší text s glosou... CXVI q 1 pripájame. (C 16 q 1, 19) A toto hovorí, že ženy a muži, laici môžu kázať na základe povolenia kňaza. Ale pokiaľ ide o túto glosu o žene, hovorí: nemyslím, že glosa má pravdu: pretože je to mužský úrad, ako to vyplýva z prealleg. c. ženu (C, 33, q 5, 1). To nejakým spôsobom by poškodzovalo prax viery a hodnosti kresťanstva. Lebo pre slabosť pohlavia ľahko by mohla zblúdiť; a pre toto je uvedený text, kde priamo zakazuje ženám. Avšak o mužoch takto nehovorí.“*

V analýze Ilony Spangenberger je ešte citovaný aj Andreas z Barbazza, Lectura ad X 1.31, 15, Lyon 1524, I, 120: *„A uvažuj, pretože sa zdá, že laik, ktorý je svätého života a určený, môže na základe delegácie kázať. Toto*

---

275 RIEDEL-SPANGENBERGER, I.: *Sendung in der Kirche*, s. 73. *Commentarius* III, 132 A *„Primo: privilegiatum est praedicationis officium ratione regiminis animarum specialiter competens, ut religiosus extrahatur de claustro suo, animabus praeficiatur, ut hic. Secundo... generaliter: quia ordo doctorum i. praedicatorum praecipuus est et esse debet in ecclesia Dei. Tertio, ut nullus laicus ad hoc officium admittatur. Quarto, ut nec clericus, nisi missus. Quinto nec clam sed publice admittatur, sicut hic quatuor casus colliguntur in de haere, cum ex iniuncto (X, 5,7,14).“*

276 RIEDEL-SPANGENBERGER, I.: *Sendung in der Kirche*, s. 73. ANTONIUS Z BUTRIO, *Glossa ord. ad Dist. 96, 1* (*Corpus Iuris Canonici* I, 464). *„Sed nunquid auctoritate episcopi potest laicus aliquid constituere in ecclesia? Videtur, quod praedicare potest invitatus a clericis....(dist. 23, 29). Dic cum H(uguccio) quod non potest ex delegatione episcopi causas spirituales tractare, nec excommunicare... Et quod dicitur de praedicatione speciale est.“* ANTONIUS Z BUTRIO, *Commentarii*,II.6, A: *„Sed an possit authoritate episcopi praedicare; dicit glossa quod sic...(dist. 96, 1, dist. 23, 9, C. 33, q. 5, 1) ubi etiam habetis, quid de muliere, utrum ei possit dari officium praedicationis.“*

hovorím podľa textu (X. 5, 7, 14), kde sa hovorí: nech sa neodváži: pretože je chápaný vlastnou autoritou... a tak zmýšľam aj o „c.“ žene... (dist. 23,29). Kde sa hovorí: nech sa neodváži kázať žena, pretože sa chápe vlastnou autoritou.“ [277]

Keď je kázanie *actus auctoritatis,* tak potom aj ordinovaní aj neordinovaní sú nositeľmi *missio* na základe pripustenia cirkevnou autoritou.

Od 14. storočia dochádza k deleniu na úrad kazateľský a farský, takže aj laikom aj ordinovaným bol umožnený prístup k *officium praedicationis* na základe poverenia. Odvtedy sa cirkevné poslanie (*missio*) začalo vzťahovať aj na mnohé iné oblasti. Podľa Rudolfa Zerfassa delenie bolo zdôrazňované zvlášť v potridentskej kanonistike ako dôkaz na to, že kázeň nepatrí k bohoslužbe a nepredpokladá kňazské svätenie. [278]

Dekretalisti zo 14. a 15. storočia, ktorí sa snažili zosúladiť zákonodarstvo Gregora IX. s Dekrétom Gratiana - konkrétne s dist. 23 a 29 – robili tak v horizonte ich skúsenosti na začiatku humanizmu a neskôr pod vplyvom renesancie. Možno išlo o pokus kanonisticky odôvodniť problematickú prax, alebo len o učené snahy *Concordantia discordantium Canonum.*

---

[277] RIEDEL-SPANGENBERGER, I.: *Sendung in der Kirche,* s. 73. PANORMITANUS (Nicolaus de Tudeschis - Abbas Siculus) ad X 2,1,2 (Lectura in Decretales, Lyon 1524, II, 9): *„An possit laicus predicare et sic sibi committi predicationis officium... vide glossam 96 dist. bene quidem, dicit quod potest ex delegatione episcopi: non autem propria auctoritate...(X, 5, 7, 12) vide meliorem textum cum glossa CXVI q 1 adiicimus. (C 16 q 1, 19) Quod dicit mulieres et laicos viros posse predicare de liecentia sacerdotis. Sed inquantum ista glossa dicit de muliere: non puto glossam verum dicere: quoniam illud virile officium ut in prealleg.c. mulierem (C. 33 q. 5, 1) et quod ibi notatur, unde quadammodo detraherent fidei et honori christianitatis: et quoniam hoc est periculosum: nam propter imbecillitatem sexus de facili posset errare et pro hoc facit textum in prealleg. c. mulier ubi simpliciter prohibet de mulieribus. Non autem sic loquitur de masculis.“* ANDREAS Z BARBAZZA: *Lectura ad X 1.31, 15* Lyon 1524, I, 120: *„Et pondera quoniam videtur quod laicus qui est sancte vite et doctus ex delegatione potest predicare. hoc dico per textum in c. sicur de here (X 5, 7, 14) ubi dicitur non praesumat: quoniam intelligitur auctoritate propria... et ita etiam intelligo in c. mulier... (dist. 23, 29). Ubi dicitur quod non presumat predicare mulier: quoniam intelligitur auctoritate propria.“*

[278] Porov. *Corpus Iuris Canonici,* II, 907 (X 5, 39, 43).

Zhrňujúc druhý oddiel tejto práce možno povedať, že existencia ambulantných (niekedy charizmatických, no často aj heretických) ľudových potulných kazateľov viedla k presnejšiemu definovaniu tejto funkcie v Cirkvi a novšiemu zákonodarstu. Išlo o to, že hoci právo na kazateľský úrad bolo odvodené zo Svätého Písma - čoho sa domáhali charizmatici - predsa moc, výkon, čiže *potestas praedicandi* je daná s kňazstvom. V tomto období sa kryštalizoval pojem *missio.* Dovtedy sa viac používal termín *licentia*, *potestas*, *facultas* a *fas praedicandi*. V nich bolo viac zdôraznené teologické odôvodnenie ohlasovania – kázania. Čím ďalej však, tým viac sa dostávala do popredia aj iuridická stránka cirkevného poslania a jednotlivé úlohy sa inštitucionalizovali.

Mimoriadne dôležitú úlohu v tomto období zohrali pápeži Alexander III., Innocent III. a Gregor IX., ako aj teológovia tej doby ako napr. Tomáš Aquinský a rozvoj právnej vedy (dekretalisti). Rozlíšenia medzi *visibilis* a *invisibilis missio*, alebo *potestas ordinationis* a *iurisdictionis,* ako aj medzi *ordo doctorum* a *ordo prelatorum,* medzi *adhortatio* a *officium praedicationis* pomaly a isto formovali teologické a cirkevnoprávne nazeranie, ktoré bolo podkladom pre nasledujúce storočia.

3. NOVOVEK

3.1. Protestantská reformácia

Súvislosť medzi kňazským svätením a kázaním bola diskutovaná v inom svetle za protestantskej reformácie, keď vystúpil Wiclif, alebo Hus, alebo Luther a ďalší. Všetci zastávali názor, že kňazské svätenie dáva nielen zásadnú schopnosť ku kázni (capacitas), ale aj poslanie a úlohu (missio).

3.1.1. Hus, Wiclif a Luther

Ján Hus vychádzajúc z predchádzajúceho tvrdenia, učil, že kňaz nemá brať do úvahy prípadný zákaz kázania. Podľa neho ani exkomunikácia nezbavuje kňaza tohto poslania a úlohy. Ba práve naopak, kňaz, ktorý by kvôli svojej exkomunikácii prestal kázať, stal by sa zradcom Krista.[279] Hus učil: „*Kňaz Kristov žijúci podľa jeho zákonov a ovládajúci Písmo, ktorému pápež alebo niektorý predstavený zakáže kázať, nemusí ho v podriadenosti poslúchať...Ktokoľvek úrad kazateľa prijal na základe mandátu, kto bol vysvätený a tento mandát má vykonávať, zdanlivá exkomunikácia nech mu neprekáža.“* [280]

Podobne učil aj Wiclif: „*Tí, ktorí prestávajú kázať, alebo počúvať božie slovo pre exkomunikáciu človekom, sú vyobcovaní a v deň súdu za zradcov Kristových považovaní...“* Jeho náuku možno vytušiť aj z týchto slov:

„Je dovolené niektorému diakonovi alebo kňazovi kázať božie slovo bez poverenia svätej stolice alebo katolíckeho biskupa.“ [281]

---

[279] Porov. DE VOOGHT, *L'hérésie de Jean Huss, II.* Louvain : 1975, s. 521-527.

[280] *Conciliorum Oecumenicorum Decreta,* 17. *Sacerdos Christi vivens secundum legem eius, et habens scripturae notitiam, et papa vel aliquis praepositus mandet sacerdoti sic disposito non praedicare, non debet subditus obedire...Quilibet praedicantis officium de mandato accipit, qui ad sacerdotium accedit: et illud mandatum debet exsequi, praetensa excommunicatione non obstatnte.*

[281] *Enchiridion Symbolorum,* 558. Porov. tiež *Conciliorum Oecumenicorum Decreta,* 388, 406, art. 13, 14, 18. *...illi qui dimittunt praedicare, sive verbum Dei audire propter excommunicationem hominum, sunt excommunicati et in die iudicii traditores Christi*

Tieto názory odsúdil Koncil v Konštancii.[282] *Vyplývajú z toho dve skutočnosti. Po prvé je tým povedané, že k autentickému a autoritatívnemu ohlasovaniu nie je potrebné len kňazské svätenie – ako sa nazdával Hus - ale aj náležitá jurisdikcia. Pretože však v Lollardskom kraji a aj v husitských Čechách vystupovali laici ako kazatelia, Martin V. (1417 – 1431) vo svojej bule Inter cunctas z 22. februára 1418 sa jasne vyjadril k tomuto fenoménu. V zozname otázok, ktoré kládol inkvizítor osobám podozrivým z herézy, bola aj táto:* „Či verí, že je dovolené laikom oboch pohlaví, mužom a ženám, slobodne kázať božie slovo?*“ Nasledujúca otázka sa dotýkala libera praedicatio kňaza*: „Či verí, že jednotlivým kňazom je dovolené kázať božie slovo kdekoľvek sa im páči, kedykoľvek a komukoľvek, hoci nie sú poslaní?*“* [283]

Z obidvoch otázok jednoznačne vyplýva, aký význam pápež a koncil prisudzovali pastierskému úradu a tým aj jurisdikčnému charakteru kázania.

Martin Luther formuloval vtedy niektoré tézy v bojovom liste *Kresťanskej šľachte nemeckého národa* (1520). V ňom záporne písal o hierarchicko-sakramentálnej štruktúre Cirkvi. Podľa neho „*všetko čo bolo pokrstené*“, bolo už tým samým činom vysvätené za kňaza, biskupa a pápeža.[284] Nepovažoval za potrebné viac uvažovať o plnej moci ku kázaniu na základe sakramentálneho svätena a kánonického poslania. Kto mal zodpovedajúce vzdelanie – na to kládol veľký dôraz – a cítil určitý

---

habebuntur... Licet alicui diacono vel presbytero praedicare verbum Dei, absque autoritate sedis apostolicae vel episcopi catholic. Wiclifove omyly definované na 8. zasadení Koncilu v Konštancii 4. mája 1415. Na porozumenie týchto téz treba brať do úvahy Husove skúsenosti veľkých reformných a spovedných kazateľov z čias Karola IV. Porov. SCHREIBER, I.: *Devotio moderna in Bohmen.* In: *Bohemia - Jahrbuch des Collegium Carolinum,* 6, 1965, s. 93-122. Porov. tiež KADLEC, I.: *Leben und Schriften des Prager Magisters Adalbert Rankonis de Ericinio.* Münster : 1971. Porov. tiež VALASEK, E.: *Das Kirchenverständnis des Prager Magisters Matthias von Janov 1350/53-1393.* Roma : 1971.

[282] *Enchiridion Symbolorum*, 557. Porov. tiež S*acrorum Conciliorum nova et amplissima collectio,* 27, 1204-1215.

[283] *Sacrorum Conciliorum nova et amplissima collectio,* 1213. *Utrum credat, quod liceat laicis utriusque sexus, viris scilicet et mulieribus, libere praedicare verbum Dei? Utrum credat, quod singulis sacerdotibus libere liceat praedicare verbum Dei, ubicumque, quandocumque et quibuscumque placuerit, etiam si non sint missi?*

[284] LUTHER, M.: *Werke* VI. Weimar : 1888 Graz : 1966, s. 408.

náboženský impulz, mohol kázať. Určité obmedzenie prinieslo *Confessio Augustana*, kde sa hovorí o *rite vocatus.* Znamenalo krok dozadu voči pozícii Martina Luthera, ako to vidieť z Melanchtonovho zápisu: „*..nikto nemôže v cirkvi verejne učiť alebo vysluhovať sviatosti, ak nie je na to povolaný.*“ [285]

Mnohokrát sa stalo, že ako *rite vocatus* bol určený magister, ktorého menoval panovník a dal mu primerané farské obročie. Luther sám považoval za legitimáciu pre ohlasovanie svoj doktorát.[286]

V katolíckej Cirkvi, na rozdiel od protestantov, aj presbyteri a diakoni – ak chceli kázať - museli prostredníctvom svätenia obdržať poverenie (*mandatum*). Preto použil Piaty Lateránsky koncil (1516) pojem *facultas praedicandi*. Rozumie sa tým oprávnenie na kázanie pre klerikov alebo rehoľníkov. Mohlo byť dané zo zvyku, alebo na základe privilégia, ako pripustenie k vykonávaniu kazateľského úradu (*ad officium exercendum admittere*). Pripustenie podmieňuje koncil absolvovaním skúšok: z morálnych, cirkevných a odborných kvalifikácii kandidátov. Toto pripustenie sa dávalo úradným listom (*literae authenticae*). Týmto sa mohol kandidát preukázať u svojho biskupa alebo iného miestneho ordinára ako právoplatný kazateľ (*fidem legitime facere*).[287] Cirkevné poslanie na kázanie - ohlasovanie bolo tak aj formálne vybavené a stalo sa vlastnou právnou ustanovizňou.

3.1.2. Humanizmus a renesancia

V čase humanizmu a renesancie treba problém kázania laikov vidieť v súvislosti so zmenenými kultúrnymi podmienkami života. Termín *predicatio* treba v tomto období čítať s uvodzovkami. Vystihuje to pozorovanie Jakoba Burckhardta: „*Ku mnohým slávnostným momentom* -

---

285 MELANCHTON, *Confessio Augustana*, art. 14 (*Die Bekenntnisschriften der evangelisch-lutherischen Kirche.* Göttingen : 1976, s. 69). *... quod nemo debeat in ecclesia publice docere aut sacramenta ministrare nisi rite voacatus.*

286 LUTHER, M.: *Werke* XXX, 3, Weimar : 1910. Graz : 1964, s. 386.

287 *Conciliorum Oecumenicorum Decreta*, 636, 26-637,1 (Lateranense V, Sess XI v 19. december 1516).

doprevádzaným hudbou – patrila aj reč v taliančine alebo latinčine...Nezáležalo na tom, akého stavu bol rečník. Potrebný bol predovšetkým vzdelaný virtuóz s humanistickým talentom.“[288]

To znamená, že tu nešlo o cirkevné ohlasovanie, ale o slávnostnú rétoriku pri smútočných, alebo svadobných, alebo uvítacích rečiach. Týmito úkonmi boli poverovaní aj laici. Okrem toho nemožno hodnotiť vzťah klerikov a laikov ku kázaniu podľa dnešných noriem. Vtedy bol počet klerikov - aj ženatých - oveľa väčší. Mnohí učenci - a medzi nimi zvlášť právnici - boli klerikmi a obdržali nižšie svätenia.

Preto nie je oprávnené poukazovať na príklad mladého Enea Silvio Piccolomini ako *laika na kazateľnici.*[289] Ak predniesol známu reč na počesť sv. Ambróza, na pozvanie arcibiskupa z Milána na koncile v Bazilei, tak to mohol urobiť preto, že bol klerikom a prepoštom Sv. Lorenzo v Miláne.[290] To, že niektorí teológovia protestovali proti Piccolominovej kázni, sa vzťahovalo na jeho mladosť. Ešte nebol promovaný doktor teológie. Neišlo teda o protest proti laikom, keďže Piccolomini ním nebol.

V tých časoch bola nábožensk á humanistická reč typickým fenoménom *Confraternít* štrnásteho storočia. Vrchol dosiahla vo Florencii na Akademii Ficiniana. Literárne známe sú reči, ktoré predniesli: Donato Acciaiuoli, jeho žiak Giovanni Nesi a Giovanni Lanotini na zhromaždeniach *Compagnia de´Magi* vo Florencii, v šesťdesiatych rokoch.[291] Prirodzene tu nemôže byť

---

[288] BURCKHARDT, J.: *Die Kultur der Renaissance in Italien. Ein Versuch.* Darmstadt : 1955, s. 154.

[289] BURCKHARDT, J.: *Die Kultur der Renaissance in Italien, s.*155.

[290] Porov. HECK, A.: *Pii II Comentarii Rerum Memorabilium que Temporibus suis contigerunt.* (Studie e Testi 312) Citta del Vaticano : 1984, s. 50-52.

[291] Porov. DELCORNO, O.: *Studi sulla predicazione medievale e umanistica 1970-1980.* In: *Lettere italiane,* 33, 1981, *s.* 235-276. K bratstvám: GARIN, E.: *Desideri di riforma nell´oratoria del Quattrocento.* In: *La cultura filosofica del Rinascimento italiano.* Firenze : 1961, s. 179-181. Porov. tiež KRISSTELLER, P.O.: *Lay religious Traditions and Florentine Platonism.* In: *Studies in Renaissance Thought and Letters, Storia e Letteratura.* Roma : 1956, 99-122.

reč o kázni, aj keby to súviselo s eucharistiou.[292] Neišlo teda o nejaké *liberalizovanie problému kázania laikov*.“ [293]

Na pozadí týchto „humanistických“ skúseností, prejavil veľkú starosť o správne kazateľstvo *koncil v Rouen.* Zvolal ho arcibiskup Raoul Roussel spolu s Heinrichom VI. z Anglicka, vládcom Normandie, na 26. novembra 1445 a principiálne slúžil na cirkevnú reformu. Tento koncil určil, že žiaden rehoľník alebo svetský kňaz nesmie byť pripustený ku kázaniu, ak nebol preskúšaný biskupom alebo jeho reprezentantom a nebol uznaný za schopného. V dokumentoch koncilu čítame: *„Taktiež na veľké povzbudenie viery rozkázal, aby neboli pripúšťaní ku kázaniu božieho slova rehoľníci alebo svetskí, ak neboli predtým dôkladne a dostatočne vyskúšaní skrze biskupa alebo jeho vikárov.“* [294]

Rok na to sa *Würzburská synoda* (1446) znovu ujala ustanovení Koncilu vo Vienne o *Beghine*, ktoré diskutovali a kázali o trojjedinosti a o podstate božej, pričom šírili omyly vo viere.

Podobným spôsobom *provinciálny koncil v Arande* (provincia Toledo) v roku 1473 zdôraznil hierarchický charakter kázne. Vyslovil sťažnosť, že následkom slabej aktivity tých, ktorí mali na starosti duchovné vedenie (prelátov), niektorí rehoľníci - klerici aj laici - chodili od kostola ku kostolu a kázali ľudu neporiadne a smiešne. Išlo o kazateľov, ktorým bolo dovolené len predčítanie ich privilégii. V skutočnosti bolo kázanie zverené iba tým, ktorí ho vykonávali s horlivou dušou.[295]

---

[292] Porov. HAATFIELD, R.: *The Compagnia de´Magi.* In: *Journal of the Warburg and Courtauld Institutes,* 32, 1970, s. 128-135. Porov. tiež VASOLI, C.: *Giovanni Nesi tra Donato Acciaiuioli e Girolamo Savonarola. Testi editi e inediti.* In: *Umanesimo e teologia tra 400 e 500.* In: *Memorie Domenicane nuov. ser.* 4, 1973, s. 115. Porov. tiež ZORZI PUGLIESE, O.: *Two sermons by Giovanni Nesi and the language of spirituality in late Fifteenth Century Florence.* In: *Bibliothéque d´Humanisme et de Renaissance* 42, 1980, s. 641-656.

[293] ZERFASS, R.: *Der Streit um die Laienpredigt*, s. 352.

[294] *Sacrorum Conciliorum nova et amplissima collectio,* 32, 27. *Item in grande obsequium fidei praecepit de cetero non admitti ad praedicandum verbum Dei ad populum regulares vel saeculares, nisi prius districte examinati, et sufficientes reperti per episcopos, aut eorum vicarios.*

[295] SANCHEZ HERRERO, J.: *Concilios provinciales y sinodos toledanos de los siglos XIV y XV. La religiosidad cristiana del clero y del pueblo.* La Laguna : 1976, s. 291.

3.1.3. Konfrontácia s reformáciou

Piaty lateránsky koncil (1512 – 1517) bol nútený nanovo zasiahnuť s obmedzujúcimi ustanovaniami, kvôli veľkému počtu *prophetov*, vystupujúcich ako Savonarola, ktorí mýlili ľudí apokalyptickými rečami.[296] Koncil žiadal od biskupov, aby právomoc kázať udeľovali iba preskúšaným klerikom, ktorí sú na to schopní.[297] Takto sa pokračovalo v tradícii, ktorú potvrdil už koncil v Konstancii (1414 – 1418).

Rovnaké ustanovenia vydal aj *provinciálny koncil v Sens* r. 1528. Bolo to v dobe, v ktorej išlo o konfrontáciu s účinkami reformácie. Asi na to myslel koncil, keď hovoril o *waldénskych*, že prevracajú poriadok v Cirkvi, tým, že tvrdia: každý má právo kázať a učiť Božie slovo, a je úplne jedno akého pohlavia a stavu je. Koncil v Sens učí: „*Nasledovníci Vigilantov a Waldénskych - či už hlúpi ľudia alebo v Písmach vzdelaní – popierajú, zmiešavajú a ničia hierarchické cirkevné rády, tvrdiac, že každému je dovolené slobodne kázať a učiť Božie slovo, nerozlišujú medzi pohlavím alebo stavom. Kňazi a takisto predstavení, ktorí ich nasledujú, keď predtým opustili náuku, sú zbavení každej kňazskej alebo biskupskej hodnosti, a tvrdia, že nie je potrebné vysvätiť alebo ordinovať kňazov.“* [298]

---

[296] Porov. BRANDMÜLLER, W.: *Traditio scripturae interpres. die Lehre der Konzilien über die rechte Schriftinterpretation bis zum Konzil vonTrient.* In: *Die Kraft der Hoffnung. Festschrift für Alterzbischof DDr. Josef Schneider zum 80. Geburtstag.* Bamberg : 1986, s. 116.

[297] *Conciliorum Oecumenicorum Decreta*, 610-614.

[298] *Sacrorum Conciliorum nova et amplissima collectio*, 32, 1153. *Sequentes utem Vigilantium Valdenses, homines idiotae, et literarum expertes, ordinem hierarchicum ecclesiae confundunt, perturbant, destruunt: liberum cuique esse asserentes praedicare et docere verbum Dei; nullum sexus aut status discrimen facientes; sacerdotes itidem et praesules, cum primum lettaliter deliquerint, omni spoliant dignitate sacerdotii aut episcoptus: neque eos tum posse consecrare, aut sacerdotes ordinare asseverant.* Tvrdenie, že biskup žijúci v smrteľnom hriechu je neschopný na platné vysluhovanie sakramentov, ukazuje na wiclifove a husitské vplyvy.

Ustanovenia koncilu boli namierené aj proti *Quaestuarier*, ktorí predstierali, že sú rehoľníkmi a nejakým podvodom si získali od zodpovedného farára prístup ku kázaniu. Takto šírili medzi ľudom nové učenie a častokrát aj herézy. Tejto situácii bolo treba predísť starostlivou skúškou a výberom tých, ktorí majú byť pripustení k vykonávaniu kazateľského úradu. Preto koncil v Sens vyniesol rozhodnutie:*„Keď niektorí žobraví kazatelia pristúpia a si nárokujú úrad kazateľský a obchádzajú kňazov vo farnosti, rozsievajúc u obyčajného ľudu nové učenie a často heretické...My takým nakoľko s božou pomocou môžeme, túžiac zamedziť ich činnosť, rozkazujeme všetkým a jednotlivcom, našim podriadeným, aby nikoho akéhokoľvek stavu, rádu alebo povolania sú: kazateľov, žobrajúcich rehoľníkov, alebo svetských, cudzincov, alebo patriacich do biskupstva, z akejkoľvek príležitosti alebo príčiny nenechali kázať v kostoloch svojho biskupstva...Iba takým nech dovolia, ktorí patria medzi ich podriadených, alebo ich vikárov a boli k tomu menovite schválení a poslaní. Podľa a-*

poštola: ako budú kázať, keď nie sú poslaní?“ [299]

Podobným spôsobom sa vyjadril aj *provinciálny koncil v Mainz* v roku 1549. Po *Interim* vystúpil proti reformátorskému kázaniu, pričom nezabudol chváliť zásluhy žobravých rádov za snahu o zachovanie katolíckej viery: *„A aby sa čo najmenej v budúcnosti prekrúcala jednoduchosť spasiteľnej náuky cirkvi prevrátenými dogmami alebo škodlivými herézami, rozhodujeme, definujeme a rozkazujeme, aby blúdiaci a nevzdelaní ľudia, ktorí zanechali dobrovzdanie svojich biskupov – tak toho, od ktorého odišli, ako aj toho, do ktorého diecézy prišli - neboli pripustení na službu slova, alebo úrad kázania v našom území...Iba tí, nech sú pripustení, ktorí boli na tento úrad riadne povolaní a autoritou ordinára vyskúšaní a schválení. Nechceme vylúčiť žobravých bratov - z ktorých väčšina je dostatočne vzdelaná a zbožná v ohlasovaní právd katolíckej viery, v tomto čase tak užitočné - ktorí sa celkom dávajú do služieb tam, kde sú známi a majú svedectvo od svojich predstavených o svojej statočnosti, učení a skromnosti. A predsa chceme, aby títo, skôr než si vymôžu úrad kázať v provincii alebo diecézach, predstavili sa nám, alebo našim vikárom a skrze nich - alebo predchádzajúcou skúškou s dos-*

[299] *Sacrorum Conciliorum nova et amplissima collectio,* 32, 1198. *Siquidem dum nonnulli praedicatores, quaestores, subintrant, praedicationis officium, circumventis parochialibus presbyteris, usurpant, novas doctrinas, et saepenumero haereses, apud rudem plebeculam disseminant... Nos ergo talibus vim, quantum cum Deo possumus, praecludere cupientes, praecipimus omnibus et singulis suffraganeis nostris, ne ullos, cuiuscumque status, ordinis vel conditionis existant, praedicatore, quaestores, religiosos seu saeculares, extraneos sive dioecesanos, quavis occasione, seu causa, ad officium praedicationis in ecclesiis per suas dioceses constitutis, permittant, tolerentve: nisi ab ipsis suffraganeis, eorumve vicariis, approbati, et ad hoc nominatim missi extiterint. Quomodo enim, secundum apostolum, praedicabunt, nisi mittantur?*

tatočným a vierohodným svedectvom svojich predstavených - boli uznaní za súcich na túto úlohu.“ 300

3.2. Obdobie po Tridentskom koncile

3.2.1. Koncilové rozhodnutia

V novom svetle sa prezentoval problém kázania laikov v období *koncilu v Tridente* (1545 – 1563). Už na siedmom zasadaní 3. marca 1547, na ktorom bol proklamovaný *Decretum de sacramentis*, v kán. 10, bola odsúdená mienka, že všetci kresťania majú plnú moc pre službu slova a sviatostí.Koncil učí: „*Ak niekto tvrdí, že všetci kresťania majú moc ohlasovať Božie slovo a vysluhovať všetky sviatostí, nech je vyobcovaný.“* 301

Koncil pozitívne zdôraznil požiadavku, že predpokladom pre kázanie, ako aj pre udeľovanie sviatostí je *ordinácia* (kňazská vysviacka) a *poverenie*. Na druhej strane vystúpil koncil aj proti reformátorskemu učeniu, podľa

300 *Sacrorum Conciliorum nova et amplissima collectio,* 23, 1418 AB. *„Et quo minus in posterum salutaris Christi doctrinae sinceritas, perversis dogmatibus, aut noxiis opinionibus et haeresibus depravetur, decernimus, definimus, et praecipimus, ut homines vagi et ignoti, qui testimonia episcoporum suorum, tam eius a quo recesserint, quam illius, ad cuius dioecesim diverterint, non habeant a ministerio verbi seu praedicationis officio, in provincia nostra prohibeantur: et soli admittantur hi, qui ad id munus rite vocati, et ordinaria auctoritate examinati fuerint et approbati. Fratres tamen Mendicantes, quorum plerique pietate et doctrina satis instructi, in asserenda catholicae doctrinae veritate, his temporibus utilem sane, operam praestant (saltem ubi tales noti sunt, et probitatis, doctrinae, et modestiae suae testimonium a suis superioribus habent) a concionandi munere excludere non intendimus. Quos tamen ipsos etiam priusquam concionandi munus in provincia, aut dioecesibus nostris, sibi usurpent, nobis aut vicariis nostris praesentari, et per eos vel examine praevio, vel sufficienti et fide digno suorum superiorum testimonio, tamquam ad id munus idoneos approbari volumus.“*

301 *Enchiridion Symbolorum,* 1610. *Si quis dixerit, Christianos omnes in verbo et omnibus sacramentis administrandis habere potestatem, anathema sit.* Porov. tiež *Conciliorum Oecumenicorum Decreta*, 661.

ktorého len ten je naozaj kňazom, kto aj káže.[302] Nástupom protestantizmu sa totiž začala spochybňovať plná moc duchovného úradu, čo viedlo k reflexii o vzťahu svätenia a cirkevného poslania, to znamená o svätiacej a vykonávacej plnej moci v cirkvi. Koncil v kán. 7, *De sacramento ordinis* nariadil, že iba biskupi môžu platne ordinovať kňazov a diakonov, a že svätenie a poslanie sa odovzdáva prostredníctvom nositeľov *ecclesiastica et canonica potestas:„Ak niekto povie, že biskupi nie sú predstavení kňazom, alebo že nemajú moc birmovať a ordinovať, alebo že na tom čo majú sa spolupodieľajú aj kňazi; alebo že sú neplatné svätenia, ktoré udelili bez súhlasu, alebo povolenia zo strany ľudu alebo svetskej autority; alebo že sú legitimnými služobníkmi slova a sviatostí tí, čo neboli regulárne vysvätení a poslaní cirkevnou a kanonickou autoritou, ale pochádzajú od iných, nech je vyobcovaný!“* [303]

Koncil spája ordináciu a poslanie v tom zmysle, že pápež a biskupi majú plnú moc, ktorú delegujú na ordinovaných. Týmto bola zdôraznená právoplatnosť služobníkov slova a sviatostí a potlačená uzurpovaná autorita reformátorov.[304]

Jezuitský generál *Jakobus Laynez* a s ním spojená rímska škola rozdeľovali svätenie a poslanie a podľa toho rozlišovali *svätiacu* plnú moc a *vykonávaciu* plnú moc. Chápali obidve ako rozdielne vo vzniku, podstate a v cieli[305]: svätiaca plná moc má základ v sakramente svätenia, čiže je zakorenená v sakra-mentálnom charaktere a schopnosti darovať sviatosť. Vykonávacia plná moc má naproti tomu právno-sociálny charakter, čiže je delegovaná pápežom a slúži vedeniu cirkvi. Delegáciu vykonávacej plnej

[302] GANZER, K.: *Zur Frage der kirchlichen Predigtvollmacht auf dem koncil von Trient.* In: *Annuarium Historiae Conciliorum,* 7, 1975, s. 402-416.

[303] *Enchiridion Symbolorum,*1777, kán. 7. *„Si quis dixerit, episcopos non esse presbyteris superiores, vel non habere potestatem confirmandi et ordinandi, vel eam, quam habent, illis esse cum presbyteris communem; vel ordines ab ipsis collatos sine populi vel potestatis saecularis consensu aut vocatione irritos esse; aut eos, qui nec ab ecclesiastica et canonica potestate rite ordinati nec missi sunt, sed aliunde veniunt, legitimos esse verbi et sacramentorum ministros: a.s.“* Porov. tiež *Conciliorum Oecumenicorum Decreta* 744, 10-15.

[304] Porov. FAHRNBERGER, G.: *Amt und Eucharistie*. Padernborn : 1973, s. 200.

[305] Porov. *Concilium Tridentinum.* Freiburg : 1901, IX 95, 33-96, 13.

moci označuje koncil pojmami *missio* alebo *mittere*. Pápež, ktorému je vlastná vykonávacia plná moc, ju parciálne deleguje na jednotlivých biskupov, pre ich miestne cirkvi, takže poslanie biskupov sa zakladá na delegácii pápežskej vykonávacej plnej moci.[306]

Niektorí španielski, talianski a francúzski koncilloví otcovia pod vedením *Petra Guerrera,* arcibiskupa z Granady, vystúpili za jednotu svätenia a poslania biskupov a zdôrazňovali, že vykonávacia plná moc biskupa nepochádza od pápeža, ale každému jednotlivému biskupovi je daná priamo od Boha.[307]

Podľa toho sa potom pojem poslania na koncile používal v dvojakom zmysle: keď sa popisovalo odovzdávanie delegácie vykonávacej plnej moci, rozumel sa výlučne iuridicky. Naproti tomu keď sa myslelo na úzke spojenie so svätením, používal sa ako teologický pojem v zmysle špecifického poslania apoštolských nástupcov.

Zaujímavá je epizóda, ktorá sa odohrala 26. decembra 1545. Krátko po začatí Tridentského koncilu vyzval kardinál Madruzzo laika grófa Lodovico Nogarola aby mal počas slávnostnej omše kázeň pred koncilovými otcami. Že on sám to považoval za čosi nezvyčajné vidieť aj z toho, že pre tento účel si od priateľa preláta požičal cappu a biret.

Odpoveď koncilu bola zamietavá. Nie pre korektný obsah jeho kázne, ktorá bola aj publikovaná tlačou, ale pre skutočnosť, že je laik. V Nogarolovom vystúpení sa prejavil dozvuk *humanistickej kázne* s perfektnou gréčtinou. Madruzzo asi preto sa odvážil pozvať ho, lebo bol výborným znalcom klasickej literatúry.[308]

Ešte raz sa zaoberal koncil otázkou laickej kázne, a síce vtedy, keď ju predniesol bavorský koncilový posol Augustín Paumgartner 27. júna 1562 v mene vojvodu Albrechta V. Ten žiadal: „*...predovšetkým v tomto našom čase, mohol by byť obnovený vNemecku klérus - dostatočne početný, aspoň na*

306 Porov. FAHRNBERGER, G.: *Bischofsamt und Priestertum in den Diskussionen des Konzils von Trient.* Wien : 1970, s. 71-80.

307 Porov. *Concilium Tridentinum* IX, 138,30; 147, 41-45, 171, 2-7; 173, 1-5, 176, 18-27; 202, 24-27.

308 JEDIN, H.: *Ein Laie auf dem Konzil von Trient: Graf Ludovico Nogarola.* In: IBID., *Kirche des Galubens – Kirche der Geschichte,* II. Freiburg : 1966, s. 177-186.

dosiahnutie nevyhnutných úloh cirkvi - ak by podľa zvykov prvotnej cirkvi, boli aj učení a na vyučovanie pripravení manželia pripustení ku svätým rádom, obzvlášť ku kázaniu a šíreniu Božieho slova ľudu.“ [309]

Karol Boromejský, zaoberajúc sa týmto problémom, poveril koncilových legátov úlohou: vyhotoviť posudok pre pápeža. Arcibiskup Marini von Lanciano, biskup Foscarari von Modena, Pedro de Soto – všetci traja dominikáni – a jezuita Alfonso Salmerón pripravili posudok v dňoch 16.-19. februára 1563. Posudok sa opieral o známe svedectvá z prvotnej cirkvi. Ako zvlášť aktuálny dôvod proti kázaniu laikov uviedol nevyhnutnosť vystúpiť proti popieraniu kňazskej vysviacky, ktoré hlásala reformácia. Koncil sa týmto posudkom, určenom pre pápeža, už nezaoberal. Svoje učenie už predtým jasne vyslovil.

Ľudia vedení túžbou po skutočnej reforme v Cirkvi na svojich stretnutiach sa zaoberali aj náboženskými diskusiami, ktoré by mali byť zverené laikom. Známy je príklad sv. *Filippa Neri,* ktorý to praktizoval vo svojom oratóriu. Práve to, že sa nechal inšpirovať duchom Tridentského koncilu, ukazuje, že nemyslel pritom na *kázeň laikov*.[310]

V tejto súvislosti treba spomenúť aj rozhodnutie Kongregácie koncilu z 23. júna 1580, podľa ktorého aj klerik bez vyššieho svätenia môže byť biskupom poverený na kázanie, nie však laik.[311] Toto rozhodnutie však nezaznamenalo väčší vplyv na prax.

V každom prípade ustanovila *provinciálna synoda v Bordeaux,* v roku 1624, že pre vykonávanie kazateľského úradu je potrebné aspoň diakonské svätenie: *„Posudzujúc osoby kazateľov ustanovujeme: nikto nemôže byť pribratý na tento úrad, kto*

---

309 GANZER, K.: *Bayern und die Laienpredigt im 16. Jahrhundert.* In: *Annuarium Historiae Conciliorum,* 18, 1986. Porov. tiež *Concilium Tridentium* VIII, 624. *...praesertim hac aetate nostra, in Germania clerus instaurari ac saltem ad obeunda necessaria ecclesiae numera satis frequens haberi queat, nisi more primitivae ecclesiae docti mariti et ad docendum instructi admittantur ad sacros ordines, praesertim vero ad praedicandum et amplificandum populo verbum Dei*

310 Porov. CISTELLINI, A.: *Filippo Neri.* In: *Dizionario degli Istituti di Perfezione,* IV, 1977, s. 20.

311 Porov. ZERFASS, R.: *Der Streit um die Laienpredigt,* s. 358; Porov. tiež FERRARIS, L.: *Prompta bibliotheca etc.* Boloniae – Venetiis : VI, 1763, s. 160.

nezačal posvätným rádom diakonátu.“ [312]

Rovnako znelo rozhodnutie Kongregácie koncilu, keď v roku 1696 mladý klerik, licenciát teológie, chcel vo svojom biskupstve Capaccio povedať pôstnu kázeň. Jeho biskup mu to však nedovolil. Obrátil sa preto so sťažnosťou na Kongregáciu koncilu, lenže tá jeho rekurz zamietla.[313] Niekoľko rokov neskôr, 20. januára 1705, nariadil Klement XI. (1700 – 1721) všeobecné ustanovenie, podľa ktorého na právomoc kázania je potrebná aspoň diakonská vysviacka.[314] Toto nariadenie zodpovedalo vtedajšej cirkevnej praxi.

3.2.2. Licenciáti v Uhorsku

V tejto súvislosti si treba všimnúť aj zvláštnu ustanovizeň *licenciátov* v Uhorsku počas Tureckých vpádov. Na jednej strane turecká nadvláda, na strane druhej katastrofálny nedostatok kňazov priviedli dušpastierstvo v mnohých farnostiach Uhorska na mizinu. Východisko, ktoré biskupi v tejto núdzovej situácie zvolili, bolo: zamestnať laických dušpastierskych pomocníkov, ktorí sa nazývali licenciáti, pretože im bola biskupom daná licencia na vykonávanie tejto služby. Väčšinou neboli akademicky vzdelaní. Prednostne boli vyberaní neženatí mladí muži. Medzi licenciátmi boli aj evanjelickí farári. Dokonca učení protestantskí teológovia, ktorí našli cestu späť do katolíckej cirkvi, vykonávali plodný apoštolát ako licenciáti.[315] Vzniká otázka: to, čo vykonávali licenciáti je kázeň v dnešnom slova zmysle?

---

[312] *Sacrorum Conciliorum nova et amplissima collectio,* 11, 93. *„A personis igitur concionatorum incipientes statuimus nullum esse ad tantum munus assumendum quin initiatus sacro diaconatus ordine.“*

[313] FERRARIS, L.: *Prompta bibliotheca,* s. 161.

[314] FERRARIS, L.: *Prompta bibliotheca,* s. 162.

[315] JUHASZ, K.: *Die Laien im Dienst der Seelsorge während der Turkenherrschaft (Missionswissench. Abhandlungen u. Texte, hg. v. Th. Ohm, 24)*. Mníchov : 1960, s.70-95.

Úlohy licenciátov boli presne popísané na viacerých provinciálnych a diecéznych synodách. *Provinciálna synoda v Bratislave* v r. 1628 ako prvá stanovila, že spomínanú licenciu je možné udeliť len na jeden, nanajvýš dva roky. V synodálnych dekrétoch sú licenciáti označovaní ako takí, ktorým biskupi udelili licenciu - pre nedostatok kňazov - aby čítali ľudu božie slovo a viedli modlitby. V licenčnom dokumente mala byť presne popísaná oblasť ich úloh.

Rovnako hovoria aj štatúty *Trnavskej synody* z r. 1629. Vo formulári dokumentu pre licenciu, ktorý sa nachádza pri písomnostiach Národnej synody 1633, nie je reč o kázaní, ale oveľa skôr o čítaní zo svätého Písma a z nábožných kníh. V tom čase sa začali šíriť správy o maďarizačnom útlaku a rozširovaní kázní v maďarskej materskej reči. Nariadenie *sermonem habeant* jednoznačne sa vzťahuje na návrh týchto kázní. Vyplýva to aj z Inštrucie *opáta Grassa z Tihány* z. r. 1729, v ktorej je nariadené, že licenciáti majú v nedeľu zhromaždiť ľud, aby počúval cirkevne schválené kázne a modlil sa z cirkevne aprobovaných modlitebných kníh. Len ojedinele sa objavili pokusy o vlastnú kázeň licenciátov. Aj tu treba jasne rozlišovať v terminológii. Výrazy *praedicatio* a *praedicare* sa v skutočnosti používali na čítanie. Opát Grasso nariadil: *„Treba oznámiť skrze slávnostne vydaný zákon, aby sa nepokúšali kázať ako my. Ale sebezvereným dušiam zvyčajným spôsobom čítať prosby, kázne, alebo katechiz-*

mus.“ [316]

Aj na inom mieste je výslovný zákaz kázne licenciátov, ktorý vznikol asi na základe prekročení a porušení licenciátskych osvedčení. Z tohto vyplýva, že aj v extrémnej pastorálnej núdzi, keď bolo mnoho dušpastierskych funkcií prenášaných na laických pomocníkov - ako krst, asistencia pri sobáši, pochovávanie, požehnanie nevesty, matky, vyučovanie náboženstva a bohoslužba slova – nebolo im povolené kázanie.

Podobná situácia sa ukázala *v misiách*, predovšetkým na ďalekom Východe. Tam vznikla ustanovizeň katechistov. Mali rovnaké funkcie ako licenciáti. V oblasti vzdelávania a zamestnania im však bola venovaná väčšia starostlivosť. Avšak v žiadnych synodálnych resp. quasi synodálnych ustanoveniach, ktoré máme k dispozícii nie je zmienka o tom, žeby mali kázať.[317]

3.2.3. Provinciálne koncily v Amerike a Itálii

V minulom storočí sa uskutočnili veľké severoamerické *provinciálne koncily v Baltimore* v rokoch 1843 a 1866. Hovorilo sa na nich aj o tom, kto je autorizovaný na kázanie. Pre ich pochopenie je dôležitý historický kontext ako aj slovné znenie dekrétov. Cirkev v Spojených štátoch mala vlastný spôsob spravovania majetkov, ktorý bol predmetom rokovania na Prvom provinciálnom koncile v Baltimore 1843. Podľa tamojších štátnych zákonov, Cirkev ako taká, nemohla vlastniť žiadne majetky na zemi. Preto muselo byť v každej farnosti zriadené združenie poverencov (*trustees*) ako právny subjekt. Títo poverenci, zvolení spoločenstvom, mali administrovať farnosť.

---

316 SÁVAL, J.: *Partecipazione dei laici al lavoro pastorale in Ungheria nei secoli XVI-XVII.*, Dissertazione. Roma : Pont. Univ. Lateranense, 1982, s. 85. *Intimandum eis per solemme et serium esset mandatum, ne attentarent concionari sicut nos. Sed more solito legere preces aut conciones, aut catechismum animabus sibi comissis.*

317 Porov. METZLER, J.: *Die Synode in China, Japan und Korea 1570-1931.* Paderborn : 1980. Porov. tiež METZLER, J.: *Die Synoden in Indochina 1625-1934.* Paderborn : 1984.

Právna forma, ktorá vyhovovala protestantskému cirkevnému prostrediu, bola ťažko prijateľná pre katolícke chápanie cirkevných štruktúr. V skutočnosti aj vznikli určité napätia a konflikty medzi *trustees* a príslušnými biskupmi. Za takýchto podmienok Prvý provinciálny koncil v Baltimore určil, že laikom v konsekrovaných priestoroch bez povolenia biskupa nikdy nie je dovolené *verba ad populum facere.* Text dekrétu znie: *„Bolo ustanovené, aby sa laickým osobám nikdy nedovoľovalo hovoriť k ľudu v kostole posvätenom alebo požehnanom, bez povolenia ordinára.“* [318]

To sa ale nevzťahuje na liturgické kázanie, lebo na základe vtedy platného všeobecného cirkevného práva to nebolo možné ani s povolením ordinára. To čo mal koncil na mysli, boli reči *trustees* (hospodársko – majetkové) adresované spoločenstvu. Mnohokrát však boli nezlučiteľné so sakrálnym charakterom vysväteného kostolného priestoru. Túto interpretáciu potvrdzuje Druhý plenárny koncil v Baltimore 1866, ktorý zopakoval dekrét z r. 1843, ale ho uvádza vetou: „*Čo sa týka svätosti kostolov, nech sa zachovajú čisté od svetského užívania. Tak bolo rozhodnuté otcami koncilu...“* [319]

Nie je vylúčené, že úmysel koncilu z r. 1843: zabrániť profanácii, čiže laickej agitácii v kostoloch, bol skôr zámienkou na to, aby sa zakryli požiadavky biskupov týkajúce sa správy majetku. Koncilom v r. 1866 bol však problém *trustees* natrvalo vyriešený. Formulovaný bol v dekréte č. 194 z 1866 pod titulom IV, *De Ecclesiis Bonisque Ecclesiasticis tenendis tutandisque*.[320]

---

[318] GUILDAY, P.: *A History of the Councils of Baltimore 1791-1884*. New York : 1932, s. 130-142. „*Statutum est ne laicis personis umquam permittatur verba ad populum facere in Ecclesia sine Ordinarii licentia, postquam consecratae, vel tantum benedictae fuerunt.“* Porov. tiež JEDIN, H.: *Handbuch der Kirchengeschichte,* VI/1, 1971 s. 208-215.

[319] GUILDAY, P.: *A History of the Councils of Baltimore,* s. 189. *„Ut ecclesiarum sanctitatem ab omni profano usu immunem servarent ab eiusdem Concilii Patribus latum est hoc decretum...“*

[320] GUILDAY, P.: *A History of the Councils of Baltimore,* s. 187-220; Coll. Lac. III 453.

Iná bola historická konštelácia, v ktorej sa odvíjal *provinciálny koncil vo Venezii* v r. 1859. Veľmi krátko a na celkom nevýraznom mieste - tam kde bola reč o cirkevnej hudbe – je povedané: *„Laici v kostole nech nekážu.“* [321]

Podľa nariadenia Pia IX. zvolal synodu patriarcha Angelo Ramazzoti 19. apríla 1859, aby uplatnil konsekvencie partikulárneho práva podľa Konkordátu Pia IX. s Rakúskom, keďže kráľovstvo Venezie vtedy patrilo pod vládu Rakúska. Medzitým povstal Garibaldi proti Rakúsku, skôr ako sa mohol koncil zísť. Preto bol 12. mája 1859 odročený na neurčito. Nanovo bol zvolaný na 18. októbra toho istého roku. Táto politická situácia, ako aj rozpor s liberalizmom a povstalcami tvoria historické pozadie pre pochopenie koncilu. [322]

Pri interpretácii spomenutého zákazu *laici in templo concionem non habeant* je potrebné poukázať na dve skutočnosti. Na jednej strane koncil nariadil farárom, nech *„spoločnosť laikov rednáša kresťanskú náuku v škole.“* [323]

Tým ukázal, že pripisuje veľký význam ohlasovaniu, ktoré majú vykonávať laici.

Na druhej strane ale vyhlásil - v kapitole III, *De verbi Dei praedicatione* - že nikto bez povolenia biskupa nesmie kázať, a že toto povolenie nesmie byť zo zásady udelené nikomu, kto nebol aspoň diakon.[324] Spomínaná veta *Laici in templo concionem non habeant* sa nenachádza v kapitole o kázaní, ale v kapitole XXV, *De templis.*

---

[321] *Acta et Decreta Sacrorum Conciliorum recentiorum. Collectio Lacensis.* Friburg : 1870 – 1890, VI, 283-374. *„Laici templo concionem non habeant.“*

[322] Porov. *Acta et Decreta Sacrorum Conciliorum recentiorum,* VI, 285. Porov. tiež MARTINA, G.: *Pio IX (1851-1866).* Roma : Miscellanea Historiae Pontificiae 51, 1986, s. 203. Porov. tiež GAMBASIN, A.: *Gerarchia e laicato in Italia nel secondo ottocento* (Italia sacra 13). Padova : 1969, s. 133-192. Porov. tiež GAMBASIN, A.: *Il Clero Padovano e la dominazione austriaca 1859-1866 (Politica e storia).* Roma : ed. Gabriele de Rosa, 16, 1967. Porov. tiež GAMBASIN, A.: *Religione e societa dalle riforme napoleoniche all´eta liberale. Clero, sinodi e laicato in Italia.* Padova : 1974, s. 39-123. V žiadnej z menovaných prác nenachádza sa dôkaz o kázaní laikov.

[323] *Acta et Decreta Sacrorum Conciliorum recentiorum,* VI, 293. *„...sodalitas laicorum ad promovendam doctrinae christianae scholam.“*

[324] Porov. *Acta et Decreta Sacrorum Conciliorum recentiorum,* VI, 294.

Z toho vyplýva, že koncilu nešlo o to, aby zakazoval *laikom kázať*, keďže tento problém vôbec nebol diskutovaný. Vyhlásenia koncilu bránia Cirkev pred zneužitím politickými a profánnymi rečami, čo potvrdzuje aj použitie termínu *concio - ľudová reč.* Keby išlo o kázanie Božieho slova, bol by sa pužíval termín *praedicatio*.[325]

3.2.4. Kódex kánonického práva 1917

Pri sledovaní histórie a rozhodnutí v otázke oficiálneho kázania v Cirkvi zastavíme sa teraz na konci 19. a začiatku 20. storočia po I. vatikánskom koncile (1869 - 1870). Jasné normy obsahuje pio – benediktínsky Kódex kánonického práva z r. 1917, ktorý kázeň laikov zakazuje. Jeho vyjadrenia treba chápať v kontexte doby a teologickej náuky o Cirkvi. V ekleziológii po I. vatikánskom koncile sa zdôrazňoval aspekt *societas perfecta*. V nej - či už v zmysle Cirkvi univerzálnej alebo partikulárnej – mali hlavnú úlohu a zodpovednosť klerici a nie laici. Tí boli považovaní za *nižšiu Cirkev*, ktorá má poslúchať a používať prostriedky spásy dané skrze hierarchiu. V mystickom tele Kristovom prislúchala posvätná moc a jurisdikcia kňazom, zatiaľ čo laici mali byť jednoducho podriadení. Napr. pápež Pius X. v encyklike *Vehementer* z 11. februára 1906 píše: „*Iba hierarchia má právo a autoritu na riadenie a rozvoj všetkých členov ku cieľu spoločnosti. Čo sa týka ľudu, poslušného stáda, nemá iné právo ako nechať sa viesť vlastnými pastiermi a nasledovať ich.*“ [326]

Zákaz kázania laikov v CIC 1917 nebol ničím iným ako zrkadlom doby a postavenia laikov z hľadiska spoločenského aj cirkevného. Podľa CIC 1917 mali *fakultu* na kázanie iba kňazi a diakoni. Ordinár ju však mohol udeliť aj iným klerikom, v jednotlivých prípadoch a na základe dostatočných dôvodov, ako to popisuje kán. 1342 § 1: *„Dovolenie kázať nech majú jedine kňazi*

[325] Porov. BRANDMÜLLER, W.: *Wortverkündigung und Weihe,* s. 266.
[326] Citované z CONGAR, Y. M – J.: *Per una teologia del laicato.* Brescia: 1966, s. 329.

alebo diakoni, avšak nie ostatní klerici, ak len nie pre závažnú príčinu, podľa mienky ordinára a len v jednotlivých prípadoch.“[327]

V kán. 1342 § 2, ten istý CIC, kategoricky zakazuje v kos-toloch kázanie všetkým laikom, aj keby boli rehoľníkmi: *„V cirkvi je zakázané verejne kázať všetkým laikom hoci sú aj rehoľ-*

[327] CIC 1917, kán. 1342, § 1: *„Concionandi facultas solis sacerdotibus vel diaconis fiat, non vero ceteris clericis, nisi rationabili de causa, iudicio Ordinarii et in casibus singularibus.“*

níci.“[328]

Výklad týchto paragrafov nie je jednoznačný. Niektorí teológovia a kánonisti sa domnievali, že kňaz môže vykonávať službu kázania Božieho slova na základe iurisdikcie, ktorú dostal od ordinára.[329] Iní zasa – vychádzajúc zo skutočnosti, že CIC 1917 používa termín *fakultas* a nie *potestas* – tvrdia, že základom moci kázania je sviatosť: posvätný rád. Podľa tejto interpretácie vo sviatosti kňazstva je vnútorne obsiahnutá aj *fakultas* na kázanie. To znamená, že príslušná autorita môže zasahovať iba v negatívnom slova zmysle, čiže niekomu môže fakultu obmedziť alebo odňať. V takom prípade ide o legitímnosť vykonávania kňazskej služby: moc kázania je obsiahnutá vo vysviacke, ale výkon tejto moci môže kompetentná autorita obmedziť.[330]

Medzi komentármi ku kán. 1342 § 2 je významný text Besteho v úvode ku pio - benediktinskému kódexu: *„Verejné kázanie v Cirkvi, ktorým slovom sa rozumie aj kázanie vo verejných kaplnkách, upravuje predpis kán. 1191 § 1. Autori si všímajú, že tento zákaz menej zdôrazňuje kázanie na poloverejných alebo súkromných zhromaždeniach. Okrem toho katechetické naučenia, výklady, rozpravy a príhovory z príležitosti konania snemov a zhromaždení nie sú počítané za kázne.“* [331]

Tento výklad predstavuje najväčie možné rozšírenie spomínanej normy pred II. vat. koncilom. Podľa neho by teda zákaz kázania laikom sa mal vzťahovať len na posvätné miesta (pubblici o semipubblici) ale nemal by sa chápať absolútne.

Badii vo svojom komentári z. r. 1922 sa pridržiava vtedajšieho chápania Cirkvi a pri vymenovaní subjektov kresťanského ohlasovania postupuje od pápeža nadol. O tom, žeby Cirkev ako celok bola hlavným subjektom ohlasovania nič nehovorí. Píše: *„Termínom kázeň sa tu rozumie*

---

328 *„Concionari in Ecclesia vetantur laici omnes etsi religiosi“.*

329 Porov. kán. 1337 CIC 1917.

330 Porov. CORECCO, E.: *I laici nel nuovo Codice di diritto canonico.* In: La Scuola Cattolica, 112, 1984, s. 213.

331 BESTE, U.: *Introductio in Codicem.* Napoli : 1961, s. 736. *„Concionari in Ecclesia quo nomine intelligitur etiam oratorium pubblicum ad praescriptum can. 1191 § 1. Animadvertunt auctores hanc prohibitionem minus urgere in oratoriis semipubblicis vel domesticis. Praeterea cathecheticae instructiones, dissertationes et alloquia occasione conventionum et congressum habita non reputantur conciones.“*

každý výklad alebo reč, ktorými sú poslucháči povzbudzovaní k vyznávaniu a vykonávaniu kresťanského náboženstva.“ [332] O tom, kto je habilitovaný na kázanie, autor poznamenáva: *„Z tejto služby sú ženy vylúčené. Od doby apoštolskej a aj laikom hoci rehoľníkom je zakázané kázať. Dovolenie kázať nech sa dáva len kňazom, alebo diakonom, nie však ostatným klerikom.“* [333] Svoj komentár končí Badii vysvetľovaním povinností farárov a rehoľníkov v otázke kázania podľa predpisov CIC 1917.

Iný komentár z r. 1927, ktorého autorom je Regatillo, nevenuje sa síce téme o zákaze kázania laikom, ale pokúša sa definovať homíliu. Robí to pritom spôsobom, ktorý sa uplatnil až po II. vat. koncile: *„Homília je názorné vysvetlenie evanjelia prispôsobené schopnosti poslucháčov...v ktorej sa vykladá to, čo je pot-*

[332] BADII, C.: *Institutiones Iuris Canonici*, II. Florencia : 1922, s. 143. *„Nomine concionis hic venit omnis oratio vel sermo quibus auditores ad profitendam et exercendam religionem christianam excitantur.“*

[333] BADII, C.: *Institutiones Iuris Canonici*, s. 144. *„Ad hoc munere inde ab apostolica aetate exclusae sunt mulieres (Mulier taceat in ecclesia); et quoque laici etsi religiosi concionari in ecclesia vetantur. Concionandi facultas solis sacerdotibus vel diaconis fiat, non vero ceteris clericis...“*

rebné veriť, aby bolo možné dosiahnuť večnú spásu.“ [334]

Známy kánonista Prümmer vo svojom manuáli z r. 1924 venuje kázaniu štyri strany. Popisuje tých, ktorým patrí kazateľský úrad: pápež, biskupi, farári, kanonici – teológovia, iní kňazi a diakoni, ktorí majú *kánonickú misiu*. Problematiku laikov zhrňuje slovami: *„Laikom, aj rehoľníkom je zakázané verejne kázať aspoň v kostole. V starodávnych časoch síce laici obzvlášť tí, ktorí boli obdarení mimoriadnymi charizmami, mali posvätné kázanie. Niekedy aj v našich časoch laici kážu mimo kostola, ale v rámci Cirkvi. Táto služba je v kostole jasne zakázaná. Tým viac ženám.“* [335]

V tej istej línii pokračuje komentár z r. 1935, ktorého autormi sú Wernz a Vidal:*„Od služby kázať preto od doby apoštolskej boli ženy vylúčené. Ba aj laici, hoci v prvých časoch kresťanského náboženstva pre mimoriadne charizmy boli povolávaní k vyučovaniu.“* [336]

Niektoré teologické elementy o ohlasovaní Božieho slova zakomponované do kánonického komentáru vidieť v diele Cavigioli: *„Božie slovo v širokom slova zmysle zahŕňa všetky formy evanjeliového posolstva, ktoré sa rozvinuli do katechézy, homílie, do kázní a posvätných misií, ktoré sa opakujú v pravidelných cykloch. Katechéza a homília patria medzi farské povinnosti.“* [337] Ku kán. 1342 presne píše: *„Úrad kázania vyžaduje*

---

[334] REGATILLO, P.E.F.: *Questiones Canónicas de Sal Terrae: ordenadas y acomodadas al nuevo Código Canonico*, Santander : Universidad Pontificia de Comillas, 1927, s. 400. *„La homilia es una sencilla explicatión del evangelio acomodada a la capacidad de los oyentes...se exponga a los fieles lo que han de creer y obrar para conseguir la salvación eterna.“*

[335] PRÜMMER, D.R.: *Manuale Iuris Canonici.* Friburg :1924, s. 485. „*Laici, etiam religiosi, vetantur concionari saltem in ecclesiam. Antiquis quidem temporibus laici, praesertim ii, qui fuerunt praediti extraordinariis charismatibus, habuerunt conciones sacrae et aliquando etiam nostris temporibus laici concionantur extra ecclesiam sed intra ecclesiam. Hoc munere expresse prohibitum est. A fortiori mulieres.“*

[336] WERNZ, F.X. – VIDAL, P.: *Ius Canonicum, II (Magisterium ecclesiasticum, bona temporalia eorumque administratio)*. Roma : 1935, s. 32. „*A munere praedicandi inde ab aetate apostolica exclusae sunt mulieres. Laici quoque licet primis temporibus religionis christianae per extraordinaria charismata ad docendum vocarentur...“*

[337] CAVIGIOLI, G.: *Manuale di Diritto Canonico.* Torino : 1939, s. 515. *„La Parola di Dio abbracia in ampio senso tutte le forme del messagio evangelico, quali sono venute fissandosi nella catechesi, nell´omelia, nelle prediche e nei cicli periodici delle sacre missioni. La catechesi e l´omelia rientrano nei doveri parrocchiali.“*

v každom prípade diakonske alebo kňazské svätenie, vyjmúc fakultu ordinárov delegovať jednoduchého klerika ad actum: ale kázeň v kostole nemôže byť nikdy spáchaná laikom, aj keby patril do rehoľnej rodiny.“ [338]

Aj mnohí ďalší autori v našom storočí komentujú tento kánon v podobnom duchu. Napr. Chas,[339] Cance, De Arquer, [340] Berrutti,[341] Montero, Gutierrez, [342] Naz,[343] Coronata[344] a ďalší. Všetci potvrdzujú právnickú prax svoje doby, ktorá bola pod vplyvom ekleziológie *societas perfecta.*Na tomto teologickom a kultúrnom podklade je vyjadrený aj zákaz kázania laikov.

Súhrnne možno povedať, v novoveku otázkou ohlasovania - kázania s patričnými kompetenciami v Cirkvi - sa zaoberali protestanské reformy, v ktorých sa učilo, že na autentické a autoritatívne ohlasovanie stačí len kňazské svätenie a nie je potrebná jurisdikcia. Proti tomu jasne formuloval katolícku náuku Tridentský koncil, keď pozitívne zdôraznil požiadavku, že predpokladom pre kázanie, ako aj pre udeľovanie sviatostí je *ordinácia* (kňazská vysviacka) a *poverenie*. Odsúdil mienku, že všetci kresťania majú plnú moc pre službu slova a sviatostí. Zároveň v období humanizmu a renesancie dá sa pozorovať nový štýl zapojenia sa laikov do kázania, pri ktorom však v skutočnosti nešlo o cirkevné ohlasovanie, ale o slávnostnú rétoriku pri smútočných, alebo svadobných, alebo uvítacích rečiach. Aj o

---

338 CAVIGIOLI, G.: *Manuale di Diritto Canonico*, s. 516. *„L´ufficio di predicare esige in ogni caso l´ordine presbiterale o diaconale, salva agli ordinari la facoltà di delegarvi* ad actum *un semplice chierico: ma una predica in chiesa non può essere commessa da un laico, quand´anche appartenga ad una famiglia religiosa.“*

339 Porov. CHAS, A.: *A Commentary on the new Code of Canon Law.* London : 1921, s. 362 – 363.

340 Porov. CANCE, A. – DE ARQUER, M.: *El Código de Derecho Canónico*, I. Barcellona : 1934, s. 813 – 819.

341 Porov. BERRUTTI, C.: *Institutiones Iuris Canonici*, IV. Taurini – Roma : 1940, s. 336 – 339.

342 Porov. MONTERO, Y. – GUTIERREZ, E.: *Instituciones de Derecho Canónico.* Madrid : 1948, s. 268.

343 Porov. NAZ, R.: *Traité de Droit Canonique,* III. Paris : 1954, s. 131 – 139.

344 Porov. CORONATA, M.A.: *Institutiones Iuris Canonici,* II. Taurini – Roma : 1962, s. 267 - 281.

licenciátoch v Uhorsku, alebo katechétoch v misiách platí, že kázali v zmysle čítania pred zhromaždeným ľudom. Kódex kánonického práva z r. 1917 kázeň laikov zakázal, ale diskutovalo sa o tom, či sa to vzťahuje aj na poloverejné a súkromné kaplnky. Pre ohlasovanie v zmysle katechézy, exercícií, misijnej činnosti, teologického bádania atď. pripustil aj laikov.

ZHRNUTIE PRVEJ ČASTI

Ak sa pokúšame o cirkevno – právne hodnotenie histórie ohlasovania - kázania, (založeného na teologických zásadách) od začiatku Cirkvi do Druhého vatikánskeho koncilu, ponajprv prirodzene narážame na terminologické ťažkosti. Terminológia totiž veľmi kolíše a častokrát nemožno s istotou povedať, aký obsah mal v danej dobe určitý termín. *Praedicare,* (kázať) - od ktorého je odvodené *predica* (kázeň) - neznamená vždy a všade *kázať* v dnešnom slova zmysle (ako súčasť liturgie a kultu). Týmto termínom sa popisuje aj liturgické čítanie biblických textov, aj čítanie homílií otcov.

Niečo podobné treba povedať o termíne *docere.* Od *Didaskaloi* z prvých storočí až po dnešné *ordo doctorum,* čo sa vzťahuje na episkopát, používali sa termíny: *docere, doctor, doctrina* v rozličných významoch, hoci vždy išlo o sprostredkovanie právd viery (oznámenia smerujúce k porozumeniu).

Podobne je to s *concio, concionari, čo* pôvodne znamenalo veľkú ľudovú reč štátnika alebo politika. Aj tento pojem je používaný v súvislosti s ohlasovaním.

Pojmy ako *admonitio* a *exhortatio, adhortatio* sa vyskytujú tiež veľmi často. V tomto prípade išlo o napomínanie v zmysle povzbudzovania.

Na druhej strane však treba povedať, že tak v staroveku, ako aj v stredoveku a novoveku sa vedelo, že existujú rozličné druhy náboženských rečí a rozlišovalo sa medzi: kázňou, prorockou rečou, bratským napomínaním, nábožensko-teologickou prednáškou, katechetickým vzdelávaním, alebo asketickým inštruovaním. Ťažkosť v rozlišovaní pochádza z faktu, že neexistovala exaktná definícia *kázne*.

Druhá časť

Druhý vatikánsky koncil

a CIC 1983 o homílii

Je však jasné, že medzi rozličnými druhmi náboženských rečí mala *kázeň* svoje špecifické postavenie, ktoré bolo všetkým známe. Charakterizovali ju dve skutočnosti: a) po prvé hierarchicko-autoritatívny element; b) po druhé: verejný úkon. O tom, či *kázeň* musela byť počas liturgie - alebo v kostolnom priestore, z presne stanoveného miesta, z katedry alebo kazateľnice - sa v priebehu vekov mienky rozchádzajú. Kázeň bola posudzovaná z rozličných hľadísk a praktizovaná viacerými spôsobmi. Ani ďalšie kritérium, a síce obsah resp. predmet kázne, nepomôže k dostatočnému rozlíšeniu. Nemožno teda počítať s jednotným výkladom termínu *kázeň, kázanie, kázať*.

Historické prostredie však umožňuje spoznať, že autenticko-autoritatívna kázeň nebola nikdy dovolená laikom. Iba v prostredí, v ktorom sa ozývali rozličné hnutia a reformátorské snahy (častokrát heretické), bola predmetom principiálnej kritiky. Preto muselo nastúpiť zákonodarstvo a teologická interpretácia. Začali sa hľadať motívy a odôvodnenia pre výkon alebo zákaz kazateľskej praxe. Väčšinou sa vzťahovali na pragmatický spôsob jej uskutočňovania a na historický kontext. Používali sa termíny ako: *licentia, potestas, facultas* a *fas praedicandi*. Pomaly sa kryštalizoval termín: *missio.* Neskôr sa stretávame s rozlíšeniami medzi *visibilis* a *invisibilis missio* a *comissio* alebo *potestas ordinationis* a *iurisdictionis,* ako aj medzi *ordo doctorum* a *ordo prelatorum,* medzi *adhortatio* a *officium praedicationis.* To všetko formovalo teologické a cirkevnoprávne nazeranie.

Aj v otázke osôb oprávnených na kázanie zákonodarstvo a prax kolísali. Vlastným a hlavným učiteľom i kazateľom bol biskup. So vznikom dedinských farností okolo biskupského mesta, dostali oprávnenie i povinnosť kázať kňazi. Kázeň diakona nebola pravidlom. Klerici bez vyššieho svätenia boli len vo výnimočných prípadoch pripustení ku kázaniu.

Špeciálny problém predstavovalo kázanie mníchov zo žobravých rádov (niekedy aj svätených na kňazov). Ak ich pripustenie na kázanie bolo závislé od kanonického poslania - daného biskupom alebo pápežom, často aj s potrebným povolením príslušného farára – potom existovalo vnútorné spojenie medzi kázaním a dušpastierskym úradom, t. z. že boli prizvaní k účasti na úrade a nekonali vlastnou mocou.

Nejasnosť a kontroverzie nastúpili vtedy, keď sa zahmlievala vnútorná súvislosť medzi *ordo, consecratio* a *jurisdikciou*, medzi *kňazským* a *pastierským* úradom. Preto keď sa hovorí o *kompetencii* pre kázanie, treba brať do úvahy kontext interpretovaného prameňa. Ide o to na akú *kompetenciu* sa myslí. Niečo iné je kompetencia sakramentálna, alebo kánonická, alebo etnicko-náboženská alebo intelektuálna. Isté je, že žiadna nevylučuje tú druhú, ba naopak, v ideálnom prípade sa všetky spájajú v osobe kazateľa. Záleží na tom, aký aspekt sa zdôrazní v konkrétnom prípade v historickom kontexte.

Z doteraz povedaného treba uznať historickú ne-existenciu *kázne laikov*. V tomto zmysle sa možno oprieť o mnohé normy koncilov a synôd. Nemecký teológ Rudolf Zerfass otvoril otázku, či táto tradícia sa zakladá na teologickej interpretácii podstaty kňazstva a kázania, alebo na sociologicko-pragmatických úmysloch? Ak by odmietanie kázania laikov v priebehu cirkevných dejín bolo založené iba na sociálnom resp. kultúrnohistorickom podklade (napr. pretože boli nevzdelaní), potom by z hľadiska pastorálnej teológie bolo možné dožadovať sa dnes prehodnotenia a aktualizácie (pretože medzi absolventov univerzitných teologických štúdií patria dnes aj mnohí laici). To znamená, že to čo v staroveku a stredoveku bolo v Cirkvi odmietané (napr. účasť žien), mohlo by sa dnes v nových spoločensko-historických podmienkach zrealizovať (vzhľadom na emancipáciu).

Odpoveď na túto otázku nájdeme v náuke Druhého vatikánskeho koncilu a pokoncilového vývoja i v usmerneniach cirkevného magistéria z posledných rokov po promulgácii nového Kódexu kanonického práva z r. 1983, čo bude obsahom druhej časti tejto práce.

4. *MINISTERIUM VERBI*: PRÁVO VERIACICH ALEBO SPOLUPRÁCA?

Druhý vatikánsky koncil (1962 – 1965) významnou mierou prispel k novému sebavyjadreniu sa Cirkvi, v ktorej osobný status klerika a laika stojí na báze: všetci sú členmi jedného Božieho ľudu. Otvorenie sa Cirkvi voči svetu (aggiornamento) prinieslo aj nové možnosti angažovania sa laikov v cirkevnom živote na poli evanjelizácie. Toto všetko našlo svoje iuridické formulovanie v CIC 1983, v kán. 204 – 231, kde sú podrobnejšie rozobraté práva a povinnosti veriacich.

Okrem toho koncilové ustanovenia o zmenách v liturgii ukázali živú tvár kresťanského kultu a účasť všetkých pokrstených na jeho vykonávaní, podľa stupňa, ktorý im patrí. Integrita liturgie slova a obety v kulte ukázala sa v nových súvislostiach, takže to nemohlo ostať bez dôsledkov na kázanie – ohlasovanie, dovtedy praktizované mimo omše. Rozvinula sa teológia ohlasovania, ktorá presnejšie definovala dôležitosť a postavenie homílie a osôb, ktoré ju môžu vykonávať.

Pokoncilový rozvoj zaznamenal však aj extrémne pozície.Vo svete sa znovu stala aktuálnou otázka: *Prečo aj laici nemôžu mať v omši homíliu?* Je známe, že najmä vo vyspelých krajinách Európy a Ameriky, ale aj v rozvojových krajinách Južnej Ameriky a Afriky, po r. 1970 začali v kostoloch aj laici kázať, viesť nedeľné bohoslužby slova, obliekať si paramenty pri liturgických sláveniach, rozdávať sväté prijímanie a niekde im bola zverená aj správa určitej farnosti vzhľadom na absenciu kňazov.

Ako vyplýva z prvej časti tejto práce, táto skutočnosť v Cirkvi nebola nová. Iba bola predkladaná novými ľuďmi a s novou naliehavosťou. Za zorný uhol pohľadu sa vzal nedostatok kňazov. Celá záležitosť sa potom zdá logicky odôvodniteľná. Veď ak je nedostatok kňazov, prečo by určité úlohy nemohli vykonávať schopní laici, najmä ak absolvovali teologické štúdiá a sú profesionálne aj ľudsky na to pripravení? Niekedy by mohli byť medzi nimi aj lepší rečníci ako sú kňazi. V niektorých krajinách sú v tomto smere vyriešené aj ekonomické problémy a pracovno-právne vzťahy pastorálnych asistentov (napr. v Nemecku a Švajčiarsku).

Vychádzajúc zo záverov prvej časti tejto práce o ne-existencii autentického a autoritatívneho kázania laikov v doterajších dejinách Cirkvi, budeme sa týmto problémom zaoberať v druhej časti, vo svetle dokumentov Druhého vat. koncilu a ďalšej náuky magistéria. Problém: *prečo laici nemôžu mať homíliu?* má dogmaticko-pastorálny a právny charakter. Na jeho vyriešenie je nutné interdisciplinárne nazeranie, to znamená vo svetle náuky Druhého vat. koncilu správne aplikovať jeho ustanovenia do praxe, čo súvisí aj s právnym poriadkom v Cirkvi.

4. 1. Apoštolát ohlasovania všetkých veriacich

K *munus docendi,* okrem cirkevného magistéria a teologického výskumu patrí podstatne aj kazateľská služba - ohlasovanie Božieho slova (*ministerium verbi*). Aby sme sa vyhli mnohým nedorozumeniam na tému kázania-ohlasovania Božieho slova v Cirkvi a oprávnenosti pre túto službu z teologického a právneho hľadiska, je vhodné všimnúť si niektoré princípy dotýkajúce sa definície statusu laika v Cirkvi, ako aj jeho apoštolátu a neskôr rozlíšenia v teológii ohlasovania, rozvinutej v 40. – 60. rokoch nášho storočia.

4. 1. 1. Status laikov

Už pred Druhým vatikánskym koncilom sa mnohí teológovia a kánonisti pokúsili definovať laika. Urobili to však iba popisným spôsobom (descriptio). Napr. Yves Congar, opísal laika ako kresťana, ktorý prispieva k spáse a pokroku Božieho kráľovstva uprostred sveta a časných záležitostí.[314] O pozitívnu definíciu sa pokúsil Karl Rahner. Podľa neho laik je človek, ktorý je a zostáva vo svete, v ktorom uskutočňuje svoje kresťanské bytie; jeho svetské bytie predchádza jeho bytiu ako kresťana.[315]

[314] Porov. CONGAR, Y.: *Per una teologia del laicato.* Brescia : 1966, s. 37-44.
[315] Porov. RAHNER, K.: *L´apostolato dei laici.* In: *Saggi sulla chiesa*. Roma : 1966, s. 220-221.

Druhý vatikánsky koncil sa k otázke laikov vyjadril predovšetkým v IV. kapitole konštitúcie Lumen gentium (1964), čl. 30-38. Ale podal iba negatívnu definíciu laika: „*Menom laici sa tu rozumejú všetci veriaci vyjmúc členov posvätného kňazstva a rehoľného stavu uznaného cirkvou, totiž veriaci, ktorí boli krstom privtelení ku Kristovi a stali sa ľudom Božím, majú svojim spôsobom účasť na kňazskom, prorockom a kráľovskom úrade Kristovom, a tak majú svoj podiel na poslaní všetkého kresťanského ľudu v Cirkvi a vo svete".* [316] Obsah tohto článku konštitúcie nachádzame aj v novom CIC 1983 kán. 204 § 1.

Nesmie sa však prehliadnuť, že koncil popisuje laika aj kladne: ako pokrsteného, kresťana (christifideles), a to je rozhodujúce (porov. kán. 96, CIC 1983). Laik tu nie je preto, aby súťažil s klérom vnútri cirkvi, ale je to predovšetkým kresťan, ktorý sa líši rozhodujúcim spôsobom od nekresťana, od nepokrsteného (distinctio inadaequata). Kresťanské bytie (zrodenie z Boha, porov. Jn 1,13; 1 Jn 3,1-2) je základné a predchádzajúce vzhľadom k vnútrocirkevnému rozlišovaniu medzi laikmi a klérom. Medzi pojmom laik a kresťan nie je iný rozdiel než nominálny (distinctio nominalis).[317]

Druhý vatikánsky snem označuje ďalej laika dvoma vlastnosťami, opäť kladnými: jeho bytím vo svete a jeho poslaním vo svete: „*Toto šírenie blahozvesti, čiže hlásanie Krista aj svedectvom vlastného života aj živým slovom nadobúda určitú chcarakteristickú črtu a zvláštnu účinnosť práve preto, že sa uskutočňuje v bežných podmienkach tohto sveta."* [318] Teda zvláštna vlastnosť laikov je ich svetský ráz, čiže riadiť humanizujúci proces na zemi. Laik je, pokrstený človek, ktorý žije vo svetskom prostredí a v ňom

---

316 SACROSANCTUM OECUMENICUM CONCILIUM VATICANUM II: Constitutiones *Lumen Gentium*. In : *AAS*, 57, 1965, n. 1, s. 5-71, art. 31: *„Nomine laicorum hic intelleguntur omnes christifideles praeter membra ordinis sacri et status religiosi in Ecclesia sanciti, christifideles scilicet qui, utpote baptismale Christo concorporati, in Populum Dei constituti, et de munere Christi sacerdotali, prophetico et regali suo modo participes facti, pro parte sua missionem totius populi christiani in Ecclesia et in mundo exercent."*

317 Porov. MAGNANI, G.: *La cosiddetta teologia del laicato ha uno statuto teologico?* In: LATOURELLE R.: *Vaticano II: bilancio e prospettive venticinque anni dopo (1962-1987).* Assisi : 1987, zv. I., s. 493-543;

318 LG, art. 35: „*Haec evangelizatio, nuntium Christi scilicet et testimonio vitae et verbo prolatum, notam quamdam specificam et peculiarem efficacitatem acquirit ex hoc, quod in communibus condicionibus saeculi completur."*

pôsobí ako kresťan, t.j. slúži Bohu (funkcia kňazská, základná, v tom zmysle je zasvätený); vydáva svedectvo Kristovi (funkcia prorocká porov. Mt 5,13-16) a pretvára spoločenské zriadenie a činnosť podľa božieho zákona (funkcie kráľovská, špecifická)[319].

Lo Castro upozorňuje, že život vo svete je vlastnosť vonkajšia. Delenie na svetské a náboženské skutočnosti páchne manichejským dualizmom. Podľa tohto kritéria nemožno správne definovať laika. Kánon 225 CIC 1983 vyvodzuje povinnosť apoštolátu u laikov z ich krstu a birmovania, teda z ich kresťanského bytia (vlastnosť vnútorná). Lo Castro kritizuje aj laické-sekulárne poňatie celej Cirkvi a háji názor, že laicita pramení zo samého bytia kresťana. To znamená, že „*veriaci je povolaním laik, pretože je povolaný posväcovať svetské skutočnosti, priviesť ich opäť k Bohu, a to z jednoduchého dôvodu, že je pokrstený.*“ [320]

Privádzať stvorenie k Bohu je prirodzeným povolaním každého kresťana. V posynodálnom apoštolskom liste pápeža Jána Pavla II. Christifideles laici (1988) 33 sa uvádza: *„Pretože sú členmi Cirkvi, majú laici povolanie a poslanie hlásať evanjelium. Na základe sviatostí kresťanskej iniciácie a darov Ducha Svätého sú k tomu povolaní a zaviazaní... Každý učeník je bezprostredne osobne povolaný; nikto sa nemôže vyhnúť tomu, aby nedal osobnú odpoveď: Beda mi, keby som nehlásal evanjelium!“ (1 Kor 9, 16).* [321]

Je potrebné teda hľadieť na laika predovšetkým ako na kresťana uprostred sveta, v ktorom sa líši primerane (distintio adaequata) od nepokrstených, a až potom sa možno zaoberať

---

[319] Porov. DYDUCH, J.: *Obowiazki i prawa wiernych swieckich w prawodawstwie soborowym.* Krakov : 1985.

[320] LO CASTRO, G.: *La missione cristiana del laico.* In: *Il Diritto ecclesiastico*, 1986, č. 3-4, s. 490.

[321] IOANNES PAULUS PP. II: Adhoratio apostolica *Christifideles Laici, 1988*. In: *AAS*, 81, 1989, s. 393-521, art. 33. *„Cum vero laici membra ecclesiae sint, vocationem ac missionem adipiscuntur, ut Evangelii nuntiandi praecones efficiantur; huic iperi navando idonei fiunt ac destinantur per initiationis christianae sacramenta et per Spiritus sancti dona... quivis discipulus ita in sua ipsius persona interpellatur, ut nnullus se in proprio responso eliciendo regrahere possit: „Vae enim mihi est, si non evangelizavero!“ (1 Cor 9,16)“*

jeho vzťahmi vo vnútri cirkvi. Definícia laika sa musí rozumieť predovšetkým v kontexte postavenia cirkvi vo svete a až potom vo zväzku vnútrocirkevnom.

Vo vnútri Cirkvi rozlišujeme medzi všeobecným kňazstvom veriacich a kňazstvom služobným, čiže hierarchickým. Existuje podstatný rozdiel (distinctio essentialis) medzi kňazstvom služobným a kňazstvom spoločným, ako o tom hovorí koncil: „*Všeobecné kňazstvo veriacich a kňazstvo služobné alebo hierarchické sa síce od seba líšia podstatne, nie len stupňom, predsa však sú vo vzájomnom vzťahu, lebo jedno i druhé každé svojim vlastným – má účasť na jedinom kňazstve Kristovom.*“[322] Odlišnosť od kňaza nie je v krste, ale v kňazskom svätení, t.j. vo sviatosti kňazstva (ordo sacer), ktoré je niečo naviac, čo nezmenšuje laika, jeho dôstojnosť a poslanie, ale vlastne mu len slúži (kňazstvo služobné, porov. Mt 20, 25-28), nakoľko koná z moci Kristovej osoby (in persona Christi), Hlavy a služobníka Cirkvi (porov. LG 10b, 28a, PO 2c, Ef 5,23.25; Lk 22, 27). V tomto zmysle laik nemá niečo menej než kňaz, ale kňaz má niečo viac než laik. To „viac“ nie je len moc (právna a životodárna: porov. Mt 9,7; 10,1; Lk 10,19; Jn 1,12; 10,10; 1Kor 4,15; Gal 4,19), alebo dôstojnosť (porov. 1 Tim 5,17), ale hlavne úloha a zodpovednosť (porov. Jn 21,15-17; Žid 13,17).

Už pred viac ako tridsiatimi rokmi E. Schillebeeckx vypočítaval tie prvky, ktoré tvoria pojem laika: 1. prvok kladný a všeobecný: všetci členovia Božieho ľudu sú aktívni; 2. prvok záporný či skôr cirkevný alebo funkčný: laik nemá úradné úlohy; 3. prvok kladný a rozlišujúci: vzťah so svetom, ktorý je cestou, na ktorej laik hľadá Božie kráľovstvo. Podľa neho „*laik má kresťanský vzťah so svetom.*“[323]

Tiež Hans Urs von Balthasar stavia laika na miesto, na ktorom sa Cirkev stretáva so svetom, aby ho viedla ku spáse. Rozlišuje tri úrovne: a) z Krista čerpajú silu tí, ktorí sú príslušníci Cirkvi, či už sú to kňazi alebo laici a to ich odlišuje od nie – kresťanov; b) na druhej úrovni sa nachádzajú

---

322 LG, art. 10: „*Sacerdotium autem commune fidelium et sacerdotium ministeriale seu hierarchicum licet essentia et non gradu tantum differant, ad invicem tamen ordinatur; unum enim et alterum suo peculiari modo de uno Christi sacerdotio participant.*“

323 SCHILLEBEECKX, E.: *Definizione del laico cristiano*. In: BARAUNA, G.: *La chiesa del Vaticano II.* Firenze : 1965, s. 969.

sviatosti a služobné kňazstvo a tam existuje protikladný vzťah medzi kňazom a laikom; c) tretia úroveň je daná cieľom Cirkvi, ktorý určuje život svojich údov, a tu sa kňazi a laici už nelíšia, aj keď laikovi pripadajú zvláštne úlohy pre jeho miesto vo svete.[324]

Môžeme teda povedať, že skutočný teologicko-kánonický pohľad na postavenie laika je správny iba vtedy, ak sa sústreďuje na jeho pomer voči svetu, kde je a pôsobí ako kresťan, a nevyčerpáva sa vo vnútrocirkevnej problematike. Keby sa postavenie laika hodnotilo iba vnútrocirkevne, zbytočne by sa napomáhalo napätie madzi laikmi a klérom. Vzniklo by preháňanie smerom k služobnosti (ministerium), teda laikát by sa pripodobňoval hierarchii, alebo by sa príliš zdôrazňovalo spoločenstva (communio) a zmenšil by sa zmysel a význam hierarchie. Všetko by sa potom zlialo do akéhosi pojmu „kňazstva cirkvi“, ktoré si mnohí mýlia s kňazstvom veriacich. Cirkev by bola Božím ľudom v zmysle ľudu nie-hierarchického, teda spoločnosť demokratická, v ktorej rozhoduje väčšina. Omylom by bolo vidieť kňazstvo cirkvi podložené iba kňazstvom Krista, ako sa o tom hovorí v Novom zákone. Tento postup má metodologickú chybu, ktorá odvodzuje všetko z terminológie. Zabúda sa, že služobné kňazstvo je pre uskutočnenie kňazstva veriacich; jedno je vzťažné na druhé, doplňajú sa, nie sú v protiklade. Cirkev nie je sama od seba, ale od Krista, a práve služobné kňazstvo predstavuje Krista a pôsobí Jeho mocou, je spojivom medzi Ním a Cirkvou.[325]

Preto ostatní pápeži a Ján Pavol II.zvlášť upozornil na nebezpečie klerikalizácie laikov a laicizáciu kléru.[326] To znamená, že laici v Cirkvi musia byť dostatočne ocenení (viď LG 12, AA 6d, CD 10c, a kánony 228, § 1-2; 1421, § 2 CIC 1983). Podceňovanie funkcie laikov vedie iba k strate kresťanského sebavedomia uprostred sveta. Vplyvom dnešných massmédií potom laici vstrebávajú do seba nie kresťanský spôsob života a tak sa umelo odťahujú od Cirkvi. Niekedy sa aj stavajú proti nej, ako keby Crkev boli len

---

[324] Porov. BALTHASAR, H. U. von: *Il laico e la chiesa.* In : *Sponsa Verbi.* Brescia : 1972, s. 511.

[325] Porov. CISAŘ, I.: *Laik nebo křesťan.* In: *Teologické texty* 7, 1966, s. 111-115.

[326] Porov. JÁN PAVOL II.: *Prejav k švajčiarskej biskupskej konferencii 15. júna 1984*. Porov. tiež VANHOYE, A.: *Appunti sulla teologia del laicato*. In *Civilta Cattolica,* 1987, IV, s. 128-129.

kňazi alebo Vatikán. Následne prejavujú túžbu po „moci“ v Cirkvi v snahe opraviť ju a zachrániť. Takéto postoje často vyusťujú do radikálnej kontestácie.[327]

4. 1. 2. Apoštolát laikov

Úmysel Druhého vatikánskeho snemu bol jasný: posilnenie laikátu, prebudenie jeho sebauvedomia, ktoré má viesť k zosilnenému evanjelizačnému svedectvu uprostred sveta.[328] Samotná spolupráca laikov s pastiermi má za cieľ misijné poslanie cirkvi vo svete (LG 37d). To vysvitá tiež z CIC 1983, kán. 204, § 1, ktorý sa netýka len laikov, ale aj laikov: „*Kresťania (christifideles) sú ľudia, ktorí boli krstom vtelení do Krista, a z toho dôvodu sú účastní, každý svojim spôsobom, Kristovho úradu kňazského, prorockého a kráľovského; podľa svojho vlastného postavenia sú povolaní k poslaniu (missio), ktoré zveril Boh cirkvi, aby ho plnila vo svete“* [329] Toto kompletne odráža aj koncilovú náuku vyjadrenú slovami: „*Pastieri vedia, že neboli ustanovení Kristom, aby vykonávali sami celé spásonosné poslanie cirkvi voči svetu, ale že ich skvelá úloha je viesť veriacich a uznať ich služby a charizmy tak, aby všetci svojim spôsobom spolupracovali jednomyselne na spoločnom diele.*“[330] Môžeme povedať, že kňaz je sviatosť

[327] Porov. PAULUS PP. VI: Adhortatio apostolica *Evangelii nuntiandi* de evangelizatione in mundo huius temporis, 8. december 1975. In: *AAS*, 58, 1976, art. 58, s. 5-76.

[328] Porov. CÍSAŘ, I.: *Dialogický personalizmus – kľúč k pochopeniu II. vatikánskeho snemu.* In: *Rozmach*, 1987, č. 6, s. 29, 32.

[329] CIC 1983, can. 204, § 1: *„Christifideles sunt qui, utpote per baptismum Christo incorporati, in populum Dei sunt constituti, atque hac ratione muneris Christi sacerdotalis, prophetici et regalis suo modo participes facti, secundum propriam cuiusque condicionem, ad missionem exercendam vocantur, quam Deus Ecclesiae in mundo adimplendam concredidit.“*

[330] LG, art. 30: *„Sciunt enim Pastores se a Christo non esse institutos, ut totam missionem salvificam Ecclesiae versus mundum in se solos suscipiant, sed praeclarum munus suum esse ita pascere fideles eorumque ministrationes et chrismata ita recognoscere, ut cuncti suo mod ad commune opus unanimiter cooperentur.“*

(znamenia a nástroj) Krista v Cirkvi a pre Cirkev; a Cirkev, hlavne v pokrstených (kresťanoch ako takých), je sviatosťou Krista vo svete.[331]

Apoštolát laikov, aj kazateľsko – ohlasovací vyplýva z povahy a poslanie laikov vo svete: „*Z vlastného povolania laikov vyplýva úloha hľadať Božie kráľovstvo tým, že sa zaoberajú časnými záležitosťami a upravujú ich podľa Boha"*.[332] Jednotlivé úlohy laikov sa teda vzťahujú na apoštolát vo svete. Úloha kňazská a bohoslužbobná: „*laici sa klaňajú Bohu tým, že všade jednajú sväto, a tak zasväcujú Bohu sám svet*". Úloha prorocká: „*Laici, i keď sú zamestnaní časnými záležitosťami, môžu a musia vyvíjať cennú činnosť pre evanjelizáciu sveta"*. Úloha kráľovská: *„Okrem toho laici majú sa pričiniť aj spojenými silami o ozdravenie ustanovizní a podmienok tohto sveta, ak nejako vedú k mravným pokleskom..."*.[333]

Aj apoštolské povzbudenie Pavla VI. Evangelii Nuntiandi (1975) je preniknuté mnohými výzvami k evanjelizácii ohlasovaním-kázaním a svedectvom: „*Kto prijal evanjelium, stáva sa nakoniec aj sám jeho ohlasovateľom. V tom spočíva dôkaz pravdivosti evanjelizácie. Je to akýsi skúšobný kameň. Nie je totiž možné, aby niekto prijal Božie slovo a uveril v Božie kráľovstvo a nestal sa jeho svedkom a hlásateľom."* [334]

Nie je teda vhodné hovoriť o laikoch v Cirkvi, ale o kresťanoch vo svete. Krst na jednej strane spôsobuje základnú rovnosť v Cirkvi (porov. kán. 208 CIC 1983), na druhej strane odlišuje od sveta. Kňazstvo zasa je služba v Cirkvi a neexistuje výlučne pre obrátenie a posvätenie sveta. Bolo by omylom myslieť si, že iba kňazi sa majú zaoberať apoštolátom. Potom by

---

331 Porov. CÍSAŘ, I.: *Cirkev, sviatosť a matka*. In: *Rozmach*, 1987, č. 5, s. 40.

332 LG, art. 31b: *„Laicorum est, wx vocatione propria, res temporales gerendo et secundum Deum ordinando, regnum Dei quaerere."*

333 LG, art. 34b: *„Sic et laici, qua adoratore ubique sancte agentes, ipsum mundum Deo consecrant."*; LG, art. 35d: *„Proinde laici, etiam quando curis temporalibus occupantur, pretiosam actionem ad evangelizandum mundum exercere possunt et debent."*; LG, art. 36c: *„Laici praeterea, collatis quoque viribus, instituta et condiciones mundi, si qua mores ad peccatum incitant, ita sanent, ut haec omnia ad iustitiae normas conformentur et virtutum exercitio potius faveant quam obsint."*

334 EN, art. 24: *„Tandem, ipse qui evangelizatus est, alios vicissim evangelizat. Haec quidem veritatis probatio est, haec obrussa evangelizationis est: concipi, enim, animo non potest, quemquam Verbum suscepisse et sese Regno dedidisse, quin simul testis et nuntiator is ipse fiat."*

museli vstupovať do tovární ako robotníci, pričom je známe, že dnes nepotrebujeme kňazov robotníkov, ale robotníkov kresťanov (porov. LG 31b; PO 8). Nie je síce vnútorný rozpor medzi: byť kňazom a byť roboníkom, ale apoštolát medzi roboníkmi je hlavne úlohou laikov.[335] Krstná rovnosť v Cirkvi a služobné postavenie kňazov v nej mali by motivovať laikov k tomu, aby aj oni vzali na seba spoluzodpovednosť za obrátenie sveta a rozvíjali apoštolát aj formou ohlasovania.

Vybrali sme iba niekoľko miest a citovali len niekoľko úryvkov z koncilových a pokoncilových textov cirkevného magistéria, v ktorých sa spomína definícia, status a apoštolát veriacich nie ordinovaných na poli kázania-ohlasovania. Súhrnne možno povedať že v Cirkvi je živé povedomie dôležitosti tejto služby a vždy znova zaznieva výzva k aktivite a angažovanosti na *munus docendi*. Je to právo a povinnosť vyplývajúce z krstu, v ktorom sa nadobúda účasť na Kristovom prorockom úrade (porov. kán. 211 a 225) avšak podľa jasných rozlíšení o hierarchickom usporiadaní v Cirkvi.

4. 1. 3. Rozlíšenia v cirkevnom ohlasovaní

Po predchádzajúcej úvahe o statuse laika v Cirkvi môžeme postúpiť k teologickému rozlišovaniu v oblasti kázania – ohlasovania. Ustanovil ho sám Ježiš Kristus keď povedal: "*Choďte do celého sveta a hlásajte evanjelium všetkému stvoreniu*." (Mk 16, 15). O tom, ako tento príkaz pochopili apoštoli píše evanjelista Marek: "*Oni sa rozišli a všade kázali.*" (Mk 16, 20). Neskôr Pavol v liste Rimanom sa pýta: „*Ako budú (ľudia) vzývať toho, v ktorého neuverili? A ako uveria v toho, o ktorom nepočuli? A ako počujú bez kazateľa*?" (Rim 10,14). Teda viera pochádza z kázania-ohlasovania.

Táto dôležitá cirkevná činnosť sa od počiatku po dnešok rozvíja v štyroch smeroch (prúdoch, spôsoboch):

a) kerygma
b) katechéza

---

[335] Porov. PAVOL VI.: *Octogesima adveniens* (1971) art. 48; Porov. tiež PAVOL VI., *Populorum progressio* (1967) art. 81; Porov. tiež QUADRI, S.: *Il presbitero e le attivita profesionali*. In : CONCETTI, G.: *Il prete per gli uomini d´oggi.* Roma : 1975, s. 615-629.

c) homília
d) teologický výskum.

Každá z nich má iný zámer a teda používa aj iné prostriedky na dosiahnutie cieľa. To prináša so sebou aj diferenciáciu osôb vykonávajúcich síce stále kázanie-ohlasovanie avšak niektorým špecifickým spôsobom. [336]

Pod pojmom *misijné* ohlasovanie (alebo *kerygma,* evanjelizácia) sa rozumie prvé všeobecné ohlasovanie kresťanského posolstva, za účelom vzbudiť v poslucháčoch vieru. Tento druh ohlasovania-kázania je adresovaný neveriacim kvôli obráteniu, konverzii. V ohlasovaní sú vždy komplementárne tieto dva momenty: oznámenie spásnej udalosti a apelácia na obrátenie. Sem sa zaraďuje aj príprava dospelých k sviatostiam, ak v detstve boli iba pokrstení, ale vieru nepraktizovali. Príkladom misijného, kerygmatického kázania môže byť cesta vlakom, pri ktorej začne rozhovor o rodine, politike, športe, kultúre až sa príde k náboženskej téme, k viere a k otázkam o zmysle života. Výsledkom môže byť vydanie svedectva a vzbudenie záujmu o Božiu pravdu.

Druhý spôsob ohlasovania-kázania v Cirkvi je katechéza. Na rozdiel od kerygmy je to systematické podávanie kresťanských právd tomu, kto vieru už má. Ide o školský, koncepčný spôsob náuky, ktorý má za cieľ, priviesť poslucháča – ako Pavol píše – k zrelosti kresťanského zmýšľania, ku kresťanskej maturite (porov. 1 Kor 2,16). Takto to vysvetľuje aj pápež Ján Pavol II. keď v Catechesi tradendae, (1979) čl. 20, hovorí, že *„katechéza nás má privádzať k tomu, aby sme mali mentalitu Kristovu, čiže: myslieť tak ako Kristus, súdiť tak ako On, milovať tak ako On, dúfať tak ako Kristus, voliť si v živote tak ako Kristus."* [337] Školská metóda postupuje od menšieho

---

[336] GRASSO, D.: *Evangelizzazione, Catechesi, Omilia.* In: *Gregorianum,* XLII, 1961, s. 242-267; ID.: *Il problema kerigmatico nelle correnti teologiche del nostro secolo.* In: *Seminarium*, XIX, 1979, č. 1, s. 17-30. Porov. tiež GELINEAU, J.: *L'homélie, forme plénière de la prédication.* In: *La Maison-Dieu,* 1965, č.82, s. 29-42.

[337] IOANNES PAULUS PP. II: Adhoratio apostolica *Catechesi tradendae,* 16. október 1979. In: *AAS,* 71, 1979, s. 1277-1340, art. 20: *"Catechesis igitur eo spectat, ut intellectum mysterii Christi, verbo affulgente, promoveat, cuius luce homo totus imbuatur. Qui gratia transfiguratus in novam creaturam, incipit Christum sequi et in Ecclesia discit melius in dies cogitare ut ille, iudicare ut ille, agere ut illius poscunt mandata, sperare, quemadmodum ille nos invitat."*

k väčšiemu, od neznámeho k známejšiemu. Známe sú aj iné metódy: induktívna alebo deduktívna atď.

Tretí spôsob ohlasovania-kázania je homília, čiže ohlasovanie nazerané v horizonte liturgickom. Tam, kde už človek prešiel kerygmou, čiže prvým zvestovaním viery, tam, kde prešiel katechézou, čiže rozumovou analýzou a syntézou náboženských právd, tam je potom schopný Božie slovo oslavovať, zvelebovať. Počúvaním Božieho slova v liturgii a jeho homiletickým výkladom oslavujeme a zvelebujeme Boha za jeho dary. Homília je teda špeciálny druh kresťanského kázania, odlišný od dvoch predchádzajúcich, pretože vedie k mystagógii. Schádzať sa na oslavu znamená niečo iné, ako stretnúť sa v škole na doučovanie.

V prvotnej cirkvi boli jasne odlíšené spôsoby ohlasovania podľa adresátov. To znamená, že sa kázala kerygma pohanom, katechéza sa robila pre katechumenov a pre veriacich, ktorí sa aktívne zúčastňovali na liturgickom eucharistickom zhromaždení bola homília.

Ak za kritérium rozlišovania vezmeme miesto, potom môžeme povedať, že kerygmatické ohlasovanie môže byť vykonávané všade, akoby na námestiach. Miestom katechézy je škola. Pre homíliu je vyhradený priestor kostola.

Iným kritériom rozlišovania je účel ohlasovania. Zatiaľ čo v kázaní kerygmatickom, misionárskom je účelom obrátenie, globálne prijatie Krista, v ohlasovaní katechetickom (didaskálii) je účelom formácia kresťanskej mentality. Teda dôraz je tu kladený na náuku a na intelektuálnu stránku viery. Účelom homílie je zjednotenie veriacich s Kristom, aby sa skrze neho, s ním a v ňom prinášal Bohu najvyšší kult. Táto viera, zjednocujúca s Kristom, sa potom vo všednom živote premieta do čnosti nádeje a do praktizovania lásky, čiže do zjednotenia s blížnym.

Ďalším kritériom rozlišovania sú mohutnosti v človeku. V kerygmatickom ohlasovaní sa obraciame na základné túžby človeka. U každého možno predpokladať túžbu po šťastí a po peknom, zaujímavom živote. Ježiš chce a vie túto túžbu človeka naplniť.V katechéze sa obraciame na rozum človeka, lebo ho chceme argumentami intelektuálne poučiť. V kostole, počas homílie sa kazateľ obracia na vôľu a city poslucháčov. Homília nie je školským poučovaním. Samozrejme, že určitú dymenziu náuky má v sebe aj homília, ale kazateľovi je jasné, že počas omše nemá ľudí školiť, lebo oni neprišli na školenie. Prišli na omšu a chcú počuť Božie slovo, ktoré vie potešiť a povzbudiť. Božie slovo túto moc má, ak ho kazateľ ako také

sprostredkuje. Obracať sa na vôľu a city poslucháčov znamená povzbudiť ich k väč-

šej láske k Bohu a jednote s Ním.[338]

Toto teologické rozlíšenie troch spôsobov ohlasovania-kázania má význam pre správne kánonické pomenovanie úloh a úradov spojených s výkonom tejto činnosti vo verejnej, inštitucionálnej sfére Božieho ľudu hierarchicky usporiadaného, nazývaného Cirkev. Kázanie-ohlasovanie v zmysle kerygmatickom je zverené všetkým veriacim podľa kán. 211 CIC 1983 kde sa hovorí o právach a povinnostiach všetkých veriacich a kán. 781, kde je reč o misijnej činnosti Cirkvi. Zdôrazňuje to aj konštitúcia Druhého vat. koncilu Lumen Gentium, čl. 17, pripomínajúca, že *„povinnosť šíriť vieru podľa svojich možností viaže každého učeníka Kristovho“*. [339] Aj dekrét o misijnej činnosti Cirkvi Ad Gentes (1965), pripomína túto skutočnosť slovami: *„Keďže celá Cirkev je misionárska a dielo šírenia evanjelia je základnou povinnosťou ľudu Božieho, posvätný cirkevný snem vyzýva všetkých k hlbokej vnútornej obnove, aby si živo uvedomili svoju zodpovednosť za šírenie evanjelia...“* [340]

Ak ide o ohlasovanie-kázanie v zmysle katechetickom, riadi sa ono predpismi kán. 773 - 780, CIC 1983, kde sa hovorí, že katechéza prináleží všetkým členom cirkvi, ale pod vedením zákonnej cirkevnej vrchnosti, ktorá má vydať patričné normy. V dekréte o laickom apoštoláte Apostolicam Actuositatem (1965), sa zdôrazňuje: *„...obetavo nech spolupracujú na hlásaní slova Božieho, najmä vyučovaním katechizmu.“* [341] Katechéza, ako špecifická forma kázania-ohlasovania je zdôraznená aj v apoštolskej exhortácii Jána Pavla II. Catechesi tradendae (1979) kde sa spomína: *„Rodičia majú zvláštnu a veľmi závažnú zodpovednosť za katechézu svojich detí. Učitelia a rôzni ľudia v službách Cirkvi , katechéti a ostatní správcovia*

---

338 Porov. BARILE, R.: *L'omelia e le altre forme di predicazione.* In: *Rivista di Pastorale Liturgica*, 30, 1992/6, č.175, s. 16-24.

339 LG, art. 17: *„Cilibet discipulo Christi onus fidei disseminandae pro parte sua incumbit.“*

340 AG, art. 35: *„Cum tota Ecclesia missionaria sit, et opus evangelizationis officium Populi Dei fundamentale, Sacra Synodus omnes ad profundam renovationem interiorem invitat, ut vivam conscientuiam propriae responsabilitatis in Evangelii diffusione habentes...“*

341 AA, art. 10: *„... in verbo Dei tradendo, praesertim catechetica institutione, impense cooperantur.“*

masmédií spĺňajú celkom iste veľmi zodpovednú úlohu – každý svojim spôsobom - pri formovaní svedomia, čo má zrejme veľký význam a vplyv na život Cirkvi a celej spoločnosti.“ [342]

Pokiaľ ide o homíliu, ktorá je integrálnou časťou liturgie, vyžaduje sa kňazská ordinácia (čo bude predmetom nášho ďalšieho skúmania a dokazovania v tejto práci). Preto CIC v kán. 767, § 1, rezervuje toto kázanie-ohlasovanie kňazovi a diakonovi.[343]

Z doposiaľ povedaného o statuse laika a o kázaní-ohlasovaní v cirkvi vyplýva, že veriaci nie ordinovaný môže a má v Cirkvi kázať - ohlasovať, avšak bolo by správne doplniť akým spôsobom. Nápomocné sú štyri nasledujúce rozlíšenia:

a) Jestvuje zásadný rozdiel aj medzi autónomnym apoštolátom laikov (porov. kán. 225-227) a apoštolátom inštitucionálnej Cirkvi, čiže apoštolátom hierarchickým, vykonávaným v prvom rade ordinovanými služobníkmi (porov. kán. 258, 274-276).
b) Kázanie laikov treba rozumieť ako autonómny apoštolát slova v širokom slova zmysle, čiže neúradné ohlasovanie.
c) Tento typ ohlasovania treba však výrazne odlíšiť od úradného, verejného, inštitucionálneho ministerium verbi, ktoré je zverené biskupom a kňazom (porov. LG 19, 20, 23, 25, 28; porov. tiež kán. 756, 757) ako je to formulované v liste kardinála Wrighta: „*Koncilové učenie hovorí, že*

342 CT, art. 16: *„Alio deinde in vitae statu parentes explent singulare officium. Magistri variique Ecclesiae ministri, catechistae ac reliqui ceterum curatores socialis communicationis – hi omnes in suo quisque gradu – implent admodum definita munia in credentium formanda conscientia, quae res tantam vim habet ad Ecclesiae vitam, ne loquamur de impulsu eius in societatis ipsius vitam.“*

343 Porov. SIGNORILE, E.: *La predicazione dei laici e il divieto d´omelia.* Roma : Pontificia Università Lateranense, 1994; FOX, J.E.: *L´omelia e l´interpretazione autentica del canone 767 § 1.* In: *Ephemerides liturgicae*, 106, 1992, s. 3-37; STOCKER, S.J.: *Die Beauftragung zum Predigtdienst in den Normen des CIC´17 mit den wichstingsten Änderungen des CIC´83.* Roma : 1992; ZANETTI, E.: *I laici possono predicare e insegnare nella Chiesa?* In: *Quaderni di Diritto Ecclesiastico*, 3, 1989, s. 258-286; KACZYNSKI, R.: *Was ist eine „Homilie“? Wer darf sie halten?* In: *KIBI*, 69, 1989, s. 38-40; KAISER, M.: *Der Predigtdienst von Laien in kirchenrechtliches Sicht*. In: *KIBI*, 68, 1998, s. 99-102; ZEPP, P.: *Die Predigt nach dem CIC 1983.* In: *Die Anregung*, 39, 1987, s. 33-35; ASSENMACHER, G.: *Die predigt im neuen Kirchenrecht*. In: *Theologisch – praktische Quartalschrift*, 132, 1984, s. 152-160.

kazateľský úrad patrí predovšetkým biskupom ako učiteľom, ktorí majú autoritu, potom kňazom, biskupským spolupracovníkom a nakoniec diakonom...Taktiež koncil náležite učí, že je veľmi intímne spojenie medzi posvätnými úradmi a kazateľským úradom. Ak zodpovednosť za hlásanie slova patrí celému Božiemu ľudu, tak to musí byť chápané v zmysle hierarchicky konštituovaného Božieho ľudu, t.z. cez sviatosť posvätných. úradov.“ [344]

d) Ak sa niekedy laici podieľajú na inštitucionálnom kazateľskom úrade (v prípadoch nevyhnutnosti a užitočnosti - porov. kán. 766), tak to robia na základe pozvania a prizvania k spolupráci na úradnom ohlasovaní, čiže z poverenia (porov. kán. 759).

Konfúziou termínov, neúplnosťou vyjadrení, nepresným pomenovaním sa stávalo, že sa prekračovali hranice kompetencií a vznikali anomálie.[345]

V pokoncilovom období však Kódex kánonického práva z r. 1983 a inštrukcia Ecclesiae de mysterio - riešenie niektorých otázok spolupráce laických veriacich zameranej na kňazskú službu (1997) vniesli jasné svetlo do danej problematiky.[346] V duchu týchto smerníc sa v nasledujúcich kapitolách budeme venovať základnej schopnosti (capacitas) veriaceho nie

---

344 KONGREGÁCIA PRE KLERIKOV: *List kardinála J. Wrighta kardinálovi J. Döpfnerovi*, 20. november 1973, Prot. 144823/1. In: *Gemeinsame Synode der Bistümer in der Bundesrepublik Deutschland*, Freiburg-Basel-Wien : Offizielle Gesamtausgabe, 1976, s. 182 .

345 Porov. LEGRAND, H.M.: *I laici e la predicazione*. In: *Sacra Doctrina*, 29, 1984, s. 340-357. Rozlišuje kázanie nie ordinovaných od kázne posvätných služobníkov, ktorá na základe sviatosti kňazstva zostane vždy čímsi ontologicky iným, rozdielnym. Porov. tiež BRANDMÜLLER, W.: *Annuncio della Parola e Ordinazione. Il problema della predicazione dei laici alla luce della storia della Chiesa.* In: *Divinitas*, 31, 1987, s. 144-185. Porov. tiež CARON, P.G.: *La partecipazioni dei laici alla potestas magisterii ecclesiastica.* In: AA.VV.: *Atti del Congresso internazionale di diritto canonico. La Chiesa dopo il Concilio (Roma, 14-19. január 1970)*. Milano : 1972, diel II-2, s. 281-294.

346 IOANNES PAULUS PP. II: *Ecclesiae de mysterio, Istruzione su alcune questioni circa la collaborazione dei laici al ministero dei sacerdoti.* In: *L´osservatore Romano*, 14. november 1997, dodatok č. 262. Dokument, ktorý Ján Pavol II. schváli 13. augusta 1997 má oficiálny dátum 15. august 1997 a je podpísaný prefektmi nasledujúcich rímskych dikastérií: Kongregácia pre klerikov, Pápežská rada pre laikov, Kongregácia pre náuku viery, Kongregácia pre Boží kult a disciplínu sviatostí, Kongregácia pre biskupov, Kongregácia pre evanjelizáciu národov, Kongregácia pre inštitúty zasväteného života a spoločnosti apoštolského života, Pápežská rada na výklad textov zákona.

ordinovaného pre ohlasovanie - kázanie v zmysle prizvania na spoluprácu s inštitucionálnou Cirkvou.

4. 1. 4. Prizvanie na spoluprácu s hierarchiou

CIC 1983 priniesol určitú novosť v porovnaní s piobenediktínskym CIC 1917, ktorý absolútne zakazoval účasť nie klerikov na kázaní v kostoloch (kán. 1342, § 2). Nový kódex naopak urobil niekoľko redakčných krokov. Najprv sa v prípravnej komisii hovorilo o možnom povolení pre takéto kázanie iba v prípade „nevyhnutnosti". Neskôr sa bralo do úvahy, že by to mohlo byť dovolené aj v prípade „užitočnosti."[347] Okrem toho negatívnu formuláciu, ktorá podčiarkovala výnimočný charakter kázania laikov, nahradila neskôr formulácia pozitívna (stále pritom zachovávajúc podstatnú výnimočnosť, prejavujúcu sa v tom, že je potrebné povolenie, ktoré je podmienené určitými okolnosťami, zvláštnosťou prípadu a predpismi Konferencie biskupov).[348] To všetko vyústilo do znenia kán. 766, CIC 1983, kde sa hovorí, že „*... na kázanie v kostole alebo v kaplnke možno pripustiť laikov, ak sa ukáže, že je to v istých okolnostiach potrebné, alebo v jednotlivých prípadoch užitočné...*"[349]

Ide teda o vzťah veriaceho nie ordinovaného s inštitucionálnou cirkvou, ktorý pozostáva v schopnosti byť pozývaný a prijatý na vykonávanie určitých funkcií ohlasovania-kázania Božieho slova, ktoré prislúchajú k inštitucionálnej, úradnej a verejnej cirkevnej sfére. Pritom neide o

---

[347] PONTICIA COMMISSIO CODICI IURIS CANONICI RECOGNOSCENDO: *Schema Codicis Iuris Canonici*. Roma : Libreria Editrice Vaticana, 1980, s 124. Známi sú predchodcovia tejto otázky v pokoncilovom období, z ktorých jednu syntézu predstavuje URRUTIA, F. J.: *De Magisterio Ecclesiastico. Observationes quaedam ad propositam reformationem partis IV, Libri III CIC.* In: *Periodica*, 68, 1979, s. 337 - 339. Porov. tiež *Communicationes*, 19, 1987, s. 246, 256.

[348] Zbierka noriem k tomuto kánonu vydaných Konferenciami biskupov sa nachádza v MARTÍN DE AGAR, J.T.: *Legislazione delle Conferenze Episcopali complementare al CIC.* Milano : 1990.

[349] CIC 1983, can. 766: *„Ad praedicandum in ecclesia vel oratorio admitti possunt laici, si certis in adiunctis necessitas id requirat aut in casibus particularibus utilitas id suadeat, iuxta Episcoporum conferentiae praescripta, et salvo can. 767, § 1."*

transformáciu laikov na úd cirkevnej hierarchie prostredníctvom prijatia sviatosti kňazstva.

Významná je v tomto zmysle pasáž z Lumen Gentium, v ktorej po výklade účasti veriaceho na apoštolskom poslaní cirkvi na základe krstu a birmovania, prechádza sa k ďalšiemu aspektu vyjadreného slovami: „*...laici môžu byť rozličným spôsobom pozvaní aj bezprostrednejšie apoštolsky spolupracovať s hie-rarchiou, podobne ako tí mužovia a ženy, čo pomáhali Pavlovi Apoštolovi pri hlásaní evanjelia veľa sa ustávajúc v Pánu (porov. Flp 4,3; Rim 16,3 a nasl.). Okrem toho majú predpoklady, aby ich hierarchia prijala do niektorých funkcií s duchovným poslaním.“* (porov. AA 24)[350]

Apoštolát teda má viac foriem:

a) apoštolát laikov;
b) apoštolát hierarchie;
c) apoštolát spolupráce v určitých zmiešaných oblastiach.[351]

Toto sa odvodzuje priamo z hlavnej ekleziologickej náuky koncilu, podľa ktorej existuje dvojitý princíp v štruktúre cirkvi: rovnosť a hierarchická rozličnosť (porov. zvlášť LG 32 a celkové usporiadanie výkladu v konštitúcii). Aj CIC 1983 hovorí o tejto rovnosti a rozličnosti, keď na jednej strane uvažuje o právnom postavení veriacich, ale na strane druhej rešpektuje cirkevné úrady hierarchie, do ktorých laici môžu byť povolaní. Teda nie je to ich právo (porov. kan. 228 § 1), ale majú oprávnenie byť prijatí pastiermi. Rešpektujúc služobníka slova sa v kán. 759 hovorí, že *„laickí veriaci... môžu byť aj povolaní, aby pri vykonávaní služby slova spolupracovali s biskupom a s presbytermi."* [352]

---

[350] LG, art. 33: *„Praeter hunc apostolatum, qui ad omnes omnino christifi deles spectat, laici insuper diversis modis ad cooperationem magis immediatam cum apostolatu Hierarchiae vocari possunt, ad modum illorum virorum ac mulierum, qui Paulum apostolum in Evangelio adiuvabant, multum in Domino laborantes (cf. Phil, 4,3; Rom 16, 3 ss.). Praeterea aptitudine gaudent, ut ad quaedam munera ecclesiastica, ad finem spiritualem exercenda, ab Hierarchia adsumantur.“*

[351] Porov. DEL PORTILLO A.: *Laici e fedeli nella Chiesa.* Milano : 1969, s. 130.

[352] CIC 1983, can. 759: *„Christifideles laici ... vocari etiam possunt ut in exercitio ministerii verbi cum Episcopo et presbyteris cooperentur.“* O analogickom používaní výrazu

*Zmätok nastáva vtedy, keď sa zabúda na skutočnosť, že niektoré úlohy laických veriacich v Cirkvi sú založené iba na krste a iné vyžadujú ešte aj zvláštne poverenie hierarchie. Presne to popisuje Ján Pavol II. v inštrukcii Ecclesiae de mysterio v časti „Teologické princípy": „*V niektorých povinnostiach a istým spôsobom môžu s duchovnými pastiermi spolupracovať iní nevysvätení veriaci, ak túto prácu pri zachovávaní príslušných postupov žiada od nich zákonná vrchnosť...Jednako takéto vykonávanie úloh neutvára z laického veriaceho duchovného pastiera: služba totiž nevyplýva z úlohy, ale zo sviatostného svätenia. Iba sviatosť kňazstva dáva posvätnej službe osobitnú účasť na ú-

lohe Krista Hlavy a Pastiera a tým na jeho večnom kňazstve."[353]

Právne dôsledky tejto skutočnosti tvoria druhú časť toho istého článku Inštrukcie, kde sa potvrdzuje „poverenie": „Ak sa však táto funkcia vykonáva supletívne, bezprostredne a formálne sa to stáva zákonným až na

ministerium verbi v CIC porov. MONTAN A.: *La funzione d´insegnare della Chiesa.* In AA.VV.: *La normativa del nuovo Codice.* Brescia : ed. E. CAPPELLINI, 1985, s. 156.

353 JÁN PAVOL II.: *Ecclesiae de mysterio,* art. 2. *„Solo per alcune di esse, e in certa misura, possono cooperare con i pastori altri fedeli non ordinati, se sono chiamati a svolgere detta collaborazione dalla legittima Autorità e nei debiti modi. Infatti Gesù Cristo, nel suo corpo che è la Chiesa, continuamente dispensa i doni dei servizi, grazie ai quali, per sua virtù, noi ci prestiamo aiuto vicendevolmente in ordine alla salvezza". "L'esercizio di questi compiti non fa del fedele laico un pastore: in realtà non è il compito a costituire il ministero, bensì l'ordinazione sacramentale. Solo il Sacramento dell' Ordine attribuisce al ministero ordinato dei Vescovi e dei presbiteri una peculiare partecipazione all'ufficio di Cristo Capo e Pastore e al suo sacerdozio eterno.*

základe oficiálneho poverenia, udeleného duchovnými pastiermi: kým sa však samo konkrétne stane skutkom, podlieha riadeniu cirkevnej vrchnosti.“[354]

Medzi ostatné oficiálne dokumenty patrí aj apoštolská exhortácia Jána Pavla II. Ecclesia in America (1999) čl. 44, v ktorej sa rozlišuje extraekleziálny a intraekleziálny priestor pre realizovanie povolania veriacich laikov. Prvý znamená evanjelizačnú činnosť vo svete: rodina, zamestnanie, kultúra, politika, podnikanie a sociálne vzťahy. Druhý priestor, ktorý definuje pápež ako intraekleziálny znamená ohlasovanie Božieho slova, náboženské vyučovanie a iné pastoračné iniciatívy. Ján Pavol II. píše: „Je nevyhnutné rozvíjať užitočnú spoluprácu veriacich laikov, dobre pripravených, mužov a žien, v rozličných aktivitách vo vnútri Cirkvi, vylúčiac však zmiešavanie s ordinovanými služobníkmi a s činnosťami, ktoré sú vlastné posvätnému ordu, za účelom správneho rozlišovania všeobecného kňazstva veriacich od

354 JÁN PAVOL II.: *Ecclesiae de mysterio*, art. 2. *Il compito esercitato in veste di supplenza, invece, deriva la sua legittimazione, immediata-mente e formalmente, dalla deputa-zione ufficiale data dai pastori, e nella sua concreta attuazione è di-retto dall'autorità ecclesiastica".*

služobného...“ [355]

4. 1. 5. Podmienky pre spoluprácu

Základnou podmienkou na plnenie učiacich úloh inštitucionálneho charakteru je to, aby subjekty, ktorým sú zverené - spôsobom dočasným alebo trvalým - boli ľudia veriaci (christifideles), keďže verejná aktivita evanjelizácie predpokladá u aktívneho subjektu príslušnosť k Cirkvi a plné spoločenstvo s ňou. Nemožno teda k tejto spolupráci prizvať a povolať ateistu, alebo človeka ktorý podlieha kánonickému trestu, alebo takého, ktorý nemá plné spoločenstvo s katolíckou cirkvou. Ide o právnickú situáciu, ktorá tvorí súčasť základného právneho postavenia veriaceho.

Realizácia tejto činnosti predpokladá:

a) sviatostný titul (krst rozvinutý birmovkou)
b) hierarchický akt udelenia misie, ktorá dáva účasť na munus docendi inštitucionálnej cirkvi. Takže hoci veriaci je nositeľom skutočných práv na účasť vo verejnej sfére na aktivite Cirkvi podľa vhodných foriem a podmienok, predsa však neexistuje právo na vykonávanie úloh rezervovaných hierarchii, medzi ktoré sa započítava aj homília vo vlastnom slova zmysle. Z toho vyplýva, že žiaden veriaci sa nemôže domáhať nároku na účasť na úradných úlohách vyučovania v Cirkvi.

---

355 JÁN PAVOL II.: *Ecclesia in America.* In: *L´Osservatore Romano 22. I. 1999*. Porov. tiež: GROCHOLEWSKI, Z.: *Edmund Bojanowski – wyzwaniem dla ludzi świeckich* In: *Niedziela*, 42, 1999, č. 16 A.

4. 2. Diferencovanie spolupráce veriacich

Keď veriaci realizuje úradné funkcie šírenia slova, robí to v závislosti od inštitucionálnej Cirkvi. Určitým spôsobom ho to odsúva z oblasti vlastnej aktivity veriaceho nie ordinovaného do inej sféry. Preto si teraz pripomenieme niektoré druhy účasti veriacich na úradných úlohách.

4. 2. 1. Tri kategórie účasti na spolupráci

1. Predovšetkým existujú učiace funkcie v Cirkvi, ktoré sú výlučne rezervované ordinovaným služobníkom. Jedná sa o funkcie priamo spojené s hlavou posvätnej hierarchie Božieho ľudu: autentická interpretácia Božieho slova - ktorá je vyhradená najvyššej autorite cirkvi a tým, ktorí vykonávajú biskupské funkcie - a verejné ohlasovanie slova, ktoré tvorí časť samotnej posvätnej liturgie - čo je výlučne pre tých, ktorí prijali sviatosť kňazstva. V takom prípade môže byť reč iba o externej spolupráci zo strany veriacich nie ordinovaných. Napríklad, ak nejaký veriaci, dostatočne kvalifikovaný, zúčastní sa na redakcii dokumentu magistéria, potom učiteľská autorita takéhoto dokumentu bude jednoznačne reprezentovať hierarchiu, ktorá ho vydáva. [356]

2. Na druhom mieste existujú verejné vyučovacie funkcie, ktoré patria k munus docendi inštitucionálnej cirkvi a sú normálne rezervované ordinovaným služobníkom, ale niekedy môžu byť vykonávané aj inými veriacimi, ak je to zdôvodnené proporcionálnou príčinou. V takomto prípade ide o vyučovanie autoritatívne (nie však magisteriálne), čiže o skutočné osobné prijatie úradných funkcií na šírenie slova. Autorita, s ktorou veriaci vyučuje sa zakladá na kanonickej misii, ktorú dáva hierarchia.

[356] Porov. KONGREGÁCIA PRE NÁUKU VIERY: Inštrukcia o cirkevnom povolaní teológa *Donum veritatis* art. 18. In: *AAS*, 82, 1990, s. 1558.

Je vhodné terminologicky rozlíšiť to, čo poznamenáva Urutia: a) misiu udelenú Kristom prostredníctvom krstu, čiže poslanie prijaté krstom a birmovaním; b) misiu pochádzajúcu z hierarchie, rezervujúc technické pomenovanie „kánonická misia“ pre to druhé.[357]

V tejto kategórii ministerium verbi v zmysle verejného a úradného proklamovania slova v Cirkvi, možno ešte ďalej rozlišovať medzi situáciami, v ktorých sa môžu a situáciami, kedy sa majú laici angažovať. Napr. v kán. 230 sa hovorí: *„Kde to potreba cirkvi vyžaduje, pri nedostatku služobníkov, môžu aj laici, ktorí nie sú lektormi ani akolytmi, zastávať niektoré služby, totiž vykonávať službu slova, viesť liturgické modlitby, udeľovať krst a rozdávať sväté prijímanie podľa predpisov práva.“*[358]

O tom kedy laici majú (aspoň morálnu povinnosť) angažovať sa, hovorí kán. 776. Veriacim sa pripomína, že sa nemajú zdráhať ochotne poskytnúť pomoc farárovi, ktorý je viazaný postarať sa o katechézu.Na tento cieľ si má za spolupracovníkov pribrať klerikov, pridelených do farnosti, členov inštitútov zasväteného života a spoločnosti apoštolského života, ako aj laických veriacich, predovšetkým katechistov.[359]

3. Na treťom a poslednom mieste existujú učiace funkcie, ktoré robia veriaci v spojení s inštitucionálnou cirkvou tak, že ona preberá osobitnú zodpovednosť za vykonávanie vyučovania. Právnicky sa to nazýva „mandát“, ktorým sa verifikuje napríklad vyučovanie na poli teologických disciplín (porov. kán. 812). V tomto prípade sa jedná o všeobecnú normu, ktorá dáva formu spojeniu s inštitucionálnou cirkvou. Toto spojenie je založené na

---

357 URUTIA, F.J.: *De Magisterio ecclesiastico. Observationes quaedam ad propositam reformationem partis IV, Libri III, CIC.* In: *Periodica*, 68, 1979, s. 361.

358 CIC 1983, can. 230: *„Ubi Ecclesiae necessitas id suadeat, deficientibus ministris, possunt etiam laici, etsi non sint lectores vel acolythi, quaedam eorundem officia supplere, videlicet ministerium verbi exercere, precibus liturgicis praeesse, baptismum conferre atque sacram communionem distribuere, iuxta iuris praescripta.“*

359 CIC 1983, can. 776: *„Parochus, vi sui muneris, catecheticam efformationem adultorum, iuvenum et puerorum curare tenetur, quem in finem sociam sibi operam adhibeat clericorum paroeciae addictorum, sodalium institutorum vitae consecratae necnon soietatum vitae apostolicae, habita ratione indolis uniuscuiusque instituti, necnon christifidelium laicorum, praesertim catechistarum; hi omnes, nisi legitime impediti, operam suam libenter praestare ne renuant. Munus parentum, in catechesi familiari, de quo in can. 774, § 2, promoveat et foveat.“*

vnútrocirkevnom význame, lebo cirkev je predmetom výskumu teologických disciplín. Mandátom sa rieši spojenie s Cirkvou a nie vyučovanie o Cirkvi. Preto sa vyžaduje mandát ako condicio sine qua non na dovolený výkon učiteľskej funkcie. Veriaci je nositeľom práva prijať tento mandát.

Je potrebné teda jasne rozlíšiť medzi úlohami, ktoré vykonávajú veriaci nie ordinovaní vlastným právom a úlohami, ktoré vykonávajú z úradného poverenia. Toto vyjasnenie je užitočné na spoznanie mnohých právnych dôsledkov, predovšetkým tých, ktoré sa dotýkajú rozhodnutí o aktivite a efektoch z nej odvodených. Existujú oblasti, v ktorých veriaci koná autonómne, v rámci vlastných limitov každej skutočnej cirkevnej autonómie. Po druhé: sú oblasti, v ktorých veriaci celkovo závisí od riadenia inštitucionálnou cirkvou (hoci ani táto závislosť nenuluje priestor pre iniciatívu, ktorá je nevyhnutná na rozvoj akejkoľvek slobodnej aktivity) a v dôsledku toho ju reprezentuje v svojom konaní. A po tretie: oblasti zmiešané, v ktorých, ako hovorí Apostolicam actuositatem, hierarchia *„niektoré formy apoštolátu spája tesnejšie so svojím apoštolským poslaním; berie však zreteľ na vlastnú povahu a rozdielnosť obidvoch, a preto ponecháva laikom potrebnú slobodu konania.“* [360]

4. 2. 2. Spolupráca nie je právnou povinnosťou

Je vhodné ešte poznamenať, že spolupráca na munus docendi nevytvára pre veriaceho právnu povinnosť. Ordinovaní služobníci, podľa platného kódexu: *„ak ich zákonná prekážka neospravedlňuje, sú povinní prijať a verne plniť úlohu, ktorú im zveril ich ordinár.“*[361]

Veriaci laici, na rozdiel od klerikov, nie sú viazaní podobnou právnou povinnosťou. Je teda rozdiel medzi „*klerikmi, ktorí majú účasť na úradnom učiteľskom ohlasovaní skrze vysviacku a poslanie a medzi inými nositeľmi*

---

[360] AA, art. 24: *„Ita Hierarchia, apostolatum iuxta adiuncta diversimode ordinans, aliquam eius formam cum suo proprio munere apostolico arctius coniungit, servata tamen utriusque propria natura et distinctione, nec proinde laicorum ablata necessaria facultate sua sponte agendi.“*

[361] CIC 1983, can. 274, § 2: *„clerici, nisi legitimo impedimento excusentur, munus, quod ipsis a suo Ordinario commissum fuerit, suscipere ac fideliter adimplere tenentur.“*

verejných učiteľských funkcií, ktorí majú účasť na úradnom ohlasovaní skrze krstné poslanie.“[362]

Účasť veriaceho na munus docendi Ecclesiae treba chápať ponajprv vo výkone jeho vlastného práva a až potom aj v schopnosti byť prizvaný a povolaný na spoluprácu v úradnom ohlasovaní-kázaní. Mnohokrát primeraný výkon vlastného práva privedie veriaceho aj k účasti - akokoľvek limitovanej - na inštitucionálnych funkciách. Je disponibilný pre dobro Cirkvi, vždy v zhode s vlastným povolaním a životnými okolnosťami. Ak je z nejakých dôvodov limitovaný v účasti na verejnej evanjelizácii, tak nie preto, žeby ako veriaci nemal nijakú zodpovednosť v Cirkvi, ale preto, že to vyžaduje elementárny cirkevný poriadok. Iste by nebolo v súlade s poriadkom, keby napr. nejakí rodičia aktívne sa zúčastňovali na inštitucionálnom ohlasovaní-kázaní a pritom zanedbali im vlastnú povinnosť katechizovať a vychovávať vlastné deti. Naopak, správne pochopená účasť na munus docendi je predpokladom dôležitého procesu evanjelizácie sveta.

4. 2. 3. Existuje právo veriaceho na úradné kázanie?

Základná otázka zneje: kázanie - ohlasovanie, eventuálne povolené laikovi, má svoj základ v jeho práve alebo schopnosti (capacitas)? Inými slovami: povolenie pre veriaceho nie ordinovaného kázať v kostole alebo oratóriu, predstavuje iba nihil obstat alebo prináša ustanovujúce oprávnenie, ktoré by ináč veriaci nevlastnil?

Po tom čo bolo povedané v predchádzajúcej kapitole o účasti veriacich na munus docendi inštitucionálnej cirkvi, odpoveď je jasná: ide o funkciu verejnú a inštitucionálnu, normálne vyhradenú klerikom, ktorú laickí veriaci môžu vykonávať iba na základe prizvania k spolupráci. Samozrejme, že laickí veriaci majú na to schopnosť (capacitas), ale tá je len časťou z toho, čo je potrebné na účasť pri inštitucionálnom šírení Božieho slova.

Kán. 766 chápe zásah autority ako jednoduché povolenie a nie ako udelenie fakulty (splnomocnenia), čo bolo vyjasnené presne už v príprave

[362] AYMANS, W.: *Begriff, Aufgabe und Träger des Amts.* In: AA.VV.: *Handbuch des katholischen Kirchenrechts.* Regensburg : ed. LISTL, J. - MÜLLER, H. - SCHMITZ, H., 1983, s. 537.

CIC.[363] Cirkevnej autorite prísluší dovoliť alebo nie výkon práva, formulovaného v kán. 211 o povinnosti všetkých veriacich vynasnažovať sa, aby sa božské posolstvo spásy stále viac a viac dostávalo k všetkým ľuďom všetkých čias a celého sveta. V prípade pripustenia na kázanie v kostole alebo kaplnke podľa kán. 766 ide o výkon práva kánonicky regulovaného a limitovaného.

Konferencie biskupov vo svojich partikulárnych dispozíciách sa vyjadrujú reštriktívne v otázke pripustenie veriacich na kázanie. Niektoré z nich predvídajú nevyhnutnosť kanonickej misie,[364] alebo mandátu.[365] Tým sa potvrdzuje v podstate to, čo prehlásil už IV. Lateránsky koncil proti Waldénskym, keď zdôrazňoval nevyhnutnosť kanonickej misie na ohlasovanie.[366] Povolenie, ktoré vyžaduje kán. 766 je vlastne udelenie autorizácie pre niečo, čo by ináč bolo nerealizovateľné.

CIC používa výraz „fakulta“ na označenie právnickej situácie kázania kňazov a diakonov (porov. kán. 764). Klerici sú totiž sviatostne určení, okrem iného na kázanie, reprezentujúc Krista v sile ich vlastného sviatostného charakteru. Preto je im primeraná fakulta kázať, ako nosičom funkcie, ktorá je im vlastná z posvätného orda.

Uvažujúc o pokrstených neordinovaných, situácia je odlišná. Oni iste môžu kázať, ale iba ako spolupracovníci ordinovaných služobníkov a nie ako tí, čo vykonávajú funkciu z vlastného titulu. Preto CIC hovorí „byť pripustený“ (v determinovaných okolnostiach nevyhnutnosti alebo v zvláštnych prípadoch užitočnosti, a podľa dispozícií Konferencie biskupov,[367] čo neladí s výkonom vlastného práva. Takýmto spôsobom

---

363 Na návrh aby sa požíval výraz fakulta existuje úradná odpoveď: „*Non admittitur: non agitur de vera facultate sed de simplice permissione"* (*Relatio del 1981*. In: *Communicationes*, 15, 1983, s. 95).

364 Napríklad Konferencia biskupov Španielska (porov. MARTÍN DE AGAR J. T.: *Legislazione delle Conferenze Episcopali complementare al CIC*, č. 79, s. 635).

365 Napríklad Konferencia biskupov Talianska, tamtiež s. 378.

366 Porov. *Enchiridion symbolorum*, 809, *De haereticis,* cap. 3, kde je citovaný úryvok Rim 10,15.

367 Napr. Konferencia biskupov Rakúska v ABI KBR č. 13/1994 s. 2-3 určila tieto podmienky: súlad medzi vierou a životom s učením a normami Cirkvi; dôkladné poznanie Svätého Písma, katolícka náuka viery a morálky, rétorická schopnosť.

aktuálna legislatíva Cirkvi jasne proklamuje, že úloha hlásať Božie slovo spôsobom úradným a verejným je spojená s posvätným ordo. Takáto služba je normálne vykonávaná tým, kto reprezentuje sviatostne Krista v sile prijatej vysviacky.

Capacitas veriacich, nie ordinovaných, na kázanie nachádza najprísnejšie limity v homílii, ktorá ako časť liturgie je rezervovaná kňazovi alebo diakonovi (kán. 767 § 1). Ide o limit, ktorý sa zakladá na samotnej povahe homílie ako časti liturgie. V omši, v ktorej existuje neoddeliteľná jednota medzi liturgiou slova a liturgiou eucharistie, a ktoré vytvárajú jeden, jediný úkon kultu je toto obmedzenie najprísnejšie.

Zdá sa, že dostatok predchádzajúcich vysvetlení, komentárov a argumentov umožňuje prejsť k ďalšej časti tejto práce a objasniť teologický koncept homílie, ktorý neskôr bude tlmočený do právnickej reči a vytvorí podklad na zdôvodnenie: prečo je homília rezervovaná kňazovi alebo diakonovi.

5. TEOLOGICKÝ KONCEPT HOMÍLIE

V snahe nájsť odpoveď na otázku - Prečo laici, ktorí majú účasť na munus docendi v Cirkvi, nemôžu mať homíliu v omši? - je nutné preskúmať teologický koncept liturgického ohlasovania. Je to krok prípravný, pretože neskôr sa ukáže, ako Kódex kanonického práva prekladá teologické chápanie do kánonickej reči, kanonického jazyka. Iba po objasnení teologického chápania homílie bude možné zaujať jasné stanovisko k jej právnemu definovaniu, čiže k rezervovaniu tohto aktu pre kňaza alebo diakona. (Porov. kán. 767 § 1).[368]

5. 1. Homília v dokumentoch II. vat. koncilu

Homíliu je potrebné vidieť v kontexte teologickej a právnickej náuky o trojitom úrade Krista (munera Christi), ako kňaza, proroka a kráľa.[369] Sú na to tieto dva dôvody:

a) V súlade s dokumentmi Druhého vatikánskeho koncilu je aj Kódex po častiach štrukturovaný okolo tohto modelu. Lepšie porozumenie kontextu použitého koncilom môže prehĺbiť porozumenie Kódexu.

b) Druhý dôvod vychádza z prvého. Mnohé skutočnosti v Kódexe sú prezentované v priamom vzťahu k týmto Kristovým funkciám (kňaz, prorok a kráľ). Homília, ktorá sa uskutočňuje pri slávení liturgie - čo je kňazskou úlohou - je opísaná v III. knihe Kódexu, kde sa popisuje učiaca funkcia

---

368 Porov. RIES, J.: *Die katholische Predigt nach dem Zweiten Vatikanischen Konzil.* In: *Catholica*, 26, 1972, s. 243-269; SARTORE, D.: *Omelia.* In: ed. SEVESO, B.- PACOMIO, L.: *Enciclopedia di Pastorale 3. Liturgia.* Casale Monferrato : Piemme, 1988, s. 171-175; TRIACCA, A. M.: *Omelia*. In: ed. GEVAERT, J.: *Dizionario di catechetica.* Torino : Leumann, 1987, s. 466-469; DE ZAN, R.: *Liturgia e Parola: l'omelia.* In: *La rivista del clero italiano*, 72, 1991, č.9, s. 610-613; FEDERICI, T.: *La parola proclamata, celebrata e mistagogia.* Roma : Pontificium Institutum Liturgicum, 1979; LODI, E.: *L'omelia parte della celebrazione.* In: *Rivista di Pastorale Liturgica*, 33, 1995/1, č.188, s. 33-37.

369 V slovenskom jazyku sa ako synonymá pre *munera Christi* používajú slová: úrad, funkcia, úloha.

Cirkvi, čiže prorocká úloha. Porozumenie homílie vo všeobecnosti vyžaduje teda jej pochopenie vo vzťahu k prorockej a kňazskej funkcii Krista a jeho Cirkvi.

Existuje niekoľko explicitných referencií k homílii v dokumentoch II. vatikánskeho koncilu: Sacrosanctum Concilium 24, 35, 52 a Dei Verbum 24. Kvôli ich dôležitosti je vhodné prezentovať každé miesto detajlnejšie.[370]

Ponajprv Sacrosanctum Concilium v článku 24 hovorí o význame Písma pri liturgických sláveniach: *„Sväté Písmo má pri slávení liturgie ten najväčší význam. Z neho sa totiž čítajú state, ktoré sa potom vysvetľujú v homílii, z neho sa spievajú žalmy...“*[371]

Odpradávna vývoj smeroval z povedaného do písaného, a potom neskôr z písaného do vykladaného, interpretovaného slova. V tomto zmysle „liturgické zhromaždenie bolo vlastne kolískou Biblie.“[372] Okrem toho: často opakovaný text alebo modlitba chvály na liturgickom zhromaždení boli zapísané, preto aj z tohto pohľadu liturgia je kolískou, v ktorej sa narodila Biblia.

Dnes Biblia slúži ako východzí bod, ako základ pre liturgiu. Po čítaní, žalme a evanjeliu je homília, výklad pre život. Čiže z písomnej formy sa dostáva znovu do živej, ústnej podoby. Všetky hnutia dnes prízvukujú, dôležitosť Písma, ktoré nemá zostať mŕtvou literou. Mŕtvym sa muselo stať, lebo fixovalo skúsenosť viery. Ale živým je v každej generácii, ktorá ho prijíma a odovzdáva (traduje). Preto sa v Sacrosanctum Concilium zdôrazňuje vzťah Písma a liturgie.

Druhé dôležité miesto v koncilových dokumentoch je Sacrosanctum Concilium čl. 35: *„Aby bolo jasné, že v liturgii obrad a slovo sú vo veľmi úzkom súvise:1) Nech sa pri posvätných úkonoch zavedie hojnejšie, rozmanitejšie a vhodnejšie čítanie Svätého Písma. 2) Nech sa aj v rubrikách*

---

370 Porov. SACROSANCTUM OECUMENICUM CONCILIUM VATICA-NUM II: Constitutiones de sacra liturgia *Sacrosanctum Concilium.* In : *AAS*, roč. 56, 1964, č. 2, s. 97-145.

371 SC, art. 24: *„Maximum est sacrae Scripturae momentum in Liturgia celebranda. Ex ea enim lectiones leguntur et in homilia explicantur, psalmi canuntur...“*

372 LANZA, S.: *La celebrazione luogo ermeneutico della Scrittura.* In: *Rivista di Pastorale Liturgica,* XXI, 1983, č. 118, s. 23 – 32.

vyznačí príhodné miesto pre kázeň, podľa toho, ako to obrad dovoľuje; kázeň je totiž časťou liturgického úkonu. A kazateľská služba nech sa plní veľmi svedomite a náležite. Pritom nech sa čerpá v prvom rade zo zdrojov svätého písma a liturgie, aby sa ohlasovali podivné diela Božie v dejinách spasenia alebo v Kristovom tajomstve, ktoré je v nás neprestajne prítomné a činné, najmä v liturgických úkonoch.“ [373]

Obidva predchádzajúce výroky o homílii sa nachádzajú v konštitúcii v kapitole: „Všeobecné zásady o obnove a pestovaní posvätnej liturgie“, v tretej časti, ktorá má názov: „Obroda posvätnej liturgie“. Sekcia A tretej časti, č. 22-25, sa zaoberá všeobecnými pravidlami o obnove liturgie. Sekcia B, č. 26-32 sa dotýka pravidiel vyplývajúcich z hierarchickej a spoločenskej povahy liturgie. Sekcia C, č. 33-36 hovorí o pravidlách vyplývajúcich z didaktickej a pastorálnej povahy liturgie. Perspektíva Sacrosanctum Concilium č. 24 a 35 je teda zjavne všeobecná a jasne ustanovuje, že homília je vlastná a nie cudzia liturgii vo všeobecnosti. [374]

Prvé dve vyhlásenia o homílii - nachádzajúce sa v prvej kapitole Sacrosanctum Concilium, používajú termíny ako: prirodzenosť, podstata

---

[373] **SC, art. 35: *„Ut clare appareat in Liturgia ritum et verbum intime coniungi: In celebrationibus sacris abundantior, varior et aptior lectio sacrae Scripturae instauretur 2) Locus aptior sermonis, utpote partis actionis liturgicae prout ritus patitur, etiam in rubricis notetur; et fidelissime ac rite adimpleatur ministerium praedicationis. Haec vero imprimis ex fonte sacrae Scripturae et Liturgiae hauriatur, quasi annuntiatio mirabilium Dei in historia salutis seu mysterio Christi, quod in nobis praesens semper adest et operatur, praesertim in celebrationibus liturgicis.“***

[374] V CIC 1983 jestvuje 93 referencií ku konštitúcii *Sacrosanctum Concilium.* V štvrtej knihe Kódexu, kde je reč o posväcujúcej úlohe Cirkvi, je týchto referencií 68. Niektoré kánony doslova preberajú znenie koncilových dokumentov: napr. kán. 834 § 1 cituje zo SC 7; pre kán. 836 je bázou SC 9-11, 33-36, 59; kán. 837 § 2 sa zakladá na SC 14, 27 a 48.

liturgie. I keď nebola uskutočnená slávnostná definícia homílie, môžeme jej definovanie odvodiť z kontextových indikácií, ktoré naznačujú, že rozličné témy, tu diskutované, chcú mať normatívny charakter zaväzujúci celú Cirkev. Tieto normy nepochádzajú z vonkajších okolností, zo zaužívanej praxe, ale vyplývajú z úvah o samotnej prirodzenosti a podstate liturgie ako takej. Prezentuje sa tu spojenie medzi normami a základnými tajomstvami viery.

Tretie významné miesto v dokumentoch II. vatikánskeho koncilu dotýkajúce sa homílie je Sacrosanctum Concilium čl. 52: *„Veľmi sa odporúča homília ako súčasť samej liturgie; v nej sa cez liturgický rok vysvetľujú z posvätného textu tajomstvá viery a zásady kresťanského života. Najmä pri svätých omšiach, ktoré sa celebrujú v nedeľu a zasvätené sviatky za účasti ľudu, nech sa homília nevynechá bez vážnej príčiny.“*[375]

Kontext 52. článku, v druhej kapitole dokumentu, špecificky ukazuje „presväté tajomstvo eucharistie“. Po normách daných v prvej kapitole, ktorá hovorí o liturgii vo všeobecnosti, má špecifickú dôležitosť eucharistický kontext. Ak liturgia je zdrojom a vrcholom celého života činnosti Cirkvi (porov. SC 10), tak potom to zvlášť platí o eucharistii. (porov. CIC 1983, kán. 897; porov. tiež PO č. 5) Preto komentáre o homílii v tejto kapitole nemôžu byť interpretované len v súvislosti s eucharistiou, ale treba uznať, že majú väčšiu silu, keď sú nazerané v eucharistickom slávení. Čiže homília vo všeobecnosti je časťou liturgie a zvlášť v eucharistii.[376]

Po štvrté: Dei Verbum je koncilová konštitúcia o Božom zjavení. Referencie k homílii sa nachádzajú v článku 24, kap. 6, kde je reč o Svätom Písme v živote Cirkvi. *„Vysluhovanie slova, to jest pastorálna kazateľská činnosť, katechéza a vôbec každé kresťanské poučovanie - a tuná má mať*

---

375 SC, art. 52: *„Homilia, qua per anni liturgici cursum ex textu sacro fidei mysteria et normae vitae christianae exponuntur, ut pars ipsius liturgiae valde commendatur; quinimmo in Missis quae diebus dominicis et festis de praecepto concurrente populo celebrantur, ne omittatur, nisi gravi de causa.“*

376 Porov. MILANO, A.: *La parola nell'eucaristia. Un approccio storico-teologico.* Roma : 1990; MOSSO, D.: *L'omelia, parte dell'azione liturgica.* In: *Rivista Liturgica*, 74, 1987, č.2, s. 177-184; TRIACCA, A. M.: *Celebrazione liturgica e Parola di Dio. Attuazione ecclesiale della Parola.* In: ZEVINI, G. (ed.): *Incontro con la Bibbia. Leggere, pregare, annunciare. Convegno di aggiornamento 2-5 gennaio.* Roma : Facoltà di Teologia della Pontificia Università Salesiana, 1978;

význačné miesto liturgická homília - nachádza zdravú stravu a svätú sviežosť v tom istom slove Písma“. [377]

Tieto texty zvýrazňujú teologické prvky zahrnuté v otázke: čo je homília, aká je jej povaha, kde má svoje zdroje a kedy sa má uskutočňovať. V nasledujúcich kapitolách sa budeme zaoberať analýzou a komentármi koncilových výrokov.

5. 1. 1. Ocenenie koncilových ustanovení

Je veľmi dôležité správne pochopiť úmysel koncilu v jeho rozličných výrokoch. Nie je to vždy ľahká úloha, ale pre naše skúmanie nevyhnutná. Tri zo štyroch podstatných vyhlásení vo vzťahu k homílii, citovaných vyššie, boli vzaté zo Sacrosanctum Concilium. Už tieto tri vyhlásenia by mohli byť postačujúce na to, aby sa objasnil úmysel koncilu v tejto záležitosti.

V koncilových textoch je určená povaha (prirodzenosť, natura) homílie. Základná povaha je daná tým, že je integrálnou časťou liturgie. To, že homília patrí do obradu, že je integrálnou časťou kultu a špeciálne liturgie slova sa opakuje vo všetkých cirkevných dokumentoch, vzťahujúcich sa na homíliu, ako to uvidíme v nasledujúcich kapitolách tejto práce. Treba vychádzať z toho, že liturgická akcia by nebola kompletná, keby bolo v nej iba čítanie Božieho slova bez ďalšieho vysvetlenia a poslucháčskej asimilácie. Teda používanie Božieho slova v liturgii je vtedy zmysluplné, keď sa biblický text: a) prečíta a b) vysvetlí. Ak však Božie slovo má byť aj oslavované, tak ho človek musí: c) prijať, asimilovať, musí sa s ním vnútorne zjednotiť. [378]

Homíliu si vyžaduje logika obradu. Každý rítus, úkon, má svoju postupnosť. Koncilovi otcovia sa vyjadrili v tom zmysle, že homília patrí nie pred obrad, nie za obrad, ale má byť v rámci obradu.

---

[377] DV, art. 24: *„Eodem autem Scripturae verbo etiam ministerium verbi, pastoralis nempe praedicatio, catechesis omnisque instructio christiana, in qua homilia liturgica eximium locum habeat oportet, salubriter nuitur sancteque virescit.“*

[378] Porov. BARILE, R.: *L'omelia prima e dopo il Vaticano II.* In: *Rivista di Pastorale Liturgica,* 33, 1995/1, č.188, s. 11-25.

Katechizmus katolíckej cirkvi, v článku 1154 pripomína, že keď sa číta Božie slovo, majú sa niesť sviece, má sa používať oheň, úklon, teda má sa zdôrazniť obrad, aby bolo vidieť, že ide o Božie slovo. Homiletické ohlasovanie nie je len racionálnou záležitosťou. Obradnosť napomáhajú aj krátke komentáre pred čítaniami, najmä Starého zákona, ktoré môže robiť pripravený laik. Kňazova príprava na nedeľné bohoslužby nespočíva v tom, že si prečíta evanjelium a premyslí homíliu, ale má si dať záležať na celom obrade: postarať sa o to, kto bude komentátor, lektor, žalmista. Keď krok za krokom sa obrad vystupňuje - komentár, čítania, spievaný žalm, slávnostne prečítané evanjelium (sviečky) – potom sú aj poslucháči vnútorne pripravení na kazateľovo slovo.

Druhá dôležitá skutočnosť pre porozumenie povahy homílie je: odlišnosť od iných typov ohlasovania, čiže od katechézy a misijno-kerygmatického kázania. To neznamená separáciu týchto typov ohlasovania, lebo existujú aj určité vnútorné premôstenia medzi nimi. Súvislosti a odlíšenia pomáhajú presne definovať homíliu. Vtedy sa ukáže, čo je homiletické, keď sa spozná čo homiletické nie je.

Po tretie: Homília má jasne pomenované zdroje: biblia a liturgia (SC 24). Kňaz nemusí vymýšľať témy a k tomu prispôsobovať biblické čítania, ale vychádzajúc z čítaní a liturgie má pripraviť homíliu. Urobí tak vtedy, keď teologicky pochopí vzťah: Biblia a liturgia. V tomto zmysle sa veľmi pekne vyjadril Karl Rahner: *„Knihy Nového zákona vznikli v životnom procese prvotnej cirkvi. Oni sú depozitom toho, čo sa prežívalo v prvotnej cirkvi a prostredníctvom nej bolo odovzdávané a ohlasované ako jej viera.“*[379] Čiže biblické knihy sú písomnosti, ktoré vznikli ako potvrdenie viery Božieho ľudu. Najplnejšie vyjadrenie nadobúda Písmo v liturgickom oslavovaní. Božie slovo proklamované v obradoch interpeluje poslucháča, ako pripomína Löhfing, nemecký biblista: *„Jahveho spásna akcia aktualizovaná v zmluve*

[379] RAHNER,K.: *Sull'ispirazione della Sacra Scrittura.* Brescia : 1967, s. 53.

bola v liturgickom zhromaždení neustále čítaná a pripomínaná Izraelitom, aby v nich vzbudzovala primeranú odpoveď a angažovanosť.“ [380]

Z tohto pohľadu Biblia nie je len zbierkou dokumentov na to, aby ju historici skúmali, ani nebola napísaná pre potešenie literárnych pracovníkov, ale ona je živým svedectvom a posolstvom viery jednej generácie pre druhú. Toto posolstvo je garantované Duchom Svätým (inšpirácia).

V liturgickom kontexte je výstižné vyjadrenie, ktoré napísal Maggioni: *„Vzťah Písmo – cirkev, je tak úzky, že je opodstatnené z toho uzatvárať, že slovo Božie, ktoré interpeluje, osvecuje a sa prihovára, je nie len slovo Písma samo o sebe, a že to nie je ani skúsenosť komunity sama o sebe... Ale cirkevné čítanie nachádza primeranú reakciu v liturgickom oslavovaní. V ňom sa Písmo znovu stáva nielen živým slovom skrze ohlasovanie, ale to, čo je proklamované, je aj uskutočňované, čiže sa sprítomňuje.“* [381]

Štvrtá skutočnosť patriaca k povahe homílie je liturgický čas. Kairos, vhodný čas pre spásu bol vtedy, keď Ježiš chodil po zemi a ohlasoval posolstvo Božej lásky. Ale kairos je aj dnes a každý vek, každá doba, lebo Boh stále má postoj lásky voči svetu s úmyslom ponúknuť slovo oslobodenia človeku. Aj dnešné časy sú vhodné pre Boha na to, aby oslovil ľudstvo, preto aj dnešná doba je kairos. Aj dnešná doba favorizuje Božiemu slovu.

Koncilovi otcovia teda podčiarkli homíliu ako liturgickú akciu. Nekvalifikovali ju len vo vzťahu k eucharistickému sláveniu. Homília je liturgickým aktom. V žiadnom prípade sa neobmedzuje len na slávenie eucharistie. Toto je potrebné zdôrazniť jasne a presne, pretože existuje aj tendencia označiť za homíliu to, čo sa exkluzívne vzťahuje k eucharistii.[382]

Z koncilových vyhlásení vyplýva, že homília má exkluzívne liturgický kontext, čiže podstatne patrí k liturgii. Nebolo by teda správne vidieť ju iba v súvislosti s uskutočňovaním prorockej Kristovej úlohy. Mohlo by to narušiť

---

380 LOHFINK, N.: *Attualitá dell´Antico Testamento.* Brescia : 1969, s. 21.

381 MAGGIONI, B.: *Parola di Dio.* In: *Dizionario di Pastorale della comunitá cristiana.* Assisi : 1980, s.410.

382 Porov. GIGLIONI, P.: *L'omelia nella prassi liturgica. Natura, funzioni, qualità, tempo e luogo.* In: *Rivista Liturgica*, 71, 1984, č.1, s. 33-51.

jej základnú prirodzenosť. V rámci prorockej úlohy totiž sa dá jasne odlíšiť: služba slova vo všeobecnosti, teda učiteľská úloha, od úradnej liturgickej služby slova. Homília je vykonávanie aj kňazskej úlohy Krista, ako to popisuje V. Carbone: *„Homília je liturgickým činom, ktorým niekto vykonáva povinnosť udelenú mu sviatosťou kňazstva. Tento liturgický akt je zároveň aktom hlásania Božieho slova v súhlase s podriadenosťou hierarchickej autorite. Homília predpokladá misiu, poslanie dané Kristom a preto podľa jej prirodzenosti patrí po apoštoloch biskupom a ich sviatostne ordinovaným pomocníkom, menovite kňazom a diakonom, ako je to ustanovené právom...“* [383]

Teda koncil prezentuje homíliu ako liturgický čin (účasť na Kristovom kňazskom úrade) v jednote s vykonávaním služby slo-

va, ministerium verbi (účasť na Kristovom prorockom úrade). [384]

Povaha tohto liturgicko-kazateľského úkonu je, že je proklamáciou (SC 35), vysvetľovaním (SC 24) a vovádzaním -inštruovaním (DV 24). Obsahom homílie sú „*úžasné božie diela v dejinách spásy a tajomstvá Krista, vždy prítomné a aktívne“*, (SC 35) ako aj „*tajomstvá viery a kresťanského života*.“ (SC 52) Tento obsah homília čerpá z prameňov: „*Sväté Písmo a liturgia.*“ (SC 24, 35, 52)

Koncilovi otcovia však nepovedali, že každé liturgické slávenie musí mať aj homíliu. Veľká opatrnosť sa odzrkadľuje aj v otázke najvhodnejšieho miesta: „má to byť poznačené v rubri-kách.“ (SC 35) Tvrdiac, že homília je liturgickým činom, nepovedali, žeby homília mala byť podstatnou časťou liturgie. Ak niektoré liturgické slávenie neobsahuje homíliu, je právoplatnou liturgiou, hoci je v určitom zmysle oslabenou.

5. 1. 2. Funkcie slova a sviatostí podľa Mörsdorfa

[383] CARBONE, V.: *De Commissione Decretis Concilii Vaticani Secundi Interpretandis: Dubiorum Solutionum explanatio.* In: *Monitor Ecclesiasticus*, 97, 1972, s. 327.

[384] *Acta Pontificiae Commissionis Centralis Praeparatoriae Concilio Oecumenici Vaticani II*, Pars III, Typis Polyglottis Vaticanis, 1968, s. 105.

Nedá sa pochopiť hodnota homílie bez toho, žeby sme si nevšimli funkcie slova a sviatostí v cirkevno-liturgickom kontexte. Dávno pred koncilom mníchovský kánonista Klaus Mörsdorf - žijúci v prostredí, kde si evanjelickí, luteránski teológovia dávali prívlastok, že sú Cirkvou slova a katolíkov nazývali Cirkvou sviatostí – napísal úvahu o slove a sviatostiach v Cirkvi. Vychádza zo skutočnosti, že dnes viditeľná, hierarchicky usporiadaná Cirkev je znamením spásy, ktorú ustanovil Ježiš Kristus. V tomto znaku, znamení, On, bohočlovek, pokračuje v svojom pôsobení skrytým spôsobom až do druhému príchodu. Preto má cirkevný spoločenský poriadok sakramentálny charakter. Píše: „*Božie spásne účinky sú viditeľným a hmatateľným spôsobom prítomné v Cirkvi, tak ako boli u Božieho Syna, ktorý sa stal človekom, a ktorého ľudské telo skrylo v svojej plnosti božský život. Ježiš Kristus, bohočlovek je prasakramentom, od ktorého je odvodené všetko súčasné sakramentálne dianie.*“ [385] Cirkev v prítomnosti je sídlom bohočloveka v priestore a čase a v tomto zmysle aj žijúcim prasakramentom.

Ježiš určil aj spôsob, akým má Cirkev pokračovať a splniť svoju úlohu: cez ohlasovanie slova a vysluhovanie sviatostí. Ohlasovanie slova a sakramentálne konanie nie sú dva rozličné spôsoby sprostredkovania spásy, ale sú v živej a účinnej jednote, pretože je to sám Pán, ktorý v obidvoch spôsoboch pokračuje v spásonosnom pôsobení. Slovo, ktoré je v Cirkvi ohlasované a počúvané, je svedectvom Cirkvi o Ježišovi Kristovi, ktorý sa stal človekom, o jeho živote a pôsobení, o jeho radostnom posolstve, ktoré priniesol ľudstvu od Otca. Mörsdorf pokračuje: „*Ohlasovanie sa uskutočňuje v plnej moci Pána, takže keď sa dnes v Cirkvi ohlasuje slovo, sám Pán dokazuje svoju prítomnosť. Neviditeľný Pán zaručuje silu slovu Cirkvi, moc pôsobenia, ktorá nie je prístupná ľudskej reči.*“ [386] Tak ako živé kresťanské svedectvo cirkevného spoločenstva povoláva k viere tých, ktorí sú vonku, podobne aj ohlasovanie slova nabáda k rozhodnutiu pre vieru a k nasledovaniu Pána vo viditeľnej Cirkvi. Ohlasovanie slova predstavuje silu, ktorá buduje spoločenstvo, čiže je podstatným elementom vo výstavbe viditeľnej Cirkvi.

---

[385] MÖRSDORF, K.: *Zur Grundlegung des Rechtes der Kirche.* In: *Münchener theologische Zeitschrift,* roč. 3, 1952, č. 4, s. 329.

[386] MÖRSDORF, K.: *Zur Grundlegung des Rechtes der Kirche,* s. 330.

Ohlasovanie slova teda hlboko súvisí so sakramentálnym životom Cirkvi. Čo je počuté v slove, stáva sa v zmyslutvorivom dianí sakramentálneho konania viditeľné a hmatateľné. Tajomstvo spásy sa stelesňuje v sakramentálnych znakoch, t. z. v symbolických úkonoch. Tie nemajú svoju duchovnú účinnú silu sami zo seba, ale zo slova Krista, ktorý im prepožičiava účinnosť svojou prítomnosťou. Slovo takto stojí v úzkom vzťahu k sakramentu. Výstižne to napísal Söhngen, ktorého Mörsdorf cituje: „*Slovo je sakrament naplnený plnosťou mocnej duchovnosti a sakrament je slovo, naplnené plnosťou duchovnej účinnosti*.“ [387]

Slovo a sviatosť sú teda dva rozličné elementy vo výstavbe viditeľnej Cirkvi. Cirkev nie je len Cirkvou slova a tiež nie je len Cirkvou sakramentu. Je obojím zároveň, čiže Cirkvou slova a sakramentu. Rozlišovanie nás iba odkazuje na konštitucionálny a aktuálne činný poriadok v Cirkvi. V obidvoch poriadkoch jestvuje jednota vzťahu slova a sakramentu a v obidvoch poriadkoch je Cirkev znamením spásy, hoci v rozličnej intenzite.

5. 1. 3. Liturgická slávnosť: slovo a sviatosť

Úvahy o náučnej (prorockej) funkcii v Cirkvi, ktorá sa v liturgii spája s úlohou posväcujúcou (sakramentálnou, kňazskou) privádza nás nutne k ďalšiemu teologickému skúmaniu vzťahu slova a sviatosti. Najlepšie sa porozumie tento vzťah vtedy, keď sa vychádza z dogmatiky, z toho čo vlastne sviatosti sú. Sviatosti realizujú a komunikujú to, čo ohlasovanie proklamuje a vysvetľuje. Čiže zmyslom ohlasovania je povedať, že dnes je Boh prítomný v sviatostiach a dnes komunikuje človeku celoživotnú spásu. Teda ohlasovanie, kázanie je pozvanie k sviatostiam. Liturgia slova predchádza liturgiu obety ako prísľub predchádza svoje naplnenie. V dokumente Talianskej biskupskej konferencie o evanjelizácii a sviatostiach sa hovorí: „A tak Cirkev napĺňa

[387] SÖHNGEN, G., *Symbol und Wirklichkeit im Kultmysterium.* Bonn : 1937, s. 18.

svoje poslanie proklamovaním Božieho slova a siedmymi sviatosťami, ktoré sú privilegovanými úkonmi. Lebo im Kristus prisúdil zvláštnu účinnosť: komunikovať svoj život. Cirkev odhaľuje svoju pravú tvár, keď ohlasuje Božie slovo a slávi sviatosti.“[388]

*Tento dôležitý dokument bol vydaný preto, aby evanjelizácia v zmysle ohlasovania, čiže vyučovanie bolo vyvážené voči sakramentalizácii, vysluhovaniu obradov. O sviatostiach vieme, že nielen hovoria o prítomnosti Ježiša Krista, ale vytvárajú spoločenstvo s ním (napr. eucharistia). Teda sviatosť spája Ježiša Krista a človeka, ktorý uveril v slovo. Sviatosti sú vždy sviatosťami viery. A viera je vždy vierou v Božie slovo, čiže objektívne počúvanie Božieho slova. Taliansky teológ Colombo píše: „*V tejto perspektíve sviatosť, ktorá je vlastne oslavovaním, nie je v konečnom dôsledku rozdielna od Božieho slova. Jednak preto, že Ježiš Kristus eucharistie je aj Ježiš Kristus Biblie, teda Ježiš Kristus ako Božie slovo. Ale aj preto, že slovo a sviatosť sú vnútorne zamerané k tomu istému predmetu, a síce: uskutočniť spoločenstvo medzi ľuďmi a Ježišom, čiže budovať Cirkev.“ [389] *Pre túto totožnosť v princípe a cieli, slovo a sviatosť treba vidieť súvislosti. Lebo ide o sebaodhalenie, o autokomunikáciu Boha v Ježišovi Kristovi: i v sviatostiach, i v slove.*

Na druhej strane existuje aj rozlíšenie medzi slovom a sviatosťami v tom zmysle, že prostredníctvom sviatostí získavame milosť posväcujúcu, prebývanie Ducha svätého, sviatostný charakter atď. Konštitúcia Druhého vatikánskeho koncilu Dei verbum hovorí: „Plán zjavenia sa uskutočňuje udalosťami a slovami, ktoré medzi sebou vnútorne súvisia.“[390] *Čiže pomocou slov a určitých udalostí, znakov sa prihovára Boh. Po hebrejsky sa slovo povie dabar. V origináli má plnší význam ako v preklade. V slovenčine výraz slovo znamená skôr myšlienku, ktorá bola vyjadrená jazykom. Rozlišuje sa pritom úroveň slov od úrovne skutkov. Niečo iné je rozprávať*

---

388 TALIANSKA BISKUPSKÁ KONFERENCIA: *Evangelizzazione e Sacramenti.* CEI 5/1973, s. 77 – 104.

389 COLOMBO, G.: *Predicazione e celebrazione. Riflessioni teologiche*. In: AA.VV.: *Predicare oggi.* Milano : Ancora, 1982, s. 50.

390 DV, art. 2: „*Haec revelationis oeconomia fit gestis verbisque intrinsece inter se connexis...“*

a iné je vykonať. V hebrejčine slovo a čin sú spolu, t.z., že Boh, keď hovorí, on aj koná. Božie myslenie a Božie konanie sú vyjadrené jedným dabar. *Čiže Boh nevie byť rozštiepený ako človek, že teoreticky niečo prisľúbi, ale na skutok zabudne.*

Napr. udalosť Poslednej večere Ježiša s apoštolmi je vysvetľovaná prostredníctvom slova. Pri omši sa nepoužíva film, fotografie, alebo iné znaky, ale pomocou slova je táto udalosť znovu sprítomňovaná a vysvetľovaná. Slovo, ktoré sa vysvetľuje, ono neinformuje, ale koná, spôsobuje to, čo ohlasuje. Slovami toto je moje telo... krv, sa aktualizuje to, čo sa pripomína. Čiže slovo sa stáva sviatosťou a vo sviatosti sa koná to, čo bolo predtým ohlásené. Liturgická slávnosť robí evidentnou účinnosť Božieho slova.

Potvrdzuje to aj náuka o stole slova a stole obety, ktorú nachádzame v Sacrosanctum Concilium: „Dve časti, z ktorých určitým spôsobom pozostáva omša, liturgia slova a liturgia eucharistie, sú navzájom tak úzko spojené, že tvoria jediný bohoslužobný úkon.“ [391] *To znamená, že liturgia Božieho slova nie je úvod do niečoho, čo má prísť neskôr, ako dôležitejšie, čiže sv. prijímanie. Ale prvá časť kultu je rovnako hodnotná ako druhá. Preto aj postavenie a vysluhovanie homílie je jedinečné. Ona berie svoju hodnotu na jednej strane z vnútorného spojenia s Božím slovom a na druhej strane zo spojenia s celebrovaním sviatostí. Homília je potom mostom, ktorý spája tieto dve časti liturgie. Je potrebné vyvinúť všetko úsilie na to, aby sa v liturgickej slávnosti neoddeľovali tieto dve časti od seba ako nezávislé. Napr. žeby sa prvej časti prisúdil charakter didaktický, pedagogický a druhej časti omše sakramentálny. Tieto dve časti sú vnútorne spojené.*

Rozdielne spôsoby jedinej Kristovej prítomnosti v boho-službe slova a obety vystihol taliansky teológ Ruffini týmito slovami: „Dialogické stretnutie medzi Božím slovom, ktoré interpeluje človeka a odpoveďou človeka, ktorá sa konkretizuje vo viere, je už sakramentálne. Presne povedané: sviatostné

391 SC, art. 56: *„Duae partes e quibus Missa quodammodo constat, liturgia nempe verbi et eucharistica, tam arcte inter se coniunguntur ut unum actum cultus efficiant.“*

stretnutie znamená vznik a plnosť vývoja dialogického stretnutia, ktoré má svoj začiatok v uverení v Božie slovo.“ [392]

Teda, na jednej strane je tu Boh, ktorý sa človeku prihovára, komunikuje, na druhej strane je tu človek, ktorý odpovedá a odpoveď sa volá: viera. Stretnutie sa deje cez znaky: voda pri krste, chlieb a víno pri omši, krizma pri birmovke, rozhrešenie pri pokání, olej pri chorých, vkladanie rúk pri ordo, podané ruky a sľub pri manželstve. Toto stretnutie je sakramentálne, znakové, ale aj slovo je určitý znak. Bez slov by boli sviatosti prázdnymi znakmi, nezrozumiteľnými.

Zaujímavé rozlíšenie napísal španielsky teológ, Alonso Schoeckel. Aby vysvetlil ako rozumie vzťah medzi liturgiou slova a liturgiou obety, rozlišuje medzi aktuálnosťou a aktualizáciou. Aktuálnosť je úsilie kazateľa urobiť biblické posolstvo pre dnešnú dobu plodným, významným, zaujímavým. Iná skutočnosť je aktualizácia, ktorá predstavuje vnútornú charakteristiku toho istého posolstva, skrze ktoré Kristus je prítomný dnes v čítaní a vzniká osobná komunikácia medzi ním a človekom. Vysluhovanie sviatosti aktualizuje Božiu skutočnosť. Ukázať, že Boh je aktuálny aj pre dnešné časy a zostať pritom na rovine intelektuálnej, by bolo ochudobnením. Avšak sviatostná dimenzia, aktualizácia, garantuje hlbšie prežívanie Božej skutočnosti. [393]

Ešte treba dodať, že v rámci liturgie, sa najjasnejšie ukazuje nielen účinnosť Božieho slova a sviatostí, ale Písmo sa stáva eucharistiou. Nielen preto, že liturgia slova vyúsťuje do liturgie obety. Ale hlavne preto, že ako živé údy Kristovho tela sa veriaci ľudia zúčastňujú na dokonalej chvále, ktorú vzdal Kristus Otcovi. Pod vplyvom Ducha Svätého sa tie isté slová z Písma - či sú to žalmy, alebo hymny, alebo modlitby - stávajú vďakovčinením, vďakyvzdávaním (eucharistion). Preto mohol Ambróz napísať: „Keď čítam Písmo, Boh sa vracia prechádzať sa po zemskom raji.“ *(Epistola 49, 3.) Uvedomoval si, že keď číta Písmo, pod vplyvom Ducha Svätého slová sprítomňujú Božiu skutočnosť. A Božia prítomnosť vytvára všade raj okolo seba.*

---

392 RUFFINI, E.: *Iniziazione cristiana.* In: *Nuovo Dizionario di Teologia,* Alba, 1977, s. 672.

393 Porov. SCHÖKEL, L. A.: *Commentarios a la constitucion Dei Verbum sobre la divina rivelacion.* Madrid : 1969, s. 699

Z doposiaľ povedaného vyplýva vzťah, ktorý výstižne pomenoval O. Pesch: „Slovo je dušou sviatosti a sviatostný obrad je stelesnením slova, takže už nemožno oddeľovať od seba slovo a sviatosť, ako to učil Augustín.“ [394]

Je zaujímavé, že čitatelia Tomášovej Summy, po celé storočia nezbadali, že má v náuke o sviatostiach také výpovede, ktoré činia od koreňa zbytočnými kontroverzie na tému: slovo a sviatosť. Tomáš zdôvodňuje, že je potrebná zmyslová látka a determinujúce slovo.[395] *Zmyslová látka je potrebná, pretože spása má platiť nielen duši, ale aj telu. A to skrze zmyslový znak a potom tiež preto, lebo Božie slovo samo k nám prišlo v tele. Teda inkarnácia je pre nás model, prečo jestvujú sviatosti. Slovo je zasa potrebné, lebo bez neho by úkon nemohol byť jednoznačný.*

Sviatosť práve skrz sviatostné slovo sa stáva ohlasovaním viery. A pretože sviatostný úkon sám má charakter slova, dá sa povedať, že sviatosti sú najkoncentrovanejšou formou ohlasovania. Čiže najsústredenejšia, najzhustenejšia forma ohlasovania je sviatosť, lebo ona spôsobuje to, čo ohlasuje. Ako okuliare, alebo lupa skoncentruje slnečné lúče do jedného bodu, tak že možno aj papier zapáliť, podobne sa dá povedať, že sviatosti sú najkoncentrovanejším bodom ohlasovania a kázania. [396]

---

394 PESCH, O.H.: *Der Ort der Homiletik innerhalb der Theologie.* In: *Verkündingen.* Stuttgart : Kath. Bibelwerk, 1967, s. 63.

395 AKVINSKÝ, T.: *Summa Theologica* III, 60, s. 4 – 7.

396 Porov. PAGIEWSKI, H.: *Personalistyczny charakter przepowiadania slowa Bożiego.* In: *Teologia przepowiadania slowa Bożiego.* Warszawa : Akademia teologii katolickiej, 1970.

5. 1. 4. Kňazský, prorocký a kráľovský úrad v liturgii

Po analýze vzťahu medzi slovom a sviatosťami je vhodné rozobrať teraz detajlnejšie vzťah medzi kňazskou, kráľovskou a prorockou funkciou v Cirkvi, čím sa skompletizuje teologická náuka o homílii. Liturgia je verejná činnosť, verejný úkon kňazskej úlohy Ježiša vykonávaný jeho Cirkvou. Ježišove skutky ako kňaza, v jeho osobnom uctievaní Otca, kulminujú v jeho smrti a zmŕtvychvstaní. Ježišova bohoslužba je samozrejme jedinečne v ňom samom, čiže iba jeho kult má spásonosnú silu. V tomto zmysle spása priamo závisí na účasti na jeho vykúpnej bohoslužbe. Patriť ku Kristovi, byť členom jeho mystického tela, Cirkvi, je základom uvedomelej participácie na jeho kulte a jeho kňazstve. Individuálna alebo spoločná bohoslužba hriešneho ľudstva môže mať spásonosnú účinnosť iba natoľko, nakoľko je účasťou na Kristovom kulte. Z toho sa dá ľahko pochopiť prečo Cirkev prisudzuje takú dôležitosť liturgii a vernému zachovávaniu noriem s ňou spojených. [397]

Kristus, učiteľ, prorok pozýva ľudí k osobnému vzťahu s Bohom. Ten sa rozvíja v odmietaní hriechov a bezpodmienečnou vierou v neho, čím vzniká vnútorný, osobný, intímny vzťah s ním. Zároveň je Ježiš Slovo, ktoré Boh adresuje človeku a pozýva ho k oslave, uctievaniu, bohoslužbe, klaňaniu, vzdávaniu vďaky, čiže k najzákladnejšiemu vzťahu stvorenstva k Stvoriteľovi. Ježiš nepozýva človeka iba k individuálnemu spôsobu vzdávania úcty, ale k uvedomelej participácii na jeho vykupujúcej bohoslužbe. Učiaca úloha vedie ku kňazskej funkcii a uspôsobuje jednotlivca aj spoločnosť na aktívne vykonávanie kňazského úradu (porov. SC 9).

---

397 Porov. DALLA TORRE, G: *La collaborazione dei laici alle funzioni sacerdotale, profetica e regale dei ministri sacri.* In: *Monitor Ecclesiasticus,* 109, 1984, s. 164; Porov. tiež DE BERNARDIS, L.M: *Diritti soggettivi e aspectative dei laici in relazione ai " tria munera" della Chiesa nell´attuale evoluzione del diritto canonico.* In: AA.VV.: *I diritti fondamentali del cristiano nella Chiesa e nella societá* (Atti del IV Congresso interanzionale di diritto canonico, Friburgo, (Švajčiarsko) 6.-11. 1980, ed. CORECCO, E. - HERZOG, N. - SCOLA, A., Friburg (Švajčiarsko) - Freiburg (Nemecko) - Milano, 1981, s. 283. Porov. tiež BROVELLI, F.: *L'omelia parte della celebrazione liturgica.* In: AA.VV.: *Predicare oggi.* Milano : Ancora, 1982, s. 115-136.

Takže, ako čítame v Sacrosanctum Concilium: *„v liturgii vyvrcholuje činnosť Cirkvi a zároveň v nej pramení všetka jej sila.“*[398] Aj na inom mieste v Sacrosanctum Concilium koncilní otcovia prehlásili, že každá liturgická služba, ako dielo Krista kňaza je mimoriadne posvätným úkonom, ktorému sa čo do účasti nevyrovná tým istým titulom a v tom istom stupni nijaká iná cirkevná činnosť. (SC 7) Alebo v Presbyterorum ordinis: „*Eucharistia sa javí ako prameň a vrchol všetkej evanjelizácie...*“ (porov. CIC 1983 kán. 897).[399]

Výkon prorockej úlohy Krista, ako sme doteraz videli, nie je obmedzený len na volanie k pokániu a ku vzdávaniu vďaky. Existuje celý rad aktivít, ktoré majú príbuznosť s ohlasovaním, pochopením, vysvetľovaním a komunikáciou plnej pravdy o spáse a vykúpení (porov. LG 12, 13, 24, 25; CD 4; PO 4).

Druhý vatikánsky koncil, vychádzajúc z tradície Cirkvi, urobil dôležité rozlíšenie, ktoré sa týka liturgického ohlasovania. Kým všeobecné ohlasovanie je účasťou na prorockom ohlasovaní Krista, liturgické ohlasovanie, čiže homília je skutok Krista, kňaza.

Ešte si treba všimnúť, že ani funkcia Krista - kráľa nevypadáva z kontextu ohlasovania. V liturgii sa prezentuje komplex vzťahov založených na sviatostnej konfigurácii voči Kristovi. Tieto vzťahy sú multivalentné. Kráľovský úrad Ježiša je jasný v tom, že on vedie tých, ktorí veria v neho, vo výkupnej submisii Otcovej vôli. V tom istom čase je on tým, ktorý vyprázdnil seba samého, poslušný až na smrť. Je dobrý pastier, pastier stáda, ale je zároveň baránkom božím. [400]

---

398 SC, art. 10: *„Liturgia est culmen ad quod actio Ecclesiae tendit et simul fons unde omnis eius virtus emanat.“*

399 PO, art. 5: *„Quapropter Eucharistia ut fons et culmen totius evangelizationis apparet...“.*

400 Porov. DAMIZIA, G.: *Rapporto tra munus docendi e munus sanctificandi.* In: *Monitor Ecclesiasticus,* 109, 1984, s. 100-121.

Každý má v liturgickom slávení úlohy, ktoré sú mu vlastné a často sú multivalentné. To však neznamená že sú okrajové v porovnaní s inými úlohami. V liturgickej oslave Ježiš koná nie iba ako kňaz a obeť, ale tiež ako kráľ, ako hlava jeho mystického tela. Vo vzťahu k zhromaždeniu, je Ježiš vodcom a predstaveným. Vo vzťahu k Otcovi, Ježiš zhŕňa modlitbu celého spoločenstva a robí z nej chválospev. Liturgia je úkon celého tela: hlavy aj údov, ale usporiadaným spôsobom (porov. CIC 1983, kán. 899 § 2.)

Primárna úloha ordinovaného služobníka je sviatostná reprezentácia Krista ako hlavy (porov. LG 10, 11, 20; PO 2, 5, 12; kán. 1008 CIC 1983).

To znamená, že on nie je predstaveným (vodcom, predsedom) v tom zmysle, žeby bol ľuďmi volený ako poslanec. V demokratických krajinách sme si zvykli dívať sa na vedúcich pracovníkov, ako na takých, ktorým na čas bola odovzdaná moc riadenia. Ale v Cirkvi je kráľovská funkcia iná. Vyplýva zo sviatostnej konfigurácie ku Kristovi. To má špecifický význam pre homíliu a pre definovanie toho, kto ju môže prednášať.

5. 2. Kto smie mať homíliu

Trojaký úrad Krista kňaza, proroka a kráľa je vo svojej rozlišnosti vnútorne súvzťažný. Tieto úrady navzájom súvisia, pretože sú to funkcie jednej osoby Ježiša Krista. Vždy sa musí podčiarkovať jednota medzi nimi. Každý člen cirkvi sa podieľa na týchto úlohách podľa svojej osobitnej sakramentálnej konfigurácie voči Ježišovi.[401]

Prechod od jednoduchého ohlasovania - a vyučovania v širokom slova zmysle, mimo liturgie, ktoré bolo analyzované v prvej časti tejto práce, (to znamená účasť na vykonávaní munus docendi) - ku úkonom vo schválenej liturgii je viac ako len jednoduchou zmenou fyzického alebo teoretického pohľadu. „*V liturgii Boh priamo hovorí k svojmu ľudu, Kristus ohlasuje svoje*

[401] Porov. DĘBIŃSKI, A.: *Wprowadzenie w problematykę spotkania: Kapłaństwo powszechne a kapłaństwo hierarchiczne.* In: *Kapłaństwo powszechne a kapłaństwo hierarchiczne*. Lublin : ed. A. Kaczor, 1998, s. 19.

evanjelium...“[402] Sviatostne kňaz koná „v osobe Krista, hlavy cirkvi.“ Rozličné úlohy vysvätených služobníkov a laikov v liturgických sláveniach, sú vo sviatostnej dynamike podobné snúbeneckému vzťahu medzi Kristom a jeho Cirkvou (porov. SC č. 7, 47, 84, 102; LG 42, 44; PO 16; ChL č. 51). Ľudia vierou aktívne prijímajú Božie slovo, ktoré v ich živote prináša ovocie pre spásu. V liturgickom slávení, KTO hovorí a KTO koná je nielen otázkou funkcie, ale oveľa viac otázkou sviatostnej konfigurácie osoby, ktorá koná in persona Christi. [403]

Vysvätený služobník môže mať nejaké rečnícke nedostatky alebo mu môžu chýbať intelektuálne talenty. Nejakí laici by mohli byť oveľa kvalifikovanejší rečníci. Avšak podľa katolíckej viery účinnosť liturgického slova a úkonu vyplýva z moci Ducha Svätého, ktorý je aktívny vo vysvätenom služobníkovi a nie z jeho osobných talentov. V tomto zmysle napísal Joseph E. Fox: *„Koncilovi otcovia nevyhlásili explicitne kto môže prednášať homíliu, ale z veľmi podrobného štúdia koncilového učenia je možné urobiť uzáver, že iba vysvätený služobník je oprávnený mať homíliu.*“[404]

5. 2. 1. Integrálny akt ohlasovania a obetovania

Koncilní otcovia veľmi nástojili na skutočnosti, že verejná bohoslužba Cirkvi, ktorá zahŕňa sviatostné slávenie slova a obety, vytvára jeden integrálny akt (porov. SC č. 35, 48, 50, 56; PO 4). Jednota služby slova a obety v liturgii sa interpretujú koncilovými otcami, ako také, ktoré majú priamy súvis k podstatnému rozlišovaniu medzi kňazmi a laikmi. Toto sa zakladá na fakte, že liturgia je bohoslužba jednej osoby Ježiša Krista, videného z perspektívy

---

[402] SC, art. 33: *„In Liturgia enim Deus ad populum suum loquitur; Christus adhuc Evangelium annuntiat.“*

[403] Porov. MARSILI, S.: *La parola nel culto. Saggio di fenomenologia liturgica.* In: *Rivista Liturgica*, 53, 1966, č. 2, s. 149-164.

[404] FOX, J.E.: *L´omelia e l´interpretazione autentica del canone 767 § 1.* In: *Ephemerides liturgicae,* 106, 1992, s. 23.

jeho vzkriesenej ľudskosti, v súčasnosti prezentovaného v mystickom tele: Cirkvi.[405]

Jedna osoba, Ježiš Kristus, to jest celé mystické telo sa skladá z hlavy a členov. Ponúka integrálnu službu: vzdávanie vďaky Otcovi. Integrita osoby Krista si vyžaduje nevyhnutne jednotu slova a obety. Nie sú to len dve rozličné aktivity v liturgii: jedna prorocká a druhá kňazská. Je to jeden integrálny úkon, ktorý je vykonávaný jednou osobou Ježiša Krista ako kňaza. Všetci veriaci vo všeobecnom zmysle majú účasť na Kristovom úrade kňaza, proroka a kráľa. Avšak všetci tak robia podľa určitého poriadku, podľa ich sakramentálneho postavenia v Kristovi, ako poznamenáva v liste kardinál Wright: *„Problémom je, či rozšírenie úradu kázania na laikov nezatieni podstatné rozlíšenie medzi ministeriálnym kňazstvom a všeobecným kňazstvom všetkých veriacich. Toto sa vzťahuje osobitne na kázanie laikov počas sv. omše. Liturgia slova a liturgia eucharistie sú tak tesne spojené, že vytvárajú jeden úkon bohoslužby a v omši, ktorá je slávená komunitou, kňaz vykonáva nielen jednu službu: slova, ale aj obetu, a aj úrad pastiera ľudu.“* [406]

5. 2. 2. Sakramentálna konfigurácia: *in persona Christi*

Čím intímnejšie spojenie s osobou Ježiša Krista sa vyžaduje na určitý úkon, tým menej je iná osoba schopná vykonávať tento úkon. Napríklad odpustenie hriechov je vnútorný, intímny, osobný úkon Krista v osobe kňaza, ktorý žiadna iná ľudská osoba nemôže urobiť. Čiže na základe určitej konfigurácie voči Kristovi, človek – kňaz je uschopnený vykonávať úkony, ktoré sú osobnými úkonmi Krista. Do spovedelnice by si mohol sadnúť aj

[405] Porov. CONGAR, Y.: *La relazione tra il culto o il sacramento e la predicazione della parola*. In: *Concilium,* 4, 1968, č.3, s. 447-458.

[406] KONGREGÁCIA PRE KLERIKOV: *List kardinála J. Wrighta kardinálovi J. Döpfnerovi,* už cit. s. 183.

lepší odborník z psychológie, ale to čo by robil, bolo by sviatosťou? Aj na kazateľnicu sa môže postaviť laik. Ale to, čo prednáša je homília? [407]

V liturgii sa zúčastňujeme na najosobnejších aktivitách Ježiša, Boha a človeka a jeho účinnej obete seba samého Otcovi. Táto špecifická dynamika Boha a človeka v jednej osobe Ježiša Krista je reprezentovaná vo vzťahu vysväteného služobníka a ľudí. Obidva rozmery sú nevyhnutnou časťou verejnej bohoslužby. Keď je takto daná osobná intimita úkonu služby a jej jednoty, iba vysvätený služobník môže hovoriť a konať v mene Ježiša Krista ako hlavy, in persona Christi.[408]

V liturgii vykonáva Kristus všetky tri funkcie svojej vykupiteľskej misie kňaza, proroka a kráľa, hoci liturgia je stále charakterizovaná ako úkon Krista - kňaza. Na to sa treba dívať z obidvoch perspektív: Cirkvi a Kristovej obety, t.j. aktivity Krista ako Boha a človeka. Pozerajúc na veci z božskosti Krista ako kráľa, ukazuje sa, že On vedie celé zhromaždenie, je jeho hlavou, ako prorok On ohlasuje Božie slovo, ba On je Božie slovo, On je slovo Boha. Ako kňaz, On obetuje prijateľnú obetu jeho vlastného tela a krvi Otcovi.

Keď sa pozeráme na celú záležitosť z perspektívy ľudskosti Krista, táto dynamika je značne iná. Ľudský Ježiš - kráľ: úplne sa podriaďuje vôli Otca. Ľudský Ježiš - prorok: počúva posolstvo Otca, prijíma ho do svojho srdca tak hlboko, že sa vlastne stáva telom, jeho stelesnením. Ľudský Ježiš - kňaz: je nevinnou obeťou obetovanou za hriešnikov. Liturgické zhromaždenie aktivizuje túto dynamiku osobného Ježišovho bytia a jeho vzťahov. Ten, kto prednáša homíliu, koná sviatostne na mieste Ježiša kňaza, vyslovujúc jeho

---

[407] Porov. CORECCO, E.: *Riflessione giuridico-istituzionale su sacerdozio comune e sacerdozio ministeriale.* In: *Popolo di Dio e sacerdozio (Atti del IX Congresso nazionale dell´ATI, Cascia 1981).* Padova : 1983.

[408] Porov. GOENAGA, J. A.: *L'omelia: azione sacramentale e azione magisteriale.* In: *Liturgia*, 11, 1977, č.239-240, s. 174-193.

slová a vykonávajúc jeho kult. Vystupuje ako prorok, ohlasujúci a vysvetľujúci Božie slovo a ako kráľ, ktorý má autoritu pastiera.[409]

Nasledujúca tabuľka umožňuje popri opakovaniach v koncilových dokumentoch získať prehľad o tom, čo a kde bolo o homílii povedané.

Dokument	Čo je	**Kedy má byť**	**Odkiaľ – zdroje**	**Cieľ - úloha**	**Ako**
SC 24			***Sväté Písmo:*** ***najväčší význam***		
SC 35	*časť liturgického úkonu*	*v rubrikách vyznačiť miesto*	*hojnejšie a rozmanitejšie čítania* *Sväté Písmo* *a liturgia*	*ohlasovať podivné Božie diela v dejinách spasenia*	*svedomito* *a náležito*
SC 52	*súčasť samej liturgie*	*nedeľa a zasvätené sviatky*	*z posvätného textu*	*vysvetliť tajomstvá viery* *a zásady kresťanského života*	
DV 24			*v Písme zdravá strava a sviežosť*		

409 Porov. RICCHETTI, D.: *L'Omelia: attualizzazione del mistero, alimento della vita spirituale*. In: *Liturgia,* 15, 1981, č.351-352, s. 734-747; BROVELLI, F.: *La celebrazione liturgica: la Parola si fa evento*. In: *Vita Monastica*, 39, 1985, č.163, s. 27-46.

Sumárne koncilové stanovisko vo vzťahu k prednášateľovi homílie sa ukazuje dosť jasné. Bolo myslené exkluzívne ako funkcia vysvätených služobníkov. Nikde nie je žiaden náznak toho, že by to malo patriť do kompetencie laikov. Ak teda koncil explicitne nerezervuje homíliu kňazom alebo diakonom, tak ako to urobil neskôr Kódex kánonického práva, to ešte neznamená, že ju dovoľuje laikom. Preto bolo potrebné toto rozšírené skúmanie koncilových zámerov.

5. 2. 3. Mimokoncilové dokumenty o homílii

Vyhlásenia Druhého vatikánskeho koncilu ohľadne homílie vytvárajú určité pozadie, na ktorom je možné vytvoriť si lepší obraz o legislatívnom a magisteriálnom využití koncilového učenia. Toto koncilové učenie určuje ďalší vývoj cirkevného chápania homílie v rokoch po Druhom vatikánskom koncile, ktoré vedú k juridickému formulovaniu a právnej interpretácii v roku 1983 v Kódexe kanonického práva.

Všeobecne panuje zhoda v názoroch na podstatu homílie. Kontroverzie, diskusie a nedorozumenia sú v otázke: kto smie prednášať homíliu. Námietky teda nesmerujú proti homílii ako časti kultu, ani proti obsahu ohlasovania (čiže ČO sa má hovoriť), ale proti pragmatickému realizovaniu (čiže KTO ju smie povedať). Cirkevné magistérium poskytuje 20 vyhlásení, ktoré sa vzťahujú na podstatu homílie ako aj na jej prednášateľa.

1. List pápeža Pavla VI. o liturgickej reforme Sacram liturgiam (SL, 1964), v ktorom nariaďuje homíliu počas omše v nedeľu a sviatočné dni.[410]
2. Inštrukcia na vykonanie liturgických zmien Inter Oecumenici (IO, 1964) uprednostňuje homíliu pred tématickými kázňami. *„Ak sú navrhované*

[410] PAULUS PP. VI.: Litterae apostolicae motu proprio datae *Sacram liturgiam* quibus decernitur ut praescripta quaedam Constitutionis de sacra Liturgia a Concilio Oecumenico Vaticano II probatae vigere incipiant, 25. január 1964. In: *AAS*, 56, 1964, art. III, s. 139-144. *„Item a die, quem supra statuimus, iussum vigere volumus homiliae diebus dominicis et festis de praecepto in Missis habendae; ad normam art. 52.“*

schémy kázní v omši pre niektoré obdobie v roku, nech sa rešpektuje úzky vzťah a harmónia s principiál-

nymi obdobiami a sviatkami liturgického roka...“[411]

3. Inštrukcia o eucharistickom kulte Eucharisticum mysterium (EM, 1967) pripomína právo Božieho ľudu *„v omši byť živený ohlasovaním a vysvetľovaním božieho slova...*[412]
4. Inštrukcia pre aplikáciu liturgických predpisov, Liturgicae instaurationes (LI, 1970) zakazuje nahradiť homíliu *„inými čítaniami vybranými z posvätných alebo profánnych spisovateľov, z antiky alebo moderných časov“* a zároveň nariaďuje veriacim zdržať sa zásahov poznámkami, dialógom a pod. [413]

---

411 *SACRA CONGREGATIO RITUUM: Instructio* Inter oecumenici *ad exsecutionem Constitutionis de sacra Liturgia recte ordinandam, 1964. In: AAS, LVI, 1964, art. 54, s. 877-900.* „Homilia diebus dominicis et festis de praecepto habeatur in omnibus Missis, quae concurrente populo celebrantur, Missis conventualibus, in cantu atque pontificalibus minime exceptis. Diebus vero non festis, homilia commendatur praesertim in quibusdam feriis Adventus et Quadragesimae necnon in aliis occasionibus in quibus populus frequentior ad ecclesiam convenit. Nomine homiliae ex textu sacro faciendae intellegitur explicatio aut alicuius aspectus lectionum Sacrae Scripturae aut alterius textus ex Ordinario vel Proprio Missae diei, ratione habita sive mysterii quod celebratur sive peculiarium necessitatum auditorum. Si schemata praedicationis intra Missam habendae pro aliquibus temporibus proponuntur, intimus nexus cum praecipuis saltem temporibus et festis anni liturgici (df. Const. art. 102-104) seu cum mysterio Redemptionis harmonice servandus est; homilia enim est pars Liturgiae diei.“

412 SACRA CONGREGATIO RITUUM: Instructio *Eucharisticum mysterium* de cultu mysterii eucharistici, 25. máj 1967. In: *AAS*, 59, 1967, art. 20, s. 539-573. *„Populus ius habet in Missa nutriri verbi Dei annuntiatione et explicatione. proinde sacerdotes non solum homiliam quoties praecribitur aut expedit habeant, sed etiam curent ut ea quae tum ipsi quam ministri pro suo munere proferunt ita distinete dicant vel cantent, ut fideles illa clare percipiant et sensum eorum intellegant, immo ad responsionem et participationem sponte adducantur. Ad hoc congruis exercitationibus praeparentur ministri, praesertim in seminario et in domibus religiosis.“*

413 SACRA CONGREGATIO PRO CULTU DIVINO: Instructio tertia ad Constitutionem de sacra Liturgia recte exsequendem *Liturgicae instaurationes,* 5. september 1970. In: *AAS*, 62, 1970, art. 2a, s. 692-704. *„Liturgia verbi summa cura excolenda est. Numquam licet pro ea alias lectiones substituere, sive a sacris sive a profanis auctoribus, veteribus vel recentioribus, depromptas. Homiliae finis est nuntiatum dei verbum fidelibus explanare et ad huius aetatis sensum accommodare. Ipsa proinde ad sacerdotem spectat;*

5. Všeobecné smernice Rímskeho misála (VSRM, 1970) zhrňujú všetky dovtedajšie ustanovenia o homílii a dodávajú, že *„homíliu má spravidla povedať sám celebrujúci kňaz.“*[414]
6. Direktórium pre pastiersku službu biskupov Ecclesiae imago (EI, 1973) pripomína aj rétorickú stránku homílie: *„Biskup nech ju vykonáva...jazykom pomalým, familiárnym a prispôsobeným schopnostiam všetkých prítomných...“*[415]
7. Direktórium pre omše s deťmi Pueros baptizatos (PB, 1974) dovoľuje aj dialóg s deťmi. [416]

---

christifideles vero notationibus, dialogis, hisque similibus sese abstineant. Non licet unam tantummodo lectionem proferre.“

[414] *SACRA CONGREGATIO PRO CULTU DIVINO:* Institutio generalis Missalis romani, *26. marec 1970. In:* Missale romanum*. Editio typica altera, Typis polyglottis vaticanis 1975, art. 41 a 42, s. 19-92. „*Homilia est pars liturgiae et valde commendatur: est enim ad nutrimentum vitae christianae necessaria. Sit oportet explicatio aut alicuius aspectus lectionum sacrae Scripturae aut alterius textus ex Ordinario vel Proprio Missae diei, ratione habita sive mysterii, quod celebratur, sive peculiarium necessitatum auditorum. Diebus dominicis et festis de praecepto homilia habeatur in omnibus Missis, quae concurrente populo celebrantur; ceteris vero diebus commendatur, praesertim in feriis Adventus, Quadragesimae et temporis paschalis, necnon in aliis festis et occasionibus, in quibus populus frequentior ad ecclesiam convenit. Homilia de more ab ipso sacerdote celebrante habeatur.*“

[415] SACRA CONGREGATIO PRO EPISCOPIS: Directorium *Ecclesiae imago* de pastorali ministerio episcoporum, 22. február 1973. Typis Polyglottis Vaticanis 1973, art.59. *„Peculiaris praedicationis forma pro communitate iam evangelizata exstat homilia, quam Episcopus inter divinorum officiorum sollemnia sermone quidem plano, familiari et omnium adstantium captui accommodato, pronuntiat e textu sacro mirabilia Dei ac mysteria Christi recolens et vitae christianae legibus fideles instituens. Homilia, cum post lectionem divinam in actionibus liturgicis habetur, quae sunt omnis vitae Ecclesiae culmen et fons, ceteris praedicationis formis praestat et quodammodo eas recipit, cathechesim pťraesertim. Quam, si Episcopus raro vel difficilius ex professo per se ipse agere queat, homilia efficaciter praebet, summas veritates christianas e liturgia diei, nisi ratio pastorali aliud suadeat, breviter et pressius expromens.“*

[416] SACRA CONGREGATIO PRO CULTU DIVINO: Directorium *Pueros baptizatos* de Missis cum pueris,1. november 1973. In: *AAS*, 66, 1974, art. 48, s. 30-46. *„In omnibus Missis cum pueris magnum momentum homiliae tribuendum est, qua verbum Dei explanatur. Homilia pueris destinata interdum in dialogum cum iis transibit, nisi praeferatur, ut in silentio auscultent.“*

8. Apoštolská exhortácia Evangelii Nuntiandi (EN, 1975) zdôrazňuje homíliu aj preto, lebo *„mnoho farností a iných komunít žije a vzrastá práve zásluhou nedeľných homílii...“*[417]
9. Apoštolská exhortácia Catechesi tradendae (CT, 1979) obsahuje poznámku o dĺžke homílie: *„Nemá byť ani príliš dlhá, ani príliš krátka, ale má byť vždy starostlivo pripravená, dôkladná, dôsledná, uspôsobená na myslenie poslucháčov a rezervovaná ordinovaným služobníkom.“* [418]
10. Všeobecné smernice lekcionára (VSL, 1981) predstavujú tiež súbor všetkých dovtedajších predpisov a odporúčajú ju aj vo fériách Adventu, Pôstu a vo Veľkonočnom období. [419]

---

[417] PAULUS PP. VI.: Adhortatio apostolica *Evangelii nuntiandi* de evangelizatione in mundo huius temporis, 8. december 1975. In: *AAS*, 58, 1976, art. 43, s. 5-76. *„Verum, quoniam instauratus sacrae liturgiae ordo „Liturgiae Verbi“ multum auctoritatis attribuit, is profecto erret qui homiliam esse validum atque lectissimum peragendae evangelizationis instrumentum neget. Oportet sane pernoscere in usumque convertere sive postulationes sive virtutes, homiliae proprias, ut ea nempe pastoralis efficacitatis plenitudinem consequatur... Multae communitates sive paroeciales sive alius generis per homiliam, dominicis habitam diebus, vivant atque confirmantur, modo illis ditetur proprietatibus.“*

[418] IOANNES PAULUS PP. II.: Adhoratio apostolica *Catechesi tradendae*, 16. október 1979. In: AAS, 71, 1979, art. 48, s. 1277-1340. *„Haec animadversio ei catechesi etiam magis convenit, quae in Liturgiae fit celebratione, maxime in eucharisticis coetibus; in quibus sane, ratione ducta tum indolis peculiaris tum cursus sacrorum huiusmodi, homilia iter fidei resumit, quod catechesis proposuit, idque ad naturalem sibi terminum adducit; pariter discipulos Domini movet, ut iter spirituale in veritate, in adoratione gratiarumque actione cotidie suscipiant. Si res ita intellegatur, affirmari potest ipsam etiam paedagogiam catecheticam in Eucharistia initium atque perfectionem habere per totum nempe circulum anni liturgici. Praedicatio sacra vero, in textibus bilicis innixa, id, sua quidem ratione, efficit, ut Christifideles universa mysteria fidei atque normas christianae vitae satius altiusque cognoscant. Homiliae summa est diligentia adhibenda, atque curandum, ne nimis longa sit nec nimis brevis, ut accurate semper praeparetur, sententiis sit copiosa et apta audientibus, atque sacrorum administris reservetur. Locum suum in omni eucharistica Liturgia dominicis ac festis diebus de praecepto debet obtinere, atque etiam in celebratione baptismatis ac ritus paenitentialis, matrimonii et funeris. Hoc beneficiorum unum est liturgicae renovationis.“*

[419] SACRA CONGREGATIO PRO SACRAMENTIS ET CULTU DIVINO: Decretum *Ordo lectionum missae* de editione typica altera Ordinis lectionum missae, Prot. CD 240/1981. In: *Notitiae,* XVIII, 1981, s. 358-359; *Ordo lectionum missae,* ed. typica altera, 1981, s. VIII-IX.

11. Interpretácia Biblie v Cirkvi (IBC, 1993) nabáda ku aktualizácii a inkulturácii ako aj využívaniu hermeneutických princípov v ohlasovaní. 420

PRAENOTANDA: *De verbi Dei momento.* In: *Notitiae,* XVIII, 1981, s. 361-407; *Ordo lectionum missae, s*. XI-LII, art. 24, 25, 38, 41. *„24. Homilia, qua per anni liturgici cursum ex textu sacro fidei mysteria et normae vitae christianae exponuntur, ut pars liturgiae verbi saepius et inde a constitutione liturgica concilii Vaticani II potissimum est commendata, immo pro aliquibus casibus praescribitur. Ab ipso qui praeest de more habenda, homilia in missae celebratione eo tendit ut nuntiatum Dei verbum una cum liturgia eucharistica fiat „quasi annuntiatio mirabilium Dei in historia salutis seu mysterio Christi". Etenim mysterium paschale Christi quod lectionibus et homilia nuntiatur, per missae sacrificium exercetur. Christus autem in ecclesiae suae praedicatione praesens semper adest et operatur. Homilia igitur sive verbum Scripturae sacrae nuntiatum sive alium liturgicum textum explicet, communitatem fidelium ad eucharistiam actuose celebrandam ducere debet, ut „vivendo teneant quod fide perceperunt". Hac viva expositione Dei verbum, quod legitur, et celebrationes ecclesiae, quae peraguntur, maiorem efficacitatem acquirere possunt, si homilia revera sit fructus meditationis, apte parata, non nimis protracta nec nimis brevis, et si in ea ad omnes praesentes, etiam pueros et incultos, attendatur. In concelebratione homiliam habet de more clebrans principalis, vel unus e concelebrantibus.*

25. Diebus praescriptis, dominicis nempe et festis de praecepto servandis, etiam in missis quae vespere diei praecedentis celebrantur, homilia haberi debet in omnibus missis, quae concurrente populo celebrantur. Etiam in missis cumpueris et cum coetibus particularibus habenda est homilia. Homilia valde commendatur in feriis adventus, quadragesimae et temporis paschalis pro fidelibus qui modo regulari celebrationem missae participant, necnom in aliis festis et occasionibus in quibus populus frequentior ad ecclesiam convenit.

38. Qui liturgiae verbi praeest, intimum quod continet nutrimentum cum fidelibus, praesertim in homilia communicans, etsi auscultans et ipse verbum Dei ab aliis proclamatum, manet semper primus cui munus est traditum verbum annuntiandi. Cum per se vel per alios curaverit ut apto modo verbum Dei proclametur, sibi de more relinquit aliquas monitiones contexere ad attentiorem fidelium auditionem reddendam et, praecipue, homiliam ad fecundiorem verbi Dei perceptionem in iisdem fovendam, facere."

420 COMMISSION BIBLIQUE PONTIFICALE: Document *L´interprétation de la Bible dans l´Église,* 21. september 1993. In: *Biblica*, 74, 1993, s. 451-528, kap. IV, C, 3. *„L´explication qu´on donne des textes bibliques au cours de l´homélie ne peut entrer dans beaucoup de détails. Il convient donc de mettre en lumiere les apports principaux de ces textes, ceux qui sont les plus éclairants pour la foi et les plus stimulants pour le progrés de la vie chrétienne, communautaire ou personnelle. En présentant ces apports, il faut faire oeuvre d´actualisation et d´inculturation, selon ce qui a été dit plus haut. A cet effet,*

12. Direktórium pre službu a život kňazov Dives Ecclesiae (DE, 1994) pripomína vzdialenú a bezprostrednú prípravu liturgickej homílie. [421]

Ďalších osem textov, kde sa o homílii hovorí sú predpisy pre vysluhovanie obradov:

13. Ordo Baptismi parvulorum 45;

14. Ordo Confirmationis 22;

15. Ordo Paenitentiae 25;

16. Ordo Unctionis infirmorum 82;

17. Ordo celebrandi Matrimonium 22, 42, 57;

18. Ordo exsequiarum 27, 46, 50, 51.

19. Ordo initiationis christianae adultorum 138,161,168,175,185;

20. Institutio generalis de Liturgia Horarum 47.

Všetky oficiálne dokumenty teda potvrdzujú, že homília je liturgickým úkonom. Zriedkavo sa terminologicky zmiešava s inými formami ohlasovania - kázania.

Samozrejme, že niektoré elementy sa opakujú vo všetkých dokumentoch. Sú však aj také vyjadrenia, ktoré sa nachádzajú iba v jednom z citovaných dokumentov. Aby sa jasne zvýraznilo, ako sa aj teologicky kryštalizovala náuka o homílii po koncile, uvádzame na tomto mieste prehľadnú tabuľku.

Dok	Kto	Čo	Kedy	Odkiaľ	Cieľ	Ako	Komu

des principes herméneutiques valables sont nécessaires. un manque de préparation en ce domaine a pour conséquence qu´on est tenté de renoncer á approfondir les lectures bibliques et qu´on se contente de moraliser ou de parter de questions actuelles, sans le éclairer par la Parole de Dieu.“

421 KONGREGÁCIA PRE KLERIKOV: Directorium *Dives Ecclesiae* pro Presbyterorum ministerio et vita, 31. marec 1994. Cittá del Vaticano : LEV, 1994, art. 46. *„Ad hoc propositum consequendum presbyter suum esse sentier studere peculiari cum diligentia praeparationi, tum remotae, tum proximae, homiliae liturgicae, eius argumentis, temperationi partis declarativae cum parte applicativa, paedagogiae et technicae agendi, usque ad bonam dictionem, dignitatis actus observantem et auditorum.“*

SL 1964 čl. 3			počas omše v nedeľu a prikázané sviatky				
IO 1964 čl. 54		vysvetlenie určitého aspektu čítaní časť liturgie dňa	nedele a prikázané sviatky; férie Advent pôst	Sv. Písmo alebo iný text omšového ordinária; texty dňa		požiadavky poslucháčov schémy kázní: rešpektovať liturgický rok	
EM 1967 čl. 20	kňazi		koľkokrát je predpísaná alebo vhodná		voviesť veriacich k odpovedi a zúčastnenosti	nahlas dôstojne primerané cvičenia v seminári	ľud má právo byť živený ohlasovaním a vysvetľovaním

Dok	Kto	Čo	Kedy	Odkiaľ	Cieľ	Ako	Komu
LI 1970 čl. 2	úloha vykoná-vať homíliu prislúcha kňazom				Božie slovo robiť pochopiteľným	neprípustné nahradiť profánnymi čítaniami; nie je dovolené iba jedno čítanie	veriaci: zdržať sa poznámok, dialógu
VSRM 1970 čl. 41 čl. 42	sám celebrujú-ci kňaz	súčasť liturgie; výklad Písma	v nedeľu a prikázané sviatky; férie Advent, pôst Veľká noc; viac ľudí	Písmo; omšové ordinária; proprium dňa	zveľadenie kresťanského života		
EI 1973 čl. 59			po čítaní Písma v priebehu liturgie	posv. texty z liturgie dňa	vykreslenie Božích diel formovanie veriacich	jazyk pomalý familiárny prispôsobivý	
PB 1974 čl. 48		vysvetlenie Božieho slova					pre deti – dialóg
EN 1975 čl. 43					účinný prostriedok evanjelizácie		mnoho farností a komunít vzrastá
CT 1979 čl. 48	rezervo-vanie ordinova-nému služobní-kovi	liturgický rámec	každá nedeľa a sviatok; aj krst, sobáš, pokánie, pohreb	liturgické texty	rozvíjať plán viery navrhnutý katechézou pre cestu pravdy vo vzdávaní vďaky	ani príliš dlhá ani krátka; starostlivo pripravená, dôkladná, dôsledná, uspôsobená	
VSL 1981 čl. 24	predsedajú ci pri konce-lebrácii celebrant alebo koncele-brant	časť liturgie slova v kázaní cirkvi je Kristus vždy prítomný a trvale pôsobí	v priebehu cirkevného roka	z posvätného textu	vysvetlenie tajomstva viery a pravidiel života ohlasovať Božie dielo v Kristovom tajomstve; činé slávenie eucharistie	ovocie rozjímania; vhodne pripravená; nie príliš dlhá ani krátka	
VSL 1981			nedeľa, prikázané sviatky;				za účasti ľudu;

čl. 25			aj večer predchádzajú ceho dňa				omše pre deti a zvláštne zhromaždenia
VSL 1981 čl. 38	predseda-júci				plodnejšie prijať Božie slovo		
IBC 1993 čl. 4/c/3						aktualizácia inkulturácia hermeneutické princípy	
DE 1994 čl. 46	kňaz - povinnosť					vzdialená a bezprostredná príprava; rovnováha medzi vysvetľovaním a aplikáciou; dobrá výslovnosť	

Po tejto koncilovej a pokoncilovej analýze a komentároch, ktoré osvetľujú teologický koncept homílie, vzťah prorockého a kňazského úradu v liturgii ako aj evidentnej súvislosti medzi slovom a sviatosťami, môžeme teraz pristúpiť k poslednej časti práce, v ktorej sa pokúsime rozobrať právne ustanovenia o homílii.

6. LEGISLATÍVA O HOMÍLII

Pápeži Ján XXIII., Pavol VI., aj Ján Pavol II. si veľmi želali aktualizovať normy platné pre celú cirkev. Jeden z projektov od r. 1969 má názov Lex Ecclesiae Fundamentalis. Podstúpil štyri ďalšie redakcie v nasledujúcich rokoch, no nikdy sa nestal oficiálnou zbierkou zákonov. Krátko sa mu budeme venovať v nasledujúcej kapitole. Avšak definitívne vyjadrenie o homílii a o tom, kto ju môže prednášať nachádzame až v novom Kódexe kánonického práva z roku 1983.

6.1. Predpisy o homílii v postkoncilovom období

6.1.1. Lex Ecclesiae Fundamentalis

Z hľadiska ohlasovania sú pre nás zaujímavé kánony 57 – 65 LEF (Lex Ecclesiae Fundamentalis).[422] Hovorí sa v nich o povinnosti evanjelizovať, ktorá sa vzťahuje na každého pokrsteného a o tom, že aj laici, nakoľko je to kompatibilné s ich stavom, môžu mať poslanie na vyučovanie v Cirkvi. Potvrdzuje sa však aj to, že pre vykonávanie služby Božieho slova je dôležité prijať *missio* od kompetentnej cirkevnej autority, alebo alebo mať špeciálnu fakultu, alebo mať úrad, ktorý v sebe zahrňuje aj povinnosť ohlasovania.[423]

V druhom paragrafe toho istého kánonu sa spomína fakulta pre biskupov, ktorí majú pozvať na pomoc rehoľníkov a laikov obidvoch pohlaví, aby ako Kristovi svedkovia spolupracovali na evanjelizácii: *„Pri vykonávaní*

[422] Publikované v *Il Regno. Documentis,* 14, 1970, s. 284 – 300. Po konzultáciách so svetovým episkopátom bolo ďalšie vydanie v *Il Regno. Documentis,* 6, 1971, s. 112 – 129. Neskôr: *Il Regno. Documentis,* 21, 1978, s. 482 – 493. Posledná revízia bola zverejnená v *Acta Commissionis: Communicationes,* 12, 1980, s. 44 – 82.

[423] Lex Ecclesiae Fundamentalis, 1969, can. 61:*„Etsi cunctis christifidelibus officium sit adlaborandi ut nuntius evangelicus fiffundatur, nemini licet quodvis ministerium Verbi Dei nomine Ecclesiae annuntiandi exercere, nisi ab auctoritate competenti missionem acceperit, sive facultate specialiter data, sive officio collato cui ex sacris canonibus hoc munus inhaereat.“*

tejto služby môžu biskupi okrem toho pribrať si na pomoc rehoľníkov a schopných laikov, oboch pohlaví. Veď oni, ako svedkovia Kristovi aj sami majú spolupracovať na diele evanjelizácie.“ [424]

Po redakcii v r. 1970 vidieť zo znenia kánonov niektoré upresnenia, napr. že laik ohlasuje evanjelium na základe úlohy, ktorá je spoločná všetkým veriacim, vyplýva z krstu a deje sa in nomine Ecclesiae. Ďalší posun nastal vo vydaní v r. 1976:*„Laickí veriaci, ktorí nie sú Bohu zasvätení verejným spôsobom, na základe krstu, ktorým sa pripodobňujú Kristovi a birmovania, ktorým sú posilnení vo viere, zúčastňujú sa na spásonosnom poslaní cirkvi a majú vlastnú povinnosť pri vykonávaní služby.“*[425] Všetky spomínané tézy sa nikdy nestali záväznými normami, ale pomáhajú pochopiť vývoj problému ohlasovania vo svojom období.

V roku 1970 bola Pápežskej komisii pre vysvetľovanie dekrétov II. vatikánskeho koncilu predložená otázka: či laici, muži alebo ženy môžu mať homíliu? Odpoveď bola negatívna, vyslovujúca jednoznačné tvrdenie, že homília je rezervovaná posvätným služobníkom.

„D. Či slová: Homíliu spravidla prednáša sám celebrant, podľa b. 42 Institutionis Generalis Missalis Romani, ktorými sa vykonávajú predpisy konštitúcie Sacrosanctum Concilium b. 52 a dogmatickej konštitúcie Dei Verbum b. 24 treba tak vykladať, že homíliu môžu predniesť aj takí, čo nie sú ani kňazi ani diakoni, mužovia či ženy, ktorí sa zúčastňujú na posvätnej liturgii. R. Negatívne.“ [426]

---

[424] *Lex Ecclesiae Fundamentalis,* 1969, can. 60 § 2: *„In hoc munere adimplendo, Episcopi insuper in auxilium sibi assumere possunt religiososatque idoneos laicos, utriusque sexus, quippe qui, ut Christi testes, ad evangelizationis opus et ipsi cooperari debent.“*

[425] *Lex Ecclesiae Fundamentalis,* 1976, can. 64: *„Christifideles laici, qui non peculiari modo pubblice Deo consecrantur, ratione Baptismo quo Christo configurantur atque Confirmationis qua in Fide roborantur, missionem participant salvificam Ecclesiae, cuius in muneribus exercendis propriam habent partem.“*

[426] COMMISSIO DECRETIS CONCILII VATICANI SECUNDI INTER-PRETANDIS: *In Coetu Plenario nono,* 18. XII. 1970. In: *AAS,* 63, 1971, s. 329. *„D. Utrum verba Homilia de more ab ipso celebrante habeatur, n. 42 Institutionis Generalis Misssalis Romani, quibus in rem deducuntur praescripta Constitutionis Sacrosanctum Concilium n. 52 et Constitutionis dogmaticae Dei Verbum n. 24 ita interpretanda sint ut ii quoque, qui nec sacerdotes nec diaconi sint, viri aut mulieres, qui tamen Sacram Liturgiam participant, homiliam habere possint. R. Negative.“*

Odpoveď Kongregácie sa opiera o už vyššie citované miesta v predchádzajúcej kapitole.

6.1.2. Povolenie v Nemecku *ad experimendum*

V období po Druhom vatikánskom koncile boli publikované niektoré výroky cirkevného magistéria, ktoré vyvolávajú polemiku. [427]. V Nemecku dňa 18. novembra 1970 Biskupská konferencia v Nemecku vyhlásila Stanovy, ktoré za určitých podmienok dovoľujú laikom kázať na omši. Spoločná synoda nemeckých diecéz (1971-1975) usilovala sa dať účasti laikov na ohlasovaní novší poriadok. 4. januára 1973 bol promulgovaný dekrét: Účasť laikov na ohlasovaní. Na základe dôvodov cirkevno-právnych a po zásahu Kongregácie pre klérus, spomínaný dekrét bol predstavený iba ako „odporúčanie“ synody. [428]

Následne Konferencia biskupov v Nemecku sa obrátila s týmto problémom na Svätú Stolicu, žiadajúc súhlas na to, aby laici mohli na omši kázať. Kongregácia pre klérus odpovedala listom z 20. novembra 1973. Ani autentická interpretácia dokumentov implementujúcich dekréty II. vatikánskeho koncilu, ani vyššie citované texty neochránili Kongregáciu pre klérus od udelenia indultu diecéznym biskupom v Nemecku, povoľujúcim za určitých podmienok ustanoviť laikov na to, aby kázali počas omše. Tak sa nemeckí diecézni biskupi stali autorizovaní dovoliť laikom kázať počas náboženských úkonov za určitých podmienok. Toto povolenie bolo dané na štyri roky.[429]

Na tomto základe 3. - 7. marca 1974 Konferencia biskupov v Nemecku ustanovila normy vzťahujúce sa na účasť laikov pri ohlasovaní v Nemeckých

---

[427] Porov. KACZOR, A.: *Prawa i obowiązki świeckich w diecezji Bazylea według Synodu Szwajcarskiego 1972.* Lublin : 1993 (strojopis v bibliotéke v Metropolitnom Seminári v Lubline), s. 44 – 46.

[428] Porov. LEHMANN K.: *Die Beteiligung der Laien an der Verkündigung.* In: *Gemeinsame Synode der Bistümer in der Bundesrepublik Deutschland. Offizielle Gesamtausgabe.* Freiburg-Basel-Wien : 1976, s. 153-185.

[429] Porov. MUSSINGHOFF, H.: *Verkündigungsamt: Dienst am Wort Gottes.* In: *Münsterischer Kommentar zum CIC,* 3, s. 756-780.

diecézach. Povolenie autorizovať laikov na kázeň bolo udelené do konca roku 1977. V máji 1977 predseda Konferencie biskupov Nemecka požiadal o obnovenie fakulty smieť autorizovať laikov na kázanie. Kongregácia pre klérus listom zo dňa 1. júna 1977 žiadosti vyhovela. Fakulta bola daná až do roku 1981 „ad experimendum“ bez toho, že by sa uvádzali

ďalšie podmienky. [430]

Ani tento idult by nemal byť z právneho alebo teologického hľadiska považovaný za dôkaz základnej kompetencie laikov prednášať homíliu. Bol daný ako experiment na štyri roky. Kongregácia uznala normy a učenie cirkvi ustanovujúce opačnú pozíciu, akú indult povoľoval. Z charakteru tohto dokumentu je jasné, že Svätá Stolica nezamýšľala zmeniť svoju trvalú náuku a prax rezervujúcu homíliu ordinovaným služobníkom. Preto indult by sa mal považovať za výnimku, ktorá potvrdzuje pravidlo a nič viac. V súčasnosti akýkoľvek indult daný pred promulgáciou CIC 1983 a pred autentickou interpretáciou kán. 767 § 1 v roku 1987, musí byť považovaný za neplatný, pretože by bol v rozpore so zákonom.[431]

6.1.3. Iné direktívy magistéria

V tejto súvislosti sa vynára otázka: čo si myslieť o dovolení, ktoré bolo dané pre omše s deťmi, v ktorých po evanjeliu môže účinkovať namiesto kňaza dospelý laik? V Direktóriu pre omše s deťmi sa píše: *„Nič neprekáža tomu, aby niekto z dospelých, ktorí sa zúčastňujú s deťmi na omši, so súhlasom farára alebo rektora kostola, po evanjeliu sa prihovoril deťom,*

---

[430] Porov. SCHULZ, W.: *Problemi canonistici circa la predicazione dei laici nella normativa della Conferenza Episcopale Tedesca.* In: *Apollinaris,* 62, 1989, s. 171-180; ZOTTL, A.: *Prophetie eines Verbots. Führt das Predigtverbot für Laien endlich zu einer Kirche der Laien.* In: *Stimmen der Zeit*, 206, 1988, s. 744-745; ZERFAß, R.: *Laien in der Verkündigung.* In: *Signum*, 44, 1972, s.5-7.

[431] Na základe reorganizácie Rímskej kúrie, Kongregácia pre klerikov už nie je kompetentná udeliť takýto indult. V súčasnosti je kompetentným dikastériom Kongregácia pre bohoslužbu a sviatosti, ktorá má na starosti liturgické záležitosti. Porov. IOANNES PAULUS PP. II: Constitutio Apostolica *Pastor bonus* de romana curia, 28. júna 1988. In: *AAS*, 80, 1988, s. 841-930.

zvlášť keď je kňazovi ťažké prispôsobiť sa mentalite detských poslucháčov. Nech sa však pritom zachovajú normy Kongregácie pre klerikov.“ [432]

Alebo v inštrukcii Inter oecumenici pre aplikáciu konštitúcie Sacrosanctum concilium do praxe nachádzame: „*V miestach kde chýba kňaz, alebo nie je nejaká možnosť sláviť sv. omšu, v nedele alebo prikázané sviatky sa odporúča – podľa úsudku miestneho ordinára – slávenie bohoslužby slova pod vedením diakona, alebo laika na to povereného (deputát)...Ten kto predsedá, ak je to diakon, nech má homíliu, alebo ak ním nie je, nech číta homíliu vybratú biskupom alebo farárom...“*[433] Z toho čo bolo povedané vyššie, je zjavné, že tieto vyhlásenia nemôžu byť považované za homílie. Sú skôr charakteru schválených čítaní alebo komentárov, ktoré sú povolené počas slávenia liturgie, zachovávajúc normy zákona.

V príprave nového Kódexu otázka homiletického kázania laikov bola znovu prediskutovaná. Ostrá dištinkcia medzi kázaním vo všeobecnosti a homíliou, ako súčasťou litugie, však umožnila dať jasnú odpoveď, ako to vyplýva zo zasadaní prípravnej komisie, kde sa problém takto pomenoval: *„Povstáva otázka o kázaní laikov a jeho hraniciach (vymedzení) tak, aby bol rozdiel medzi kázaním v cirkvi (in Ecclesia), ktoré za istých okolností je dovolené aj laikom, a medzi kázaním počas omše, ktoré sa im zakazuje (hoci niektorým konferenciám bolo povolené – napr. nemeckej), lebo sa dáva akési rovnítko medzi omšu, ktorá prináleží kňazovi, a medzi kázanie božieho slova.“*[434]

---

[432] SACRA CONGREGATIO PRO SACRAMENTIS ET CULTU DIVINO: Directorium *Pueros baptizatos* de Missis cum pueris, 1. november 1973. In: *AAS,* 66, 1974, art. 24, s. 30-46. *„Nel impedit, quin unus ex his adultis, qui cum pueris Missam participant, annuente parocho vel rectore Ecclesiae, post Evangelium verba ad pueros dirigat, praesertim si sacerdos difficulter tantum mentis habitui puerorum sese aptat. Qua in re serventur normae proxime edendae a S. Congregatione pro Clericis.“*

[433] SACRA CONGREGATIO RITUUM: Instructio *Inter oecumenici* ad exsecutionem Constitutionis de sacra Liturgia recte ordinandam, 26. september 1964. In: *AAS,* 56, 1964, art. 37, s. 877-900. *„In locis quae sacerdote carent, si nulla copia est Missam celebrandi diebus dominicis et festis de praecepto, sacra verbi Dei celebratio, de iudicio Ordinarii loci, foveatur, diacono vel etiam laico ad hoc deputato ei praesidente... is qui praeest, si est diaconus, homiliam habeat, vel, si non est diaconus, homiliam legat ab Episcopo vel a parocho signigicatam.“*

[434] COETUS STUDIORUM “*De magisterio ecclesiastico*”: Sessio VIII (13-17 oct. 1975): Can. 18 (CIC 1342). *“Quaestio exsurgit de laicorum praedicatione eiusque limitibus ita*

Prípravná komisia však problém nielen definovala, ale navrhla aj riešenie vo forme klauzuly, ktorá bola akceptovaná: „*Po prerokovaní sa všetci zhodli, aby sa text ponechal ako je, lebo záležitosť sa prenecháva na rozhodnutie (predpisy) Konferencie biskupov, ktoré musí schváliť Apoštolská Stolica. Predsa však, aby sa do textu nezačleňovala aj homília, na konci sa pridáva „pri zachovaní kán. 19, § 1!, kde sa výslovne homília vylučuje z kázania laikov, ako totiž akt magistéria, ktorý v sebe nesie aj kultový aspekt, keďže je časťou samotnej liturgie.“*[435]

V poslednom čase nachádzame exaktné vyjadrenie k tejto téme aj v Inštrukcii na riešenie niektorých otázok spolupráce laických veriacich: „*Homília sa v rámci eucharistického slávenia vyhradzuje posvätnému služobníkovi, a to buď presbyterovi, alebo diakonovi. Vylučujú sa nevysvätení veriaci, hoci plnia tú úlohu, o ktorej sa hovorí, že je úlohou „pastoračných pomocníkov“ alebo katechistov pri akomkoľvek druhu spoločenstva alebo združenia“.*[436]

Proti bežnému argumentu, že nie-ordinovaní by mohli byť aj lepšie pripravení, alebo mať väčšie nadanie dáva táto Inštrukcia jasnú odpoveď. Zároveň znovu potvrdzuje výrok Komisie na interpretáciu Kódexu, ktorý poprel možnosť biskupského dišpenzu. „*Veď predsa nejde o osobitné veľké nadanie na výklad veci alebo o veľkú teologickú prípravu, ale o úlohu, vyhradenú tomu, kto je označený sviatosťou kňazstva, vzhľadom na ktorú totiž ani biskup nemá splnomocnenie dišpenzovať podľa normy práva, z neho preto*

---

ut distinguendum sit inter praedicationem in Ecclesia, quae certis in adiunctis possibilis est etiam laicis, et intra Missam, quae ipsis prohibetur (etsi quibusdam Conferentiis concessa est – ex. gr. Germaniae), quia aequatio aliqua datur inter Missam, quae ad sacerdotem pertinet, et divini Verbi praedicationem.

435 COETUS STUDIORUM *“De magisterio ecclesiastico”*: Sessio VIII (13- 17 oct. 1975): Can. 18. *Post disceptationem omnes conveniunt ut textus relinquatur prouti est, quia ad Episcoporum Conferentiae prae-scripta res remittitur, quae praescripta ab Apostolica Sede probari debent. Tamen, ne in textu etiam homilia includatur, in fine adiungitur “salvo can. 19, § 1”, ubi expresse homilia a laicorum praedicatione excluditur, utpote actus magisterii qui etiam adspectum cultualem prae se fert, cum liturgiae pars sit.*

436 IOANNES PAULUS PP. II: *Ecclesiae de mysterio*, art. 3, § 1. „*L’omelia durante la celebrazione dell’eucaristia deve essere riservata al ministro sacro, sacerdote o diacono. Sono esclusi i fedeli non ordinati, anche se svolgono il compito detto di assistenti pastorali o di catechisti, presso qualsiasi tipo di comunità o aggregazione.”*

nevyplýva iba disciplinárny zákon, ale zákon, ktorý učiacu a posväcovaciu úlohu chápe ako úlohy navzájom pevne spojené..“.[437]

Z právneho hľadiska treba podčiarknúť nasledujúci výrok v Inštrukcii, ktorý dáva bodku za kontroverzie o tom, či niekedy laici môžu mať homíliu. „*Za úplne zrušenú sa podľa predpisu kán. 767, § 1, má pokladať akákoľvek predchádzajúca norma, podľa ktorej sa nevysvätení veriaci pripúšťali na kázanie homílie v eucharistickom slávení.“* [438] V týchto slovách sú zhrnuté všetky teologické a kánonické dôvody pre súčasnú prax liturgického homiletického ohlasovania.

6.2. Homília v CIC 1983

Nový Kódex kánonického práva hovorí o homílii na viacerých miestach. Ponajprv v súvislosti s biskupskou službou: *„Diecézny biskup je povinný častým osobným kázaním veriacim predkladať a objasňovať pravdy viery, ktoré treba veriť a v mravoch uplatňovať; má sa tiež starať, aby sa predpisy kánonov o službe slova, najmä o homílii a katechetickej výuke horlivo zachovávali tak, aby sa celá kresťanská náuka všetkým podávala.“*[439]

O homílii sa hovorí aj pri povinnostiach farára. *„Farár je povinný starať sa, aby sa božie slovo celostne hlásalo tým, ktorí sa nachádzajú vo farnosti, preto má dbať o to, aby laickí veriaci boli poučovaní o pravdách*

---

[437] IOANNES PAULUS PP. II: *Ecclesiae de mysterio*, art. 3, § 1. „*Non si tratta, infatti, di eventuale maggiore capacità espositiva o preparazione teologica, ma di funzione riservata a colui che è consacrato con il sacramento dell'Ordine sacro, per cui neppure il Vescovo diocesano è autorizzato a dispensare dalla norma del canone, dal momento che non si tratta di legge meramente disciplinare, bensi di legge che riguarda le funzioni di insegnamento e di santificazione strettamente collegate tra di loro..”.*

[438] IOANNES PAULUS PP. II: *Ecclesiae de mysterio*, art. 3, § 2: „*Si deve ritenere abrogata dal can. 767, § 1 qualsiasi norma anteriore che abbia ammesso fedeli non ordinati a pronunciare l'omelia durante la cele-brazione della S. Messa.”*

[439] CIC 1983, can. 386 § 1: *„Veritates fidei credendas et moribus applicandas Episcopus diocesanus fidelibus proponere et illustrare tenetur, per se ipse frequenter praedicans; curet etiam ut praescripta canonum de ministerio verbi, de homilia praesertim et catechetica institutione sedulo serventur, ita ut universa doctrina christiana omnibus tradatur.“*

viery najmä homíliou, ktorú treba konať v nedele a prikázané sviatky...“ [440] Samozrejme, že sa pripomína aj povinnosť katechézy detí a mládeže za účelom rozvíjania sociálnej spravodlivosti.

Pri právach a povinostiach klerikov je reč aj o formácii seminaristov. K nej patrí príprava na posvätnú službu *„predovšetkým na katechizovanie a kázanie, na božský kult a osobitne na slávenie sviatostí...“.* [441] Určitou novosťou je terminológia tohto kánona, lebo hovorí aj o styku s ľuďmi, nevynímajúc nekatolíkov a aj neveriacich.

Najviac sa však o homílii hovorí v kán. 767. Má štyri paragrafy. Okrem toho, že ju svojim spôsobom definuje, rezervuje ju kňazovi a diakonovi, pripomína prvý paragraf aj funkciu homílie. *§ 1. „Medzi formami kázní vyniká homília, ktorá je časťou samej liturgie a je rezervovaná kňazovi alebo diakonovi; v nej sa počas liturgického roka majú z posvätného textu vykladať tajomstvá viery a normy kresťanského života“.* Druhý a tretí paragraf odpovedá na otázku, kedy sa má homília prednášať: *§ 2. „Vo všetkých omšiach v nedele a prikázané sviatky, ktoré sa slávia za účasti ľudu, treba povedať homíliu a nemožno ju bez vážneho dôvodu vynechať. § 3. Veľmi sa odporúča, aby pri dostačujúcej účasti ľudu, sa povedala homília aj v omšiach slávených v týždni, najmä v adventnom a pôstnom období alebo z príležitosti nejakého sviatku alebo smutnej udalosti.“* Posledný paragraf v súvislosti aj s inými kánonmi CIC 1983 o úlohách farárov potvrdzuje ich zodpovednosť za túto liturgickú službu ohlasovania: *§ 4. „Je úlohou farára alebo rektora kostola starať sa, aby sa tieto predpisy svedomite zachovávali.“* [442]

---

[440] CIC 1983, can. 528 § 1: *„Parochus obligatione tenetur providendi ut Dei verbum integre in paroecia degentibus annuntietur; quare curet ut chistifideles laici in fidei veritatibus edoceantur, praesertim homilia diebus dominicis et festis de praecepto habenda...“*

[441] CIC 1983, can. 256 § 1: *„Diligenter instruantur alumni in iis quae peculiari ratione ad sacrum ministerium spectant, praesertim in arte catechetica et homiletica exercenda, in cultu divino peculiarique modo in sacramentis celebrandis, in commercio cum hominibus, etiam non catholicis vel non credentibus, habendo, in paroecia administranda atque in ceteris muneribus adimplendis.“*

[442] CIC 1983, can. 767: § 1. *„Inter praedicationis formas eminet homilia, quae est pars ipsius liturgiae et sacerdoti aut diacono reservatur; in eadem per anni liturgici cursum ex testu sacro fidei mysteria et normae vitae christianae exponantur.“ § 2. „Im omnibus Missis diebus dominicis et festis de praecepto, quiae concursu populi celebrantur, homilia habenda est nec omitti potest nisi gravi de causa. § 3. Valde commendatur ut, si sufficiens detur populi concursus, homilia habeatur etiam in Missis quae infra hebdomadam, praesertim tempore adventus et quadragesimae aut occasione alicuius festi vel luctuosi eventus, celebrentur. § 4. Parochi aut ecclesiae rectoris est curare ut haec praescripta religiose serventur.“*

6. 2. 1. Homília ako právna ustanovizeň

Kánon 767 je druhom konštitutíveho zákona v cirkvi. Konštitutívny zákon je taký, ktorý definuje podstatné prvky právneho aktu alebo ustanovizní (porov. kán. 86). Musí byť totiž celému spoločenstvu vo vonkajšom fóre jasné, aké elementy sú nevyhnutné na to, aby právna ustanovizeň bola uznaná. Takéto zákony dávajú spoločenstvu stabilitu a bezpečnosť a podporujú jeho vnútornú koherenciu, čím umožňujú realizáciu jeho cieľov.[443]

Pri skúmaní kán. 767 sme v predchádzajúcej kapitole zistili, že stanovuje podstatné prvky homílie:

a) čo je homília,
b) kto ju môže prednášať,
c) aký je jej obsah
d) aký je jej cieľ.

Keďže sú tu definované konštitutívne prvky, možno homíliu v tomto zmysle považovať za právne ustanovenie (právnickú ustanovizeň). To znamená, že ona nie je právnickym aktom, z ktorého by boli odvodené určité práva a povinnosti, ale je právnou ustanovizňou, lebo CIC o nej hovorí na viacerých miestach, ktoré majú normatívnu povahu. Homília je v podstate liturgickým úkonom, čo v praxi znamená, že sa na ňu sústreďuje záujem CIC v zmysle disciplinárnych zákonov. Preto možno tvrdiť, že v kán. 767 homília je definovaná ako právne ustanovenie.

Zároveň však musí byť vylúčená jedna možná interpretácia tohto kánonu, a síce: považovať homíliu za konštitutívnu časť liturgie, opierajúc sa o zásadu, že „homília je časťou liturgie samotnej“. Kánon 767 totiž nedefinuje prvky liturgie, ale skôr povahu homílie.

Z toho vyplýva, že niekedy sa homília môže aj vynechať. Teda nie je podstatnou časťou liturgie, ak môže byť vynechaná z najdôležitejšieho liturgického úkonu Cirkvi, z eucharistie, ako to stanovuje kánon. Toto ustanovenia posilňuje argument, že ak ordinovaný služobník nemôže kázať, môže sa to vynechať. Ak aj pre iné dôvody je nedostatok ordinovaných

---

443 Porov. URRUTIA, F. J.: *De quibusdam quaestionibus ad librum primum Codicis pertinentibus*. In: *Periodica*, 73, 1984, s. 294-297.

služobníkov, situácia sa nedá zachrániť jednoducho tým, že sa pozve nie-ordinovaný služobník, ktorý by ordinovaného nahradil.

V ustanovení kán. 767, § 1, že homília patrí do liturgie, zákon uznáva dve veci:

a) homília nie je iba legislatívnou ustanovizňou, ale je takisto (a to na prvom mieste) liturgickou;
b) hoci je homília prejednávaná v tretej knihe Kódexu (o učiteľskej úlohe cirkvi), musí byť interpretovaná viac v kontexte štvrtej knihy Kódexu (o posväcujúcej úlohe Cirkvi), ktorá sa dotýka liturgie.

Kánon 767 obsahuje indikáciu finálnej, formálnej, materiálnej a účinnej kauzality homílie. Zhromažďuje podstatné prvky homílie ako právnej ustanovizne. Vyberá ich z liturgických alebo teologických prameňov. Používa jazyk Druhého vatikánskeho koncilu, dokumentu Sacrosanctum concilium (čl. 35, 52), ktorý hovorí, že „homília je súčasťou liturgie". Preto napísal Joseph E. Fox: „*Nie však liturgia je konštituovaná homíliou, ale liturgia z kázania robí homíliu. Inými slovami: formálnou príčinou homílie je, že ona je liturgickým aktom.*"[444]

6. 2. 2. Rezervovanie kňazovi alebo diakonovi

Formálnu charakteristiku homílie by sme nemali vidieť iba ako kontextuálnu sémantickú záležitosť. Formálna príčina veci sa priamo dotýka samotnej povahy. Liturgické kázanie, to znamená homília, je úkonom verejnej bohoslužby, mystického tela Ježiša Krista, celej Cirkvi, hlavy a členov, ako to definuje Sacrosanctum concilium v čl. 26 a kánonické právo: *„Liturgické úkony prináležia celému Telu Cirkvi, robia ho zjavným a naň vplývajú; jeho jednotlivých údov sa však týkajú rozličným spôsobom podľa rozdielnosti stavov, úloh a činnej účasti.*"[445]

---

444 FOX, J.E.: *L´omelia e l´interpretazione autentica del canone 767 § 1,* s. 30.

445 CIC 1983, can. 837 § 1: *„Quare ad universum Corpus Ecclesiae pertinent illudque manifestant et afficiunt; singula vero membra ipsius diverso modo, pro diversitate ordinum, munerum et actualis participationis, attingunt."*

Povaha homílie ako liturgického aktu je priamo spojená s jej dostatočnou kauzalitou a s otázkou: kto ju môže prednášať? V liturgických úkonoch existujú rozličné vzťahy: medzi Ježišom a Otcom, medzi Kristom a Cirkvou, medzi hlavou a členmi, medzi veriacimi samotnými. Vysvätený služobník sviatostnou ordináciou koná pri slávení liturgie in persona Christi. Toto nemôže byť vykonávané laikmi preto, lebo ich sviatostná konfigurácia na osobu Ježiša Krista je podstatne odlišná od konfigurácie ordinovaného služobníka. (porov. LG 10) Laici nemôžu konať v Kristovej osobe ako hlavy Cirkvi. Ordinovaný služobník na druhej strane je osobitne poverený k tomu sviatostnou vysviackou. (porov. PO 2, 12; kán. 1008)

V homílii, Kristus ženích prihovára sa svojej neveste, Cirkvi. Hlava Cirkvi prihovára sa telu, Boh hovorí svojmu ľudu a Kristus ohlasuje evanjelium. (SC 33) Na rozdiel od ostatných foriem kázania, v homílii kňaz zastáva úlohu sviatostnej reprezentácie Krista, hlavy a pastiera Cirkvi, prihovára sa jeho milovaným veriacim a nasledovníkom. Tento formálny prvok homílie nemôže byť vykonaný nikým iným z veriacich, okrem ordinovaného služobníka. A kán. 767 § 1 tlmočí túto tradičnú prax Cirkvi do právnej normy, ako výraz jej viery. To, čo je v tomto zákone, je úplne v súlade s teologickým bádaním prezentovaným vyššie a vývojom cirkevnej disciplíny od Druhého vatikánskeho koncilu až po súčasnosť.[446]

Pochopenie kauzality homílie vyúsťuje do ustanovenia, že „*homília je rezervovaná kňazovi alebo diakonovi.“* (kán. 767 § 1) To neznamená len objasnenie, že kázanie počas liturgie, ak by ho vykonával niekto, kto nie je kňazom alebo diakonom, nie je homíliou. Skôr poukazuje na vzťah medzi: povahou - cieľom - prednášateľom homílie. Skutočnosť, že homília je rezervovaná kňazovi alebo diakonovi nie je tu bezvýznamná. Ako poznamenáva F.J. Urrutia: *„Ak kázanie v omši, pretože bolo vykonané laikom, nie je homíliou, nemalo by význam hovoriť o rezervácii homílie ordinovaným služobníkom.“*[447]

---

[446] Porov. KAMAS, J.: *Právny aspekt kázania božieho slova.* In: *Duchovný pastier,* 74, 1993, č. 9, s. 393-396.

[447] URRUTIA, F.J.: *Responsa pontificiae commissionis codici iuris canonici authentice interpretando.* In: *Periodica de re morali canonica liturgica*, 77, 1988, č. 4, s. 621.

Ak to Kódex napriek tomu robí, tým zdôrazňuje a právnym nariadením chráni jedinečnú identitu rozličných úloh vykonávaných veriacimi pri slávení liturgie. Zároveň to upozorňuje na konštitutívne prvky, ktoré sú obsahom tohto kánona.

Jestvuje určitá parabola medzi kán. 767 § 1 a podobnými zákonmi. Napr. z perspektívy viery a zákona je jasné, že iba kňaz môže zhotovovať eucharistiu. Napriek tomu, kán. 907 explicitne stanovuje, že diakoni a laici nemôžu prednášať modlitby alebo vykonávať úkony, ktoré sú vlastné kňazovi, celebrantovi.[448] A tak právna rezervácia určitých úkonov v Kódexe slúži na ochranu práv a povinností, ktoré sú súčasťou sviatostnej a kanonickej identity osôb v cirkvi.

6. 2. 3. Finalita a matéria homílie

Povahu homílie - ako vykonávania služby slova v liturgickom kázaní – treba rozumieť vo vzťahu k finalite. Dokumenty hovoria, že cieľom homílie je: *„...vykladať prednesené Božie slovo v liturgickom zhromaždení pre prítomnú komunitu a podľa jej schopností a podmienok života, berúc do úvahy okolností celebrácie.“*[449] Liturgické kázanie je teda vysvetľovním, ohlasovaním, vovádzaním (inštrukciou). Tento podstatný prvok sa nachádza v kánone 767, ktorý stanovuje, že „*v homílii sú vysvetľované tajomstvá viery a normy kresťanského života*.“

Niekto by mohol tvrdiť, že tento cieľ môže byť dosiahnutý vzdelaným kresťanom-laikom. To by bolo pravdivé, ak by homília bola jednoduchou katechetickou záležitosťou, čo je tiež vykonávanie munus docendi v Cirkvi.

---

448 CIC 1983, can. 907: *„In celebratione eucharistica diaconis et laicis non licet orationes, speciatim precem eucharisticam, proferre vel actionibus fungi, quae sacerdotis celebrantis sunt propriae.“*

449 SACRA CONGREGATIO PRO SACRAMENTIS ET CULTU DIVINO: *Litterae circulares ad conferentiarum episcopalium praesides Eucharistiae participationem de Precibus eucharisticis*, 27. apríl 1973. In: *AAS*, 65, 1973, art. 15, s.193-201. *„...praeter monitiones memoranda est homilia quae „pars ipsius liturgiae“ est et qua verbum Dei in coetu liturgico proclamatum pro communitate praesenti et iuxta eius capacitatem et vitae rationem, attentis celebrationis adiunctis, explanatur.“*

Ale tomu tak nie je. V liturgii je rozvíjaná plná sakramentálna dynamika viery. Cieľom liturgie nie je len výchova, ani poskytovanie informácií. Jej cieľ je sviatostný. Je to oslavné vzdávanie vďaky - bohoslužba. Nesmie ujsť pozornosti rozdiel medzi hlavou a členmi, medzi pastierom a stádom, medzi ženíchom a nevestou. Ak pri transubstanciácii chleba a vína nás eucharistická liturgia dramaticky konfrontuje s podstatným rozdielom medzi všeobecným kňazstvom veriacich a kňazstvom služobným (hierarchickym), tak potom v liturgii slova sa stretávame s tým istým rozdielom v kázaní toho, kto koná v osobe Krista - hlavy.[450]

Kánon 767 má v sebe konštitutívny prvok, stanovujúc matériu homílie ako právnej ustanovizne. Tento prvok jednoducho odpovedá na otázku: čo je obsahom homílie? Odpoveď sa nachádza v slovách: „vykladať tajomstvá viery a normy kresťanského života z posvätného textu počas liturgického roka“. Homília obsahuje vysvetlenie tajomstiev viery a princípov kresťanského života ako sa oni nachádzajú počas liturgického roka v Svätom Písme a v liturgických textoch.

Z povedaného možno teda uzatvárať, že kán. 767 je konštutívnym zákonom. Obsahuje to, čo sa môže považovať za podstatné prvky homílie ako právnej ustanovizne. Jeho konštitutívny charakter pomôže formulovať aj odpoveď na otázku, či od takého kánona môže dať diecézny biskup dišpenz.

6. 3. Kánon 767 § 1 je nedišpenzovateľný

Niektorí biskupi sa snažili problém prípustnosti alebo zákazu laikov na homíliu v omši vyriešiť dišpenzom. Využili dispozície kán. 87, podľa ktorého „*diecézny biskup, keď usúdi, že to prospeje ich duchovnému dobru, môže veriacich dišpenzovať od disciplinárnych zákonov, tak univerzálnych ako aj partikulárnych, ktoré pre jeho územie alebo pre jeho podriadených vyniesla najvyššia cirkevná vrchnosť, nie však od procesných alebo trestných zákonov,*

[450] Porov. MIELE, M.: *L´omelia e la sistematica dei Tria munera Christi.* In: *Ius in vita et in missione Ecclesiae*, 1077-1094 (1,2).

ani od tých, od ktorých je dišpenz zvlášť rezervovaný Apoštolskej stolici alebo inej vrchnosti.“ [451]

Keďže sa v kán. 766 hovorí o možnosti pripustenia laikov na kázanie v kostole alebo v kaplnke, je pochopiteľné, že sa niektorí biskupi snažili aplikovať tento kánon na riešenie zložitej pastoračnej praxe. Lenže spomínaný kán. 766 má klauzulu „pri neporušení kán. 767 § 1. “ Čiže nemožno kánonom 766 ospravedlňovať homiletické ambície niektorých laikov.

Vznikla otázka, či klauzula pri neporušení kán. 767 § 1 nie je disciplinárnou záležitosťou? Keďže zabezpečiť nedeľnú homíliu je duchovné dobro, potom by sa mohli biskupi uznať za kompetentných na dišpenzovanie. Lenže Pápežská komisia pre autentický výklad Kódexu kánonického práva, na otázku: „Môže diecézny biskup platne dišpenzovať od predpisu kán. 767 § 1, ktorý rezervuje homíliu kňazovi alebo diakonovi?“ - odpovedala: nie.[452]

Čiže, hoci diecézni biskupi môžu udeliť dišpenzy z disciplinárnych zákonov cirkvi, nemôžu dišpenzovať zo všetkých druhov zákonov. Napríklad od takých, ktoré definujú čo je podstatne konštitutívne, v rámci právnických aktov alebo ustanovizní, ako hovorí platný kódex: *„Dišpenzu nepodliehajú zákony, pokiaľ vymedzujú podstatné prvky inštitúcií, alebo právnych úkonov.“*[453] Diecézny biskup – ako už bolo spomínané - nemôže dišpenzovať z procesného alebo trestného zákona, ani od tých zákonov, ktorých dišpenzácia bola zvlášť rezervovaná Apoštolskej stolici alebo nejakej inej autorite. (porov. kán. 87) Z toho všetkého sa dá pochopiť negatívna

---

[451] CIC 1983, can. 87 § 1: *„Episcopus diocesanus fideles, quoties id ad eorundem spirituale bonum conferre iudicet, dispensare valet in legibus disciplinaribus tam universalibus quam particularibus pro suo territorio vel suis subditis a suprema Ecclesiae auctoritate latis, non tamen in legibus processualibus aut poenalibus, nec in iis quarum dispensatio Apostolicae Sedi aliive auctoritati specialiter reservatur.“*

[452] Odpoveď z Plenárneho zasadania Pápežskej komisie pre autentický výklad CIC zo dňa 26. mája 1987, predložená pápežovi Jánovi II. na audiencii 20. júna 1987, ktorý ju nariadil zverejniť. Publikovaná in: *AAS*, 79, 1987, s. 1034 a 1132, taktiež *L´osservatore Romano*, 20. 9. 1987, s. 2; taktiež *Communicationes*, 19, 1987, s. 261. „*D. Utrum Episcopus diocesanus dispensare valeat a praescripto can. 767 § 1, quo sacerdoti aut diacono homilia reservatur. R. Negative*.“

[453] CIC 1983, can. 86: *„Dispensationi obnoxiae non sunt leges quatenus ea definiunt, quae institutorum aut actuum iuridicorum essentialiter sunt constitutiva.“*

odpoveď Pápežskej komisie pre autentický výklad Kódexu. Kán. 767 § 1 nie je jednoducho iba disciplinárnym. Diecézny biskup nemôže od neho dišpenzovať kvôli druhu zákona, ktorým tento je.[454]

6. 3. 1. Konštitutívny liturgický zákon

V určitom slova zmysle sú všetky cirkevné zákony disciplinárne, lebo zabezpečujú základnú organizačnú štruktúru spoločenstva, ktorá potom umožňuje dosiahnutie spoločných cieľov a život podľa ich hodnôt. V tomto zmysle všetky zákony stanovujú normy, z ktorých vyplýva disciplína pre dobro spoločenstva. Ako je však známe jestvuje viac druhov zákonov. Niektoré sú práva božieho, iné ľudského, civilného, alebo cirkevného. Niektoré sú všeobecné, iné partikulárne, atď.

Konštitutívne zákony, ktoré vytvárajú základné spojivo v Cirkvi, výstižne charakterizuje Berutti: *„Konštitutívne zákony sú predovšetkým tie, ktoré sa jednak týkajú právnického stavu osôb; jednak stanovujú prirodzenosť, čiže formu, podstatné vlastnosti, cieľ právnických inštitúcií; jednak určujú normy vzhľadom na ustanovenie, zmenu, zrušenie cirkevných úradov určených v spoločnom práve; jednak sa vydávajú, aby usmerňovali verejný boží kult.“* [455]

Hoci konštitutívny zákon má svoju stabilitu a trvalosť, nie je nevyhnutne nemeniteľný. V civilnom zákone môže byť zmenený príslušnou legislatívnou procedúrou: napr. formality, ktoré majú byť dodržané pri testamente, alebo pri odovzdaní manželkého súhlasu, alebo práva a povinnosti, ktoré sú potrebné pre určitý úrad.[456]

V Cirkvi sú prinajmenej dva druhy konštitutívneho zákona. Jeden typ je čisto legislatívny, podobný civilnému zákonu. napr. zákony týkajúce sa vzniku

---

[454] Porov. KACZOR, A.: *Homilia świeckich – dlaczego nie?* In: *Kapłaństwo powszechne a kapłaństwo hierarchiczne.* Lublin : 1998, s. 55 – 64. Porov. tiež VELA, L.: *Dispensa.* In: SALVADOR, C.C.- DE PAOLIS, V.- GHIRLANDA, G.: *Nuovo Dizionario di Diritto canonico*. Milano : Cinisello Balsamo, 1993, s. 420.

[455] BERUTTI, CH., *De Episcoporum muneribus.* In: *Monitor Ecclesiasticus*, 92, 1967, s. 549.

[456] Porov. SCHMITZ, H.: *Erwägungen zur authentischen Interpretation von c. 767 § 1 CIC*. In: SCHULZ, W. (ed.): *Recht als Heilsdienst.* Paderborn : 1989, s. 127-143.

právnických osôb, alebo alienácie vlastníctva, alebo členstva v asociácii a pod. To sú legislatívne teórie, ktoré môžu byť z rozumného dôvodu modifikované zákonodarcom.

Iný typ konštitutívneho zákona v Cirkvi je tesnejšie spojený s Božím ustanovením. Napr. podstatné prvky sviatostí, hierarchie cirkvi a konštitúcie všeobecnej i partikulárnej cirkvi, nie sú čiro legislatívne ustanovenia, ale dotýkajú sa záležitostí viery a cirkevnej náuky. Ani legislátor nemôže svojvoľne modifikovať, upravovať zákony, ktoré sú spojené s týmito aktami a ustanovizňami.

Existujú štyri druhy zákonov, - ako bolo spomínané vyššie - od ktorých biskup nemôže dišpenzovať: konštitutívne, od ktorých nikto nemôže dišpenzovať; procesné; trestné a po štvrté: zákony, v ktorých dišpenzácia je zvlášť rezervovaná Apoštolskej stolici alebo inej autorite (porov. kán. 87 § 1).

Okrem toho existuje ešte jeden druh zákona, doteraz nespomínaný, a to sú liturgické zákony. Kán. 2 objasňuje vzťah liturgických zákonov ku Kódexu kánonického práva. Potvrdzuje, že ak Kódex nestanovuje iné, jestvujúce liturgické zákony zostávajú naďalej v platnosti. To znamená, že sa pojednáva o liturgických zákonoch ako o osobitnom druhu disciplinárnych zákonov, podriadených nariadeniam Kódexu. Niektoré liturgické zákony obsahujú elementy týkajúce sa základných princípov našej viery, napríklad záležitosť matérie a formy pre platnú celebráciu sviatostí. O nich napísal Joseph E. Fox: „*Tieto zákony nie sú iba disciplinárne, ale sú konštitutívne. Mali by sa považovať za zvláštny druh zákona, od ktorého diecézny biskup nemôže dišpenzovať. Nie preto, že sú liturgické, ale preto, že sú iné než tie, ktoré sú vymenované v kán. 87 § 1.*“ [457] Pritom Kódex uznáva kompetencie diecézneho biskupa na moderovanie liturgie vo svojej diecéze, no iba v rámci limitov svojej kompetencie (porov. kán. 838 § 4, 835 §1, 392 § 2). Kódex nepovažuje kánony regulujúce liturgické záležitosti za separátne, oddelené od ostatných zákonov v Kódexe.

Sumarizujúc všetky predcházajúce skutočnosti prichádzame k vysvetleniu prečo diecézny biskup nemôže dišpenzovať od nariadenia kánona 767. V skutočnosti diecézny biskup nemôže dišpenzovať od žiadneho konštitutívneho prvku. To znamená od povahy, obsahu, cieľa, práve tak, ako

[457] FOX, J.E.: *L´omelia e l´interpretazione autentica del canone 767 § 1,* s. 8.

od toho, kto má homíliu prednášať. To všetko presahuje biskupskú moc dišpenzácie.

6. 3. 2. Seminaristi nemôžu mať homíliu

Konštitutívne prvky sú samozrejme vo vzájomnom vzťahu. Zákaz kázať pri liturgických sláveniach pre toho, kto nie je kňazom alebo diakonom, nie je len právnej povahy. Keby to bol iba právny zákaz, znamenalo by to nedostatok rešpektu pre identitu a dôstojnosť osôb účinkujúcich v liturgii v zmysle Sacrosanctum Concilium: *„Pri liturgických úkonoch nech každý, tak celebrant ako aj veriaci, koná len to a všetko to, čo prináleží jeho funkcii, podľa povahy veci a liturgických pravidiel.“*[458]

Osobitne to platí pre seminaristov, od ktorých sa žiadalo kázať homíliu pri omši, ako súčasť ich formácie pred ordináciou na diakonát alebo kňazstvo. Isteže je nevyhnutná náležitá homiletická výchova, no napriek tomu sa musí rešpektovať moc, ktorú majú iba vysvätení služobníci.[459] Ak by bola schválená služobná skúsenosť pred prijatím posvätných rádov, potom by tento argument mohol byť aplikovaný na každý aspekt služobnej aktivity: napr. sviatosť pokánia. Podobné argumenty by sa mohli aplikovať na manželstvo, čo by viedlo k smutným dôsledkom. Preto sa v Inštrukcii na riešenie niektorých otázok spolupráce laických veriacich (1997) jasne stanovuje: *„Nemožno pripustiť ten spôsob konania, ktorý je v istých prípadoch už zaužívaný, na základe ktorého sa homiletické kázanie zveruje poslucháčom teologickej disciplíny, ktorí ešte nie sú vysvätení. Homília sa totiž vôbec nemôže pokladať za akési zacvičovanie sa na budúcu službu.“*[460] Nebolo by

---

[458] SC, art. 28: *„In celebrationibus liturgicis quisquem, sive minister sive fidelis, munere suo fungens, solum et totum id agat, quod ad ipsum ex rei natura et normis liturgicis pertinet.“*

[459] Porov. CONGREGATIO DE SEMINARIIS ATQUE STUDIORUM INSTITUTIS: *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis*, 6. január 1970. In: *AAS*, 62, 1970, s. 321-384.

[460] IOANNES PAULUS PP. II: *Ecclesiae de mysterio*, art. 3. *“Non si può ammettere, perciò, la prassi, in talune occasioni praticata, per la quale si afida la predicazione omiletica a semi-naristi studenti di teologia, non ancora ordinati. L’omelia non può, infatti, essere considerata come un allenamento per il futuro ministero.”*

vhodné zmeniť ambienciu bohoslužby a z kostola urobiť triedu. Počas 20-tich storočí Cirkev stále zdôrazňovala náležitú prípravu posvätných služobníkov a zaobišla sa pritom bez „nacvičovania“.

6. 3. 3. Zmena názvu alebo premiestnenie v omši?

V snahe lepšie zapojiť laikov do účasti na omši a dať im priestor v rámci homíli navrhovali niektorí: posunúť homíliu na čas po prijímaní a nazvať to reflexiou, úvahou. Zmeniť miesto homílie v liturgickom slávení je samo o sebe porušením liturgického zákona. (porov. kán. 837 § 1, 838, 847 § 1) To predstavuje reštrukturalizáciu liturgie, ktorú jednotlivec, kňaz alebo biskup, nie je kompetentný vykonať. Tí, ktorí odporúčajú zmeniť meno homílie na reflexiu alebo nejako ináč, a takto obísť zákon, nie sú verní ani cirkvi, ani osobám, ktoré sú kompetentné kázať. Takéto taktiky sú najhoršou formou legalizmu.

Názor iných - aby sa liturgia používala ako prostriedok na vovádzanie laikov do služieb ohlasovania, alebo vyriešenia ťažkých pastoračných situácií - stráca z pohľadu to, čo je vlastne prirodzenosťou liturgie. Tieto skutočnosti potrebujú čestné riešenie a nie plátanie. Predpoklad, že prídu časy, keď nebude možné prednášať homíliu ako časť liturgického slávenia vzhľadom na absenciu posvätného služobníka nie je nijakou novosťou. Podobné lamentácie sa v dejinách cirkvi objavovali mnohokrát a vždy znovu ich prežila, ako o tom svedčí prvá časť tejto práce.

Zapojenie laikov sa teda môže uskutočniť len tak, ako to popisuje Inštrukcia na riešenie niektorých otázok spolupráce laických veriacich Ecclesiae de mysterio (1997, čl. 3, § 1.). Hovorí sa v nej, že pri určitých príležitostiach, napr. v dňoch venovaných semináru, alebo chorým, alebo misiám, môžu urobiť laici nejakú krátku inštruktáž, na lepšie pochopenie slávenej liturgie. Zároveň to môže byť akési svedectvo „pri vhodnej príležitosti.“ Avšak tieto inštrukcie a svedectvá nemajú mať taký cieľ, aby sa mohli zamieňať s homíliou.

V treťom paragrafe sa presne popisuje aj homília formou dialógu: *„Možnosť zaviesť „dialóg“ v homílii sa podľa rozumnej úvahy môže niekedy*

poskytnúť celebrujúcemu služobníkovi ako prostriedok výkladu, ním sa však úloha kázania iným nedeleguje.“ [461] Toto sa dá využiť hlavne pri omši s deťmi a mladými ľuďmi, ako aj v malých skupinách. Je však celému spoločenstvu zjavné, že homíliu má ordinovaný kňaz alebo diakon.

Ak ide o situáciu mimo eucharistického slávenia, tam aj „*nevysvätený veriaci môže mať homíliu...podľa normy práva, alebo podľa liturgických noriem, len keď sa zachovajú podmienky, ktoré sa v nich uvádzajú“.*[462]

Z doteraz opísaného a analyzovaného nie je ťažké urobiť uzáver, a síce v tom zmysle, že definovanie homílie v CIC 1983 v kán. 767 a jej rezervovanie kňazovi a diakonovi je výsledkom precíznej kánonickej práce založenej na jasných teologických princípoch.

[461] IOANNES PAULUS PP. II: *Ecclesiae de mysterio*, art. 3. § 3: *„La possibilità del „dialogo“ nell'omelia può essere, talvotla, prudentemente usata dal ministro celebrante come mezzo espositivo con il quale non si delega ad altri il dovere della predicazione.“*

[462] IOANNES PAULUS PP. II: *Ecclesiae de mysterio*, art. 3. § 4: „*L'omelia al di fuori della S. Messa può essere pronunciata da fedeli non ordinati in conformità al diritto o alle norme liturgiche e nell'osservanza delle clausole in essi contenute.“*

ZÁVER

Cieľom tejto publikácie pod názvom: Kto môže kázať? bolo nájsť odpoveď na otázku: *Prečo laici nemôžu mať v omši homíliu?* Otázka sa nedala zodpovedať bez historickej analýzy tejto praxe v dejinách Cirkvi. Na tomto podklade možno rozumieť aj rozhodnutiam cirkevného magistéria v posledných rokoch.

Aj keď veľa záleží od prekladu a výkladu jednotlivých historických a patristických dokumentov, treba povedať, že kázanie od počiatku Cirkvi bolo rezervované biskupom, kňazom a diakonom. Nariadenia všeobecných aj partikulárnych koncilov a synôd strážili túto cirkevnú prax. Výnimky a zvláštne prípady treba posudzovať v kontexte doby a primeraných udalostí a nemožno ich zovšeobecňovať.

V 12. storočí existencia ambulantných (niekedy charizmatických, no často aj heretických) ľudových potulných kazateľov viedla k presnejšiemu definovaniu tejto funkcie v Cirkvi a novšiemu zákonodarstu. Išlo o to, že hoci právo na kazateľský úrad bolo odvodené zo Svätého Písma - čoho sa domáhali charizmatici - predsa moc, výkon, čiže *potestas praedicandi* je daná s kňazstvom. V tomto období sa kryštalizoval pojem *missio.* Dovtedy sa viac používal termín *licentia*, *potestas*, *facultas* a *fas praedicandi*. V nich bolo viac zdôraznené teologické odôvodnenie ohlasovania – kázania. Čím ďalej však, tým viac sa dostávala do popredia aj iuridická stránka cirkevného poslania a jednotlivé úlohy sa inštitucionalizovali.

Mimoriadne dôležitú úlohu v tomto období zohrali pápeži Alexander III., Innocent III. a Gregor IX., ako aj teológovia tej doby ako napr. Tomáš Aquinský a rozvoj právnej vedy (dekretalisti). Rozlíšenia medzi *visibilis* a *invisibilis missio*, alebo *potestas ordinationis* a *iurisdictionis,* ako aj medzi *ordo doctorum* a *ordo prelatorum,* medzi *adhortatio* a *officium praedicationis* pomaly a isto formovali teologické a cirkevnoprávne nazeranie, ktoré bolo podkladom pre nasledujúce storočia.

Začiatkom novoveku, v období protestanských reforiem sa učilo, že na autentické a autoritatívne ohlasovanie stačí len kňazské svätenie a nie je potrebná jurisdikcia. Proti tomu jasne formuloval katolícku náuku Tridentský koncil, keď pozitívne zdôraznil požiadavku, že predpokladom pre kázanie, ako aj pre udeľovanie sviatostí je *ordinácia* (kňazská vysviacka) a *iurisdikcia* (právomoc, poverenie). Odsúdil mienku, že všetci kresťania majú plnú moc

pre službu slova a sviatostí. Kódex kánonického práva z r. 1917 kázeň laikov zakázal, ale diskutovalo sa o tom, či sa to vzťahuje aj na poloverejné a súkromné kaplnky. Pre ohlasovanie v zmysle katechézy, exercícií, misijnej činnosti, teologického bádania atď. pripustil aj laikov.

Cirkevno – právne hodnotenie histórie ohlasovania - kázania, (založeného na teologických zásadach) od začiatku Cirkvi do Druhého vatikánskeho koncilu naráža predovšetkým na terminologické ťažkosti. Terminológia totiž veľmi kolíše a častokrát nemožno s istotou povedať, aký obsah mal v danej dobe určitý termín. *Praedicare,* (kázať) - od ktorého je odvodené *predica* (kázeň) - neznamená vždy a všade *kázať* v dnešnom slova zmysle (ako súčasť liturgie a kultu). Týmto termínom sa popisuje aj liturgické čítanie biblických textov, aj čítanie homílií otcov.

Niečo podobné treba povedať o termíne *docere.* Od *Didaskaloi* z prvých storočí až po dnešné *ordo doctorum,* čo sa vzťahuje na episkopát, používali sa termíny: *docere, doctor, doctrina* v rozličných významoch, hoci vždy išlo o sprostredkovanie právd viery. Podobne je to s *concio, concionari, čo* pôvodne znamenalo veľkú ľudovú reč štátnika alebo politika. Aj tento pojem je používaný v súvislosti s ohlasovaním. Pojmy ako *admonitio* a *exhortatio, adhortatio* sa vyskytujú tiež veľmi často. V tomto prípade išlo o napomínanie v zmysle povzbudzovania.

Na druhej strane však treba povedať, že tak v staroveku, ako aj v stredoveku a novoveku sa vedelo, že existujú rozličné druhy náboženských rečí a rozlišovalo sa medzi: kázňou, prorockou rečou, bratským napomínaním, nábožensko-teologickou prednáškou, katechetickým vzdelávaním, alebo asketickým inštruovaním. Ťažkosť v rozlišovaní pochádza z faktu, že neexistovala presná definícia *kázne.*

Je však jasné, že medzi rozličnými druhmi náboženských rečí mala *kázeň* svoje špecifické postavenie, ktoré bolo všetkým známe. Charakterizovali ju dve skutočnosti: a) po prvé hierarchicko-autoritatívny element; b) po druhé: verejný úkon. O tom, či *kázeň* musela byť počas liturgie - alebo v kostolnom priestore, z presne stanoveného miesta, z katedry alebo kazateľnice - sa v priebehu vekov mienky rozchádzajú. Kázeň bola posudzovaná z rozličných hľadísk a praktizovaná viacerými spôsobmi. Ani ďalšie kritérium, a síce obsah resp. predmet kázne, nepomôže k dostatočnému rozlíšeniu. Nemožno teda počítať s jednotným výkladom termínu *kázeň, kázanie, kázať.*

Historické prostredie však umožňuje spoznať, že autenticko-autoritatívna kázeň nebola nikdy dovolená laikom. Iba v prostredí, v ktorom sa ozývali rozličné hnutia a reformátorské snahy (častokrát heretické), bola predmetom principiálnej kritiky. Preto muselo nastúpiť zákonodarstvo a teologická interpretácia. Začali sa hľadať motívy a odôvodnenia pre výkon alebo zákaz kazateľskej praxe. Väčšinou sa vzťahovali na pragmatický spôsob jej uskutočňovania a na historický kontext.

Aj v otázke osôb oprávnených na kázanie zákonodarstvo a prax kolísali. Vlastným a hlavným učiteľom i kazateľom bol biskup. So vznikom dedinských farností okolo biskupského mesta, dostali oprávnenie i povinnosť kázať kňazi. Kázeň diakona nebola pravidlom. Klerici bez vyššieho svätenia boli len vo výnimočných prípadoch pripustení ku kázaniu.

Špeciálny problém predstavovalo kázanie mníchov zo žobravých rádov (niekedy aj svätených na kňazov). Ak ich pripustenie na kázanie bolo závislé od kanonického poslania - daného biskupom alebo pápežom, často aj s potrebným povolením príslušného farára – potom existovalo vnútorné spojenie medzi kázaním a dušpastierskym úradom, t. z. že boli prizvaní k účasti na úrade a nekonali vlastnou mocou.

Nejasnosť a kontroverzie nastúpili vtedy, keď sa zahmlievala vnútorná súvislosť medzi *ordo, (consecratio)* a *jurisdikciou*, medzi *kňazským* a *pastierskym* úradom. Preto keď sa hovorí o *kompetencii* pre kázanie, treba brať do úvahy kontext interpretovaného prameňa: niečo iné je kompetencia sakramentálna, alebo kánonická, alebo etnicko-náboženská alebo intelektuálna. Isté je, že žiadna nevylučuje tú druhú, ba naopak, v ideálnom prípade sa všetky spájajú v osobe kazateľa. Záleží na tom, aký aspekt sa zdôrazní v konkrétnom prípade v historickom kontexte. Z doteraz povedaného treba vyvodiť uzáver o historickej ne-existencii *kázne laikov.*

Druhá časť práce sa zapodievala kázaním - ohlasovaním v Cirkvi v súčasnosti a participáciou všetkých pokrstených na tejto činnosti. Diferencovanie na extraekleziálnu a intraekleziálnu oblasť účinkovania laikov vnáša svetlo aj do ohlasovania. Teologické podklady z Druhého vat. koncilu a cirkevného magistéria špecifikujú homíliu ako súčasť liturgie. Práve v liturgii vykonávanie trojitého Kristovho úradu (*munera Christi*): kňazského, kráľovského a prorockého navzájom tak úzko súvisí, že nemožno oddeliť obetovanie od ohlasovania, čiže tvoria jeden integrálny akt bohoslužby. Na

realizovanie tohto úkonu je potrebný ordinovaný služobník (čiže nestačí laik), ktorý v liturgii koná *in persona Christi Capitis*.

Na záver práce bola homília nazeraná ako právna ustanovizeň so všetkými náležitosťami. Rezervovanie homílie kňazovi a diakonovi je najjasnejšie podložené odpoveďou *Pápežskej rady pre autentický výklad legislatívnych textov*, kde sa nedovoľuje dišpenzovať dieceznému biskupovi od kánona 767 § 1. Preto bolo nutné zaoberať sa aj autentickou interpretáciou kán. 767 § 1 predložiac niektoré referencie, ktoré prehĺbujú chápanie homílie v liturgickom živote cirkvi.

Výsledok práce sa dá zhrnúť do nasledujúceho „*desatora",* ktoré je odpoveďou na otázku: *Prečo laici nemôžu mať homíliu?*

1. Od počiatku Cirkvi bolo kázanie rezervované biskupom a nimi ordinovanými služobníkmi. Nariadenia všeobecných aj partikulárnych koncilov a synod strážili túto cirkevnú prax. Kázeň laikov v dnešnom slova zmysle nemožno v histórii dokázať.
2. Z teologického rozlíšenia štyroch spôsobov ohlasovania-kázania v Cirkvi (kerygma, katechéza, homília, teologický výskum) vyplýva aj správne pomenovanie niektorých úloh a úradov v Cirkvi. V zmysle kerygmatickom (misijno-evanjelizačnom) je kázanie zverené všetkým veriacim. Katechetické ohlasovanie prináleží všetkým, ale pod vedením cirkevnej vrchnosti (katechetická misia) a liturgická homília je rezervovaná ordinovaným služobníkom.
3. V rámci *munus docendi* treba odlíšiť apoštolát slova v širokom slova zmysle (neúradné ohlasovania slova) od *ministerium verbi,* čiže úradnej, inštitucionálnej verejnej aktivity kázania v užšom slova zmysle, ktorá je vlastná ordinovaným služobníkom.
4. Jestvuje zásadný rozdiel medzi *autonómnym* apoštolátom laikov a apoštolátom *hierarchickým,* vykonávaným ordinovanými služobníkmi inštitucionálnej Cirkvi.
5. Existuje aj apoštolát zmiešaný, t.z. apoštolát *bezprostrednej spolupráce* laikov na úradnom kázaní Cirkvi, ale to predpokladá poverenie alebo splnomocnenie na základe prizvania k spolupráci (kánonická misia, mandát). Na to laik nemá právo, ale môže byť takou úlohou poverený.
6. Liturgia je bohoslužba jednej osoby Ježiša Krista. On je hlavou svojho mystického tela, ktorého údmi sú všetci veriaci. Ježiš ako hlava učí svoj ľud (prorocký úrad). Kňaz v liturgii sviatostne reprezentuje Krista a koná v osobe Krista - hlavy, preto mu prináleží homília.

7. Laici aj klerici majú od krstu *účasť* na všeobecnom kňazstve Kristovom. Ordinovaný služobník má ešte aj inú sviatostnú konfiguráciu: *ordo* (sviatosť služby pre ľud) Zatiaľ čo laik má v liturgii *účasť* na znovurealizácii Kristovho kňazského, kráľovského a prorockého úradu, kňaz v liturgii koná *in persona Christi Capitis.*
8. Homília je integrálnou súčasťou liturgického aktu, v ktorom ohlasovanie a obetovanie, t.j. prorocký a kňazský úrad sú nerozlučne spojené. Kňaz, ktorý prednáša homíliu, koná sviatostne na mieste Kristovom, vyslovujúc jeho slová a vykonávajúc jeho kult.
9. V liturgickom slávení KTO koná a KTO hovorí nie je len otázkou funkčnosti, ale oveľa viac otázkou sviatostnej konfigurácie osoby, ktorá koná *in persona Christi.*
10. Kánon 767 § 1, ktorý stanovuje, že *homília je rezervovaná kňazovi alebo diakonovi* je druhom konštitutívneho zákona, od ktorého nemôže dišpenzovať ani diecézny biskup (porov. kán. 87 § 1).

Niektoré uzávery sa môžu zdať reštriktívne. A práve tak je možné, že reštriktívne nie sú pre toho, kto jav hlbšie skúma. V každom prípade bolo nutné objasniť chápanie úloh všetkých osôb Kristovho mystického tela vo vzťahu k homílii. Z cirkevno - právneho pohľadu: a) kánony CIC 1983; b) *Autentická interpretácia* z 26. mája 1987; c) *Inštrukcia na riešenie niektorých otázok spolupráce laických veriacich* (1997) rezervujú homíliu kňazovi alebo diakonovi. Tým dávajú definitívnu odpoveď na otázku: *Či môžu laici kázať homíliu?* Len správne pochopenie účasti na *munus docendi* je predpokladom dôležitého procesu evanjelizácie sveta.

Bibliografia

Fontes

Acta Apostolicae Sedis. Commentarium Officiale. Roma : 1909.
Acta Conciliorum Oecumenicorum, Strasburg : ed. SCHWARTZ, E., 1914.
Acta Conciliorum ed Epistolae decretales ac constitutiones summorum pontificum ab anno 34 ad annum 1714, Paris : ed. HARDOUIN, J., 1714.
*Codex Iuris Canonici. Pii X Pontificis Maximi iussu digestus, Benedicti Papae XV auctoritate promulgatus.*Romae : 1917.
Conciliorum Oecumenicorum Decreta, Bologna : ed. ISTITUTO PER LE SCIENZE RELIGIOSE, 1991.
Corpus Iuris Canonici, I. Decretum Magistri Gratiani, II. Decretalium collectiones. Leipzig : ed. FRIEDBERG, A., 1879-1881 (ND Graz 1955).
Corpus Apologetarum Christianorum saeculi secundi, Jena : ed. DE OTTO, J.C.Th., 1876.
Corpus Scriptorum Ecclesiasticorum Latinorum. Wien : 1866.
Didascalia et constitutiones Apostolorum, Paderbornae : ed. FUNK, F. X., 1905.
Enchiridion Symbolorum, Definitionum et Declarationum de rebus fidei et morum. Barcinone-Friburgi Brisgovie-Romae-Neo Eboraci 1973, (Bologna 1995) : ed. DENZINGER, H. – SCHÖNMETZER. A.,.
Leges ecclesiae post CIC editae (1917-1983). Roma : ed. OCHOA, X., 1966-1987.
Monumenta Germaniae Historica (Scriptores, Concilia, Capitularia, Epistolae, Libelli de Lite). Hannover – Berlin : ed. HOLDER, O. – ZEUNER, K., 1826.
Sacrorum Conciliorum nova et amplissima collectio. Firenze : ed. MANSI, J.D., 1759 – 1827.
Patrologiae Cursus completus, Series Graeca. Paríž : ed. MIGNE, J.P., 1857.
Patrologiae Cursus completus, Series Latina. Paríž : ed. MIGNE, J.P., 1844.

Fontes post Concilium Vaticanum II.

Codex Iuris Canonici. Auctoritate Ioannis Pauli P.P. II promulgatus, Roma 1983.
CONGREGATIO PRO CLERICIS, Directorium *Dives Ecclesiae* pro Presbyterorum ministerio et vita, 31. marec 1994, LEV, Cittá del Vaticano 1994.
COMMISSION BIBLIQUE PONTIFICALE, Document *L´interprétation de la Bible dans l´Église,* 21. september 1993. In: Biblica 74 (1993) s. 451-528.
Dokumenty Druhého vatikánskeho koncilu, slovenský preklad S. Polčin, Roma : Slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda 1968.
Enchiridion Vaticanum. Testi ufficiali e versione italiana, Bologna 1962-1985.
IOANNES PAULUS PP. II: Adhoratio apostolica *Catechesi tradendae,* 16. október 1979. In: *AAS* 71 (1979) s. 1277-1340.
IOANNES PAULUS PP. II: Adhoratio apostolica *Christifideles Laici,* 1988. In: *AAS* 81 (1989) s. 393-521.
IOANNES PAULUS PP. II.: *Ecclesia in America.* In: L´Osservatore Romano 22. I. 1999.
IOANNES PAULUS PP. II.: *Ecclesia de mysterio. Istruzione su alcune questioni circa la collaborazione dei laici al ministero dei sacerdoti.* In: L´Osservatore Romano 14. november 1997, dodatok č. 262.
Index verborum ac locutionum Codicis Iuris Canonici, ed. OCHOA, X., Roma 1985.

Kódex kánonického práva, (latinsko-slovenské vydanie). Konferencia biskupov Slovenska, Bratislava : SSV 1996.

PONTIFICIA COMMISIO CODICIS IURIS CANONICI AUTHENTICE INTERPRETANDO: *Codex Iuris Canonici. Fontium annotatione et indice analitico alphabetico auctus,* Roma 1989.

SACROSANCTUM OECUMENICUM CONCILIUM VATICANUM II: Constitutiones *Lumen Gentium*. In : AAS 57 (1965) č. 1, s. 5-71.

SACROSANCTUM OECUMENICUM CONCILIUM VATICANUM II: Constitutiones de sacra liturgia *Sacrosanctum Concilium.* In : AAS 56 (1964) č. 2, s. 97-145.

SACROSANCTUM OECUMENICUM CONCILIUM VATICANUM II: Constitutiones dogmatica de divina Revelatione *Dei Verbum.* In : AAS 58 (1966) č. 12, s. 817-830.

SACROSANCTUM OECUMENICUM CONCILIUM VATICANUM II: Decretum de Presbyterorum ministerio et vita *Presbyterorum Ordinis.* In : AAS 58 (1966) č. 14, s. 991-1024.

SACROSANCTUM OECUMENICUM CONCILIUM VATICANUM II: Decretum *Apostolicam Actuositatem.* In : AAS 58 (1966) č. 12, s. 837-864.

SACROSANCTUM OECUMENICUM CONCILIUM VATICANUM II: Decretum *Ad Gentes.* In : AAS 58 (1966) č. 14, s. 947-990.

SACRA CONGREGATIO PRO EPISCOPIS, Directorium *Ecclesiae imago* de pastorali ministerio episcoporum, 22. február 1973, Typis Polyglottis Vaticanis 1973.

SACRA CONGREGATIO RITUUM, Instructio *Inter oecumenici* ad exsecutionem Constitutionis de sacra Liturgia recte ordinandam, 1964. In: *AAS* 56 (1964) s. 877-900.

SACRA CONGREGATIO RITUUM, Instructio *Eucharisticum mysterium* de cultu mysterii eucharistici, 25. máj 1967. In: *AAS* 59 (1967) s. 539-573.

SACRA CONGREGATIO PRO CULTU DIVINO, Instructio tertia ad Constitutionem de sacra Liturgia recte exsequendem *Liturgicae instaurationes,* 5. september 1970. In: AAS 62 (1970) s. 692-704.

SACRA CONGREGATIO PRO CULTU DIVINO, *Institutio generalis Missalis romani*,26. marec 1970: *Missale romanum,* editio typica altera, Typis Polyglottis Vaticanis 1975.

SACRA CONGREGATIO PRO CULTU DIVINO, Directorium *Pueros baptizatos* de Missis cum pueris,1. november 1973. In: *AAS* 66 (1974) s. 30-46.

SACRA CONGREGATIO PRO SACRAMENTIS ET CULTU DIVINO, Decretum *Ordo lectionum missae* de editione typica altera Ordinis lectionum missae, Prot. CD 240/1981: *Notitiae* 18 (1981) s. 358-359; *Ordo lectionum missae,* ed. typica altera (1981), s. 8-9. Praenotanda *De verbi Dei momento: Notitiae* 18 (1981) s. 361-407; *Ordo lectionum missae, s*. 11-52.

PAULUS PP. VI, Litterae encyclicae *Mysterium fidei* de doctrina et cultus ss. Eucharistiae, 1965. In: *AAS* 57 (1965) s. 753-774.

PAULUS PP. VI, Adhortatio apostolica *Evangelii nuntiandi* de evangelizatione in mundo huius temporis, 8. december 1975. In: *AAS* 58 (1976) s. 5-76.

Právnická bibliografia

AA.VV.: *I diritti fondamentali del cristiano nella Chiesa e nella societa (Atti del IV Congr. Inter. di Diritto Canonico: Friburgo 1980*). Fribourg-Milano : 1981.

AYMANS, W.: *Begriff, Aufgabe und Träger des Amts*. In: LISTL, J. - MÜLLER, H. - SCHMITZ, H.: *Handbuch des katholischen Kirchenrechts.* Regensburg : 1983.

BADII, C.: *Institutiones Iuris Canonici, II,* Florentiae : 1922.

BERRUTTI, C.: *Institutiones Iuris Canonici, IV,* Roma : 1940.

BERUTTI, CH.: *De Episcoporum muneribus.* In: *Monitor Ecclesiasticus*, roč. 92, 1967, s. 549.

CARBONE,V.: *De Commissione Decretis Concilii Vaticani Secundi Interpretandis: Dubiorum Solutionum explanatio.* In: *Monitor Ecclesiasticus*, roč. 97, 1972, s. 327.

CAVIGIOLI, G.: *Manuale di Diritto Canonico.* Torino : 1939.

CISAŘ, I.: *Laik nebo křesťan.* In: *Teologické texty,* 1966, č. 7, s. 111-115.

CORONATA, M. A.: *Institutiones Iuris Canonici, II,* Roma : 1962.

DALLA TORRE, G.: *La collaborazione dei laici alle funzioni sacerdotale, profetica e regale dei ministri sacri.* In: *Monitor Ecclesiasticus*, 1984, č. 109, s. 164.

DĘBIŃSKI, A.: *Wprowadzenie w problematykę spotkania: Kapłaństwo powszechne a kapłaństwo hierarchiczne.* In: *Kapłaństwo powszechne a kapłaństwo hierarchiczne*, ed. A. KACZOR. Lublin : 1998, s. 19.

DELLA ROCCA, F.: *Diritto Canonico.* Padova : 1961.

DEL PORTILLO, A.: *Laici e fedeli nella Chiesa.* Milano : 1969.

DYDUCH, J.: *Obowiazki i prawa wiernych swieckich w prawodawstwie soborowym,* Krakov: 1985.

FOX, J.E., *L´omelia e l´interpretazione autentica del canone 767 § 1.* In : *Ephemerides liturgicae*, roč. 106, 1992, s. 3-37.

FOX, J.: *The homily and the authentic interpretation of canon 767 § 1.* In: *Apollinaris,* 1989, č. 1-2, s. 123-169.

GROCHOLEWSKI, Z.: *Edmund Bojanowski – wyzwaniem dla ludzi świeckich.* In: *Niedziela,* roč. 42, 1999, č. 16 A.

KACZOR, A.: *Homilia świeckich – dlaczego nie?* In: *Kapłaństwo powszechne a kapłaństwo hierarchiczne*. Lublin : 1998, s. 55 – 64.

KACZOR, A.: *Prawa i obowiązki świeckich w diecezji Bazylea według Synodu Szwajcarskiego 1972*, (strojopis v bibliotéke v Metropolitnom Seminári v Lubline) Lublin : 1993.

KAMAS, J.: *Právny aspekt kázania božieho slova.* In: *Duchovný pastier*, roč. 74, 1993, č. 9, s. 393-396.

LEGRAND, H.M.: *I laici e la predicazione*. In: *Sacra Doctrina*, roč. 29, 1984, s. 340-357.

LEHMANN, K.: *Die Beteiligung der Laien an der Verkündigung. In:*: *Gemeinsame Synode der Bistümer der Bundesrepublik Deutschland.* Freiburg/Basel/Wien : Offizielle Gesamtausgabe, vol. I, 1976, s. 153-178.

MARTÍN DE AGAR, J.T.: *Legislazione delle Conferenze Episcopali complementare al CIC*. Milano : 1990.

MIELE, M.: *L´omelia e la sistematica dei Tria munera Christi.* In: *Ius in vita et in missione Ecclesiae*, 1077-1094 (1,2).

MÖRSDORF, K.: *Zur Grundlegung des Rechtes der Kirche.* In : *Münchener theologische Zeitschrift.* roč. 3, 1952, č. 4, s. 329

MUSSINGHOFF, H.: *Verkündigungsamt: Dienst am Wort Gottes.* In: *Münsterischer Kommentar zum CIC 3,* s. 756-780.
REGATILLO, P.E.F.: *Questiones Canónicas de Sal Terrae: ordenadas y acomodadas al nuevo Código Canonico*. Santander : Universidad Pontificia de Comillas, 1927.
RIES, J.: *Die katholische Predigt nach dem Zweiten Vatikanischen Konzil.* In: *Catholica*, roč. 26, 1972, s. 243-269.
SCHMITZ, H.: *Erwägungen zur authentischen Interpretation von c. 767 § 1 CIC.* In: SCHULZ, W. (ed): *Recht als Heilsdienst.* Paderborn : 1989, s. 127-143.
SCHULZ, W.: *Problemi canonistici circa la predicazione dei laici nella normativa della Conferenza Episcopale Tedesca.* In: *Apollinaris*, roč. 62, 1989, s. 171-180.
SIGNORILE, E.: *La predicazione dei laici e il divieto d omelia.* Roma : Pontificia Universitas Lateranensis, 1994.
URRUTIA, F.J.: *Responsa pontificiae commissionis codici iuris canonici authentice interpretando.* In: *Periodica de re morali canonica liturgica*, roč. 77, 1988, č. 4, s. 613-624.
WERNEZ, F.X.-VIDAL, P.: *Ius Canonicum,* Romae : 1935.

Bibliografia z teológie ohlasovania

BARILE, R.: *L'omelia prima e dopo il Vaticano II.* In: *Rivista di Pastorale Liturgica,* 33, 1995/1, č.188, s. 11-25.
BARILE, R.: *L'omelia e le altre forme di predicazione.* In: *Rivista di Pastorale Liturgica*, 30, 1992/6, č.175, s. 16-24.
BROVELLI, F.: *L'omelia parte della celebrazione liturgica*. In: AA.VV.: *Predicare oggi.* Milano : Ancora, 1982, s. 115-136.
COLOMBO, G.: *Predicazione e celebrazione. Riflessioni teologiche*. In: AA.VV.: *Predicare oggi*. Milano : Ancora, 1982, s. 43-72.
CONGAR, Y.: *La relazione tra il culto o il sacramento e la predicazione della parola.* In: *Concilium*, 4, 1968, č.3, s. 447-458.
CONGAR, Y.: *Per una teologia del laicato*. Brescia : 1966
FEDERICI, T.: *La parola proclamata, celebrata e mistagogia.* Roma : Pontificium Institutum Liturgicum, 1979.
GELINEAU, J.: *L'homélie, forme plénière de la prédicatioč.* In: *La Maison-Dieu,* 1965, č.82, s. 29-42.
GIGLIONI, P.: *L'omelia nella prassi liturgica. Natura, funzioni, qualità, tempo e luogo*. In: *Rivista Liturgica*, 71, 1984, č.1, s. 33-51.
GOENAGA, J. A.: *L'omelia: azione sacramentale e azione magisteriale*. In: *Liturgia,* 11, 1977, č.239-240, s. 174-193.
GRASSO, D.: *Evangelizzazione, Catechesi, Omilia*. In: *Gregorianum XLII*, 1961, s. 242-267.
GRASSO, D.: *Il problema kerigmatico nelle correnti teologiche del nostro secolo.* In: *Seminarium*, 19, 1979, č.1, s. 17-30.
LANZA, S.: *La celebrazione luogo ermeneutico della Scrittura*. In: *Rivista di Pastorale Liturgica*, XXI, 1983, č. 118, s. 23 – 32.

PESCH, O.H.: *Der Ort der Homiletik innerhalb der Theologie. In: Verkündingen.* Stuttgart : Kath. Bibelwerk, 1967.
RICCHETTI, D.: *L'Omelia: attualizzazione del mistero, alimento della vita spirituale*. In: *Liturgia*, 15, 1981, č.351-352, s. 734-747.
RUFFINI, E.: *Iniziazione cristiana.* In: *Nuovo Dizionario di Teologia.* Alba, 1977.
SCHILLEBEECKX, E.: *Definizione del laico cristiano*. In: BARAUNA, G.: *La chiesa del Vaticano II*, Firenze : 1965.

Bibliografia z historického aspektu

ALTANER, B. – STUIBER, A.: *Patrologie. Leben, Schriften und Lehre der Kirchenväter,* Freiburg-Basel-Wien : 1978.

BRANDMÜLLER, W.: *Laien auf der Kanzel.* In: *Theologie und Glaube*, 63, 1973, s. 321-342.
BRANDMÜLLER, W.: *Annuncio della Parola e Ordinazione. Il problema della predicazione dei laici alla luce della storia della Chiesa*. In: *Divinitas*, 31, 1987, s. 144-185.
BRANDMÜLLER, W.: *Wortveründigung und Weihe. Das Problem der Laienpredigt im Licht der Kirche. Insbesondere der Konziliengeschichte.* In: *Annuarium Historiae Conciliorum,* 18, 1986, s. 239-271.
BROSCH, J.: *Charizmen und Ämter in der Urkirche*. Bonn : 1951.
CROUZEL, H.: *Origenes.* In: *Lexikon für Theologie und Kirche,* VII, s. 1230-1235.
DELCORNO, O.: *Studi sulla predicazione medievale e umanistica 1970-1980*. In:: *Lettere italiane,* 33, 1981, s. 235-276.
EUSEBIUS, *Historia ecclesiastica.* Praha : 1988.
FAHRNBERGER, G.: *Bischofsamt und Priestertum in den Diskussionen des Konzils von Trient*. Wien : 1970.
FISCHER, J. A.: *Das Bild des Presbyters in der Frühkirche*. In: *Die Sendung des Priesters. Eine Studientagung des Klerusverbandes in Bayern*. 1971, s. 27.
GANZER, K.: *Bayern und die Laienpredigt im 16. Jahrhundert.* In: *Annuarium Historiae Conciliorum*, 18, 1986.
GANZER, K.: *Zur Frage der kirchlichen Predigtvollmacht auf dem koncil von Trient.* In: *Annuarium Historiae Conciliorum*, 7, 1975, s. 402-416.
GREGOROVIUS, F.: *Geschichte der Stadt Rom in Mittelalter,* II. Darmstadt : 1978, s. 72.
GUILDAY, P.: *A History of the Councils of Baltimore 1791-1884.* New York : 1932, s. 130-142.
HOFLER: *Concilia Pragensia 1353-1413.* Praha : 1862.
JEDIN, H.: *Ein Laie auf dem konzil von Trient: Graf Ludovico Nogarola*. In: JEDIN, H.: *Kirche des Galubens – Kirche der Geschichte, II*. Freiburg : 1966, s. 177-186.
JUHASZ, K.: *Die Laien im Dienst der Seelsorge während der Turkenherrschaft (Missionswissench. Abhandlungen u. Texte, hg. v. Th. Ohm, 24)*. München : 1960, s.70-95.
LE BRAS,G.: *Les confréries chrétiennes: Problémes et propositions.* In: *Rev. hist. du droit fr. et étr.,* 19-20, 1940, s. 311.

MEERSSEMAN, G.G.: *Ordo fraternitatis. Confraternite e pietà dei laici nel medioevo I*. In: *Italia sacra*, 26. Roma : 1977.
MENENDEZ PELAYO, M.: *Historia de los heterodoxos Espanoles, I/II*. Madrid : 1978/1977.
METZLER, J.: *Die Synode in China, Japan und Korea 1570-1931*. Paderborn : 1980.

OTTO, L.: *Das Weihesakrament*. In: *Handbuch der Dogmengeschichte*, ed. SCHMAUS, M. – GRILLMEIER, A. A SCHEFFCZYK, L., IV/5, Freiburg : 1969, s. 87-91.
PONTAL, O.: *Les statuts synodaux francais du XIII. siècle, I. Les Statuts de Paris et le synodal de l´ouest.* Paris : 1971.
POWICKE, F.M. - CHENEY, C.R.: *Councils and Synods with other Documents relating to the English Church II/1 (1205-1265).* Oxford : 1964.

RIEDEL-SPANGENBERGER, I.: *Sendung in der Kirche.* Paderborn : 1991.
SANCHEZ HERRERO, J.: *Concilios provinciales y sinodos toledanos de los siglos XIV y XV. La religiosidad cristiana del clero y del pueblo.* La Laguna : 1976.
SÁVAL, J.: *Partecipazione dei laici al lavoro pastorale in Ungheria nei secoli XVI-XVII., Dissertazione*. Roma : Pont. Univ. Lateranense, 1982.
SELGE, K. V.: *Die ersten Waldenser I. Untersuchung und Darstellung.* Berlin : 1967.
SINISCALCO, P.:*Attività e ministeri della parola nella chiesa antica*. In: AA.VV.: *La predicazione dei laici.* Brescia : 1978, s. 86 – 111.
STICKLER, A.M.: *Die Zweigliedrigkeit der Kirchengewalt bei Laurentius Hispanus*. In: *Jus Sacrum*, s. 195-206
ŠPIRKO, J.: *Patrológia.* Trnava : SSV, 1950.
ŠPIRKO, J.: *Cirkevné dejiny.* Turčiansky Svätý Martin : 1943.
VAN DER MEER, F.: *Augustinus der Seelsorger*. Köln : 1953
VIOLANTE, C.: *I movimenti patarini e la Riforma ecclesiastica*. Milano : 1985.
ZERFAß, R.: *Der Streit um die Laienpredigt. Eine pastoralgeschichtliche Untersuchung zum Verständnis des Predigtamtes und zu seiner Entwicklung im 12. und 13. Jahrhundert*. Freiburg i. Br.: 1974.
ZIRKEL, A.: *Executio Potestatis*. St. Ottilien : 1977.